

NARODNA BIBLIOTEKA.

13-16)

BABICA.

Obrazi iz življenja na kmetih.

Spisala po češki

BOŽENA NĚMCOVA.

Poslovenil

FRANCE CEGNAR®

J. Fendlicher

Novomesto 1884.

Natisnil in založil J. Krajec.

Daraus siehst du, dass die Armen nicht so ge-
elend sind, wie wir uns denken; sie haben wirklich
mehr Paradies, als wir uns einbilden und selbst besitzen.

Gutzkow, Ritter vom Geiste.

IN = 0300031040

Davno, davno je vže, kar sem poslednji-
krat gledala mili, mirni obraz, ljubila blede,
zbrano lice, zrla v modro okó, katero je ozna-
čevalo toliko dobrote in ljubezni; davno je vže,
kar so me zadnjikrat blagoslovile stare njene
roki! — Zdaj ni več dobre starke! Počiva vže
v hladnej zemlji!

Ali meni ona ni umrla! — Njeno obličje se
preživo vtisnolo v mojo dušo, in dokler bodem
živa, ostane v njej! — Da sem velika umetnica
in slikarstvu, vse drugače bi te oslavila, mila babica!
Ali ta medli, s peresom načrtani obraz — ne vem,
ali vem, ustreže li komu!

Pa ti si večkrat rekla: „Na svetu ni človeka,
ki bi ustregel vsim ljudem.“ Dosti, da se najde
nekoliko čitateljev, ki bodo o tebi s takim ve-
seljem čitali, s kakoršnim jaz pišem.

I.

Babica je imela jednega sina in dve hčeri.
Njena hči je bivala mnogo let, do možitve, pri
občini v Beči. Na to je šla mlajša na njeno mesto.
Njen rokodellec, bil je vže sam svoj gospodar in
prijenil je hišo v mestu. Babica je prebivala v

pogorskej vasíci, na sleskejši meji; živelá je má-
voljno v majhnej hišici z ostarelo Betiko, ki
bila njena vrstnica in služila vže njenim roditeljem.

Ni samovala v svojej hišici; vsi vaščani
jej bili bratje in sestre, ona jim je bila mati
svetovalka, brez nje niso krstili, ne poročili,
pokopali.

Nenadno je zdaj prišel babici od prve list
iz Beča list, v katerem je pisala, da je njen
v službo stopil k nekej kneginji, ki ima več
posestva na Češkem, in sicer le nekoliko milje
pogorske vasíce, kder je prebivala babica. Za
se odpravlja tja z rodovino, nje mož pa bode
selu le po leti, ko bode tudi gospa kneginjina
prebivala. Konec lista je presrčno prosila, naj
se babica za vselej k njim preselila, in živelá
hčeri in unukih, ki se je vže veselá. Babica
plakala; ni vedela, kaj bi počela. Njeno sre-
hrepenelo k hčeri i unukom, katerih še pozna
ni; stara navada jo je vezala z malo hišico
dobrimi prijatelji. Ali kri ni voda, hrepenenje
zmagalo staro navado, babica se je odločila
preselitev. Hišico se vsim, kar je bilo v njej, in
čila je starej Betiki in pristavila: „Ne vem, kaj
mi bo tam všeči in ali ne umrem tukaj mej vasíci.“
Ko je nekega dne voziček pred hišo obstal, n-
ložil je na-nj voznik Vaclav babičino pomalo
skrinjo, kolovrat, brez katerega ni mogla h-
košek, v katerem je bilo čvetero čopastih piš-
vrečo z dvema pisanima mačkama, in pa babičino

je plakala, da pred-se ni videla. Blagoslov
svojih prijateljev jo je spremljal na novi dom.

S kakim veseljem so jo pričakovali na Sta-
na belišči! Tako je imenovalo ljudstvo samotno
dolopje v prijetnej dolini, kder je zdaj prebivala
Mikova gospá, babičina hči. Otroci so tekali
kak hip na cesto gledat, ali še ne gre Vaclav,
pravili so vsacemu, kdor je mimo šel: „Denes
gde naša babica!“ Sami mej seboj pa so vedno
vpraševali: „Kaka pa je babica?“

Poznali so več babic; njih podobe so jim bile
v očeh, pa vedeli vendar niso, katerej bi bila
babica podobna. Poslednjič se približa vozi-
ček huši. „Babica vže—gre!“ razlegalo se je po
vsi: gospod Prošek, gospá, Jerica z dojenčkom
v naročji, otroci in dva velika psa, Sultan in Grivec,
se je vrlo na vežna vrata pozdravljat babico.

Z voza je stopila žena v belej peči, v sel-
ski obleki. Otroci so obstali, vsi trije skupaj,
ali od babice niso oči obrnoli. Oče jej stiska roko,
mati jo sè solzami v očeh objemlje, ona pa jo
kakaj ljubi na obe lici. Betika jej podaja ma-
ga dojenčka; babica se mu smehljá, pravi mu
zlate dete ter ga prekriža. Potem se je ozrla
na druge otroke ter jih klicala s presrečno besedo:
„Zlata moja deca, moji ljubéki, kako sem po vas
vpenela!“ Ali otroci so pobesili oči in stali,
kakor bi bili primrzneni; stoprav na materin opo-
ta so podali babici cvetoča svoja lica, da jih
poljubila. Ali niso se mogli razbrati! Kako

pa, ta babica je bila vsa drugačna od vsih, ki so jih kdaj videli; take babice še svoje žive dni niso videli niso! Čudno so jo gledali! Kamor koli stopila, krog in krog nje so skakali in ogledovali jo od nog do glave.

Čudili so se črnemu kožuhu z dolgimi gobami na hrbtu, nabranemu zelenkastemu raku, širokemu slecu; všeči jim je bila rudeča, s cveticami preprežena ruta, katero je imela babica na sebi pod belo ruto; seli so na tla, da bi mogli dobro videti rudečo rožo na belih nogavicah in črne črevlje. Tonček je skubil barvene lise na žimnatej torbi, katero je imela babica na roki, in Jožek, starši njegov brat, pazljivo je vzdignil babici beli, z rudečimi pasi vtكاني predpasnik, ker je otipal pod njim nekaj trdega. Imela je pod njim velik žep. Jožek bi bil tudi rad vedel, kaj je v njem, ali njegova sestra, Barbika, pahnola ga je strani šepetaje mu: „Čakaj, jaz ti zatožim, da hočeš babici seči v žep!“

To šepetanje pa je bilo preglasno — slišalo se je za deveto steno. Babica je to opazila, nehala je govoriti s hčerjo, segla v žep, rekla: „No, le pogledjte, kaj imam tukaj!“ In izločila je na krilo molek, star nožek, nekoliko krušnih drobtin, kos tkanine, dva konjika in dve punici in medene potice. Poslednje reči so bile otrokom; ko jih je babica otrokom dajala, govorila jim je: „Še nekaj vam je babica prinesla!“ in jemala je iz torbe jabolka in piruhe, odvezala mačkama

večo in piščeta izpustila iz koška. To je bila radost, to je bilo skakljanje! Babica je bila najljubša babica!“ To sta mejmašni mački, lepi čevčarbarvni, ti lovita prav vrlo miši; koristni sta v hiši. Piščeta so prav krotka, in ko si jih Barbika privadi, bodo za njo skakljala, kakor pšeneta!“ Govorila je babica, in otroci so zdaj prašali za to in ono, nič več se niso sramovali, in bili so tle babici dobri tovarši. Mati jim je velevala, naj dadé babici miru, da se oddahne, pa ta je rekla: „Pusti nam to veselje, Terezika, veseli smo, da se imamo!“ in otroci so slušali babico. Jeden jej sede na kolena, drugi stoji za njo na klopi, in Barbika stoji pred njo in jej gleda v obraz. Ta se čudi, da ima babica kakor sneg bele vlasé, drugi, da ima babica nagrbane roké in tretji pravi: „Pa babica, vi imate le štiri zobé!“ Babica se nasmeje, gladi Barbiki temnorujave vlasé in govori: „Ker sem stara; ko boste vi stari, boste tudi inaki!“ ali otroci ne morejo umeti, da bi mogle bele, gladke njih roké kdaj tako nagrbane biti, kakor roké stare babice.

Babica si je precej v prvej uri srca svojih mukov osvojila, pa bila jim je tudi vsa udana. Gospod Prošek, babičin zet, katerega do zdaj še po obrazu poznala ni, pridobil si je njeno srce na prvi pogled z milo svojo prisrčnostjo in lepim obrazom, v katerem je bila vtisnena dobrotljivost in odkritosrčnost. Le jedna reč jej je bila prijem na poti in sicer ta, da ni umel českega.

Ona pa, dasi je nekđaj nemški umela, pozabila je vže davno. In vender bi se bila tako rada z Ivanom pogovarjala! — Ivan je tolažil babico s tem, da česki uméje; zdaj je čula babica, da se domá govorita dva jezika. Otroci in služabniki so nagovarjali gospoda Proška po česki in s njim je odgovarjal po nemški, kar so tudi umeli. Babica se je nadejala, da bo ščasoma tudi umela, do tistihdob pa si pomagala, kakor bode mogla.

Svoje hčere babica skoro ni več poznala. Videla je še vedno pred seboj veselo selsko deklico in tu je našla tiho in ozbiljno gospó, v gosposkeji obleki, z mestnimi običaji! To ni bila njena Terezika! Babica je precej videla, da je hčerin domačnost vsa drugačna od one, katere je bila ona do zdaj navajena. Prve dni so jo radosti in nepričakovano veselje jako omamili, ali pozneje se jej je začelo tožiti na novem domu, in ako ne bi bilo unukov, kmalu bi se bila v svojo hišico vrnila.

Gospa Terezika je imela sicer nekatere gosposke želje, ali zaradi tih ni mogel nihče nanjo mrzeti, ker je bila prav dobra in vrla gospa. Svojo mater je srčno ljubila i nerada bi jo bila od sebe pustila, vže zato, ker je bila v gradu kastelanka in razven matere tudi ni imela nikogar, komur bi bila mogla zaupati dom in otroke.

Ni jej bilo tedaj milo, ko je opazila, da se materi toži, in to je precej opazila in uganola, kaj je babici. Nekega dne reče gospa Terezika: „Jaz vem, ljuba mati, da ste dela navajeni, da

bi se vam tožilo, ako bi ves dan le z otroki se pečali. Ali hočete presti? imam na izbi mnogo prediva; imeli bomo dosti lanú. ako se na polji dobro obnese. Najljubše pa bi mi bilo, ako bi se pečali malo z gospodinjstvom, če vam ni težavno. Ves čas gubim s tim, da gledam po gradu, šivam in kuham in vse drugo moram prepuščati ptujim ljudem. Prosim vas tedaj, bodite mi na roke in delajte vse tako, kakor vam se ljubi.“

„To ti z veseljem storim, da ti le ustrežem; reši, da sem tacega dela vajena“, odgovori babica popolnoma utolažena. In še ta dan je šla na izbo gledat, kako je s predivom, in drugi dan so prvič videli otroci, kako se prede na kolovrat.

Prvo, kar je babica v gospodinjstvu prevzela, bila je peka. Ni mogla videti, da dekla z božjim darom tako brez vsega spoštovanja ravna, naj bo v niške ali iz nišek, v peč ali iz pečl. še blagoslovi ga ne, kakor bi imela kamen v roci. Ko je babica kvas postavila, blagoslovila je z gajetalom niške, in ta blagoslov je ponavljala, kedar koli je testo v roke vzela, dokler ni bilo traha na mizo. Tudi zijala ni trpela blizu, „da se bi božjemu daru dal urokov“, in Tonček, ko je prišel v kuhinjo, ko je kruh pekla, nikoli ni posabil, da ima reči: „Gospod Bog blagoslovi!“

Kedar koli je babica kruh pekla, imeli so otroci praznik. Vselej so dobili češpljeve ali jabolčne hlebčke, kar se popreje nikoli ni zgodilo. Ali morali so se navaditi na drobtine paziti. „Drob-

tine morajo na ogenj“, rekla je babica, ko je pometala z mize ostanke in jih na ogenj metala. Ako je katero dete mrvilo kruh na tla, in je babica to opazila, precej mu je ukazala drobtine pobrati ter je govorila: „Na drobtino se ne sme stopiti, da ne jokajo duše v vicah.“ Tudi jej ni bilo prav, ako je videla, da se kruh od kraja ne reže in rekla je: „Kdor se prepira s kruhom, prepira se tudi z ljudmi.“ Jožek je prosil, naj mu babica urezala skorjo po strani, ker jo rad jé; ali babica tega ni privolila, rekoč: „Ali nisi slišal, kedar se hleb po strani reže, režejo se peti Gospodu Bogu? Bodi si vže, kakor hoče, izbirčen ne smeš biti“ — in Jožek se je moral odvaditi izbirčnosti.

Ako je kak košček kruha ostal, tudi drobtine, katere so puščali otroci, spravljala je babica v žep; ako je šla na vodo, pometala jih je ribam; kedar je bila zvenaj z otroci, mrvila jih je mravljam ali pticam v lesu, z jedno besedo, ona je gledala na vsak ostanek in vedno opominjala: „Spoštuj božji dar, brez njega je gorjé, in kdor ga ne spoštuje, tega božja šiba kaznuje!“ Ako je otrok kruh iz roke pal, moral ga je poljubiti, kakor da bi prosil odpuščanja; celó grahovo zrno je pobrala babica, ako je kde ležalo ter ga spoštljivo poljubila. Vse to je babica tudi otroke učila.

Ce je na poti ležalo gosje peró, precej je babica na-nje pokazala rekoč: „Poberi ga, Barbika!“ Barbika se je večkrat polenila in branila: „Ali

babica, kaj pa je za jedno peresce?" Pa babica jo je pokarala: „Pomisli, deklica, pridruži se drugo k drugemu in bode jih več; vtisni si v glavo pregovor: „Dobra gospodinja mora za peró črez plot skočiti.“

Proškova gosa je imela v svojih sobah pohišno opravo po novej šegi, babici pa ni bila všeči. Zdelo se jej je, da človek na mehkih stolih z izrezljanimi slonili težko sedi, da mora imeti strah, da se ne bi zvrnil, in ako se nasloni, da ne bi slonila zlomil. Na zofi je sedela le jedenkrat; ko je na-njo sela in so se udala peresa, prestrašila se je starka tako hudo, da je zakričala. Otroci so se jej smijali, sedali na zofu in gugaje se na njej klicali babici, naj le pride, vsaj se ne pogrezne; ali babica ni prišla, le govorila je: „Pojdite se solit, kdo bi sedel na takej gugalici, to je le tako za vas.“

Na svitle stole in skrinje se je bala kaj postaviti, da ne bi se lesèk pokazil, in steklenjak, v katerem je bilo toliko mnogovrstnih otročarij, stal je le v pohujšanje v sobi, tako je trdila babica. Otroci so zelo radi okoli njega skakali in tavadno kaj naredili, da jih je mati ostro karala. Vender je rada sela za klavir, ko je pestovala Šežiko, ker se je razplakano dete utolažilo, ako je počasi taste pritiskala. In Barbika je včasih učila babico z jednim prstom svirati: „To so konji, to so konji“, in babica je kimala z glavo, pela in vselej pristavila: „Kaj si ljudjé vsega ne iz-

mislijo! Človek bi mislil, da je ptica notri za prta; to doní kakor žvrgolenje.“

Babica v to sobo nikdar ni stopila, če ni trebalo. Ako ni imela zvenaj ali domá nič opravil, najraje je sedela v svojej kamri, ki je bila me kuhinjo in sobo za posle.

Njena kamra je bila po njenem ukusu opravljena. Pri velikej peči je bila klop in zraven stena postelja; pri peči za posteljo pomalana skrinja in zraven druge stene Barbikina postelja, kar tudi Barbika je spala tukaj. V sredi je stala lipova miza s podnožjem, in nad njo je visel od stropa golobec, podoba svetega Duhá. V kotu pri oknu je stal kolovrat s presliceo in predivom u koželji, na žebli je bilo vreteno, na steni nekoliko svetih podob, nad babičino posteljo svet razpelo, s cveticami ovenčano. Na oknu je zelen muškát in brzkavka in v platnenih vrečah so bila vsakovrstna semena, lipovo, bezgovo evcija, kamilice in take reči, babičina lekarnica. Za vrat je visel kositren kotlič s kropilno vodo. V manici je bilo babičino šivanje, zvezek svetih pesni, križev pot, nekoliko vrvic za kolovrat, kreda svetih treh kraljev in svečnična voščenica, katero je babica vedno pri roci imela in v hudem času menu užigala. Na peči je bilo netilo s kresalci in žveplenkami. V sobi so sicer imeli netilo klinčke, ali babica ni hotela nič opravka imeti s to plentano rečjó. Poskusila jih je jedenkrat, ali kdo vé, kako je je zgodilo, užgal se jej je

predpasnik, kateri je imela vže pet in dvajset let, in toliko da ni pri tem zadušela. Od te dobe ni vzela več klinčkov v roke in si je napravljala netilo; otroci so jej znašali starega platna in delali žveplenke.

Ko je imela babica zopet navadno kresilo, legla je brez skrbi. Otrokom je bilo to tudi ljubo, vsak dan so prašali babice, ali ne potrebuje žveplenek, da bi jih napravili.

Ali najboj všeči je bila otrokom v babičinej kamri pomalana skrinja. Radi so gledali na ružeče pomalanej skrinji modre in zelene cvetlice z rujavimi peresci, modre lilije in rudečerumene ptice mej njimi; še bolj pa so se veselili, če je babica skrinjo odprla. In bilo je v njej tudi kaj videti! Od znotraj je bil pokrov ves nalepljen s podobami in molitvami, samimi darovi z božjih potov. In v njej je bilo predalce in v njem kake reči! Rodovnice, hčerina pisma z Dunaja, majhen platnen žep, poln srebrnjakov, katere so babici v poboljšek poslali njeni otroci; ali srebrnjakov ona ni izdala, ampak v svoje veselje shranila. Lesena škatlja, v njej pet vrvic, na njih granatje in srebrna svetinja s podobo cesarja Jožefa in Marije Terezije. Kedar je to škatljo odprla, in to se je zgodilo vselej, kedar so jo prosili otroci, vselej je rekla: „Lejte, mili otroci, te granate mi je dal rajnki vaš ded, ko sva imela poroko, in ta tolar sem dobila iz roke cesarja Jožefa. To je bil vrl gospod, Gospod Bog mu daj večno

luč! Ko umrem, bode vse to vaše“, pristavila je vselej zapiraje škatljo. „Ali babica, kako pa je bilo, da vam je cesar dal ta tolar, povejte nam to!“ vpraša Barbika. „Le vzpomnite me tega, pa vam povem“, odgovori babica.

Še je imela babica v predalu dva stara molka, nekaj trakov in mej temi vedno kakih slaščic za otroke.

V skrinji je bilo babičino perilo in obleka. In vsi ti raši, predpasniki, poletna oblačila, oplečja (životi) in rute so bili lepo zravnani; zgoraj sta bili dve beli oglavnici s petljo zadaj. Tu niso smeli otroci nič iztikati, ali ko je bila babica volje, vzdignola je vsako reč posebej in razkladala: „Lejte, otroci, to kanafasko imam vže petdeset let, to krilo je nosila vaša prababica, ta le predpasnik je toliko star, kolikor vaša mati, in vse je še kakor novo. In vi ste svojo obleko tako naglo potrgali! To je, ker ne veste, kako težko je za denar! Lejte, ta svilena suknja je veljala sto rajnšev in takrat so bankovec kaj veljali.“ In tako in še več je govorila babica in otroci so jo tiho poslušali, kakor bi vse dobro umeli.

Proškova gospa je sicer hotela, da bi se babica preoblekla, kakor je mislila, v pripravejšo obleko; ali babica ni promenila na sebi ne najmanjšega robca ter je rekla: „Gospod Bog bi moral mene, staro ženo, kaznovati, ako bi se po šegah svetá pačila. Za me niso take novačine, stari moj razum bi jim bil sovražen.“ Ostalo je

tedaj pri starem. Kmalu so se v hiši ravnali vsi po babičinih besedah; vsak jo je imenoval babico, in kar je babica rekla in storila, vse je bilo dobro.

II.

Poleti je ustajala babica ob štirih in po zimi ob petih. Najpreje se je prekrižala in poljubila neto razpelo na klockeovej kronici, katero je po sebi pri sebi nosila, po noči pa pod vzglavje ležala. Ko je ustala v božjem imenu in se oblekla, vkropila se je z blagosloveno vodo, vzela kotlovrat, prela in jutranjo pesen pela. Starka je imela vže prav malo spanja, ali ker je vedela, kako je sladko, ni ga motila drugim. Dobro uro potem, ko je ustala, zaslišala se je hoja, zaškripanje so te ali one dveri in babica se je prikazala na pragu. V tem času so začele gosí gagati v gosajaku, prasci kruliti, krave mukati, kokoši s perutami plahutati, mačke so primijavkale, od kater si bodi, in se okoli nje plazile. Psa sta sedela iz pesnjakov, raztezala se in skakljala k babici; da se ni branila, zares podrla bi jo bila in vrgla jej iz rok pehar, v katerem je imela mleko za perutnino. Babica je imela vso to živali kar rada in ta njo. Bog čuvaj, ako bi bila videla, da jo kdo muči in ako bi bil le črv. „Kar je človeku škodljivo ali koristno in se mora ubiti, v božjem imenu, ubijte, ali nobene živali ne mu-

čite“, govorila je večkrat. Ali otroci niso smeli gledati, kedar so kuretnino klali, ker bi se jim žival smilila in bi za to ne mogla poginoti.

Jedenkrat pa se je hudo raztegotila na oču psa, Sultana in Grivea, in jeza je bila tudi pravična! Prokopala sta neko noč v gosnjak in raztrgala deset rac, lepih, rumenih, katerim je bilo življenje tako milo. Babica je roké nad glavo viala, ko je zjutraj dveri odprla in s tremi ostalimi racami iz hleva izpustila gosjaka, ki je stranišče žalostno kakor bi plakal za pomorjenimi mladimi, katere je izvalil namesti nestanovitne matere petepulje. Babica je imela v sumu roparko kosa, ali po stopinjah se je prepričala, da sta psa to storila. Psa, zvesta varha! Babica svojim očem ni verovala. In še sta priskakala k njej in z njo se pomigala, kakor da se ne bi bilo nič zgodilo, in to je babico najbolj raztegotilo. Stranišče od mene, zločina! Kaj so vama storile race? Ali sta lačna? Nista ne; iz golega napuha sta to storila! Stranišče od mene, nič več nečem vaju videti!“ Psa sta se repa stisnola mej noge in vlekla se v pesjake, babica pa je pozabila, da je še rano, šla je s seboj pravit hčeri svojo žalost.

Gospod Prošek je mislil, da so tatje pokrali v kamri, ali da je Barbika umrla, ko je videl solzno, blede babico v sobo priti. Ko je pa čul vso zgodbo, moral se je smijati! Kaj mu je bilo za par rac! On jih ni dal valiti, on ni gledal, kako so prikljuvale iz jajec, kako lepo je, ko pa

ali plavajo, ko glavico v vodo potapljajo in z
 sčecami po vodi pluskajo. Gospodu Ivanu je bilo
 za nekoliko pečenke! Vender je pravici zado-
 volj; vzal je bič, šel je dajat psoma zasluženo
 plačilo. Babica si je ušesa tiščala, ko je slišala
 najprej pretepanje in cviljenje, ali mislila je:
 „Plačilni dan sledi, naj to pomnita!“ Ker jedno
 ali dve uri psov ni bilo iz pesnjaka, morala
 je gledat iti, ali jima ni prehuda pela! „Kar
 je, to je, in vender je le neumna žival!“ govo-
 rila je v pesnjak gledaje. Psa sta začela cviliti,
 žalostno sta jo gledala, plazila se po trebuhu k
 svojim nogam. „Kesata se, kaj ne? Lejta, tako
 se godi nepridnežem! Pomnita to! Psa sta to pom-
 nita. Kedar koli so gosí ali race po dvoru racale,
 sta sta očí od njih obrnola, ali odšla, in tako
 sta se zopet popolnoma z babico sprijaznila.

Ko je babica napasla perutnino, vzbudila je
 dekli, ako sta še spali; ko je šest odbila, sto-
 nila je k Barbikinej postelji, položila jej roko na
 čelo — to neki dušo najpreje probudí — in še-
 zevala: „Vstani, deklica, vstani, čas je“, poma-
 gala jo je oblačiti in šla potem gledat k družim
 otrokom; ako se je ta ali oni še na postelji va-
 ljal, malo ga je udarila po hrbtu in opominjevala:
 „Kvišku, kvišku, petelin je vže devetkrat dvor
 čel in ti še spiš, ali te ni sram?“ Pomagala
 je otroke umivati, ali napravljanje jej ni šlo od
 roke. Mogla ni pomniti vsih gumbov, zapon in
 vez na obleki; kar bi imelo biti spredaj, dela

je navadno zadaj. Ko so bili otroci napravljeni, pokleknola je ž njimi pred podobo križanega vzelečarja, prekrižala otroke, molila očenaš in potem jih je peljala k zajutreku.

Kedar v hiši ni bilo posebnega opravila, sedela je po zimi v svojej kamri za kolovratom, po leti pa z vretenom pod lipo na dvoru, ali na vrtu, ali pa je šla z otroki na izprehod. Pri tem je nabirala zeli, katere je doma sušila in za potrebo shranjevala. Izvlasti do svetega Ivana krstnika je nabirala zeli o jutranjej rosi, ker te so nek najboljše.

Ako je kdo zbolel, precej je imela babica kako zdravilo pri roci: grenko deteljo za pokvarjeni želodec, repiček za boleznj v grlu i. t. d. Zdravnika nikdar ni klicala.

Tudi je nosila neka ženska s Krkonoških gor zdravilnih zelij v hišo in to žensko je imela babica posebnjej skrbi in je vselej mnogo od nje nakupila.

Žena travarica je prišla vsako jesen v istem času, in bilo je takrat na Starem belišči gostovanje: gostili so jo noč in dan sê vsim dobrot. Vsako leto so dobili otroci od ženske čmerike na kihanje, hišna gospa različnih dišečih kadil na mahú, in vrhu tega je pravila ženska otrokom ves večer o Rebercolu, kako zvita buča je, in kake reči počenja po gorah. Popisovala je otrokom grozo, kedar gre Rebercol k svojej kneginji Katinki, tja na Katinčino goro, kder ona prebiva. Ali ta kneginja ga ne trpi dolgo pri sebi, za ne-

toliko časa ga zopet odpodí, in zato on tako joka, da vsi gorski potoki érez bregove udarijo. Ali to ga k sebi kliče, letí k njej tako hitro in s tako radostjo, da vse, kar mu je na poti, poruje, polomi in seboj odnese. Gozde podira, kamenje noče z vrhov. strešja odkriva, s kratka: na poti, po katerej letí, po božjem dopuščenji vse poruši.

Travarica je prinašala vsako leto istih zelij in istih pravljič; ali otrokom so bile vedno nove in reselili so se žene. Ko so se prikazali na loki podleski, govorili so mej seboj: „No, zdaj pa kmalu pride pogorska žena“, in ako je nekoliko zapoznêla, rekla je babica: „Kaj se je neki ženi pripetilo? morebiti jo je Gospod Bog z boleznijo obiskal, ali je celo umrla?“ Govorili so o njej, dokler je zopet ni bilo v hišo s košem na hrbtu.

Večkrat je šla babica z otroki na daljše izprehode, ali do lovčeve hiše, ali do mlina, ali v les, kder so ptice ljubeznjivo pele, kder je bila pod črvesi mehka mahovina, kder je raslo toliko zvončkov, trobentic, podleskov, zlatih korenov. Tih je strokom znašala bleda Viktorica, ko je videla, da iščejo cvetic in da jih vežejo v kitice. Viktorica je bila vedno bleda, njene oči so goréle, kakor živo oglje, črne vlase je imela vedno razpletene, nikdar ni imela oprane peče in nikoli ni govorila. Kraj gozda je stal velik dob, tam je stala Viktorica po cele ure i srpo upirala oči doli v jez. V mraku je hodila k zatvornici, sedevala na lemu, z mahom obraslem, strmela v vodo in

pela do pozne, pozne noči. „Ali babica“, vprašali so otroci, „zakaj pa Viktorica nima nikoli oprane peče, še v nedeljo ne? in zakaj nikoli ne govori?“

„Ker je zmešana!“

„I kaj pa je to, zmešana?“ vprašali so otroci.

„I nu, zmešan je, kdor nima uma.“

„In kaj dela, kdor nima uma?“

„Na primer, kar dela Viktorica: nikdar ne govori, hodi po samoti, biva po leti in po zimi v gozdu.“

„In tudi po noči?“ vprašal je Tonček.

„Tako je; do noči prebiva pri jezcu, potem pa hodi v jamo spat.“

„In se ne boji vešč i ne povodnega možá?“ prašali so zelo zavzeti otroci.

„Ali zdaj ni več povodnega možá“, odgovorila je Barbika, „to so oče rekli.“

Po leti je malokdaj prihajala Viktorica k babici prosit, po zimi pa je hodila vrani jednako; petrkala je na vrata ali na okno in da je leno stegnola in dobila kruha ali kaj družega, zopet je molcé odšla. Ko so otroci videli na snegu stavavi sled njenih nog, tekali so za njo in klicali: „Viktorica, pojdi k nam, mamica ti da črevlje, lahko pri nas ostaneš!“ ali Viktorica se še ozirala ni in tekla je v les.

V poletnih krasnih večerih, ko je bilo nebo jasno in so se lesketale zvezde, rada je sedevala babica z otroki zvenaj pod lipo. Dokler je bila

Velika majhna, držala jo je na kolenih, Barbika se lečkoma pa je stala pri njej. To ni moglo drugje biti; kedar je začela babica kaj pripovedovati, morali so jej v obličje gledati vsi, da bi nobena beseda ne ušla.

Babica jim je pripovedovala o svetlih angelih, ki tam gori prebivajo in luči ljudem prižigajo, o angelih varhih, ki čuvajo otroke na tih potih življenja, ki se veselé, ako so pridni, jokajo, ako niso poslušni. Otroci so se ozirali jasno nebo, kder je migljalo v najkrasnejših barvah tisoč in tisoč zvezd, majhnih in velikih, belepo se lesketajočih. „Katera izmej tih zvezd pa naj bo moja?“ vprašal je necega večera Jožek.

„To le Gospod Bog vé. Le pomisli, bi-li bilo mogoče najti jo izmej tih tisoč in tisoč zvezdic?“ odgovorila je babica.

„Čigave pa so te krasne zvezde, ki se tako lepe leskečejo?“ vpraša Barbika.

„Tistih, katere Bog posebno ljubi, izvoljenih svetnikov, ki so mnogo dobrega storili in Gospoda Boga nikdar ne razžalili“, odgovori babica.

„Ali, babica“, vprašala je zopet Barbika, ko so zadoneli od jeza žalostni glasovi neujemajoče pesni, „ima tudi Viktorica svojo zvezdo?“

„Ima jo, ali zakaljena je; zdaj pa pojdite, da vas položim; čas je spat iti“, pristavila je, ker se je vže mračilo. Molila je ž njimi: „Pojdite spat, Bog je zlat, pojdimo gledat, kaj dela Marija dela: angele napaja, duše v sveti

raj posaja.“ Potem jih je pokropila in v posteljo položila. Mali so precej zaspali, ali Barbika večkrat poklicala babico in prosila, naj bi kaj nej postelji sela: „Sedite k meni, babica, ne morem zaspati“, in babica je vzela unukinje roko in začela z deklico moliti in molila je, dokler unukinja očij zatisnola.

Babica je hodila ob desetih spat, to je bila njena ura, to je čutila na očéh. Do te dobe je končala svoja opravila. Predno je legla, pogledala je, ali je vse dobro zaprto, sklicala je mačko in ji na izbo zaprla, da ne bi prišli v spalnico i ne zadušili spéčih otrok; pomorila je v peči vsako iskro, pripravila na mizo kresilo in žar. Ako se je bilo bati hudega vremena, pripravila je svečnično voščenco, v belo platno zavila klob kruha in devaje ga na mizo govorila poslon: „To me slušajte, najprvo, kar človek o požaru k sebi vzame, bodi kruh, pa se ne zmoti.“

„Ali, babica, vsaj ne trešči“, odgovorili so posli; pa s tim so stoprav pravo zadeli.

„Le Gospod Bog je vsemogočen, kaj morete vedeti. Previdnost nikder ne škoduje, to pomislite.“

Ko je bilo vse opravljeno, pokleknoła je pred sveto razpelo, molila, pokropila še jedenkrat sebe in Barbiko z blagosloveno vodo, položila pod vzglavje klockevo kronico in zaspala v božjem imenu.

III.

Ako bi potoval človek, navajen hrupnega življenja velikih mest, skozi dolino, kder stoji osamelost poslopje, v katerem je živela Proškova družina, mislil bi: „Kako morejo ljudje tukaj leto za leto dan živeti? Jaz bi tukaj prebival le, kedar bi cveto. Za Boga, kako veselje more tu biti! In vendar je bilo tukaj prav veliko radosti po letih in po letih! Pod nizko streho je prebivala zadovoljnost in ljubezen, kateri so kalile le včasih lagodne, na primer odhod gospoda Proška v prestolno mesto ali kaka bolezen v hiši.

Poslopje sicer ni bilo veliko, ali bilo je primerno. Okoli oken, na vzhod obrnenih, ovijala se je vinska trta, pred okni pa je bil vrtec, poln različnih (šipkov), vijolic, resed, salate, peteršiljke in druge zelenjave. Na severnovzhodnej strani je bil sadovnjak, in za njim se je prostirala loka tja do mlina. Velika stara hruška je stala pri hiši in razprostirala veje čez streho, škodlami pokrito, pod katero je gnjezdilo mnogo lastavic. Sredi dvora je stala lipa in pod njo klop. Na južnopadnej strani so bile manjše gospodarske stavbe in za timi gošča tja do jeza. Dve poti sta držali mimo hiše, kolovoz navkreber ob reki k Riesenburskemu dvoru i na Rudečo goro, ali doli k mlinu in dalje ob reki k najbližnjemu mestecu kratko se hodá. Ta reka je divja Upa, ki dere s Krkonoških gor, bobni čez skale in strmine, vije se

po ozkih grapah do ravnine, in teče potem brez ovir do Labe mej zelenima bregoma, izmed katerih je jeden visok in z različnim drevjem obrastel.

Pred hišo, mimo vrtiča, bila je uglajena stapa preko struge, katero je napeljal mlinar od jez na mlin. Od hiše je bila položena brv črez strugo preko pečnice in sušilnice. Jeseni, ko so bile lesne polne češpelj, jabolk in hrušk, tekala sta vedno Jožek in Tonček črez brv; ali pazila sta, da je ni videla babica. Ali vse to je bilo zastoj: da je le prišla babica v sušilnico, precej je videla, koliko češpelj je zmánjkalo in kdo je prišel nanje. „Jožek, Tonček, pojdiva sem!“ klicala je vrnovši se. „Meni se zdi, da sta mi češpelj položila na leso?“ — „Ne, ne, babica“, tajila sta otroka in zarudela.

„Ne lažita!“ grozila se jima je babica, „ali ne vesta, da vaju Gospod Bog sliši!“ Dečka sta molčala in babica je vže vse vedela. Čudila sta se, kako babica precej vé, kedar sta kaj napečnega sterala in kako more to biti, da jima vse na nos pozná. Zato pa si tudi nista nikdar upala tajiti jej kaj. Poleti, kedar je bila huda vročina, slehla je babica do košulje otroke in peljala jih v strugo kopati; ali voda je morala biti le do kolena, sicer se je bala, da ne bi utonoli. Časi pa je sela s njimi na klop, ki je bila postavljena za to, da so laže plakali perilo, in dovolila jim kopati si reziče in igrati se z ribicami, ki so švigale po vodi kakor strele. Nad vodo so visele temnelisnate

velike veje; otroci so radi lomili vejice, metali jih v vodo in gledali za njimi, kako jih voda dalje in dalje drvi.

„Vejice morate metati daleč v vodo: kedar jih mečete blizu proda, zadržuje jih vsaka travnica, vsaka koreninica, in dolgo dolgo bi trajalo, predno bi prišle k cilju“, učila jih je babica.

„Pa kako potem, babica, ko priplava vejica k jezcu, ali bo mogla dalje?“ rekel je Tonček.

„More“, trdil je Jožek, „ali ne veš, kako sem onidan vrgel vejico v vodo prav pred zatvorico, sukala in sukala se je, pa kar naglo je plavala po rakah na kolesa, in predno sem prišel onstran mlina, bila je vže v potoku in plavala proti reki.“

„Kam pa potem plava?“ vprašala je Nežika.

„Od mlina plava k Žliškemu mostu, od mosta pod stenami k požiralu, od požirala čez jez okoli Harvirskega griča k pivovaru; pod skalo se vije naj velicim kamenjem k šoli, kamor boste prihodnje leto hodili. Od šole plava čez jéz k velikemu mostu do oboka in do Zvola, od Zvola k Jaromiru do Labe“, odgovori babica.

„In kam pa še potem plava, babica?“ vprašajo otroci.

„Daleč po Labi, dokler ne pride v morje.“

„Ah, da, v morje! Kde pa je in kako je morje?“

„Ah, morje je široko, veliko, stokrat dalje nego do njega, nego do mesta“, odgovori babica.

„In kaj se tam zgodi z mojo vejico?“ vpraša žalostna deklica.

„Zibala se bo po valovih in ti jo vržejo na breg; na bregu se bo izprehajalo mnogo gospodov, gospá in detet, in mlad deček pobere vejico in pomisli: Od kodi si pa ti, vejica, priplula? Kdo te je spustil po vodi? Gotovo je kde daleč sedela deklica na vodi, in te je ulomila in te vodi spustila! In deček ponese vejico domov, vsadi jo v zemljo: iz vejice priraste lepo drevesce. ptice bodo na njem prepevale in drevesce se bo veselilo.“

Deklica je globoko vzdahnola, zamišljena spustila podpasano suknjico v vodo, in babica jo je morala oviti. — Gospod lovec je šel zdaj mimo in šaljivo rekel Nežiki: „da je mala povodna deklica.“

Nežika je odmajala z rumeno glavico in odgovorila: „Nisem ne, povodnih deklic ni!“

Kolikorkrat je šel gospod lovec mimo, vedlej mu je babica rekla: „Stopite noter, gospod kum, domá so“, in otroci so se mu obešali za roké in vodili ga v hišo. Včasih se je gospod lovec branil, izgovarjaje se, da mora pogledat mladih tazanov, ki se godé, ali v les in kdo vé kaj; ali ugledal ga je gospod Prošek ali gospá, in hočeš nočeš, moral je ostati.

Gospod Prošek je vedno imel domá steklenico dobrega vina za milega gosta, in to je bil gospod lovec. Babica je prinesla kruha in soli in kar so sicer imeli, in gospod lovec je rad pozab-

hal, da se fazani godé. Kedar je pa pozabil, razjezil se je na svojo pozabljivost, naglo vzel puško na ramo in šel. Na dvoru je pogrešal psa in kričal: „Hektor!“ ali psa ni bilo. „Po katerem peklu skače!“ togotil se je, in potrpežljivi stroci so tekli iskat ga, nekodi bo sè Sultanom in Griveem. Otroci so šli in gospod je sél mej tem pod lipo na klop. Ko je bil vže na poti, postal je še in kričal babici: „Dajte se kaj videti zori, moja stara vam hrani tirolskih jajec za važenje.“ Gospod lovec je poznal slabosti tih gospodinj! Babica je precej prívólila: „Pozdravite vse domá, vže pridemo!“ Tako so se vselej prijatelji razhajali.

Gospod lovec je hodil, dasi ne vsak dan, gotovo pa vselej po dnevi mimo Starega belišča, vse leto, leto za letom.

Druga oseba, katero je lahko vsakdo vsak dan okoli desete ure srečal na brvi pri Starem belišči, bil je oče mlinar. To je bila njegova ura, ko je hodil gledat nad hišo k jezu. Babica je imenovala mlinarja, ali bolje, očeta mlinarja, kakor mu je vsakdo rekel, poštenega in šaljivega človeka. To zató, ker je oče mlinar druge rad dražil, rad se šalil, sam pa se malokdaj smijal, le pomizikoval je. Oči so mu gledale izpod visečih, gostih obrvij veselo v svet. Ni bil velik, ne majhen, ali čakát; vse leto je nosil opaliskane hlače, čemur so se čudili otroci, dokler jim si mlinar povedal, da je to mlinarska barva. Po

zimi je nosil dolg kožuh in težke črevlje, po leži plavo haljo, bele hlače in brezpetnike. Na glavi je imel v delalnici nizko kapo iz janječje kože. Hlače je imel vedno zavihane, naj bo suho ali blatno, in brez tobačnice ga še nihče ni videl. Da so ga otroci le zagledali, tekli so mu naproti, želeli mu dobro jutro in šli ž njim k jezu. Mej potoma je navadno dražil oče mlinar Tončka in Jožka, vprašaje zdaj tega: „Ali si vže slišal travo rasti?“ zdaj onega: „Ali vže znaš sešteti, koliko bode veljal krajevski hlebček, kedar bode koren pšenice po deset zlatov?“ Ako mu je deček, smeje se, dobro odgovoril, rekel je: „No, vže vidim, da si kos. Mogel bi vže biti sodnik v Kurjej vasi.“ Vselej je dal otrokom tobaka za nos, in pomišljal je, ko so dobro kihali. Nežika se je vselej skrila za babičino obleko, kedar je ugledala očeta mlinarja; ni še dobro znala govoriti, in oče mlinar jej je vselej rekel, naj za njim govori: „Baba bob pokopava;“ pa naglo in gladko, trikrat zapored. Zares, mala deklica je skoraj plakala, tako jo je mučil oče mlinar. Zato pa je dobila včasih košek jagod ali mandeljevih jedet, ali kako drugo slaščico, in kedar jej je hotel oče mlinar posebno ustreči, rekel jej je mala rožica.

Tudi graščinski čuvaj, dolgi Mozes, šel je vsak dan o mraku mimo Starega belišča. Bil je zelo velik, kakor drog, temno je gledal in imel vrečo na rami. Dekla Jerica je povedala otrokom, da v to vrečo pobira neposlušne otroke, in

od tega časa so otroci vselej, kakor pirhi zamudeli v lica, kedar so videli dolzega Mozesa. Babica je sicer prepovedala Jeriei take besede, pa ko je rekla Uršika, druga dekla, da je Mozes zmuzavt, da se vse njegovih prstov prime, ni babica na to nič več rekla. Kaj prida tedaj ni mogel biti ta Mozes, in otrokom je ostal grozan, dasi niso več verovali, da ima v vreči otroke.

Poleti, kedar je bila gospoda na graščini, videli so večkrat otroci kneginjo na konji in spremstvo ž njo; kedar jo je videl oče mlinar, rekel je babici: „Meni se to tako zdí, kakor, kedar se prikaže zvezda z metlo in vleče rep za seboj.“

„Le to je razlika, oče mlinar, da repata zvezda svetu zlo oznanjuje, gospôda pa je ljudem v radost, kedar tukaj prebiva“, odgovori babica.

Oče mlinar je točil tobačnico v roci, kakor mlinsko kolo, to je bila njegova navada, pomišljal je, ali rekel ni ne bele ne črne.

Na večer je hodila babica z otroki obiskavat Zaliko, hčer mlinske gostilnice; deklica je bila jednaka roži, čvrsta, urna kakor veverica, vesela kakor škrjanec; babica jo je vedno rada imela in imenovala jo smejavo deklico, ker se je Zalika zelo rada smijala.

Zalika je prišla vselej le na skok, na besedo, gospod lovec je le postal, oče mlinar je hodil le na hip, mati mlinarica je prišla le včasih na prejo na Staro belišče, lovčeva gospa je hodila v vas, ker je imela seboj malo dete, katero je morala

dojiti, kedar je pa oskrbnikova gospa iz grada počestila se svojim prihodom Proškovo hišo, rekla je Proškova gospa: „Denes sem dobila vizite!“

Takrat je šla babica z otroki od doma; ona ni mogla nikogar sovražiti; ali oskrbnikova gospa jej ni bila po srcu, in sicer zato, ker se je nosila više, nego je vzrasla. V prvih dneh, ko je bila babica pri hčeri, in še ni bila dobro znana doma in pri sosedih, prišla je necega dne oskrbnikova gospa se še dvema gospema v vizite. Proškova gospa ni bilo tedaj doma. Babica je po svoji navadi rekla gostom, naj sedejo, prinesla je kruha in soli in ponudila kruha gospem vse iz dobre duše, da bi si ga urezale. Imenitne gospé pa so ohole nos vihale in smijale se jej ter rekle, da ne bodi jele, se zaničljivim smehom se spogledale, kakor bi hotele reči: „Ti preprostost, ali misliš, da smo mé, kar si koli bodi!“ Ko je prišla domov Proškova gospa, precej je videla, da je grešila babica ob gosposke navade in rekla je materi, ko so odšle gospe, naj ne ponuja kruha tacim gospem, te so družih rečij navajene.

„Veš kaj, Terezika“, odgovorila je nevoľjna babica, kdor ne prejme od mene kruha in soli, ni vreden, da mu stol primaknem. Ali delaj kakor hočeš, jaz novih vaših šeg ne umejem.“

Mej vsakoletnimi gosti, ki so hodili na Staro belišče, bil je najprvi kupec Vlah; prišel je vselej se samotěžem, na vozičku je imel polno slaščic, mandljev, rozin, smokev, dišav, pomaranč, citrus,

krzega mila in takovih rečij. Proškova gospa je pomladi in jeseni mnogo tih rečij nakupila, in ta je vselej otrokom raznih slaščic navrgel. Babica se je tega veselila in govorila: „To je prišeden človek, ta Vlah; le to mi ni po všeči, da bi rad imel tele od jalove krave!“

Babica je raje kupčevala z oljarjem, ki je tudi vsako leto dvakrat prišel; babica je vselej kupila od njega posodico jeruzalemskega balzama za rane in navrgla k plačilu še kos kruha.

Tudi piskroveza in juda je vselej pozdravila s odkritosrečno ljubeznjivostjo; bila sta pa tudi vže mana, tako rekoč prijatelja Proškovej rodovini. Prestrašila se je le, ako so se prikazali kde blizu vlačugarski cigani. Hitro jim je nesla jesti in rekla je: „Dobro je, da jih človek spremi na cesto.“

Najljubši izmej vsakoletnih gostov je bil strokom in vsej rodovini gospod Sluga, lovec s Krkonoških gor, ki je prišel vsako pomlad na ravnino, da je pazil, ko so plavili drva po Upi.

Gospod Sluga je bil visok, suh človek, sama kost in koža ga je bilo. Imel je upalo podolgasto lice, veliko bistro oko, kljukast, dolg nos, rjavé vlasé in velikanske brke, katere je navdoli vihal. Riesenburški gospod lovec je bil čokát, imel je rudeča lica, majhne brke in bil je vedno lepo počesan; gospod Sluga je imel vlase nad čelom razdeljene in viseli so mu zadaj čez ovratnik po suknji doli. To so otroci precej zapazili. Riesenburški je hodil lahko, gospod

Sluga pa kakor bi črez propade koračil. Riesenburški tudi ni nosil tolikih in tako težkih črepljev črez kolena, imel je lepšo puško, remen in torbo, nosil je kapo in za njo šojevo pero; pod Sluga je imel obnošeno suktnjo, močen remen in puško in za zelenim klobukom jastrebovo, čapljino in orlovo perje.

Tak je bil gospod Sluga. Otrokom se je precej prikupil, ko so ga v prvo videli in babica je trdila, da otroci in psi koj vzpoznajo, kdo jih ima rad. Sedaj je babica to zadela. Gospod Sluga je imel otroke zelo rad; njegov ljubljencek je bil Jožek, poredni Jožek, katerega so vsi karali, da je malopridnež; ali gospod Sluga je trdil, da bo kdaj pravi junak, in ako mu bo lovski stan p všeči, da poskrbi sam za-nj. Riesenburški gospod lovec, ki je tudi prišel na Staro belišče, kedar je tam bival gospod brat z gor, rekel je na to: „Nu, kaj je za to, ako hoče biti lovec, vzamem ga jaz k sebi, moj Francek mora vže tako lovec biti.“

„Iz tega ne bo nič, gospod brat, bil bi preblizu dóma, in sicer je tudi boljše, da se mlad človek nauči težav svojega stanu; vam lovecem tu doli je predobro, vi nič ne veste, kaj je hudo.“ In zdaj je začel lovec pripovedovati o težavah svojega stanu, o zimskih vihrah, o strmih potih, o propadih, velikanskih snežnih zametih in meglah. Pravil je, kolikokrat je bil vže v smrtni nevarnosti, ko mu je noga izpodrsnola na strmi poti; kolikokrat je zgrešil pot in lačen dva tri dni

gorah blodil, nevedé, kako bi iz tega zahodnika prišel. „Zato pa“, pristavil je, „ne veste dolinarji, kako krasno je po leti v gorah. Ko se skupni, zazelené doli, cvetice naglo zacvetó, so polni dišave in petja; vse to je, kakor bilo kar na hip pričarano; to je radost hoditi na lesu i na lov. Dvakrat na teden grem na Snežko; vidim solnce vzhajati in se mi razprostira čisti svet pod nogami, mislim si, da ne bi nikakor gorí šel, in pozabim vse težave!“

Gospod Sluga je nosil otrokom lepih kristalov, pravil jim je o gorah in otlinah, katere je našel in dajal jim mahú, ki je dišal jednako vijonca, in rad jim je pravil o prekrasnem Reberlovem vrtu, v kateri je gospod Sluga v grozljivi snežnej vihri zablodil.

Otroci se ves dan kar ganoli niso od lovca, kakler je bil pri njih, šli so ž njim k jezu, gledali so, kako plavijo drva in vozili se na plavci. Ko je pa drugi dan rano v jutro lovec čisto jemal, plakali so in ga z babico daleč spremljali. Proškova gospa mu je vselej dala na pot kruha, kolikor ga je le mogel nesti. „No, k letu, do Bog da, vidimo se zopet; zdravi!“ Tako se poslovil in se širokimi koraki odšel. Otroci pa več dni pravili o čudežih in grozah na Krkonoških gorah, o gospodu Slugi in veselili se vže rihodnjega leta.

IV.

Razven letnih praznikov so se otroci posebej vsake nedelje veselili. V nedeljo v jutro jih babica ni budila; bila je vže rano v mestnej cerkvi pri zjutranjej božjej službi, h katerej je navadno hodila ona, stara gospodinja. Mati, in kekar je bil oče domá, tudi on, hodila sta k veliki maši, in ako je bilo lepo vreme, šli so otroci z njima babici naproti. Vže od daleč so ugledali babico, klicali jo in tekli jej naproti, kakor da je vs leto ne bi bili videli. V nedeljo se jim je zdela babica vsa druga, njeno lice jasnejše in ljubeznjivejše; bila je tudi lepše opravljena, imela je nove črne črevlje, belo pečo in bele trake. Otroci so trdili, da je babica v nedeljo „grozno lepa.“ — Ko so dospeli k babici, hotel je navadno vsak kaj nesti. Jeden je tedaj dobil kronico, drugi ruto. Barbika, ker je bila najstarejša, nesla je vselej mošnjico. Zaradi tega pa je nastalo vselej nehalno kričanje, ker dečka sta bila radovedna in hotela sta pogledati v mošnjo, Barbika pa jima je branila. Véasih je prišlo celo do tožbe. Barbika je morala prositi babice, naj bi dečka posvarila. Ali Babica ni storila tega, ampak segla je v mošnjo, delila mej otroke jabolka ali kaj družega, in bil je zopet sveti mir. Proškova gospa je sicer vsake nedeljo rekla: „Prosim vas, babica, ne nosite jim nič!“ ali babica je vselej odgovorila: „Kako

pa to bilo, da jim od cerkve nič ne bi prisostala? Saj tudi mi nismo bili bolji!“ Ostalo je sedaj pri starem.

Z babico je hodila tudi mama, to je, mati mlinarica, in včasih tudi še kakva druga kuma iz cerkva, vasice, ki stoji najbliže nad mlinom. Mati mlinarica je nosila dolgo obleko in se srebrnem pretkani šapelj. Bila je majhna žena, lepo rečena, imela je črne vesele oči, krátek, širok nos, široka ustica, majhno bradico in podbradek. Na vratu je nosila v nedeljo drobne biserje, ob nedeljih granate. Na roci je imela košek, v katerem so bile začimbe, katere je mati mlinarica pri kuhi potrebovala.

Za ženskami je hodil oče mlinar, navadno s kakim kumom. Kedar je bilo gorko, nosil je sivo jakno na španskej palici črez ramo. V nedeljo je imel vselej svitile črevlje do pol meč; imele so goraj rése (franže), katere so bile otrokom posebno všeči. Hlače je imel ozke in segale so do kolov, na glavi visoko črno kučmo, od katere se na eni strani viseli modri trakovi. Drugi dan je bil jednako opravljen, le da je bila dolga, črna nabrana in z velikimi svinčenimi gumbi okrašena suknja zelena in ne siva; sivo barvo je oče mlinar posebno ljubil.

Ljudje, ki so šli od božje službe, in oni, ki so bili na poti k velikej maši, pozdravljali so se med seboj. Tu pa tam so postajali, povpraševali drug drugega, kako je kaj, kaj je novega

v Žernovu, kaj v mlinu. Po zimi je šel le male kateri Žernovec v mestno cerkev, ker je bila pot po strmem pogorji nevarna; poleti pa jih pot ni strašila, posebno mladih ljudij ne. V nedeljo ob poldne je vse mrgolelo v mesto po potu skozi loke. Tu počasi koraka starka v kožuhu in poleg nje starec, opiraje se na palico; res je star, ker ima glavnik v glavi, in tako se nosijo le deda. Žene v belih pečah, možje v kučmah ali visokih vidrovkah jib prehitajo in hité čez dolgo brn reber. Z gore pa stopajo skakljajoče deklice jednako srnam, in za njimi se drvé krepki mladeniči jednaki jelenom. Tu se zablisne skozi drevo bel našopirjen rokav, tu ostane na grmu rula, od pleč viseč trak, tu se pokaže dečkova vezica, kamižola in poslednjič se prikaže na zelenem travniku vsa vesela družba.

Prišedši domov slekla je babica pražnjo obleko, oblekla kanafasko in sukala se po hiši. Po obedu je najrajše sela, položila Barbiki glavo na kolena, da jej je iskala živih vlas in brbala po glavi, ki jo je zelo srbela. Navadno je mej tem zaspala, ali nikdar ni spala dolgo. Ko se je probudila vselej se je čudila, da je zaspala, rekoč: „Inš tega ne vem, da so se mi oči zaprle!“

Popoldne je hodila z otroki v mlin; to je bilo vže tako ugovorjeno; otroci so se tega zelo veselili. Tudi mlinarjevi so imeli hčerko, ki je bila vrstnica Barbiki; imé jej je bilo Lenčica, in dekle je bilo marljivo in veselo.

Pred mlinom mej lipama je stala podóba
 mitega Ivana Nepomuka; tam je sedela v ne leljo
 v jažini mati mlinarica, včasih tudi Žernovska
 mama, ki je bivala na pogorji, in pa Lenčika.
 Če mlinar je stal pred njimi, igraje se s tobač-
 cesi, in ženama kaj pravil. Ko so zagledali ba-
 bico z otroki ob strugi, tekla jim je Lenčika na-
 poti, in oče mlinar, ki je imel spet brezopetnike,
 zarihane hlače in sivo suknjo na sebi, stopal je
 včasih za njo sè Žernovsko kumo. Mati mlinarica
 pa je tekla v mlin, da otrokom kaj priskrbi, da
 bodo mirni. In še predno so otroci prišli, vže je
 bila pripravljena miza, bodi si pod oknom, na vrtu,
 ali na otoku, po zimi pa v hiši; na mizi so bili dobri
 slačiči, kruh, med, surovo maslo in smetana, i
 nazadnje je prinesel še oče mlinar v košku ravno-
 nar natrganega sadja, ali mati mlinarica pehar
 pesenih jabolčnih krehljev in sljiv. Kave in
 druge pijače takrat še ni bilo mej ljudstvom.

„To je lepo, babica, da ste prišli“, rekla
 je mati mlinarica in primaknola stol; „jaz ne
 vem, ako vi ne bi v nedeljo k nam prišli, ne bi
 mogla prebiti. Zdaj pa jejte, kar nam je Bog dal.“

Babica je malo jela, tudi je prosila, da
 otrokom ne bi dajali toliko, ali tolsta mati mlina-
 rica se je nasmijala: „Vi ste stari, ne čudim se,
 da mnogo ne jeste; ali otroci, ah moj Bog, ti imajo
 že želodec! Prašajte naše Lenčike kedar hočete,
 naj vam poreče, da je lačna.“ Otroci so se na-
 smijali in potrdili, kar je rekla mati mlinarica.

Ko jih je mati mlinarica dobro obložila, so se za skedenj; tam ni bilo treba babici zares skrbeti, tam so žogo bili, konja in take in jednake igre igrali. Čakali so jih tam vže drugi, vse isti tovarši, šestero otrok, mej katerimi je bil tudi drug mimo družega manjši, jednako piščalca in orgljah. Ti otroci so bili iz sušilnice nad kremo, njih oče je hodil z lajno okoli; mati jih je služila in čedila in služila za živež. Niso imeli družega imetka, razven tih šest pandurov, take jih je oče mlinar imenoval — in to malo množico. Vender ni bilo videti uboštva ne na otrocih, ne na lajnarji i njegovej ženi; otroci so imeli hlačke, da so se jim delale jamice, in mnogokateri da so je tako dobro dišalo iz sušilnice, da so se med hodečim skomine delale, in kedar so otroci s mastnimi lici iz hiše prišli, ugibali so sosede: „Kaj neki pri Kodernovih pečejo?“ — Neki dan je prišla je Lenčika od Koderne in povedala materi mlinarici, da jej je dala Kodernovka kos mesa in bil je tako dober, da nikakor ne more povedati, prav kakor mandlji.

„Zajca“, mislila si je mati mlinarica, „kaj pa so ga vzeli? Koderna vsaj ni tatinski lovec, tu bi se opekel.“

Prišla je v vás Cilika, najstarejša Kodernova dete; to dekle je imelo kaj pestovati, ker so imeli vsako leto kaj malega. Mati mlinarica je vprašala: „Kaj dobrega ste pa denes jeli? — I mislim, le podzemljice“, odgovorila je Cilika. — „Ka-

zi, le podzemljice? in vendar je rekla Lenčika, da jej je dala vaša mama kos zajca, da je bil tako dober?"

„I mama, to ni bil zajec, to je bil kos mačke. Oče je dobil mačko na Rudečej gori, bila je tolsta kakor polh, mama je njeno mast sevrla, in oče se bo ž njo mazal. Kovačica mu je to svetovala, ker je začel kašljati, da ne dobí sušice.“

„Bog nas čuvaj, ti jedó mačke!“ zavpila je mati mlinarica ter od studa pljunila.

„Ah, da bi vedeli, mama mlinarica, kako dobra je! veverice pa so še boljše. Oče prinese včasih tudi vran, pa te nam ne dišé. Onidan smo mešali dobro; dekla na pristavi je gos zadušila, in dali so jo nam. Za meso nam ni sile; včasih dobimo ovco, včasih tudi prasè, če dobí vrtljaje pa ga mora gospodar ubiti; kedar pa pri tem ni kima očeta, oni to . . .“ Mati mlinarica je segla v kletki v besedo, rekoč: „Pojdi, pojdi, fej te bodi, tako se mi studi! — Lenčika, ti nesnažna deklica, da mi nikoli več ne ješ zajca pri Koderni! Kdo se mi umij in ničesar se mi z roko ne dotikaj!“ Tako govore pahnola je mati mlinarica hitro skozi vrata.

Lenčika je plakala, trdé materi, da je bil kos dober, ali mati mlinarica je vedno pljuvala. Pršel je oče mlinar in ko je čul, kaj se je zgodilo, zatočil je tobačnico v roci, zamežiknol in rekel: „Kaj se togotite, mama, kdo vé, od česa je ta deklica tolsta! Kdo se bo o tem prepiral, kaj

komu diši! Kdo vé, ali se še sam ne povala na dobro veverico!"

„Molčíte mi o tem, oče mlinar, ne brbljajte! jezila se je mati mlinarica, in oče mlinar je mžikal z očesom in smijal se.

Ne le materi mlinarici, studilo se je tudi mnogim drugim ljudem od Kodernovih kaj vzeti, ali se njih rok dotaknoti, in to le zato, ker so jeli mačke in vsakovrstne reči, katerih nobeden človek ne bi jel. Proškovim otrokom pa je bilo to vse jednako, naj jedo Kodernovi fazane ali vrane, da so le hodili za skedenj ž njimi igrati. Vem so jim dajali kolačev in kar so imeli, da so le veselje uživali. Cilika, desetletna deklica, vtakneta je malemu dečku, katerega je pestovala, kos kolača v ročice, položila ga v travo in igrala s družimi, ali je plela iz bik dečkom kape in deklicam koške. Ko so se naskakali, vrnola se s vsa truma na dvor in Lenčika je povedala materi, da so vsi zelo lačni! Mati mlinarica se temu kar nič ni čudila, in nahranila je vse, tudi tiste, katerih usta so se jej gnjusila. Oče mlinar pa je je vselej dražil in govoril, ko so se prignali otroci: „Jaz ne vem, kake težave imam na prsih; kaka Cilika, ali nemate domá košček zajca, mogla bi —“ — Ali mati mlinarica je vselej izpljunila in odšla, in babica je očetu mlinarju pretila in govorila: „Kak dražljivec ste pa vi, oče mlinar: ako bi bila jaz mati mlinarica, pri mojej kokoši, spekla bi vam tolsto vrano z grahom!“ — Oče

mlinar je zatočil tobačnico, zamežiknol in šaljivo se nasmijal.

Ko so sedeli stari na vrtu, pridružil se jim je navadno tudi véliki hlapec, in pravili so, kaj o gospod zjutraj in pri vélikej maši z lece govorili, kdo je bil oklican, za koga so molili, s kom se je kdo pred in po maši sešel; potem se je obrnola govoricca na letino sploh in posebe, na povodenj, sušo, viharje in točo, govorilo se je, kako se beli platno, kako gre s tkanjem in kako se lan godí in končali so o Kramolenskih tatovih in o sodbi. Véliki hlapec je bil zelo razgovoren; ali na večer, ko so začeli v mlin voziti, moral je v mlin, vzpominjaje se pregovora: „Kdor preje pride, preje melje;“ oče mlinar pa je šel gledat, kako je kaj pri krčmarjevih, in kume so ostale same ter si rekle še jedno in drugo.

Po zimi so sedeli otroci skorej vse popoldne na pečjó; peč je bila velika, za pečjo je spala dekla, in Lenčika je imela tukaj vse svoje igrače in donde. Ko so se otroci tukaj zbrali, bilo je vse natlačeno, in spodaj na klopi je sedel še črnači veliki pes. Tu so otroci vsako nedeljo tako dondo omožili. Dimnikar je bil za ženina in Nikolaj za duhovnega gospoda. Potem so jeli, pili in plesali in pri tem je večkrat kdo psu na nogo stopil, da je zaevilil in zalajal in družbo v hiši v razgovoru motil. Mati mlinarica je kričala otrokom: „Prosim vas, vi otročáji, ne porčite mi pečí, jutri bom pekla!“ Za pečjo je

bilo zopet tiho: otroci so roditeljkali. Mladi mami je prinesla štoklja dete; Nežka, ki ni umela pripravljati gostije, morala je biti za babico, in Tonček in Jožek sta bila za kuma in dali so detetu ime Janezek. Zopet je bilo gostovanje, bilo je jedi brez števila, in pes je bil tudi gost, da bi se spet sprijaznili. Janezek je naglo rasteł, oče ga je dal v šolo in Jožek je bil učitelj, in ga je učil zlogovati. Ali samo jeden učenec, to ni šlo, vsi so morali se učiti in sklenoli so: „Šolkajmo!“ Hodili so tedaj k Jožku v šolo, ali nobeden ni prinesel naloge; gospod učitelj se je razjezil in vsak je dobil dve po roci; prebili so to, ker ni bilo drugače, ali psu, ki je bil tudi učenec, in kar nič ni znal in je le smrčal za pečjo, prisodil je učitelj razven dveh po nogi še to, da se mu obesi črna deska na vrat, in tako se je tudi zgodilo. Obesili so mu na vrat desko, kosmatinec je skočil izza peči na tla in grozno tulil, ter je trgal raz sebe sramotilno znamenje. Mlinški hlapec se je prestrašil in skočil s klopč, oč mlinar je zapretil s tobačnico v roci in vzkliknol: „Mrežo na ribe, sak na rake, ako pridem jaz na vas“ in zatočil je tobačnico v roci in nasmijal se, pa tako, da niso videli otroci.

„Gotovo je to naš porednež storil!“ menila je babica; „najbolje, da gremo domov, sicer bi otroci še mlin narobe obrnoli.“

Ali mlinarjevi so jej branili; ni še vsega povedala o francozkej vojni in o treh potentatih.

Babica je poznala vse tri, imela je mnogo izkušenj, poznala je vojaški stan in vsakdo jej je veroval.

„In kdo so bili ti trije ledeni možje, katere je poslal Rus na Bonaparta?“ vpraša babice mlinski hlapec, lep, vesel mladenič.

„Ali si ne moreš domisliti, da so bili to trije neseči: januar, februar in marec?“ odgovoril mu je veliki hlapec. „Na Ruskem je taka zima, da morajo ljudje na licih kožuhe nositi, sicer bi jim zmrznoli nosovi. Francozi niso mraza navajeni; ko so tja prišli, vsi so zmrznoli. In Rus je dobro vedel, da bo to tako, zato jih je zadrževal. Ah, ta je kos!“

„In cesarja Jožefa ste vi poznali?“ vpraša babice nekdo izmej meljačev.

„Kako pa, saj sem ž njim govorila, saj mi je sam dal ta trdi tolar“, reče babica in vzame t roko na granatih obešeni tolar.

„I prosim vas, kako pa je bilo to, kde vam pa je dal?“ prašajo mnogi.

Otroci za pečjo so potihnoli in zaslišavši to prašanje, priskakali izza pečj in prosili babice, naj bi povedala, ker tega še niso čuli.

„Ali mama mlinarica in oče mlinar sta to nič slišala“, odgovori babica.

„Lepo povest človek rad dvakrat in kolikorkrat si bodi poslušal in kar nič se ne dolgočasi, povejte, povejte“, reče mama mlinarica.

„Nu, pa vam to povem, le sedite, otroci, in lepo tiho bodite.“ Otroci so seli in molčali, ka-

kor bi bili nemi. „Kedar so zidali novi Ples (Jožetov grad), takrat sem bila nedorasla deklica. Jaz sem iz Olešnice; veste, kde je Olešnica?“

„Kako pa, vemo, vemo, za Dobruško, na gori, na Sleskeji meji, ne?“ oglaší se véliki hlapes.

„Tam, prav tam. Soseba nam je bila vdova Novotna, ki je prebivala v majhnej hišici. Delala je volneno odejo in živela o tem; kedar je imela dosti zaloge, nesla jo je v Jaromir ali v Ples na prodaj. Pokojnej mojej materi je bila velika prijateljica, in mi otroci, kolikokrat na dan smo bili pri njej! Naš oče je bil kum njenemu sinu. Ko sem bila vže za delo, govorila mi je Novotna, kedar sem k njej prišla: „Pojdi, sedi za statve in uči se, to ti bode kdaj koristno. Kar se človek v mladosti naučí, od tega v starosti živi! Bila sem za delo kakor črv, nikder me ni trebalo priganjati; slušala sem in kmalu se tega rokodelstva tako naučila, da sem ga prav dobro znala. V tej dobi je bival cesar Jožef prav pogosto v novem Plesu: povsodi se je govorilo o njem; kdor ga je videl, ponašal se je s tim, da ne vem kaj.“

Neki dan, ko je šla Novotna z delom, prosila sem domá, naj me pusté ž njo, ker bi rada videla Ples. Mama je videla, da je kuma težko obremenjena in zató rekla: „Le idi, odnašaj kumi!“ Drugi dan za hlada sva šli in prišli še dopoldna na loko pred Ples. Ležalo je tam mnogo lesa na kupu; seli sva na-nj in obuvali se. Kuma je rekla:

„Kam bi zdaj, jaz uboga, to obleko najpreje ne-
 ča? O tem je prišel od Plesa neki gospod na-
 vrnost proti nama. V roci je imel nekaj piščali
 podobnega; to je zdaj pa zdaj na oči pritisol
 a počasi se okoli sukal. Poglejte no, kuma,
 pregovorim, to je kak muzikant, na piščal piska
 a k muziki sam pleše!“

„Preprosta deklica, to ni piščal, to ni mu-
 zikant, to boče kak gospod, ki ogleduje zidanje,
 večkrat ga vidim tukaj hoditi. Ima nekako cev,
 katerej je steklo in skozi to gleda; in tako
 nekaki daleč vidi. Vse vidi, kde in kaj kdo dela.“

„Ali kuma, je-li naju videl, ko sva se obu-
 vali?“ vprašam jaz.

„Nu, kaj je na tem? vsaj to ni nič hudega,“
 mijala se mi je kuma. Mej timi besedami je
 prišel gospod k nama. Imel je na sebi sivkasto
 jakno, majhen klobuk na tri vogle, zadaj mu
 je visela kita s pentljo. Gospod je bil mlad in
 krasen, kakor bi ga naslikal.

„Kam idete? kaj nesete?“ vpraša in obstoji
 poleg naju. Kuma je rekla, da nese v Ples delo
 za prodaj. „Kako delo?“ vpraša zopet. „Volneno
 odejo, gospodič, morebiti bi vi kaj kupili,“ rekla
 je Novotna, razvezala naglo povezek in razložila ode-
 jo na polesu. Bilaje prav jaka žena, ta kuma, pa kedar
 je prodajala, takrat je bila grozno zgovorna.

„To dela tvoj mož, ne?“ vpraša gospod.

„Delal je delal, zlati gospodič, ali o žetvi
 je minolo vže dve leti, kar je dodelal. Vzela ga

je sušica. Jaz sem včasih za statve sela, naučila se tkati, in zdaj mi je to koristno. Vedno pravim Majdaleni: Le uči se, Majdalena, kar se naučiš, tega ti vojna ne vzame.“

„Ali je to tvoja hči?“ vpraša zopet gospod.

„Ni moja, kumica je. Ali včasih mi pomaga. Ne spodtikajte se nad njo, ker je majhna, za to pa je krepka in za delo dobra, kakor blisek; sodejo je ona celo sama naredila.“ Gospod mi je potrkal na ramo in prijazno me pogledal; svoje žive dni še nisem videla tako lepih modrih očíj, bile so kakor plavice.

„In ti nimaš otrok?“ obrne se gospod k kumi.

„Imam sina,“ odgovori botra, „dala sem ga v Rihново, da se kaj nauči. Bog mu daj dar svetega Duha, uči se igraje, lepo poje na kora, rada bi tedaj kako petico za-nj izdala, da bi bil duhoven.“

„In kaj, ako ne bi hotel biti,“ reče gospod.

„Ali bode, gospodič, Jurček je dober mladenič!“ odgovori kuma.

„Jaz pa sem mej tem vedno piščal gledala in mislila si, kako pa tu skozi kuka ta gospod. Ali on mi je moral to na nosu poznati, kar aglo se je obrnol k meni in rekel: „Ti bi rada vedela, kako se vidi skozi daljuovid, ne?“

Jaz sem zarudela in še očíj nisem mogla povzdignoti, kuma pa je rekla: „Majdalena je mislila, da je to piščal in da ste vi muzikant. Jaz pa sem jej povedala, kdo ste.“

„A ti to veš?“ posmijal se je gospod. „I ja ne vem, kako se vam pravi, ali vi ste jeden imej njih, ki hodijo sem gledat ljudi, in skozi to cev jih opazujete, kaj ne?“

Gospod se je smijal, da se je za trebuh držal in odgovoril: „No, mati, poslednje ste zadeli. Bočeš skozi to cev pogledati, pa poglej,“ obrnol se je k meni, ko se je jako nasmijal, in lepo mi je pritisnol cev na oči. To sem vam, ljudjé božji, čudna čuda videla; videla sem v Jaromiru ljudem prav do oken, in natanko opazila, kaj vsakdo dela, kakor bi bila poleg njega stala, in še dalje po polji sem videla, kaj ljudjé delajo, videla sem jih prav pred seboj. Hotela sem dati cev naši kumi, da bi pogledala, ali ona mi je rekla: „Kaj pa misliš, meni starej ženi ne bi pristovalo, da bi se igrala.“

„Ali to ni igrača, to je k potrebi, mati,“ reče gospod.

„Naj le bode, ali meni bi bilo to nespodobno,“ rekla je kuma, i nikakor ni hotela pogledati. Meni je prišlo na misel, ali ne bi mogla skozi to cev videti cesarja Jožefa, in gledala sem na vse strani, in ker je bil gospod tako prijazen, povedala sem mu, koga bi rada videla.

„Ali ti je toliko za cesarja, ali ga imaš rada?“ vpraša me gospod.

„Kako ga ne bi imela,“ odgovorila sem mu, „ker ga vsakdo zaradi njegove dobrote in vrednosti hvali. Vsaj vsaki dan molimo za-nj, da

bi dal Bog njemu i njegovej materi dolgo in srečno vladanje.“

Gospod se je jako nasmijal in rekel: „Ali bi rada govorila ž njim?“

„Bog čuvaj, kam pa bi oči dela?“ odgovorila.

„Vsaj se tudi mene ne sramuješ, in cesar je človek, kakor jaz.“

„To pa vender ni vse jednako, gospodič.“ oglasila se je kuma; „cesar je cesar, in to boče kaj reči. Čula sem, da mraz in vročina izpreleti človeka, ki se ozre cesarju v oči. Naš župan je ž njim vže dvakrat govoril, in to tako rekel.“

„Vaš župan gotovo nima dobre vesti, in zato se ne sme nikomur prosto v oči ozreti.“ odgovori gospod in nekaj na majhen list zapiše. Ta listek dá kumi in reče: naj gre v Ples v založnico, i na ta listek se jej plača odeja. Meni je dal ta srebrni tolar rekoč: „Ná ta penez v vzpomín, da ne pozabiš cesarja Jožefa in njegove matere. Moli za-nj, molitev vročega srca je Boga mila. Ko prideta domov, lahko rečeta, da sta govorili s cesarjem Jožetom!“ —

Izrekši to, naglo odide. Pokleknole sva in od strahu in veselja nisva vedeli, kaj delava. Kuma me je začela karati, da sem bila tako predrzna, ali sama ni bila nič menj predrzna. In kdo pa bi bil mislil, da je to cesar. Te lažili sva se s tim, da ga vender morebiti nisva razžalili, ker naju je obdaroval. V založnici so plačali Novotnej trikrat več za odejo, nego je

števala. Medve sva naravnost domov tekli, in ko na dom prišli, ni bilo konca govorice in vsi so pričeli naju. Mama mi je dala tolar prevrtati, in od tade ga nosim na vratu. Vže mnogokdaj se mi je tudi hudo godilo, in vender ga nisem od sebe dala. Škoda, večna škoda, da tega gospoda zemlja čuje! Tako konča babica povest in vzdahne.

„Da, škoda“, potrdili so ostali. Otroci, doživši zgodbo o tolarji, obračali so ga na vse strani, in stoprav zdaj se jim je zdel imeniten. Babica pa so od te dobe vsi še bolj čestili, ker so vedeli, da je govorila s cesarjem Jožefom. —

V nedeljo zvečer se je počel v mlinu vže nov teden. Meljači so dovažali v mlin, kolesa so začela malo po malo ropotati, véliki hlapec je hodil po mlinu, skrbno pazé, kde bi bilo kaj stotni, mali hlapec je tekal prepevaje sem ter tja, od meha do meha, in oče mlinar je stal pred stinom, pozdravljaj z veselim licem svoje ljudi, ki mu dajali zaslužka, ponujaje jim tobaka za nos.

Mama mlinarica z Lenčiko je poleti spremljala babico do kréme. Ako je bila tam muzika, postale so nekoliko pri plotu, kder se jim je natanko pridružilo nekoliko kum, ki so gledale plesalce in plesalke. Noter ni bilo mogoče priti, ne je bilo natlačeno; še Zalika, ko je nesla olja na vrt, kder so gospodje sedeli, morala je poliče nad glavo uesti, da jih ne bi pobili.

„Lejte gospode“; govorila je mlinarica, obrnóši se proti vrtu, kder so sedeli grajski gospodje

in hoteli zadrževati Zaliko, kedar koli je k nju prišla, „lejte jih! To menim, to je deklica, tak pač ne najdete! Ali nikar ne mislite, da jo je Bog vam ustvaril, da bi mu svét skazili!“

„Nič se ne bojte, mama mlinarica, da bi se Zalika v té zatelebila,“ menila je babica. „Ja jim pokaže, kde je pot na cesto.“ — Prigodilo se je tako. Jeden izmej tih gospodičev, ki je imel devet vatlov dolg nos, zašepetal je deklici nekaj na uho, ali ona ga je sè smehom zanotela: „Poberite kopita, poberite, gospodič, u bode kupčije!“ Skočila je v vežo in z veselim lica položila roko v trdo desnico visocega mladeniča, dala, da jo je objel in se zasukal ž njo, ter prslišala klic: „Zalika, natoči, natoči!“

„Ta jej je milejše, nego grad z vsimi gospodi in zakladi,“ nasmijala se je babica, rekla gospej mami lahko noč in šla z otroki domov.

V.

Vsacih štirinajst dnij ali vsake tri tedne, kedar je bil lep dan, rekla je babica: „Denes pojedite na prejo k lovcu.“ Otroci so se veselili od jutra do časa, ko je babica vzela vreteno in šla. Za zatvornico je držala strma pot navzdoli k mostu, za mostom pak mej topoli do Riesenburga. Babica pa je raje šla pod brdom poleg reke do pile (žage). Nad pilo je bil gol vrh, na katerem je rastel visok lučnik, katerega je Barbika rada

ala. Za pilo se je dolina vedno bolj stiskala in reka v tesnejšij strugi hitreje tekla čez večje skale, katere so jej na poti ležale. Na bregovih so rasle jele in smreke, ki so se svojo krogo skoraj vso dolino temnile. Skozi to dolino so otroci z babico do razvalin Riesenburškega gradú, ki so molele izmej temnih dreves in bile mahom obrastene.

Blizo gradú, nad starim obokom, pod katerim je človek lahko tri milje daleč pod zemljo šel, kamor pa nobeden ni mogel zaradi mokrote in sprijenega vzduha, stal je mostovž s tremi visokimi podolgovatimi okni. Kedar je bila gospoda na lovu, južinala je tukaj. K temu mostovžu so se obrnoli otroci, lezli so na strmo brdo kakor mačice. Stara babica je težko plezala za njimi, na desno in levo se poprijemala dreves. „No, vi ste mi jo naredili, toliko da še diham,“ rekla je prišedši na vrh.

Otroci pa so prijeli babico za roké, povelj jo do mostovža, kder je bil prijeten hlad in lep pogled, in posadili jo na klop. Na desnej strani mostovža so gledali otroci grajske razvaline; pod gradom se je vila v polkrogu dolina, katero so na zgornjem in dolnjem konci zapirala z jelami obrastena brda. Na jednom brdu je stala majhna krikvica. Šumeča voda in ptičje petje je oživljalo okoli in okoli nemo tišino.

Jožek se je vzpomnil šilnega Ctibora, pastirja Riesenburškega gospoda; tam doli na loci je bilo,

kder ga je gospod prestregel, ko je nesel na rano s koreninami izpuljeno jelo, katero je v grajskem lesu ukral. Ko ga je gospod prašal, kje je vzel, naravnost mu je povedal. Gospod mu je to odpustil, in poklical ga v grad rekoč, naj vzame sè seboj vrečo, da mu dá toliko živeža, kolikor ga nese. Ctibor se ni šalil, vzel je ženi dve lahti dolgo blazino in šel v grad, kder so mu napolnili z grahom in prekajenimi kračami. Ker je bil tako močen in odkritosrčen, zato se je prikupil vitezu, in ko je kralj pozval v Prago plemenitnike na bokovanje (turnir), vzel ga je gospod seboj. Ctibor je zmagal sè svojo močjo nemškega viteza, katerega ni mogel nobeden ugnati, in kralj ga je povzdignol v vitežki stan.

Otrokom je bila ta povedka kaj všeči, in od dobe, kar so jo slišali od starega ovčara, bila sta jim grad in loka zanimivejša.

„In kako se pravi tam, kder je cerkva babica?“ vpraša Tonček.

„Na Bušinu. Ako nam Bog zdravje da, pojdemo kdaj tudi še tja, a tja bo dolg pot!“ odgovori babica.

„In kaj se je tam pripetilo, babica?“ vpraša Nežika, ki bi bila poslušala babico od zora do mraka.

„Čudo se je tam zgodilo. Ali ne veste, kar je pravila Uršika?“

„Nič ne vemo. Povejte nam vi, lepo vas prosimo.“ naganjali so otroci, in babica se ni dala dolgo prositi.

„Sedite lepo na klop in ne obešajte se na to, da doli ne padete i vratú ne zlomite. Za vrhom in za timi lesi so vasi Turin, Litobor, Bušina, Meçon, Bušin, te vse so bile v starih rokah vlastnina necega viteza, kateremu so rekli Bušinski, in prebival je na Turinu v svojem gradu. Ta gospod je imel gospó in hčerko, lepo deklico, ki bila je mutasta roditeljema v veliko žalost.“

„Neki dan se je ta deklica izprehajala po gradu in tu jej pride na misel, da bi pogledala, kaj delajo jagnjeta v Bušinskem dvoru, in koliko so vzrasla, kar jih ni videla. — Moram vam povedati, da takrat še ni bilo tukaj te cerkvice i pristave, bila je le pristava, kder je prebivala Bušina Turinskega gospoda. in kder se je njegova čreda gojila. Krog in krog je bil les in v njem mnogo divje zverine.“

„Turinska hčerka je bila mnogokrat na pripravi, ali vselej se je z očetom tja peljala: mislila je v svojej blagosti, da tja pride, ako le bo poteče. Šla je tedaj, šla je, kamor so jo peljali oči; mislila je, pot je jedna kakor druga; bila je še mlada, nerazumna, kakoršni ste vi. Še je pa vže dolgo hodila, in še ni videla bele pristave, začelo jo je prigrevati; mislila si je, da ji porečeta oče in mati, da je utekla iz gradu, in preletel jo je strah, in vrnola se je nazaj. Ali ni bil strah človeka strah, lahko zaide, posebno ako dete. Zgrešila je deklica pot, ni prišla ne na klop, ne na pristavo, zabrela je v gosti les,

kder ni bilo več poti, in vže se je mračilo. S le zdaj je videla, da je zašla!“

„Labko si mislite, kako jej je bilo! — Vse bi vender ne bilo tako hudo, ker slišite in govornite, ali deklica ni govorila, ne slišala. Blodila je sem in tja, pa s tim je še bolj zablodila. Poslednjič je bila vže lačna in žejna, bolele so jo tudi nogé, ali vse to ni bilo tako grozno, kakor strah, katerega je imela deklica zaradi noči in divje zverine; stiskala jo je tesnoba, da se bo izgubila oče in mati na-njo jezila. Prestrašena in razplakana je prišla nenadoma k necemu sedencu; ker je bila žejna, pokleknola je in napila se; ko se je pa krog sebe ozrla, videla je dolgo gladki poti. Ali vedela ni, na katero bi se obrnila, ker jo je blojenje prestrašilo i naučilo, da vsaka pot ne drži domov. Tu se je vzpomnila, da njena mati, kedar je v strahu in bojazni, vstopi v svojo kamro gre in moli; pokleknola je tudi deklica na zemljo in molila, da bi jo Bog v lesa izpeljal.“

„Zdaj začuje kar naglo čuden glas, šumi in zvoní jej v ušesih bolj in bolj, jasneje in jasteje. Deklica ni vedela, kaj se godí, kakí glasi so to; začne se strahú trestí in plakati, hoče utéči — ali glej, po poti iz lesa priteče k njej bela ovca za njo druga, tretja, četrta, peta in šesta in vedno več in več družih, dokler je bila vsa čreda na sedenci. Vsaka ovca je imela na vratu grilec (kraguljce), ki so zvonili in deklica jih je slišala! Te

ve so očetove, tu teče ovčarjev beli pes, in tu sem
 je ovčar Jernej in deklica zakriči: „Jernej!“ in
 šli k njemu. Vzradoval se je Jernej, ko je slišal, da
 deklica govori in sliši, vzel jo je v naročje, nesel jo
 na pristavo, do katere ni bilo daleč. Tam je bila
 Turinska gospá, silno žalostna; niso vedeli, kam se
 izgubila hčerka in kaj se je ž njo zgodilo. Razpo-
 nalni so po lesu vse ljudi, tudi oče je iskal in gospá
 čakala na belej pristavi. Ne morete si misliti,
 kako veselje je imela mati, ko je prinesel Jernej
 hčerko in vrhi tega še ozdravljeno. Ko se je vrnil
 k očetu in jima je hči vse povedala, namenila sta
 očetelja na tem studencu v božjo zahvalo cerkev
 vzidati. In to sta tudi storila. Cerkvica, ki jo tam
 vidite, to je ista cerkvica, in studenec isti studenec,
 pri katerem je dete pilo in na katerem je molilo,
 ko je ondodi blodilo. Ali deklica je vže davno
 umrla, in Turinski gospod je umrl in Tu-
 rinska gospá; umrl je tudi Jernejček in grad
 na Turinu je razvalina.“

„Kam pa so prešle ovce in pes?“ vpraša
 Jernejček.

„Tudi psa ni več, stare ovce so poginole,
 mlade so vzrasle in imele jagnjeta. Tako je na
 svetu, mili otroci, jeden odide, drugi pride.“

Otroci so obrnoli oči v dolino, videli so v
 daljini viteze jezdit, deklico bloditi — in glej!
 kar hitro prijezdi iz lesa gospa na krasnem konji
 sko doline in konjuh za njo. Gospa ima črno
 spo, dolga siva suknja jej visi črez stremena,

na glavi ima črn klobuček, od katerega veje zelen zavoj okoli črnih vlas.

„Babica, babica, vitežnja, poglej!“ vskliknejo otroci.

„I kaj vam je na misel prišlo, kde so vitežnje? To je gospa kneginja,“ reče babica, ozrši se skozi okno.

Otroci so se skoraj jezili, da to ni bila vitežnja; kakor so mislili.

„Gospa kneginja jezdi k nam gori!“ zakričevajo.

„Kdo vé, kaj vidite; kako bi mogel kam tu sem,“ reče babica.

„Zares, Orland je kakor mačka; le poglej!“ vzklikne Jožek.

„Pusti me, nečem gledati. Gospôdo čudne stvari veselé,“ odgovori babica, drže otroke, da ne bi pali z okna.

Ni trajalo dolgo in kneginja je bila gori. Lahko je razjabala, vrgla dolgo suktnjo črez ramo in šla na mostovž.

Babica je vstala in ponižno pozdravila kneginjo. „To je Proškova rodovina?“ vpraša kneginja, ozrši se na otroke.

„Da, milostljiva gospa!“ odgovori babica.

„Ti si jim gotovo babica?“

„Tako je, milostljiva gospa, mati njih matere.“

„To so ti na veselje, imaš zdrave unuke.“

Ali pa slušate vi, otroci, svojo babico?“ vpraša kneginja otrôk, kateri niso od nje očij obrnoli. Na njeno vprašanje pa so pobesili oči, šepetaje:

„Slušamo!“

„No, prebiti je še, včasih vže — ali kaj se bée, tudi mi nismo bili bolji,“ reče babica.

Kneginja se nasmeji; vidé na stolu košek jagod, vpraša zopet, kde so jih otroci nabrali. Babica brzo pomigne Barbiki rekoč: „Idi, devica, daj jih milostljivej kneginji. Ravno mej potjo so jih uabrali otroci, morebiti jih želi milostljiva gospa. Ko sem bila mlada, jela sem jih tudi rada, ali kar mi je dete umrlo, nobene še nisem v usta vzela.“

„In zakaj?“ vpraša kneginja in vzame košek jagod od Barbike.

„To je tako mej nami, milostljiva gospa, kadar umre materi dete, mati ne jé do svetega trana Krsnika ne črešenj ne jagod. Pravijo, da tudi Devica Marija po nebesih in dajé to sadje malim otrokom. Katerega otroka mati pa se ne vzdrži in to sadje jé, temu govori Devica Marija: „Vidiš, ljubo dete, tebi je malo prišlo, mati ti je pojela.“ Zato se vzdržujejo matere tega sadja. Jo, in katera se vzdrži do kresa, vzdrži se tudi do kresu,“ pristavi babica.

Kneginja je držala v prstih jagodo, sladko, rdečo, kakor krasne njene ustne, ali pri babi-
činih besedah jo je nehoté položila v košek nazaj, rekoč: „Zdaj ne morem jesti, in vi, otroci, ne bi imeli nič na pot.“

„I to nič ne dé, gospa kneginja, le jejte, ali vzemite jih domov s koškom, mi si naberemo kruh,“ reče hitro Barbika in brani se koška.

„Jemljem tedaj vaš darek,“ nasmeji se kneginja presrečno otrokom, „jutri pa pridite po košek v grad in babico pripeljite seboj, umejete ž?“

„Pridemo, pridemo,“ zatrdé otroci, kakor takrat, ko jih je zvala mama mlinarica v mlin. Babica je hotela nekaj odgovoriti, ali to ne bi bilo nič pomagalo, kneginja se je babici lahko poklonila, nasmijala se otrokom in stopila na mostovža. Košek je podala konjuhu, sela na Orlando in zginola mej drevjem, kakor krasna prikazen.

„Babica, jaz se veselim gradu! Oče pripovedujejo, da ima tam gospa kneginja krasna podobe!“ reče Barbika.

„A, in tam imajo papigo in ta govori. Čakajte, babica, to se bodete čudili!“ zavpije Jožek in tleskne z dlanjo ob dlan.

Maia Nežika pa, ozrši se po sebi, reče babici: „Jaz ne pojdem v tej obleci, kaj ne, babica?“

„Za božji čas, da tega otroka nisem gledala! Ti si lepa, kaj si delala?“ prekriža se babica, ko vidi, kako se je dete pomazalo.

„Jaz nisem kriva, Jožek me je pahnol, pala sem na jagode.“ odgovori malo dete.

„Vi dva se vedno pulita. Prav, prav je rekla gospa kneginja, da sta, kakor škrapa. Zdaj pa idite, pojdemo k lovcu. Ali to vama pravim, dečka, ako bosta še tako poredna, kakor sta bila denes, nič več vaju ne vzamem seboj,“ preti babica.

„Pridna bodeva, babica,“ obečata dečka.

„Bodemo videli,“ odgovori babica, stopaje za otroki po lesnej stezi proti lovcu.

Niso daleč šli mej listnatimi drevesi in zagledali so belo lovčevo hišo. Pred hišo je bil zelen, ograjen, z lipami in kostanji nasajen prostor, in pod drevesi so bile klopi in mize. Po travi so šetali pavi, o katerih je babica rekla, da imajo angeljsko perje, vražji glas in tatinško hojo, potem truma grahastih, krmežljivih pegatek; beli zajčki so sedeli v travi, nastavljali ušesa in razbegavali se na vsak glas. Lepa smra z rudečim trakom okoli vratu je ležala pred hišnimi vrati in nekoliko psov je skakalo po dvoru. Precej, ko so jih poklicali otroci, veselo so zalajali, pritekli k njim, obskakovali jih in skoraj od samega veselja na tla podrli. Tudi smra je prišla, ko jo je poklicala Barbika, in z modrim svojim očesom tako milo gledala otroka, kakor bi hotela reči: „Ah, ti si tukaj, ki mi nisiš slaščice, bodi pozdravljena!“ Barbika jej je morala to v očeh brati, ker naglo je segla v torbico in podala srni kos žemlje, katero je smra vzela in potem za otroki šla.

„He, kaj pa ima ta tropa!“ zakliče nekdo, in zdajci stopi iz hiše lovec v lahkej zelenej jaknji in domačej kapi na glavi. „No, to so mili gostje,“ oglasi se zagledavši babico; „Bog vas uprime — le bliže! Hektor, Diana, Amina, strani! Še grmečega Boga ne bi bilo slišati,“ zareži se nad

psi. Babica je šla v hišo, pred katero so iz zida moleli jelenovi rogovi. Na steni je viselo nekoliko pušek, ali precej visoko, da otroci niso mogli do njih.

Babica se je zelo bala puške, dasi ni bila nabita, in rekla je, ko se je lovec smijal: „Kde more vedeti, kaj se mu zgodi, nesreča ne spi! — „Res je,“ odgovori lovec, če Bog hoče, tudi motovilo počí.“

Babica ni loveu zameravala, da se je včasih malo šalil, da le vpríčo nje božjega imena ni po nepotrebnem imenoval, in da ni kled; tega babica ni mogla slišati, precej si je zatisnola ušesa, rekoč: „No, čemu je tega treba, umazan jezik — človek bi vas pokropil.“ Lovec je rabil imel babico in zato se je príčo nje varoval, da ni zadel na vraga, kateri mu, kakor je rekel sam, na jezik sili.

„Kde pa imate kumo?“ vpraša babica, ko je stopila v hišo in je ni bilo notri.

„Le sedite, precej jo pokličem; veste, ona vedno kde brska, kakor koklja mej piščeti,“ odgovori lovec in gre klicati ženo.

Dečka sta obstala pred skrinjo, v kateri so se lesketale puške in lovski noži, in deklici sta si igrali sè srno, ki je prišla ž njimi v izbo; babica pa je na prvi pogled opazila prijazno, čisto pometeno in snažno sobo ter rekla: „Res je, naj pride človek sem v nedeljo ali v petek, vedno je vse čisto, kakor zrealo,“ in ko je zagledala

prejo, ki je ležala povezana in zaznamovana na čelešniku, stopila je k njej in jo pogledala.

Mej tem so se odprla vrata in stopila je v lito gospá, še precej mlada, v čistej domačej obleki. v belej peči, na roci je imela malo, latovlaso hčerko. Srčno je pozdravila babico in stroke, videlo se je na jasnem in prijaznem njezem lici, da je resnično vesela.

„Kropila sem platno. Vesela sem, letos bo belo kakor sneg,“ rekla je lovčica, izgovarjaje se, ker je niso v hiši našli.

„To je marljivost,“ odgovori babica, „kosa ta belišči, in tu preja za tkalca! To bo platno, da bi pisal po njem! Da ga vam le dobro stke in da vas ne prevari. Ali ste zadovoljni s tkalcem!“

„I to veste, mila babica, ako promeniš tkalca, te promeniš tatú,“ odgovori lovčica.

„E. ve ženske, rad bi vedel, kako bi vas tkalec varal, vse imate na prstih prešteto,“ tasměji se lovec. „Zdaj pa sedite i ne stojte, da nam spanja ne unesete,“ nagovori babico, ki ni mogla od preje.

„Vsaj se tako ne mudi,“ odgovori mu babica, prime za roko malo Anico, katero je lovčica k čelešniku postavila, da ne bi pala, ker se še le shojévala.

Ko je domača gospa od dverij odstopila, prikazala sta se za njeno obleko dva zagorela dečka, eden rumenovlas po materi, drugi črnoglav po očetu. Priskakala sta sicer z materjo do dverij,

ali ko se je mati spustila v pogovor z babico nista precej vedela, kaj bi otrokom rekla, začela sta se sramovati in skrila se za materino obleko. „Kaj pa vidva, paglavca,“ izpregovori oče, „je to lepo, skrivati se za mamó, ko imata goste pozdraviti? Brzo podajta babici roko!“

Dečka sta naglo stopila k babici in ji podala roki; babica ju je obložila z jabolki.

„Tu imata in igrayta se, drugikrat pa ne sramujta; dečkom ni lepo, držati se materinega krila,“ govori babica in dečka sta pobesila oči in gledala jabolka.

„Zdaj pa hajdi ven!“ ukaže oče; pokažita detetom čuka in vrzita mu šogo, ki sem jo denes ustrelil; pokažita jim ščeneta in mlade iz zane. Ali da ne razbegata perutnine, kakor je strebi, sicer vas —,“ Tega pristavka pa otroci niso več slišali, da je oče le rekel: „Hajdi ven!“ pa so zdirjali skozi vrata.

„To je dir in daj!“ smijal se je lovec, ali videti je bilo, da mu ta dir in daj ni nevséčen.

„Otročaji so kričaji, nemirna kri!“ reče babica.

„Da bi dečka le tako divja ne bila. Ali verjemite, babica, ves dan me strah izpreletava. Po lovinah letata, na drevesa plezata, kozolet preobračata, obleko trgata, da je groza. Bog hvalim za to dobro dekleco, to je dobra ura,“ odgovori lovčica.

„Kaj hočete, mila kuma, kakoršna mati take hčere, kakoršen oče, takošni sinovi,“ reče

babica. Domača gospa se nasmeji in poda možu berko, da jo malo popestuže ter reče: „Le da prinesem kaj na mizo, precej pridem.“

„Dobra žena,“ reče lovec, ko je zalopnola dveri, „greb bi bilo, očitati jej kaj, da se samo edno ne bi bala, da se dečka ne pobijeta; kak deček je to, v katerem ni ognja?“

„Kar je preveč, ni s kruhom dobro, ljubi km, ako bi jim človek vse dopustil, po glavah bi hodili,“ oglasi se babica, dasi se ni vselej šah besedi držala.

Ni trajalo dolgo in vrnola se je gospodinja s polnima rokama. Hrastovo mizo je pregrnola s belim prtom, dela na-nj porcelanaste pladnje, kroške, ki so imeli platnice iz srnjakovih rogov, prinesla jagod, kolačev, smetane, kruha, medu, surovega masla in ola.

Gospodinja je vzela babici vreteno iz rok, rekoč: „Zdaj nehajte presti, babica, vzemite. Urežite si kruha, namažite. Surovo maslo je denes vmeteno, ol ni slab. Kolači niso predobri, spekla sem jih denes le tako po nameri, ali bedar kaj človeku nenadoma pride, diši mu. Jagod vi ne jeste, ali otroci jih radi jedó, ako se jim polijejo sè smetano.“ Tako je ponujala babica. narezala kruha in ga mazala sè surovim maslom in medom.

Kar naglo se je babica na čelo tlesnola, kakor bi se bila čegar vzpomnila in rekla: „To je stara, pozabljiva glava! Lejte no, še na misel

mi ni prišlo, da bi vam bila povedala, da smo na mostovži govorili z gospo kneginjo.“

„Ni čudo, otroci človeka z vpitjem vsega premotijo,“ reče lovčica, lovec pa je precej pršal, kaj jim je gospa kneginja povedala.

„Ne pravite, babica, dokler se ne vrnem,“ prosila je gospodinja; „moram po otroke, da bi malo posedeli.“

Otroci so mej tem sem ter tja skakali, in lovčeva dečka, Francek in Jernejček, povsod najprva in sta vse pokazala. Stali so zdaj pred hišo na travi in mala Aminika jim je kazala svojo umetnost, preskakovaje palico in prinašaje v zobeh reči, katere so jej metali, ko se je prikazala mati in k južini klicala. „Sedite lepo pod drevó, jejte i ne mažite se preveč!“ opominjala je in razkladala jim jedila na mizo. Otroci so sli in okoli njih postavili se psi prežé jim v zobe.

Ko se je vrnola gospodinja v sobo, prosila je babico, da bi povedala o gospej kneginji, in babica je povedala vse od besede do besede kako je bilo na mostovži.

„Vedno pravim, da ima dobro sree,“ oglašila se je lovčica. „Kedarkoli sem pride, vselej vpraša, kaj delajo otroci, in malo Anico poljubi na čelo. Kdor ima rad otroke, je dober človek. Ali služabnici jo raznašajo, kakor bi kdo vé kaka bila.“

„Bodi — Bog nas varuj — vragu dober, s peklom ti poplača,“ oglasila se je babica.

„Da, da, babica,“ odgovori lovec, „resničen je ta pregovor. To je moja beseda, ne bi si mogli bolje gospé želeťi, ako ne bi imela okoli sebe teh strežajev, ki jo ščuvajo in jej lažejo. Ti posliš za družega na svetu, samo za to, da Bogu ne kradejo. Kedar vse to, ljuba babica, na netu opazujem, kolikokrat si mislim: da bi šli mi — rakom žvižgat! — Kako ne bi človeka zgrabila, ako pomislim, da ima tak cepec, ki ničesar ne umeje, ki ni za nič na ljubem svetu, samo za to, da za vozom stoji kakor lipov bog, ali izbi čepi, da ima toliko, kolikor jaz; da več vešja, nego jaz, ki moram v dežji, v blatu, v negu bresti po lesih, noč in dan se ruvati s škinskiimi loveci, in za vse to jamčiti in vse skrbovati. I ti lenuhi se še drže, kakor ptica, katerej je lastno perje pretežko. Nimam se nič potožiti, zadovoljen sem, kedar mi pa pride tak prezetnik i nos viha, primaruha, ali bi ga, — ali aman je, srditi se.“ In lovec vzame kozarec ter jo poplakne.

„Ali pa vé gospa vse to, kar se godi in kaj si ne vzame nobeden srca ter jej ne pové, ako mu se godi krivica?“ vpraša babica.

„Kosmata kapa, kdo se rad speče? Jaz govorim mnogokrat ž njo, in mogel bi reči jedno in drugo, ali vselej si mislim: France, molči, da se te ne zvrne. In poslednjič, ako mi ona ne bi vezela in vprašala viših, glejte, kako bi se opetel. Ti trobijo vsi v jeden rog. Govoril sem ž

njo pred nekoliko dnevi, hodila je po lesu ptujim knezom, ki zdaj tukaj biva. Srečala sta nekde Viktorico in vprašala mene o njej, kneginja se je nje ustrašila.“

„In kaj ste jej rekli?“ vpraša babica.

„I no, kaj sem rekel, rekel sem, da nima uma, da pa nikomur nič žalega ne stori.“

„In kaj je na to rekla?“

„Sela je v travo, knez je sel k njenim negam, in meni sta velela, naj sedem in jima povadam o brezumnej Viktorici, kako se je zgodilo, da je izgubila um.“

„In ti si rad povedal, ne?“ nasmijala se je gospodinja.

„To veš, žena, kdo ne bi rad slušal krasne gospé. Naša kneginja sicer ni več tako mlada, ali presneto je krasna gospa. Kaj sem hotel moral sem povedati.“

„Vi ste ptiček, ljubi kum; dve leti sem vis tukaj, in obečate mi to vse natanko povedati, kako se je prigodilo Viktorici, in vendar še nisem videl, le tako nekaj sem in tja. Nisem krasna gospa, ne morem vam velevati, tega jaz nikoli ne izvem, kaj ne?“

„Oh, babica, vi ste mi ljubša od najkrajše gospé na svetu, ako vam je ljubo poslušati, pri tej priliki vam povem to dogodbo, ako le hočete.“

„Kedar kum hoče, dobro se odreže, to je resnica,“ nasmijala se je babica. „Ako je kum všeči, primem vas za besedo. Star človek je pe

luben otroku, in otroci, kakor sami veste, radi poslušajo povesti.“

„Jaz nisem še stara in vender rada poslušam. Le povej, ljubi mož, le povej, hitro nam pteče čas,“ reče gospodinja.

„Mamica, prosim te, daj nam kruha, kar laščka več nimamo,“ oglasil se je na vratih Jernejček.

„To ni mogoče, kam bi bili otroci vse deli?“ zdi se babica.

„Polovico so pojeli, polovico dali psom, srni in vevericam; to je vselej tako. Ah, jaz imam nekaj z njimi.“ vzdahne gospodinja i na novo kruha nareže. Ko je gospodinja otroke zvenaj uskrbovala in malo hčerko na prsi položila, natlačil si je lovec pipo. „Moj pokojni, Bog mu daj večno luč, imel je tudi to navado; predno je začel kaj pripovedovati, moral je pipo natlačiti,“ reče babica, in žar blazega vzpomina se jej v očesu utrne.

„Tega jaz ne pojmem, vsi možje, kakor bi se bili zmenili, imajo to ostudno navado,“ reče gospodinja, zaslišavši mej vrati babičine besede.

„Le ne delaj se, kakor bi tega ne imela rada, sama mi iz mesta tobak nosiš,“ odgovori lovec, zapalivši si pipo.

„I no, kako si čem pomagati! Ako hoče človek od vas prijaznega obraza, mora po vaših mislih delati. Povedi tedaj,“ reče gospodinja, sedši z retenom k babici.

„Prav, poslušajte!“ Izrekši to, zakadi lovec prvi oblak proti stropu; položil navskriž noge, naslonil se na stol in začne o Viktorici pripovedovati.

VI.

Viktorica je kmetiška hči iz Žernova. Njena roditelja sta vže davno pokopana, ali brat in sestra jej živita še denes. Pred petnajstimi leti je bila Viktorica še kakor roža; blizu in daleč jej ni bilo jednake. Urna kakor srna, marijiva kakor bučela, nihče si ne bi bil mogel želeči lepše neveste. Taka deklica, in če ima še dota, ne ostane pod polovnikom, to se samo ob sebi vé. Tudi o Viktorici se je govorilo po vsej okolici in snubači so si podajali dveri. Očetu in materi bi mnogokateri bil po volji, ta in oni je bil premožen gospodar, in hči bi si bila dobro pestljala, kakor pravijo, ali ona tega ni hotela umeti; le temu je bila prijazna, kdor je najbolje plesal, in še to le pri muziki.

Včasih je očeta nevolja prijela, da hči snube tako lehkomišelnno odbija, zarežal je na njo, naj si jednega izbere, sicer jej sam poišče ženina, katerega bo morala vzeti. Deklica pa se je spetnila v jok, prosila, naj je od doma ne poženejo, da ni še nič zamujeno, da je stoprav v dvajsetem letu, da se še ni namladovala, in Bog vže vé, kdo jo dobi in kako jej pojde. Oče je imel deklico zelo rad, in ko je slišal take tožbe, storilo

mu se je milo, in gledaje v krasno njeno lice, mislil si je: „Ti imaš še dosti časa, ti najdeš še dosti snubcev.“ Ljudje pa so vse drugače mislili; govorili so, da je Viktorica ošabna, da čaka, da pridejo s kočijo po njo; prorokovali so, da nizko sede, kdor visoko leta, kdor preveč izbira, izbirek dobi, in take in jednake reči.

V tem času so stali v vasi vojaki lovci; eden izmed njih je začel hoditi za Viktorico. Ako je šla v cerkev, šel je za njo, v cerkvi je stal gotovo blizu nje, in ne da bi v oltar bil obrnen, oziral se je le va-njo; sploh, kamorkoli je šla, povsodi jo je spremljal kakor senca. Ljudje so govorili o njem, da ni prav pri pameti, in Viktorica je rekla, kedar je šla mej tovaršice da je bila govorica o njem: „Kaj neki ta vojak kaj menoj postopa? Še govori ne, kakor mora. Bojim se ga. Mravljinča me, kedar mi je blizu, in zvrtil se mi v glavi, kedar me pogleda.“

„Te oči,“ rekel je vsakdo, „ne obečajo nič dobrega; po noči se mu neki celo svetijo, in te črne obrvi, katere so nad njimi kakor krokarjeve peruti raztegnene in prerastene, to je očitno znamenje, da ima hude oči.“ Nekateri so ga milovali, rekoč: „Moj Bog, kdo pa je kriv, da mu je mati narava pri rojstvu to podelila. In take oči imajo moč le do nekaterih ljudij, vsa druga se jih ni bati.“ Pri vsem tem so se prestrašile sosede, kedarkoli je kako dete pogledal in zaglo so pritekale drgnoti ga z belo ruto, in

kedarkoli je kako dete v vasi zbolelo, vselej so govorili: „Uroke ima, črni lovec ga je pogledal.“ Poslednjič so se ljudje privadili tega temnega obraza, i mej deklicami se je celo čulo, da n bi tako grd bil, da je bil prijazniši. Sploh pa je bila njih misel: „Kaj s tako čudnim človekom! Bog vé, kdo in od kodi je; morebiti še človek ni; skoraj bi se človek pred njim prekrižal in rekel: Gospod Bog z menoj in hudoba od mene! Saj ne pleše, ne govori, ne poje; pustimo ga!“ In pustili so ga. Ali čemu je bilo vse to! Lahko so govorile: pustimo ga, ker za njimi ni hodil; ali Viktorica je imela pekel ž njim.

Vže je nerada hodila, kamor jej ni neobhodno trebalo, da bi se le ognola očem, ki so jo vedno vzpremljale. Vže se ni več veselila muzike, ker se je vselej iz kacega kota v krčmi na-njo obračalo temno obličje; vže ni več hodila tako rada na prejo, ker je gotovo vedela, ako ne sedi v izbi, pa stoji zvenaj pod oknom črni lovec, in deklici je mrla beseda na jeziku i nit se jej trgala. To jej je bilo britko. Vsakdo je opazoval na njej neko promembo, nihče pa ni mislil, da bi bil lovec temu kriv; imeli so ga za beba in mislilo se je, da ga pušča Viktorica za seboj postopati, ker si ne vé pomagati. Necega dne pa je rekla Viktorica tovaršicam: „To vam pravim, deklice, ako bi precej zdaj snubec prišel, vzamem ga, naj bo ubog ali bogat, lep ali ostuden, da je le iz druge vasi.“

„Kaj ti je na misel prišlo? Ali ti domá ni dobro, da tako bledeš, ali se ti mej nami toži?“ odgovoré dekleta.

„Tega nikar ne mislite. Ali ni mi tukaj trpeti, dokler ostane tukaj ta črni vojak. Ve tega še misliti ne morete, kako me ta človek muči in jezí. Vže ne morem v miru spati in moliti, povsodi me njegove oči vzpremljajo,“ toži plakaje Viktorica deklicam.

„Ali, čapka, zakaj pa mu ne prepoveš za seboj postopati? Zakaj mu ne rečeš, da ga ne moreš trpeti, da ti je trn v peti?“ svetovale so jej deklice.

„Ali nisem tega storila? Nikdar nisem ž njim govorila; kako bi ga nagovorila, ko me vzpremlja kakor senca? Poročila pa sem mu po njegovih tovarših.“

„No, in ni poslušal?“ vprašajo deklice.

„To se vé, da ne; odgovoril je, da mu nema nihče nič poročati, da sme hoditi kamor hoče in k komur hoče. Sicer pa mi nikdar ni rekel, da me ima rad, naj mu tedaj ne poročam, da ga nečem!“

„Lejte, zarobljenca!“ jezé se deklice, kaj pa misli? To bi mu imele poplačati.“

„Le s tacim nič ne začenjajte, mogel bi vam jo zasoliti,“ svaré previdnejše.

Čiri čari, kaj nam more storiti? Za to bi moral imeti kaj tacega, kar smo na telesu nosile, ali kaj tacega nobena izmej nas od sebe

ne dà, in od njega tudi ničesar ne vzamemo, čemu tedaj strah? — Nič se nikar ne boj, Viktorica! me bodemo vedno s teboj hodile, jedenkrat vse izplačamo tega vruga," kričé pogumniše deklice.

Ali Viktorica se je boječe krog sebe ozrla in neutolažena pri tih besedah vzdahnola: „Da bi me Bog tega križa otel!“

Kar je Viktorica deklicam razodela, ni ostalo skrito, naglo se je razneslo, celo čez polje do druge vasi.

Nekoliko dni potem je prišel nek postrežljiv človek iz sosednje vasi v hišo Viktoričinega očeta. Govorilo se je o tem in onem, sem in tja, predno je pravo sprožil, da bi ta in ta sosed rad sina oženil, in da bi ta sin rad Viktorico vzel, da se ga naprosili, naj gre vprašat, ali smejo priti snubit, ali ne?

„Potrpite malo, povprašam Viktorico; naj vam ona odgovor dá. Kar se mene tiče, jaz poznam Šimo in njegovega sina Antona, i ne ugovarjam; imajo dobro kmetijo," reče stari prosci in odide v izbo klicat hčer, da se ž njo pogovori.

Ko je Viktorica to slišala, rekla je brez vsega pomišljanja: „Naj pridejo!“

Oče se je čudil, da se je tako hitro učala, vprašal jo je, ali pozná Antona, da zastonj ne pridejo; ali Viktorica je ostala pri svojej besedi in rekla še očetu, da dobro pozna Antona Šimljeveca, da je vrl mladenič.

„Mene to veseli,“ reče oče, „kakor si postelješ, tako bodeš spala. V imenu božjem, naj pridejo.“

Ko je oče moža odpravljajal, prišla je mati k Viktorici v izbo, prekrižala jo in jej srečo želela in rekla: „Najbolj me tolaži, da ne prideš k svervi, ne k zalvi, da bodeš sama svoja gospodinja.“

„Mama, jaz bi ga vzela, ako bi imel dve rekrvi,“ odgovori Viktorica.

„No, to je tim bolje, ker se imata tako rada.“

„Ne to, mama, dala bi besedo tudi družemu kakemu mladeniču.“

„Prosim te, kaj neki govoriš, vže dosti se ti je oglasilo, pa nobenega nisi hotela.“

„Takrat še ni hodil za menoj vojak s hudimi očmi,“ šepetá Viktorica.

„Kaj li bledeš; kaj govoriš o vojaku, kaj ti je do njega, naj počenja, kar hoče, pusti ga; ali te vsaj od doma ne odžene?“

„Da, mama, ta, le ta, žalujem, plačem, ničesar nimam mirú in pokoja,“ zaplače dekle.

„In zakaj mi tega vže popreje nisi povedala? Šla bi bila s teboj kè kumi kovačici, ta zna pri takih rečeh pomagati. Le pusti to, jutri pojdem z njej,“ tolaži mati hčerko.

Drugi dan je šla mati s hčerko k stareji kovačici. Ona vé mnoge reči, katerih drugi ljudje ne vedó. Ako se komu kaj izgubi, ako krave zamolzejo, ako kdo od koga uroke dobi, za vse pomaga kovačica, ona vse ugane. Viktorica je kovačici vse odkritosrčno povedala kako in kaj.

„In ti nisi nikdar ž njim govorila, ne jedne besedice?“ vpraša kovačica.

„Ne jedne besedice.“

„Ali ti ni dal, ali poslal po vojaci kaj jelo, jabolka ali malega kruhka?“

„Nič, kuma, nič! Drugi vojaci ne držé ž njim, on je vedno zelo imeniten in kar živi, eden samotar. Tako so povedali pri nas.“

„To je pravi čarovnik,“ trdila je kovačica. „ali nič se ne boj, Viktorica, jaz ti vže pomorem, zdaj še ni hudo. Prinesem ti jutri nekaj, in to bodeš vedno na sebi nosila. Zjutraj, ko pojdeš iz izbe, nikdar ne zabi pokropiti se in vselej reci: „Bog z menoj, hudoba od mene! Ko pojdeš na polje, nikoli se ne ozri, nikoli se ne oziraj krog sebe, in če te vojak nagovori, ne poslušaj ga, in ako bi govoril kakor angelj. Če more tudi z besedo ureči; raje si precej nesa zatisni. Pomni to. Če ti ne bode v nekaterih dnéh bolje, pa poskusimo kaj družega, le priš zopet k meni.“

Viktorica je šla domov z veselo mislijo in nadejala se, da jej bode zopet tako dobro in lahko, kakor nekđaj. Drugi dan je prinesla kovačica nekaj v rudečej cunjici zašitega in obesila je to deklici sama krog vratú ter velela, da naj tega ne da od sebe i nikomur ne pokaže.

Na večer, ko je žela travo, opazila je sicer, da nekdo stoji ne daleč tam pod drevesom, čutila je, da jej kri v lice stopa, ali premaga

ne je i ni se krog sebe ozrla, in ko je našla travo, hitela je domov, kakor bi jej za petami potočilo. Tretji dan je bila nedelja. Mati je pekla kolače, oče je šel vabit gospoda učitelja i nekoliko starih sosedov na malico, po vasi pa so si na ušesa pravili: „Pri Mikšu bo zaróka.“

Popoldne so prišli v bišo trije možjé v prazni obliki, dva sta imela rožmarin na rokavih. Gospodar jih je na pragu pozdravil in družina tadej stojé jim je rekla: „Bog daj dobro srečo!“

„Bog daj,“ odgovori govornik za očeta in sina.

Ženin je stopil poslednji črez prag, in zvenaj so se čuli ženski glasovi: „Tone je brhek mladenič, glavo nosi kakor jelen, in kako krasno kito rožmarina ima na rokavu. Kde ga je neki kupil?“ in možki so temu odgovarjali: „Kaj neki, lahko glavo visoko nosi, ker odvede iz vasi najlepše dekle, najboljo plesalko, dobro gospodinjo, in vrhu tega še bogato. Ta ima srečo!“ Tako je mislilo po vasi tudi mnogo roditeljev, in mrzelo jim je, da si je Viktorica izbrala ženina iz druge vasi, da jej ni bil dober ta ali oni, čemu taka naglica, take muhe in to in ono, kakor je to vže pri tacih prilikah navada.

Do večera je bila zaroka sklenena. Učitelj je spisal ženitovanjsko pismo, pričé in roditelja so ga podkrižali, imena je pristavil kum in Viktorica je podala Tonetu roko obečaje mu, da bo v treh tednih njegova žena. Drugi dan so prišle tvarsice srečo želet, in kedar je šla Viktorica

na vás, vselej so jo pozdravljali: Bog ti da srečo, nevesta! Ali kedar so jej mladeniči govorili: „Škoda tebe, zakaj pa nas zapustiš, Viktorica?“ stopile so jej solze v oči.

Nekoliko dnij je bila Viktorica bolj vesela in kedar je morala iti na vás, ni jej bilo tesno kakor popreje, dokler še ni imela škapulirja od kovačice in še ni bila nevesta. Zdelo se jej je, da je ves strah od nje pal, in hvalila je za to Boga in kovačico, ki je tako dobro svetovala. Ali ta njena radost ni dolgo trajala.

Necega dne proti večeru je sedela na vrtno sè ženinom. Govorila sta o prihodnjem gospodarstvu in o svatbi. Pa kar naglo je umolknila, oči je uprla pred-se na grm in roka se jej je začela tresti. „Kaj ti je?“ vpraša ženin čudé se.

„Poglej mej te veje, ali tam nič ne vidiš?“ šepeta Viktorica.

Ženin se je tja ozrl in odgovoril: „Jaz ne vidim nič, in kaj si ti tam videla?“

„Zdelo se mi je, da naju je črni vojak gledal,“ tiho šepeta nevesta.

„Le počakaj, temu posvetim!“ zakriči Tone, kvišku skoči in vse preišče, ali zastonj, nikogar ni bilo. „Jaz mu tega ne prizanesem, da bi še za teboj postopal, še zdaj, dobro mu jo zasolim!“ jezi se Tone.

„Ne začenjaj ž njim nikacega prepira, Antoa, prosim te, veš, vojak je vojak. Sam oče je bil na Rudečej gori, in bil bi za to kaj dal, da bi

pa bil tamošnji poveljnik iz naše vasi vzel, ali
 on je rekel, da tega ne more storiti, ako bi tudi
 hotel, in da ni nič hudega, ako hodi vojak za
 dekletom. Oče je tam mej vojaki slišal, da je
 neki iz zelo bogate hiše, da se je sam zapisal
 v vojake, in da sme iz vojaščine stopiti, kedar
 boče. Dobro bi naletel, ako s tacim kaj začneš.“
 Tako je govorila Viktorica Tonetu, in on jej je
 dal besedo, da pusti vojaka v miru.

Viktorica pa je imela od tega večera zopet
 prejšnje težke čase, in dasi je zaupljivo škapu-
 lir na srce stiskala, kedar so se jej prikazale ne-
 srečne oči, vendar ni nehala nepokojno bitti. Šla
 je zopet h kovačici sveta iskat. „Jaz ne vem, to je
 potrebiti vže šiba, s katero me Bog tepe, da mi
 nič ne pomaga to, kar ste mi dali. Saj sem vas
 vesto slušala,“ reče Viktorica.

„Le pusti, deklica, le pusti, jaz mu vže po-
 svetim, in ako je sam antikrist. Ali popreje mo-
 ram od njega dve stvari imeti. Dokler si ju ne
 preskrbim, čuvaj se ga, kolikor le moreš. Prosi
 angelja varha in moli za tiste duše v vicah. za
 katere nobeden ne moli. Če kako rešiš, presila
 bo de za-te.“

„To je najhujše, kuma, da vže ne morem
 v miru moliti,“ plakalo je dekle.

„Vidiš, vidiš, deklica, zakaj si odlašala,
 dekler te je hudobna moč prevzela. No, ali Bog
 bo de, da premorem tega vraga.“

Viktorica se je premagovala, kolikor je mogla; vroče je molila, in ako so jej hotele misli na druge predmete uiti, brzo je pomislila na Gospodovo trpljenje, na devico Marijo, da bi se znebila te zle moči. Očuvala se je jeden dan, dva dni; tretji dan pa je šla po detelje na konec ošteviga polja; hlapcu je velela, naj hitro za njo pride, ter se sè žetvijo podviza. Šla je tja, lahko in urno, kakor srna, da so ljudje postajali, gledali za njo, kako lepa je. Tako je odšla, domov pa jo je pripeljal hlapec na zelenej detelji, blede, ranjeno. Nogo je imela obvezano s tankim, belim platnom, in morali so jo z voza v hišo nesiti. „Mati božja iz Svete gore!“ tožila je mati, „deklica, kaj se ti je zgodilo?“

„Zabola sem si trn globoko v nogo, omahlela sem. Nesite me v izbo, pojdem leč!“ prosí Viktorica.

Nesli so jo v posteljo in oče je precej tekel po kovačico. Kovačica je prihitela, kakor bi bilo gorelo, in ž njo truma nepovabljenih kum, kakor je to vže navada. Ta je svetovala lapuh, druga golščeec, tretja za uroke, četrta kadilo; kovačica pa se ni dala motiti in devala je na oteklo nogo krompirjevega soka. Poslala je vse strani, rekoč: da hoče sama pri Viktorici ostati in da bo kmalu vse dobro.

„Povedi mi, deklica, kako je bilo, ti si se prestrašila? In prosim, kdo pa ti je obvezal nogo s to belo, mehko ruto? Jaz sem jo skrila, da je

niso videle te zijalke," govorila je previdna kovačica, devaje jej nogo v posteljo.

„Kam ste jo deli, kuma?“ naglo vpraša Viktorica.

„Imaš jo pod vzglavjem.“

Viktorica je segla po ruto, ozrla se na krave lise, na všito ime, katerega še poznala ni a lice se jej je izpreminjalo.

„Deklica, deklica, ti mi nisi po všeči, kaj imam o tebi misliti?“

„Mislite si, da me je Bog zapustil, da sem izgubljena na vse veke, da mi ni pomoči.“

„Morebiti ima vročnico, da tako blede?“ mislila si je kuma in dela jej roko na čelo, pa čelo je bilo mrzlo in tudi roke so bile mrzle, le čela so jej gorele in strmele na ruto, katero je z obema rokama pred seboj držala.

„Čujte, kuma,“ začela je tiho, „ali nikomur nič ne povejte, vse vam povem. Ta dva dni ga nisem videla, saj veste, koga menim — ali detes, danes mi je od ranega jutra v ušesih zvevalo: Idi po detelje, idi po detelje! kakor bi ni bil kdo šepetal. Vedela sem, da je to kaka skušnjava, ker on tam zelo rad biva, sedeva pod drevesom blizu polja, na brdu; in vendar mi ni šalo mirú, da sem vzela rjuho in koso. Na poti mi je prišlo na misel, da sem sama sebi zlodejka, ali v ušesih mi je vedno šepetalo: Le idi, idi po detelje, kdo vé, ali bode tam, kaj bi se lala, za teboj pride Tomaž. Tako me je gnalo

na polje. Ozrla sem se pod drevo, nikogar ni bilo tam. No, ker ga tam ni, pa je vže dobljena, mislila sem si, vzela koso in hotela kositi. Zdaj mi je na misel prišlo, da bi skusila svojo srečo, hotela sem poiskati čveternoperesne detelje in mislila: Ako je najdeš, srečna boš z Antonom! Iščem, iščem, čudo, da nisem na detelji oči pestila, pa našla je nisem. Zdaj me nekaj premeti, da se ozrem na brdo, in koga vidim tam pod drevesom — vojaka! Naglo se strani obrnem, pa v tem hipu stopim na trn, ki je ležal pri poti, in ranim si nogo. Nisem zakričala, ali zbolelo me je, da so mi oči stemnele in pala sem na zemljo. Kakor v sanjah sem videla, da me je nekdo v naročje vzel in odnesel. Bolečine so me vzdramile; na potoku je klečal vojak, močil v njem belo svojo ruto in izpiral mi rano.

Moj Bog, mislila sem, kaj bode s teboj, zdaj ne moreš tim očem uiti: najbolje, da se va-nje ne ozreš!“ Dosti so me bolečine mučile, v glavi se mi je še motalo, pa črhnola nisem, ne oči odprla. Položil mi je roko na čelo, prijel me za roko, mene je mraz tresel — ali molčala sem. Potem me je izpustil in začel mi v obraz vodo pluskati, vzdignol mi je glavo; kaj mi je bilo početi, morala sem oči odpreti. — Ah, mila moja kuma, te njegove oči so na-me zasvetile, kakor božje solnce; morala sem svoje oči pokriti! Ali kaj mi je vse to pomagalo, ko me je začel nagovarjati! — Ah, vi ste imeli prav,

nila kuma, da čara tudi z glasom; meni neprenehoma doni v ušesih njegov glas, njegova beseda; rekel mi je, da me ljubi, da sem njegova reča, njegovo nebo!“

„Kako pregrešne besede, to je peklena kapast! Kateremu človeku bi take besede na misel prišle! — Nesrečna deklica, kaj si mislila, da si na verovala!“ tožila je kuma.

„Bog, kako ne bi verovali njemu, kateri tam pravi, da vas ljubi!“

„Le prazne marnje, nič družega, le golo klaparstvo! Hoče te prevariti.“

„Tudi jaz sem mu to rekla, ali on je na koga in svojo dušo prisegel, da me je vže ljubil, to me je prvokrat videl in da me samo za to ni odgovoril in tega ne povedal, ker me ni hotel priklenoti na nesrečno svojo osodo, katera ga povsodi proganja in mu ne pušča sreče uživati. Ah, jaz več ne vem, kaj mi je vse povedal, vže to me je do solz ganolo. Vse sem mu verovala, rekla mu, da sem se ga bala, da sem se iz samega strahú zaročila; povedala sem mu, da nočim na srcu škapulir, in ko ga je zahteval, dala sem mu ga“, reče Viktorica.

„Ah, ti moj Odrešenik“, žalovala je kovačica, „ona mu dá stvar, katero je ogrela na svojem ognju! Vže si v njegovej oblasti, Bog ti iz njegovih krampljev ne pomore, čisto te je očaral.“

„On je rekel, da so ti čari — ljubezen; naj nič družega ne verujem“, odgovori Viktorica.

„O, o ljubezen; jaz bi mu povedala, kaj je ljubezen; ali zdaj je vse zastonj, kaj si vendar storila! To je pravi volkodlak; zdaj ti bode kri iz telesa pil, in ko ti vso izpije, zadavi te, in tvoja duša še po smrti ne bo imela miru in pokoja. In kaka sreča te je čakala!“

Viktorica se je kuminih besed prestrašila, pa kmalu zopet rekla: „Zdaj je vse zastonj, jaz pojdem za njim, in ako bi me v pekel peljal. Vse je zastonj. Pokrijte me; mrazi me!“ reče po kratkem molku.

Kuma je navalila na-njo odeje, kolikor je je bilo, ali Viktorico je vedno mraz tresel in nobene besede ni več izpregovorila.

Kovačica je imela Viktorico prav rada, in dasi se je na-njo raztogotila, da je dala škopalir od sebe, vendar se jej je zelo smilila deklica, katerej je menila, da je izgubljena. Od vsega tega, kar jej je Viktorica povedala, ni nikomur nič razodela.

Viktorica je ležala od tega dne kakor mrtva. Ni govorila, le blela je v vročnici nerazumljive besede, zahtevala ni ničesar, pazila ni na nikogar. Kovačica se ni ganola od nje in vso svojo umetnost poskušala, da bi deklici pomogla. Pa vse zastonj; roditelja sta bila vsak dan žalostnejša in ženin je vsak dan otožniši od nje hodil. Kovačica je odmajevala z glavo in si mislila: „To ni samo ob sebi; kako bi moglo biti, da jej ne bi pomagala nobena reč, katere so tolikim

omagale. Vojak jo je očaral, to je to!“ — Take misli je imela po dnevi in po noči, in ako je po zaključbi jedenkrat po noči pogledala skozi okno in videla na vrtu zagraenega moža, kateremu so proti njej obrnene oči svetéle, kakor živo oglje — ona vsaj se je na to rotila — bila je prepričana, da je resnična njena misel.

Imela je tedaj veliko veselje, ko je necega dne Mikeš novice domov prinesel, da so dobili lovei ukaz da odrinejo. „Zastran mene naj vsi tujaj ostanejo, da pa ta odide, ljubše mi je, nego da mi kdo sto zlatov podari. Tega nam je vrag na vrat prinesel. Meni se vse zdi, kar je pri nas, da Viktorica ni, kar je bila, in da jo je vendar očaral!“ rekel je oče, in mati in kovačica sta mu pritrdili. Ali kovačica je upala, da se obrne na dobro, ker je vragova moč odvrnena.

Vojaki so odšli. To noč je bilo Viktorici tako hudo, da je hotela kovačica po izpovednika poslati; ali proti jutru jej je odleglo in nekoliko dni potem je iz postelje vstala. Kovačica sama se okrevanje pripisovala temu, da se je Viktorica vragove moči iznebila, vendar je rada slišala, ko se ljudje govorili: „Ta kovačica, to je umetnica, ako nje ne bi bilo, ne bi več trave tlačila Viktorica.“ In ko je to tako povsodi slišala, verovala je naposled vže sama, da je res deklico otela.

Ali ni bilo še vse dobljeno. Viktorica je bila ister vže po konci, hodila je tudi vže na dvor, ali vsaceму se je zdela vsa promenjena. Kar nič

več ni govorila in nihče jej ni bil več mari, oči so jej zatemnele. Kovačica pa je tolažila vse, to vže mine i ni se jej več zdelo potrebno, bdeti pri njej; sestra Marija je zopet ž njo spala v spalnici, kakor popreje.

Prvo noč, ko sta bili deklici sami, sela je Marija k Viktorici na posteljo in vprašala jo z ljubeznjivo besedo — bila je jako dobra duša — zakaj je tako čudna in ali kaj pogreša? Viktorica se je va-njo ozrla, ali odgovorila ni nič.

„Vidiš, Viktorica, jaz bi ti rada nekaj povedala, ali bojim se, da bodeš huda.“

Viktorica je odmajala z glavo in rekla: „Le povej, Marija!“

„Na večer, predno so vojaci odšli,“ začela je Marija; jedva je to izgovorila, popala jo je Viktorica za roko i naglo vprašala: „Vojaci so odšli? kam?“

„Odšli so, kam — tega ne vem.“

„Hvala Bogu!“ vzdahne Viktorica in leže v posteljo.

„Poslušaj, Viktorica, pa ne jezi se na-me; jaz vem, da nisi mogla trpeti črnega vojaka in da mi zameriš, da sem ž njim govorila.“

„Ti si ž njim govorila?“ naglo zopet vpraša Viktorica in vstane.

„I nu, kako pa sem mu mogla odreči, ker me je tako lepo prosil; ali kar ozrla se nisem va-nj, bala sem se ga. On je večkrat hodil okoli hiše, jaz pa sem vselej utekla, dokler me ni na

na zatekel. Dajal mi je neke korene in prosil, da bi jih tebi kuhala, da ti pomorejo; jaz pa sem mu rekla, da nič od njega ne vzamem, bala sem se, da ti ne dá cepetca. Ko pa nisem nikakor hotela vzeti korena, rekel je: „Tedadaj mi tiri vsaj to dobroto in poroči Viktorici, da odidem, pa nikdar ne pozabim tega, kar sem obečal; naj tudi ona ne pozabi, da se bova zopet videla!“ To sem mu pritrdila, in zdaj ti to počnam. „Ali nič se ne boj, saj on več ne pride in imela bodeš mir,“ reče Marija.

„Dobro, Marija, dobro, ti si pridna; lepo si poročila. Idi zdaj spat, idi!“ reče na to Viktorica in jej pogladi okrogla ramena. Marija jej ravna vzglavje, želi lahko noč in leže.

Zjutraj, ko se je Marija probudila, bila je Viktoričina postelja vže prazna. Mislila je Marija, da je morebiti šla v izbo k navadnemu svojemu delu, ali ni je bilo v izbi, pa tudi na dvoru ne. „Kam je neki šla?“ povpraševali so drug drugega preiskavši vsa kota. Hlapca so poslali k kmetu. Ker je pa nikoder ni bilo, in ko je prišel iz sosedne vasi ženin in tudi o njej ni vedel, prišla je še le kovačica z besedo na dan, rekoč: „Jaz mislim, da je utekla za vojakom!“

„To ni res!“ kričal je ženin.

„Vi se motite!“ menila sta roditelja; „vsaj ona ni mogla trpeti; kako bi bilo to mogoče!“

„No, to je tako in nič drugače,“ trdila je kovačica in pravila nekaj o tem, kar je bila

povedala sama. Tudi Marija je začela praviti, kar je sestri sinoči razodela in naposled, ko se je vse odkrilo, jasno je bilo vsim, da je šla Viktorica za vojakom, ker se ni mogla iznebiti tajne vragove moči, ki jo je prevzela.

„Nikar je ne dolžimo, ona ni kriva; da bi se mi bila le popreje razodela, ko je bilo še mogoče pomagati. Ali zdaj je prepozno, on jo je očaral, in dokler bo hotel, mora za njim hoditi. In ako bi vi za njo šli in jo na dom privedli, zopet mora za njim,“ tako je govorila kovačica.

„Jaz vendar pojdem za njo, naj bo vše, kakor bodi. Morebiti si dá dopovedati, bila je vedno tako dobra deklica,“ menil je oče.

„Jaz pojdem z vami, oče!“ oglasil se je Tone, ki je vse poslušal, kakor bi se mu bilo sanjalo.

„Ti ostaneš doma,“ velel je krepko kmet. „Ko je človek jezen, ne premisli, kaj dela, lahko prideš v luknjo ali v belo suktnjo. Kaj bi to koristilo; dosti si skusil z nami v poslednjem času, ne delaj si večih bolečin. Ona ti žena ne more več biti, izbij si jo iz glave. Ako hočeš čakati, k letu ti dam Marijo, ona je kakor dobra ura. Rad bi te imel za sina, ali silil te ne bodem; delaj, kakor ti razum veleva.“ Vsi so plakali, oče pa jih je tolažil:

„Ne plakajte, vse je zastonj; ako je ne dovedem domov, moramo jo priporočiti Bogu.“

Oče si je vzela nekoliko ranjšev za popotnico, odkazal domačim opravila in šel na pot.

Po poti je povpraševal povsodi, ali niste videli take in take osebe, popisoval je hčer od nog do glave, ali nihče take ni videl. V Jožefovem Gradcu so mu povedali, da so šli lovci v Gradec, v Gradcu pa so mu rekli, da je prišel črni vojak k družemu oddelku in da je hotel od vojščine slovo vzeti. Kam je prišel, tega mu ni mogel povedati lovec, ki je popreje prebival v Mikševej hiši, s katerim je oče govoril. To pa je trdil, da Viktorice nihče ni videl. Svetovali so mnogi, naj gre na ured, to bode najbolje, ali kmet ni hotel na uredu nič opravka imeti.

„Z uredom nečem nič začenjati“, reče, „ne vem, da bi mi jo domov prignali kakor vlačugo in s prstom za njo kazali. Te sramote jej ne stonim. Naj vže bode, kder koli, povsodi je v božjih rokah, brez božje volje jej ne izpade las iz glave. Ako se vrne, naj se vrne, ako ne, bodi Bogu uročena. Razvpiti je nečem po svetu.“

Pri tem je ostal. Lovca je poprosil, naj poide Viktorici, ako jo vidi, ali od nje kaj sliši, da je je oče iskal, in ako hoče domov, naj jej priskrbi za dobro besedo in plačilo človeka, ki je domov popelje. Lovec je rekel, da vse stori, ker je imel pri njem dobre čase, in kmet se je vrnil domov, utolažen v svojem srcu, da je stokal, kar je bilo mogoče.

Vsi so jokali za Viktorico, dajali za maše za molitve, ali ko je minolo pol leta, tri četrti leta, in še ni bilo od nje ne sluha ne duha, vzpo-

minjali so se je, kakor mrtve. Minolo je tudi leto! —

Necega dne so prinesli ovčarji novice v vas, da so videli v graščinskem lesu žensko, ki je tolika in ima tako črne vlase, kakor Viktorica. Hitro so tekli Mikševi v les, vse pretaknoli v njem, ali o takej osebi ni bilo nikacega sledi.

Bil sem takrat prvo leto lovski pomočnik tukaj pri svojem predniku, pokojnem tastu. Tudi mi smo slišali o tem, in starec mi je rekel, ko sem šel drugi dan v les, naj pazim, ali ne bi videl take in take osebe. In zares še tisti dan sem videl sedečo žensko z razčesanimi vlasmi na pogorji, prav nad Mikševim poljem pod dvema jelama, ki si zapletata veje. Poznal sem popreje Viktorico, ali v tem zanemarjenem, divjem stanu je nisem mogel vzpoznati. In vendar je bila ona! Njena obleka je bila gosposka, in morala je biti lepa nekda, zdaj pa je bila vsa raztrgana. Vzpoznal sem, da je mati! — Šel sem tiho in hitel domov k svojemu stareu. On pa je šel v Žernov to povedat. Roditelja sta bitko jokala in rajša bi bila slišala, da jo je Bog k sebi vzel. Pa kaj je bilo početi! Dogovorili smo se, da bomo pazili, kam hodi, kde spi, da bi jo vkrotili. Necega dne proti večeru je prišla v Žernov do domačega vrta. Sela je pod drevó, objela kolena z obema rokama, oprla se z brado nanju, in tako je sedela gledaje vedno na isto mesto. Mati je hotela k njej pristopiti, ali ona je naglo

višku planola, preskočila plot in v les pobeg-
 nola. Moj starec je rekel, da bi jej položili jedí
 in kaj obleke kraj lesa k jelama, morebiti kaj
 zame, in Mikševi so precej prinesli, kar se jim
 je potreba zdelo. Jaz sam sem to tja položil.
 Drugi dan sem šel gledat — manjkalo je kruha
 izmej jedí, in izmej obleke sukneje, modreca in
 tošulje. Vse drugo je bilo še tretji dan tam.
 Pohbral sem to, da ne bi odnesel kdo, ki ni bil
 vrabljen. Dolgo nismo mogli zapaziti, kde pre-
 nečuje, dokler nisem jaz izvedel, da spi v jami
 pod tremi jelami — morebiti so tam kdaj ka-
 zenje lomili. Vhod je z grmovjem tako zarasten,
 da bi ga neizvedenec nikakor ne našel in še ga
 je z vejami zadelala. Enkrat sem v jamo zlezal.
 Eden ali dva človeka imata tam prostor, in
 Viktorica nema tam ničesar, le malo suhe stelje
 in mahú. To je njena postelja. — Znanci in njena
 družina, in posebno njen oče in Marija, ki je
 bila vže Tonetova nevesta, pazili so na-njo zdaj
 in zdaj tam, radi bi bili ž njo govorili in jo v
 hišo privedli, ali ona se je povsodi ljudem umi-
 lala in po dnevi jo je le malokdo videl. Ko je
 prišla nečega dne zopet k očetovej hiši in tu
 jo našla, tihó je k njej stopila Marija in prosila je
 s ljubeznjivim glasom: „Pojdi, Viktorica, pojdi
 z menoj v izbo spat; vže davno nisi z menoj
 spala; toži se za teboj meni in vsim. Pojdi z
 menoj!“ Viktorica se je ozrla na-njo, pustila, da
 jo je prijala za roko, da jo je peljala do veže;

pa kar naglo se je iztrgala in zbežala. Koliko dni je potem niso več videli pri hiši!

Neko noč sem stal na preži, na pogorji nad Starim beliščem; mesec je svetil, kakor bi bil dan. Tu vidim iti Viktorico iz lesa. Roke je imela pod prsami sklenene, glavo pripogneno in tekla je tako lahko, da se mi je zdelo, da se zemlje ne dotika. Tekla je iz lesa naravnost proti jeznu. Vže popreje sem jo mnogokrat videl na vodi, ali na brdu pod velikim dobom, in zdaj mi tudi to ni bilo veliko mari. Ko sem pa dobro pogledal, videl sem, da je nekaj v vodo vrgla in slišal sem je tako divje se zasmijati, da se se mi vlasjé vzdigali. Moj pes je začel gromotuliti. Jaz sem groze trepetal. Viktorica pa je potem na bruno sela in pela; umel nisem nobene besede, ali napev je jednak pesni, s katero mater otroke uspávajo:

Aja, tutaja,
 Dete sladkó,
 Angel iz raja
 Zibal te bô —
 Aja, tutaja!

Pesen je tako žalostno donela, da sem se zaradi tesnobe težko na mestu držal. Dve uri je sedela in pela. In od te dobe je vsak večer do noči na jeznu in vedno poje to pesen. Zjutraj sem to povedal svojemu starenu, in ta je precej aganol kaj je v vodo vrgla — in tako je tudi bilo. Ko smo jo zopet videli, bila je vže promenjena. Mati se je prestrašila tega in tako tudi drugi.

ali kaj je to pomagalo! Nezavednost greba ne dela! — Počasi se je navadila hoditi tudi pred naša vrata, posebno, kedar jo je glad silil; ali lakor dela zdaj, jednako je delala tudi takrat; prišla je, stopila k steni in družega nič. Ali moja žena — takrat je bila še deklica — dala jej je brzo kaj jedi; molče je vzela in pobegnola v les. Kedar grem v les in jo srečam, pomolim jej kruba, vzame ga; ako bi pa hotel ž njo govoriti, uteče i ne vzame ničesar. Cvetice posebno lubi; ako nema šopka v roci, ima ga v nedrih, če pa vidi kako dete, ali če kam pride, razdá jih. Ali vé, kaj dela, komu je to jasno? Sam nisem rad vedel, kaj se v njenej glavi godí, pa kdo bi odkrije, ona — težko kdaj!

Ko je imela Marija s Tonetom svatbo in se peljali k poroki na Črno goro, prišla je tudi hiši Viktorica. — Bog vé, ali po naključni, ali je o tem slišala. Imela je v roci cvetice; ko je prišla pred prag, rsztresla jih je po dvoru. Mati se je spustila v jok, prinesla jej kolačev in kar so dobrega imeli, ali ona se je obrnola in zbežala.

Oče je zarad tega močno žaloval; imel jo je rad. Tretje leto je umrl. Jaz sem bil takrat v vasi. Tone in njegova žena sta jokala in prala me, ali nisem videl Viktorice. Radi bi jo sili privedi v hišo, ali vedeli niso, kako. Oče ni mogel umreti in vsi so sodili, da mu ona dušo zdrži. Šel sem v les iskat je, in mislil sem

jej to povedati, naj vže umé ali ne. Sedela je pod jelami, jaz grem mimo nje, kakor ne bi bila nič, in da je ne bi splašil, govorim: „Viktorica, tvoj oče umira, pojdi, pojdi domov.“

Ona se za to ni zmenila, kakor ne bi bila slišala; mislil sem si, vse je zastonj, in šel sem to v vas poročat. Še sem na pragu z Marijo govoril, ko zakliče nek posel: „Viktorica gre res na vrt!“

„Tone, pokliči kumo in skrijte se, da je ne splašimo!“ rekla je Marija in šla na vrt.

Kmalu je molčé pripeljala v izbo Viktorice. Igrala se je s trobenticami, in ni od njih obnola krasnih, pa motnih črnih očij. Marija jo je peljala kakor slepo miš. V izbi je bilo vse tiha. Na jednej strani postelje je klečala mati, pri nogah jedini sin; stari je imel roké na prsih sklenene, oči proti nebu obrnene, bojeval se je sè smrtjo. Marija je privela Viktorico k postelji; umirajoči se je ozrl po vsih in razlilo se mu je po lici nebeško veselje. Hotel je roko vzdignati ali ni mogel. Viktorica je morebiti mislila, da kaj hoče, dela mu je v roko trobentice. Še jedenkrat se je umirajoči na-njo ozrl, vzdahnil — in dušo pustil. Prinesla mu je srečno zadnjo uro. Mati je začela plakati, in ko je Viktorica slišala toliko glasov, strmé se je ozrla in planola skozi dveri. —

Ne vem, ali je bila potem še kdaj v rojstveneji hiši svojeji. Tih petnajst let, kar tukaj v

esu prebiva, slišal sem jo le jedenkrat govoriti. Tega do smrti ne pozabim. Šel sem proti mostu; po cesti so peljali grajski hlapei drva, čez loko vidim iti Zlatoglavca. To je bil grajski pisar, deklice so mu dale ta priimek, ker si nemškega njegovega imena niso mogle v glavo vtisniti, in ker je imel zelo lepe vlase, dolge, zlate barve. Bil je Nемеc. Šel je čez loko, in ker je bilo noče, odkril se je in šel gologlav.

Zdaj kaj naglo, kakor bi bila iz neba pala, reščila je od nekodi Viktorica va-nj, vrgla se na v lasé, začela ga trgati in pestiti, kakor bi bil možiček iz medene potice. Nемеc kriči iz tega grla, jaz tečem z brda, ali Viktorica je s strahovito divjala, grizla ga v roké, in vsa razjarjena na vse grlo kričala: „Zdaj te imam v pestéh, ti gad, ti vrag! Jaz te raztrgam! Kam si dal mojega mladeniča, ti vrag! vrag, nazaj mi ga daj!“ in tako je besnela, da je ohričela, da je ni bilo umeti. Nемеc je ni umel, ni je ves omamljen. In midva ne bi bila ž njo nič opravila, da ni bilo hlapecev. Ko so videli to ravanje, pritekli so na loko, in še le zdaj smo jo ubozega pisarja iz rok iztrgali. Ko smo jo pa hoteli prijeti, iztrgala se nam je z vso močjo, pobegnola v les in letelo je iz lesa na nas kazenje in proklinjanje, da so se oblaki tresli. Potem je nisem videl mnogo dnij.

Nемеc je od tega zbolel in Viktorice se tako bal, da je kraj zapustil. Deklice so se mu

posmehovale, ali kaj za to? Kdor uide, ostane na dobičku, tudi brez njega bo polje rodilo. Težilo se nam ni še za njim.

No zdaj, babica, imate vso povest o Viktorici, kakor sem jo slišal nekaj od pokojne kovačice, nekaj od Marije. Kaj se je sicer zgodilo, kdo to vé, ali moralo se je zlo goditi, in kdor ima to dušo na vesti, težko nosi! —

Babica si je obrisala solzno lice in rekla s prijaznim nasmehom: „Lepa hvala vam, naj vam povest dobro dé. To se mora reči, da umeje kmu pripovedovati kakor pismouk, človek bi ga poslušal in poslušal in zraven pozabil, da je solnce za gorami.“ Pri tih besedah je pokazala babica senco, ki se je v izbi delala in odložila vreteno.

„Le malo potrpite, da perutnini naspem zrnja, da vas morem čez brdo spremiti,“ prosi lovčica, in babica je rada počakala.

„In tudi jaz pojdem do mosta z vami, meram še v les,“ reče lovec, vstajaje izza mize.

Lovčica je hitela po zrnja, in kmalu se je zaslíhal na dvoru glasen klic: „na put, put, put, put!“ in perutnina se je od vseh strani zgrinala. Najpreje je priletela truma vrabcev, kakor da bi jih bil kdo klical. Lovčica je rekla: „No, vi ste najpridnejši!“ ali vrabci se za to še zmenili niso.

Babica je stala na pragu in držala otroke pri sebi, da ne bi plašili perutnine, katero je ona z velikim veseljem gledala. Koliko je bilo tu drobnjave! Bile so sive gosí z goščeti, rane

račeti, črne turske race, krasne kokoši domače dreje in tirolke na visocih nogah, čopaste z velikim grebenom. Pavi, pegatke, pure s puranom, ki je havdral in se vozil, kakor bi bilo na njem veliko vé kaj, golobje, domači in čopasti. Vse to je bilo steklo, skakalo za zrnjem, stopalo si na nogo, drug je skakal črez družega, ali spodlezel ali prelezel, kder se je dalo, in vrabci, ti vlažgarji, ko so imeli polne želodce, skakali so črez bedaste gosí in race. Blizu so sedeli domači zajeki, privajena veverica je gledala otroke iz gostanja in kakor kodeljjo rep kvišku držala. Na platu je sedela mačka in s poželjivimi očmi vraber prežala. Srna se je dala od Barbike po glavi zasati, psi pa so tiho okoli otrok sedeli, ker je bila lovčica šibo v roci. Ko pa se je črni petelin pognal za gosko, ki mu je kljunila zrno črez njo, in je goska tekla mimo Hektorja, ni se mogel več držati in hlapnol je po njej.

„Lejte ga!“ kričala je gospodinja, „starega psa, kako se hoče igrati. Tu imaš pameti!“ in vrgnola je po njem.

Hektor se je kazni sramoval pred mlajšimi prijimi tovarši in vlekel se s prihuljeno glavo v stran. Babica pa je rekla: „Da bi bil le sin bolji od očeta!“ Hektor je bil oče Sultanu, ki je babici toliko krasnih rac podavil.

Perutnina je bila nakrmljena in spravljal je na gredi. Otroci so dobili od Franca in klete krasnih pavjih peres, lovčica je dala ba-

bici jajec od tirolek, vzela Anico v naročje, lovec je vzel puško na rame, poklical Hektorja in odšli so iz prijazne hiše. Tudi srna je šla z njimi kakor psiček.

Pod gričem je rekla lovčica vsim lahko noč, vrnola se z otroki, na mostu je podal gospod lovec babici zagorelo desnico in šel v les. Jožek je dolgo za njim gledal in rekel Barbiki: „Ko bodem jaz malo večji, pojdem z lovecem in hodil bom tudi na prežo.“

„Ali morali bi s teboj še koga poslati, ker se bojiš gorske žene in divjega moža,“ posmijala se je Barbika.

„I kaj pa ti véš,“ togoti se Jožek; „ko bodem večji, ne bodem se bal!“

In babica, gredé mimo jeza, ozrla se je na mahoviti panj in zamišljena v Viktorico, vzdahnola: „Uboga deklica!“

VII.

Drugi dan dopoldne se je motala babica z otroki skozi dveri.

„Da mi se bodete spodobno veli,“ opominjala je mati, spremljaje jih črez prag; „da se v gradu ničesar ne dotaknete in gospej kneginji lepo poljubite roko.“

„Bodemo vže skušali, da se prav obnesemo,“ zagotavlja babica.

Otroci so bili cveticam podobni in tudi babica je imela praznjo obleko; mezlanko zagorele barve, kakor sneg bel predpasnik, lepo pečo, na vratu granate s tolarjem. Pod pazduho imela je ležnik.

„Zakaj ste vzeli dežnik? dežja ne bode, tako je kakor ribje oko,“ meni Proškova gospa.

„Človek je kakor brez roke, ako nima kaj držati; to je vže moja navada, da moram kaj nositi,“ reče babica.

Zavili so okolo vrtiča na ozko stezico.

„Le lepo drug za družim, da ne porosite v tavi hlač. Ti, Barbika, idi naprej, Nežiko peljem jaz, ona ne umeje gledati na pot,“ velpi babica, prijemaje za roko Nežiko, ki se je z veliko zadovoljnostjo ogledovala. Na vrtu je skakala Čopka, Nežikina kokoš, jedna tistih štirih, katere je babica iz pogorske vasice otrokom prinesla. Babica jo je privadila, da je zobala otrokom iz rok, in kedar je znesla jajce, pritekla je Nežiki po košček zemlje, kateri jej je deklica od južine hranjevala.

„Idi k mamici, Čopka, jaz sem ti pustila malo zemlje, jaz grem k gospej kneginji,“ kliče babica Nežiki; ta pa, kakor ne bi umela, skakala s naravnost k njej in hotela jej krilo kljuvati.

„Ali ne vidiš, avša, da imam belo obleko? Ne!“ odganjala jo je deklica, ali kokoš ni hotela od nje, dokler je ni babica z dežnikom po vratu udarila.

Šli so dalje. Zdaj, gorjé! nova nezgoda je grozila belej obleki. Po brdu priskačeta oba psa, prebredeta vodo, na bregu se malo otreseta in na skok sta bila pri babici.

„Tudi vidva, šembranca, kdo je po vaju poslal! Urno mi se poberita!“ jezi se babica ter jima preti. Ko sta psa slišala babičin jezni glas in videla v roci namerjen dežnik, ostrmela sta in mislila: Kaj pa ima to biti? Tudi otroci so jima pretili in Jožek je pobral kamen, hotel ga v psa vreči, ali kamen je pal v strugo. Psa sta veselo skočila v vodo, da bi mu kamen prinesla, ker sta menila, da hočejo otroci z njima igrati, in ko sta ga dobila, začela sta veselo otroke obskakovati. Otroci so kričali, skrivali se za babico, in babica si ni vedela pomagati. „Ja, pojdem domov in pokličem Jerico,“ meni Babika. — „Ne vračaj se, to ne prinese sreče na poti,“ odgovori babica. Zdaj je k sreči prišel oče mlinar in psa odpodil. — „Kam pa greste, na svatbo ali v gostje?“ vpraša mlinar in za toči tobačnico mej prsti. — „Ni tako, oče mlinar, gremo samo v grad,“ odgovori babica. — „V grad, to je pa vže kaj. Kaj bodete tam?“ čudil se je oče mlinar. — „Gospa kneginja nas je poklicala,“ odgovore otroci, in babica je precej povedala, kako se je sešla z gospo kneginjo na mostovizu. — Oče mlinar v nos natlači tobaka in reče: „No, le pojdite, ali Nežika mi mora povedati, kaj je tam videla. Kaj pa ti, Jožek, če te gospa kne-

gaja vpraša, kam ščinkovec z nosom seda, ti tega ne veš, lej?" — „Saj ona tega ne vpraša,“ meni Jožek, in teče dalje, da ga oče mlinar ne bi dražil. Oče mlinar je namežiknol, pozdravil babico in šel k jezcu.

Pri gostilnici so se igrali Kodrnovi otroci, delali mline in Cilika je pestovala. „Kaj tu delate?“ vpraša Barbika. — „Nič,“ odgovoré ter dodajo lepo opravljene otroke. — „Veste kaj, mi gremo v grad,“ začne Jožek. — „Hm, kaj pa je to,“ roga se Lovro. — „Tam bomo videli papigo!“ reče Tonček. — „Ko bodem jaz velik, videl jo bodem tudi jaz; oče mi je rekel, da pojdem po svetu,“ odgovori zopet poredni Lovro, a drugi deček, Vaclav in Cilika rečeta: „O, da bi mogli tudi mi tam pogledati!“ — „Molčite, molčite, jaz vama nekaj prinesem,“ reče juna Jožek, „in povemo vama, kako je tam bilo.“

Naposled je prišla babica z otroki do gaja, kjer jih je gospod Prošek vže čakal.

Grajski gaj je bil vsacemu odprt, tudi ni bil daleč od Starega belišča, ali babica je redko s otroki tja zahajala, posebno kedar je tam bivala gospoda. Čudila se je sicer lepim napravam, prekrasnim cveticam, nepoznanim tujim drevesom, rodometom in zlatim ribicam v ribniku; rajše je hodila z otroki na loko, ali v les. Tam so se smeli po volji valjati po mehkejši zelenejši travi; tam so se smeli pripogniti k vsakejši cvetici, trgati si jih in spletati v kitice in vence. Na polji sicer

niso rasle pomaranče in citrone, ali tu pa tam je stala črešnja ali drobnica polna sadja in smel ga je vsakdo trgati, kolikor je hotel. V lesu pa je bilo borovnic, gob in orehov polno in polno. Vodometov ni bilo, pa rada je postajala babica z otroki pri jez. Gledali so, kako šume valovi črez jez, kako se nazaj zaganjajo, prše v tisoč in tisoč kapljic, ki zopet nazaj padajo, kako se val v penečem kotlu valí in pení ter zopet tiho dalje plava. Nad jezom ni bilo nobene zlate ribe, privajene na krušne drobtine, ali kedar je babica tja prišla, segla je v žep, vsula drobtine Nežiki v predpasnik in ko so jo otroci peljali k vodi, priplavalo je iz globočine mnogo rib. Najbolj na vrh so prišli srebroleski kleni in hlapali po drobtinah, mej njimi so se vozili jadrni pršeljci z dolzim hrptom, zadaj se je lesketala tenka mrena z dolzimi čeljustmi; videti je bilo tudi trebušnatih karpov in polzkoglavih jegulj.

Na loci so srečavali babico ljudje in jo pozdravljali: „Hvaljen bodi Jezus Kristus,“ ali „Bug daj dober dan.“ Nekateri so postajali, vpraševali: „Kam pa, babica? Kako je kaj? Kaj delajo vaši?“ in precej je od njih kaj zvedela.

Ali v gradu? Tam ni bilo nikacega reda! Tu je tekal oslecan sluga, tu hišina v svilenej obleki, tu gospod in tam zopet gospod, in vsak je nosil glavo više, nego mu je vzrasla in bodil kakor pavi, kateri sami so imeli pravico po trav-

niku šetati. Ako je kdo izmeij njih pozdravil babico, rekel je mimo hité: „Guten Morgen,“ ali „Bon jour,“ in babica je zarudela in ni vedela, ma-li reči: „Bog daj,“ ali „na veke“. Mnogokrat je rekla doma: „Tam v gradu je pravi Babilon!“

Pred gradom sta sedela dva osleccana sluge, na vsakej strani vrat jeden, oni na levej je čital na kolenih sklenene roké, in dolg čas podajal, drugi na desnej je imel na prsih zlozme roké in Bogu v okno gledal. Ko je prišel Prošek k njima, pozdravila sta ga po nemški, tak z družim glasom. Prednja soba je bila vložena z belimi mramornatimi ploščami in na sredi je stal krasno izdelan biljar. Ob stenah so stale na zelenih mramornatih stalih bele podobe mišskih oseb iz malca. Čvetera vrata so vodila v izbe k gospodi. Pri jednih je sedel v najnajaču sluga v črnem fraku in — spal. — In te izbe je peljal Prošek babico z otroki. Ko je sluga slišal hojo, odprl je oči; zagledavši Prošeka, pozdravi ga in vpraša, kaj ga je pripeljal v grad. „Gospa kneginja je želela, da jo vaju svekrva z otroki denes obišče. Prosim, gospod Leopold, oglasite je,“ reče Prošek. Sluga Leopold je napel obrvi, zganol z ramama in rekel: „Ne vem, ali jej da k sebi, ker je v svojem kabinetu in dela.“

Vstal je in gladko šel skozi dveri, pri katedri je sedel. Naglo se je vrnol; pustil odprta vrata in milostljivo pokimal, naj vstopijo. Prošek

se je vrnil in babica je vstopila z otroki v krasno dvorano. Otrokom je zastala sapa, nožice so jim polzele po tlaku, ki je bil gladek, kakor led. Babici se je zdelo, da je v začaranem gradu dvojila je, ali sme stopiti na vezena rakna in rekla: „To je večna škoda.“ Pa kaj je bilo početi, povsodi so ležala in sluga je tudi po njih hodil. Peljal jih je skozi koncertno dvorano in knjižnico v kabinet h kneginji; vračaje se do svojega naslonjača, mrmral je mej zobmi: „Ta gospoda ima čudne želje; da bi človek stregel starej babi in otrokom!“

V kabinetu so bili svitlozeleni, sè zlatom pretkani zastori, jednaki so bili zastori na vratih in na jedinem oknu, ki je bilo skoraj toliko, kakor dveri. Po stenah je viselo mnogo večih in manjših obrazov, ki so bili samo podobe. Okna nasproti je bila leva iz sivo, črno in belo pisanega mramorja, na njej sta stali goltani (vaz iz japonskega porculana, in v njih so bile prekrasne cvetice, ki so vonjavo po vsem kabinetu širile. Na obeh straneh so stali kovčegi iz druzega lesa, krasno izdelani, i na njih so stali različne reči, imenitne po umetnosti ali dragocenosti; tudi so bile prirodnine, školjke, korale, okamenine i. t. d. To so bili sami spomeniki in popotovanj in darovi dražih oseb. V jednem kotu pri oknu je stala Apolonova podoba iz karskega mramorja, v družem prosta, pa prav umetno izdelana pisna miza. Za mizo v temnozeleni

baržunom prevlečenem naslonjači je sedela kneginja v belej zjutranjej obleki. Prav zdaj je položila pero iz roke, ko je babica z unuki skozi vrata stopila: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ pozdravila je kneginjo ter se jej poklonila. — „Na veke! Bog vzprimi, stara, tebe in otroke!“ odgovori kneginja. — Otroci so kar ostrmeli, ali babica je le mignola in precej so šli gospej kneginji roko ljubiti. Ona jih je poljubila v čelo in posadila na krasne stole, z baržunom preprežene in sè zlatom oslecane, rekla babici, naj sede. — „Hvala, milostljiva gospa, nisem trudna,“ izgovarjala se je babica, in to le zato, ker se je bala sesti na stol, da se jej ne bi izpodrsnol ali se ne polomil. Gospa kneginja pa je naglo velela: „Sedi, sedi, stara!“ in babica je pregrnola z belo ruto stol in pazljivo sela, rekoč: „Da ne odnesem spanja milostljivej gospej.“

Otroci so stali, kakor bi bili prirasli, oči pa so metali od ene reči do druge; kneginja se je na-nje ozrla, nasmijala se in vprašala: „Ali je vam tukaj všeči?“ — „Da,“ pokimali so vsi kmalu. — „To je gotovo, ti bi tukaj delali, i se ne bi dali prositi, da bi precej tukaj ostali,“ odgovori babica. — „In ti ne bi bila rada tukaj?“ vpraša babico kneginja. „Kakor v nebesih, tako je tukaj, ali vender ne bi hotela tukaj prebivati,“ odmajje babica z glavo. — „In zakaj ne?“ vpraša kneginja ter se čudi. „Kaj

pa bi tukaj delala! Gospodinjstva tu nimate, s prejo ali kolovratom ne bi se mogla tukaj pečati, kaj bi pa počenjala?" „I ne bi hotela v starosti brez skrbi živeti in zljajšati si stara leta?" — „To vže pride popreje ali pozneje, da bode solnce nad mojo glavo vzhajalo in zahajalo in jaz brez skrbi spala. Dokler pa živim in mi Bog zdravje ohrani, spodobno je, da delam. Lenih sam sebi čas krade. In celo brez skrbi ni noben človek; tega tare to, onega drugo, vsakdo nosi svoj križ, le da vsak pod njim ne omaga," odgovori babica. Zdaj je odgrnola bela ročica težki zastor na vratih, in pokazalo se je ljubeznjivo lice mlade deklice, ovito s svetlorumenimi kiticami. „Smem?" vpraša z milim glasom. — „Stopi bliže, Hortenzija, najdeš milo družbo," odgovori kneginja.

V kabinet je vstopila komtesa Hortenzija, katero je odgojila kneginja, kakor se je govorilo: bila je šibka in ne še dorasla. Imela je prosto belo obleko, nesla na roci bel slamnik, držala v prstih kitico cvetic. „Ah, kako mili so ti otročiči!" vzklikne, „gotovo so Proškovi, od katerih si mi prinesla one dobre jagode?" Kneginja je potrdila. Komtesa se je pripognola, dala vsaceemu otroku cvetico, jedno babici, jedno kneginji in poslednjo je vtaknola sebi za pas. „To je tako lepa cvetica, kakor vi, milostljiva gospica," reče babica in cvetico povonja. „Bog vam jo ohrani, milostljiva gospa," pristavi, obrnovši se h kneginji.

— „To so tudi moje najslajše želje“, reče kneginja in poljubi v jasno čelo miljeno gojenko. — „Ali smem otročiče malo odvesti?“ vpraša komesa kneginje in babice; kneginja je prikimala, babica pa je menila, da bodo milostljivej gospici udležni; „dečka sta kakor živo srebró, in Jotek, ta je še le pravi.“ Ali Hortenzija se je namijala, podala roki otrokom, prašala jih: „Hodete z menoj?“ — „Hočemo, hočemo“, razveselili so se otroci ter se prijeli njenih rok. Poklonivši se kneginji in babici, šla je ž njimi skozi vrata. Kneginja pa je segla po srebrnem zvončku, ki je bil na mizi, in pozvonila; pri vratih se je prikazal sluga Leopold in stal kakor bi bil šén. Kneginja mu je velela, naj napravi mizo v dvorani in dala mu nekoliko pisem, da jih takje odpravi. Leopold se je priklonil in šel.

Ko je govorila kneginja sè slugo, ozirala se je babica po stenah v kabinetu. „Ti moj Bog!“ rekla je, ko je odšel sluga, „kako prečudna grava in obrazi! Ta le gospa je tako opravljena, kakor pokojna Halaškova, Bog jej daj nabesa! Ta je imela tolike pete, toliko krilo, za časom je bila tenka, da bi se bila zlomila in na glavi je nosila čop. Nje mož je bil svetovalec v obbruški, in ko smo večasih tja na božjo pot prišli, videli smo jo v cerkvi. Naši mladeniči so jo imenovali „makovo gospo“, ker je bila v tej obleci postopano glavo kakor mak, kedar se razvije. Pravili so, da je to francozka šega.“ — „Ta

gospa je moja babica“, reče kneginja. — „No, zakaj pa ne; lepa gospa je“, odgovori babica. — „Na desnej ta je ded, na levej oče“, prav zopet kneginja. — „Lepi ljudjé; milostljiva gospa je vsa očetu podobna. In kde pa je gospa mati? — „Tam le je moja mati in sestra“, odgovori kneginja, pokazavši podobi nad pisno mizo. — „Lepa gospa, veselje jo je gledati“, mima babica; „ali sestra ni podobna ne materi, ne očetu; to je včasih vže tako, da se otroci vržejo po kom iz daljne rodbine. Ali ta mladi gospod tukaj mi je znan, pa ne morem se vzpomniti okodi.“ — „To je ruski car Aleksander“, nazgodi odgovori kneginja, „tega ti nisi poznala.“ — „Pač da, kako ga ne bi bila poznala, stala sem od njega jedva dvajset korakov. To je bil krasen človek, dasi je tukaj mlajši, vendar sem ga precej vzpoznala. Ta in cesar Jožef, to je bil lep par.“ Kneginja pokaže na nasprotno steno, kder je visela doprsna podoba v naravnej velikosti. „Cesar Jožef!“ udari babica z dlanjo ob dlan, „kakor bi živ pred menoj stal. Lejte me, kako lepoto imate tukaj. Tega si nisem mislila, da bom denes videla cesarja Jožefa. Bog mi daj večno luč, bil je dober gospod, posebno ubogim ljudém. Ta-le tolar mi je dal z lastno roko“, reče babica, vzevši tolar iz neder. Gospej kneginji je bila všeč babičina prostosrčnost in dolga opazke, in izrekla je željo, naj bi povedala, kje in kde jej je cesar ta peněz daroval. Babica s

ni dala prositi in povedala je gospej kneginji, kar smo vže pri mlinarji slišali. Gospa kneginja se je temu srčno nasmijala. — Ko je to tako babica po izbi gledala, opazila je podobo kralja Friderika. „To je pruski kralj!“ vzklikne, „tega mogočnika sem dobro poznala. Pokojni moj Jurij je služil v pruskej vojski in jaz sem prebivala petnajst let na Sleskem. Jurja še iz vrste ni poklical in obdaroval ga je. Rad je imel velike možé, in moj Jurij je bil največi mož v vsem polku in vzrastel kakor sveča. Nisem mislila, da bom za njim v grob gledala; človek kakor skala in davno je vže v večnosti, in jaz sem še tukaj“, vzdahne starka in solza jej oblije nabrano lice. „Je-li pal tvoj mož v boji“, vpraša kneginja. „Ne prav, ali za strelno rano je umrl. Ko je počil hrup na Poljskem, in je pruski kralj z Rusom tja planol, bil je naš polk v tej vojni. Tudi jaz sem šla tja z otrokoma in tretjega sem rodila na polji. To je Ivanka, ki je zdaj v Beču, in morebiti je zato tako pogumna, ker se je od rojstva morala vsega privaditi, kakor vojak. To je bila nesrečna vojna. Iz prve bitve so mi Jurja na nosilih v tabor prinesli. Krogla iz kanona mu je odbila nogo. — Odrezali su mu jo. Jaz sem mu stregla, kolikor sem mogla. — Ko je nekoliko ozdravel, poslali so ga zopet v Niso. — Bila sem vesela, mislila sem, da preboli, da pohabljenca ne obdržé in da se bomo smeli na Česko vrnoti. Ali nada me je prevarila. Naglo je začel hirati,

in bilo ni sveta ne pomoči, moral je umreti. Vsako petico sem dala za zdravila, pa vse ni nič pomagalo. Mislila sem takrat, da izgubim um, da mi sree od žalosti počí. Ali človek mnogo prebije, milostljiva gospa! — Ostalo mi je troje sirot, imela nisem beliča, le malo borne obleke. V polku, v katerem je Jurij služil, bil je desetnik Lhotski, in ta je bil Jurju najbolji prijatelj, ta se je mene usmilil, poskrbel mi statve, ko sem rekla, da znam tkati, in vse drugo, česar je bilo pri tem potreba. Bog mi povrni! Prišlo mi je prav, ker sem se mlada od pokojne svekrve naučila. Delo mi je šlo izpod rok, in kmalu sem poplačala Lhotskemu dolg in še sem z otroki mogla živeti. Moram reči, da so bili tam v mestu vrli ljudje, ali meni se je vender tožilo, od te dobe, kar ni bilo več Jurja, čutila sem se tako zapuščeno in osamelo, kakor bruska na polji. Zdelo se mi je, da bi mi bilo bolje domá, nego na tujem, in potožila sem se Lhotskemu. On mi je odgovarjal in obečal, da gotovo dobim penzijo in da poskrbí kralj za moje otroke. Jaz sem bila za to hvaležna, ali vender sem se namenila na dom vrnoti. Tudi mi je bil nemški jezik na poti. Dokler smo bili v Kladsku, bilo mi je dobro, tukaj sem bila kakor domá, govorilo se je bolj češki, nego nemški, pa v Nisi je vže prevladovala nemščina, in jaz se nikakor nisem mogla naučiti nemškega jezika. Ko sem se malo opomogla, pa je prišla na nas povodenj. Voda je huda šiba, kedar zadivja, in človek jej celo na konji ne uteče.

Prišla je tako naglo, da so ljudje jedva življenje steli. Jaz sem naglo pobrala, kar je bilo najboljšega, vzela culo na pleči, najmlajšega otroka v naročje, oba starejša za roko in tako sem ž njimi pobegnola do kolén po vodi gazé. Lhotski nam je prišel na pomoč in povel nas v gornje mesto, kjer so nas pod streho vzeli dobri ljudjé.

Kmalu se je razneslo po mestu, da sem skotaj vse izgubila, in dobri ljudje so mi hitro na pomoč priskočili; tudi general me je k sebi popeljal in mi rekel, da bom dobivala vsako leto nekoliko tolarjev in da me bodo z delom zalagali po kraljevej milosti; dečka dadé v vojaško odgojišče, in deklici naj dam v kraljevo odgojišče za ženske. To me pa ni veselilo in prosila sem, naj mi raje dadé par zlatov, ako mi hočejo milostni biti, da se vrnem domov na Česko. Otrók pa od sebe ne dam, da jih odgojím v svojej veri in v svojem jeziku. Tega pa mi niso hoteli dovoliti in rekli mi, ako tam ne ostanem, ne dobim nič. „Če nič, pa nič, Bog ne dopustí, da glada umrem, mislila sem in zahvalila se kralju za vse.“

„Mislim pa, da bi bili tvoji otroci tam dobro preskrbljeni“, seže jej kneginja v besédo.

„Mogoče, milostljiva gospa, ali bili bi se mi potujčili. Kdo bi jih bil tam učil ljubiti svojo domovino in materin svoj jezik? — Nihée. Naničili bi se bili ptujega jezika, ptujih običajev in na posled celo svoje krvi pozabili. Kako pa bi mogla za to Bogu odgovor dati? Ne, ne, kdor

je iz česke krvi, naj ostane pri českem jeziku. — Prosila sem, naj me pusté, pobrala to malo obleke, ki mi je ostala, vzela otroke in slovo dala mestu, kder sem bila toliko britkih in veselih dnij užila. Gospodinje so naložile otrokom polne žepe pečenja in meni so dale nekoliko tolarjev za popotnico. Bog povrni tem ljudem na otrocih, kar so mi dobrega storili. Ubogi Lhotski me je spremil miljo hodá in nesel mi Ivanko. Ni mu bilo prav, da sem šla, pri nas je bila njegova Praga. Mej ločitvijo sva oba jokala. Dokler je bil v Nisi, hodil je molit na Jurjev grob očenašek, imela sta se rada kakor rojstvena brata. V francozkej vojui je pal. Bog mu daj večni mir!“

„In kako si prišla z otroki na Česko?“ vpraša kneginja.

„Milostljiva gospa, mnogo sem izkusila na poti. Nisem znala poti, in zato sem mnogo časa blodila. Noge smo imeli vže polne krvavih žuljev, otroci in jaz, in jokali smo večkrat zaradi lakote, truda in bolečin, ker dolgo nismo mogli na dom priti. Srečno sem prišla ž njimi do Kladskih gor, in tu sem bila vže kakor domá. Jaz sem iz Olešnice, od sleske meje, ali milostljiva gospa gotovo ne vé, kde je Olešnica. Ko sem se pa bližala domu, pal mi je drug kamen na sree. Mislila sem, najdem li roditelja še živa, in kako me vzprejmeta. Dala sta mi lepo doto, in jaz sem se vračala skoraj z golima rokama in vodila seboj

nje sirotic. Kaj mi porečejo? To mi je vso pot
ušesih šumelo. Bala sem se tudi, da se je
rebiti kaka žalostna promena dogodila te
te leti, kar o njih nisem slišala.“

„I niste jim nikdar pisali, vsaj tvoj mož,
ta ne?“ vpraša kneginja.

„Te navade mej nami ni, da bi si pošiljali
pisma. Vzpominjamo se, molimo drug za drugega
o priliki, ko naletimo na kacega znanega
človeka, pošiljamo poročila, kako se komu godí.
Tako pismo, človek ne vé, kdo ga v roke dobí
kam pride. Moj oče je pisal nekdam pisma vo-
akom, ki so bili iz naše vasi in so stali nekodi
leč za mejami, kedar so hoteli roditelji zvedeti,
li so še živi ali ne, ali pa kedar so jim hoteli par
latov poslati. Ko pa so se vračali, pravili so,
ta niso nič prejeli. In tako je to, milostljiva gospa,
to pride tako-le pismo od prostega človeka, za-
stane kderkoli.“

„Tega nikar ne misli, starka,“ seže jej kne-
ginja v besedo, „vsako pismo, bodi-si od kogar
bilo, mora priti v roko tistemu, komur je pisano.
Sibee drug ga ne sme obdržati ali odpreti, na
to je naložena huda kazen.“

„To je lepa reč, in jaz verujem milostljivej
gospoj, ali kaj vse to pomaga, ker mi veliko rajše
zapamno dobremu človeku. Na košček papirja se
ne dá vse na tanko zapisati, človek bi rad vprašal
za to in ono, pa ne zna kako; ali ko pride
kupec ali popotnik, pové vse razložno od besede

do besede. Tudi jaz bi bila o naših več zvedela, ali bili so tako nepokojni časi, malokdo je hodil po svetu.

Mračilo se je, ko sem dospela z otroki do vasí; bilo je poleti in vedela sem, da o tej dobi večerjajo. Šla sem za vrta, da me ne bi ljudje srečavali. Od naše hiše pritekli so psi in na nas lajali. Klicala sem jih, pa še bolj so lajali. Polile so me solze, tako milo se mi je storilo. — Jaz glupa, nisem pomislila, da je vže petnajst let, kar sem od doma šla, in da to niso tisti psi, katere sem krmila. — Na vrtu je bilo mnogo mladih dreves zasajenih, plot je bil popravljen, skedenj je imel novo streho, ali hruško, pod katero sem z Jurjem sedevala, zadela je bila božja poslanka (strela), imela je vrh odlomljen. Na sosedovej hiši ni bilo nobene promene; to je dobil oče od pokojne Novotne, na užitek. Novotna je bila tista žena, ki je delala odejo, in moj pokojni je bil nje sin. Pri hiši je bil majhen vrtec, pokojna je tukaj vedno imela leho, peteršilja, luka, grmič mete, kadulje, in kar je bilo za dom treba; ona je bila prijateljica zelenjadi, kakor jaz. Jurij jej je vrt s plotom ogradil, ali vrt je bil s travo zarastel, le malo luka je bilo na njem. Iz pesnjaka je izlezel star čorav pes. Grivec, ali me poznaš? vzkliknem in on se je začel plaziti okoli mojih nog. Mislila sem, da mi mora srce od žalosti počiti, ko me je ta nema žival vzpoznala in pozdravila. Ubogi otroci so me gledali, zakaj jočem,

nisem jim povedala, da jih k babici vedem; mislila sem, ako se morebiti na-me jezé, naj otroci tega ne vedó. Najstarejši sin, Gašper, pa mi je rekel: „Zakaj jočeš, mama, ali nocoj ne ostanemo tukaj? Sedi in počij se, mi počakamo in az bom nosil culo. Nismo lačni!“ Ivanka in Terezika sta pritrdili, da nista lačni, ali bili sta lačni, ker šli smo več ur skozi gozd in videli nismo nobene hiše. „Ne, otroci“, odgovorim, „tukaj v tej hiši se je rodil vaš oče, in tu zraven se je rodila vaša mati, in zdaj prebiva tukaj vaša babica in vaš ded. Zahvalimo Boga, da tas je srečno sem pripeljal, in prosimo ga, da tas po očetovski vzprejmejo.“ Molili smo očenašek in šla sem k hišnemu pragu. Oče in mati sta si izgovorila kos kruha, posestvo je imel brat, to mi je bilo znano. Na vratih je bila še pripljena podoba, katero je Jurij materi iz Vamberie prinesel, Marija sê štirnajstimi pomočnicami. Kamen mi se je od srea odvalil, ko sem to podobo zagledala. „Vé ste me spremljale, vé me spet vzprejemate“, mislila sem si in z velikim zaupanjem stopila v hišo. Oče, mati in stara Betika so sedeli za mizo in jeli sok, vem to, kakor ta je denes. „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ pozdravim. — „Na veke“, bil je odgovor. „Prošila bi vas, gospodar, da me s timi otroki érez noč pod streho vzamete. Prihajamo od daleč, lačni smo in trudni“, govorila sem in beseda se mi je tresla. Niso me vzpoznali. V hiši je bilo

temno. „Odložite breme in sedite za mizo“, rekel je oče in žlico odložil. „Betika“, rekla je mati, „idi, skuhaj še nekoliko soka. Sedite, mati, urežite si kruha in dajte ga otrokom. Potem vam pripravimo posteljo. Odkodi pa ste prišli?“ „Sè Sleskega, iz Nise“, odgovorim. — „Tam je naša Majdalena“, vzklikne oče. — „Prosim vas, žena, niste nič slišali o njej?“ prša mati in mi se približa, „Majdalena Novotna, njen mož je vojak. To je naša hči, vže dve leti nismo nič slišali, kako se jej godi. Vedno imam hude sanje: oni dan se mi je sanjalo, da mi je izpal zob, in to me je bolelo, vedno imam to dekle pred očmi in mislim, ali se ni Jurčku kaj zgodilo, ker je vedno vojna; sam Bog vé, da si ljudje ne dadé pokoja.“ — Jaz sem plakala, ali otroci, ko so čuli babice tako govoriti, potegnoli so me za krilo in vprašali: „Mamica, je-li to naša babica in naš ded?“ Ko so to izgovorili, precej me je mati vzpoznala, objela me in oče je vzel otroke v naročje, in tedaj stoprv smo si povedali, kaj in kako. Betika je precej tekla po brata in sestro, po zalvo in svaka, in ni trajalo dolgo, da je bila vsa vas skupaj, in ne le rodbina in vrstniki, vsakdo me je pozdravljal, kakor bi me bila rojena sestra. „Prav si storila, da si prišla z otroki domov“, pravi oče: „res je, povsodi je božja zemlja, ali dom je vsacemu najmilejši in nam naš in tako ima to biti. Dokler nam bode Bog kruha dajal, ne bo tebi, ne tvojim otrokom

še, tudi ako ne bi mogla delati. Kar te je
 delo, težka rana je, ali tudi to pozabi. Misli
 si, kogar Bog ljubi, pošilja mu križe in nadloge.*
 — Tako sem bila zopet mej nje vzprejeta in
 njihova. Brat mi je hotel dati izbo, ali raje sem
 stala z roditeljema v koči, kder je nekdej Jurij
 prebival. Otroci so bili kmalu kakor doma, in
 roditelja sta imela ž njimi dosti veselja. Pošiljala
 sem jih pridne v šolo. Za moje mladosti se niso
 žele deklice pisati, dosti, da so umele le malo
 štati, in še to le mestne deklice. In vendar je
 kvar in greh, ako ima človek dar svetega Duha
 in ga pušča brez obrestij. Kedar pa ni prilike,
 tako si more človek pomoči! Moj pokojai, to je
 bil človek izkušen na svetu, vešč v pisanji, z jedno
 besedo, bil je povsodi na pravem mestu. In to
 je dobro; tak bi moral vsakdo biti! —

Jaz sem delala zopet volneno odejo, kakor
 popreje in zaslužila si mrogokako petico. Bili so
 takrat hudi časi, vojna, bolezen in glad. Korec
 žita je veljal sto zlatov v bankoveih. To je nekaj!
 — Ali Bog nas je ljubil, da smo vse kakor tako
 prebili. Tako hudo je bilo, da človek z denarjem
 vroci ni mogel nič kupiti. Moj oče je bil mož
 po božjej volji, on je pomogel vsacemu, kder in
 kakor je mogel; k njemu je tudi vsakdo prišel,
 kdor ni vedel kodi in kamo. Ko so hodili ubožniši
 sedje prosit: „Posodite nam korec žita, nemamo
 nobenega zrna za kruh.“ govoril je: „Dokler
 imam, rad dajem; kedar sam ne bodem imel,

dade drug," in precej je morala mati vrečo do vrha nasuti. Denarja pa ni jemal, po nobenej ceni. — „Vsaj smo sosedje," govoril je, „ako si mej seboj ne pomagamo, kdo nam pomore. Ako vam Bog da dobro letino, povrnete mi zrnje, pa smo pobotani." In tako je tudi to bilo. Zato je imel oče tisočero božjih blagodarov; mati pa, ako kak dan ne bi bilo berača, na cesto bi ga bila šla iskat, to je bilo njeno veselje. Zakaj pa tudi ne bi bili pomagali ljudem? Bili smo siti, imeli smo kaj obleči; zakaj iz obilosti ne bi podpirali družih? To še ni tolika zasluga, ampak le krščanska dolžnost; ali kedar si človek od ust odtrga in dá, to je lepa krepost. Tudi z nami je prišlo do tega, da smo le jedenkrat na dan jeli, da bi imeli tudi drugi ljudje kaj jesti. No, tudi to smo prebili in zopet je solnce prisvetilo. V deželi je bil mir, in bilo je vedno bolje in bolje.

Ko je Gašper iz šole ostal, hotel se je učiti tkalstva, in jaz mu nisem branila. Rokodelstvo je lepa dota. Izučivši se, moral je po svetu. Jurij je večkrat rekel, da rokodelec, ki za pečjo leži, nič ne izvali. Nekoliko let pozneje se je vrnil, v Dobruški se naselil, in dobro se mu godi.

Deklici sem vadila vsacega domačega dela, da bi ju mogla spraviti v pošteno službo; zdaj pa je prišla moja sestričina iz Beča domov. Terezika jej je bila všeči, precej jo je hotela seboj vzeti in za-njo skrbeti. Bilo mi je dosti

težko, ali mislila sem, da ne bi storila prav, ako bi se protivila njenej sreči, ker gre rada za ptuje. In Doroteja je vrla žena, dobro živi v Beči, otrok nima. Skrbela je za Tereziko kakor mati, in lepo doto jej je dala, ko se je mogla. To mi je nekoliko mrzelo, da si je ta deklec izvolila Nemeca, ali zdaj tega nič več ne šalim; Ivan je iz srea dober in pošten človek, sedaj se vže dobro umeva. Nu, in unuci so moji. Na Terezikino mesto v Beč je šla Ivanka. Všeči ji dobro jej je tam. Mladi svēt ima vže drug razum; meni se je svoje žive dni na ptujem tožilo.

V nekoliko letih sta mi umrla roditelja, oče in mati, oba v šestih tednih. Tiho sta zapustila svet, kakor bi bil svečo upihnol. Bog ju ni tepel, i ni jima treba bilo drug za družim hrepeneti; živela sta šestdeset let v zakonu. Mehko sta si postljala, mehko bosta spala. Bog jima daj večno luč!

„Ali se ti ni tožilo za otroki, ko si vse tri od sebe dala?“ vpraša kneginja.

„I nu, milostljiva gospa, kri ni voda. Dosti in mnogokrat sem jokala, ali otrokom nisem tega naredela, da jim ne bi sreče kalila. In tudi nisem ostala čisto zapuščena, otroci se vedno rodé, in tako ima človek vedno kaj opravka. Ko sem videla pri sosedu otroke odrastati od zibeli in laše, zdelo se mi je, da so moji vlastni. Človek nara imeti srce za ljudi, pa ga imajo tudi radi. — Jako so me prosili, naj se preselim v Beč; um, da bi bila našla tam dobrih ljudij, kakor

drugodi. in da bi se mi bilo dobro godilo, ali daleč je tja, in star človek ni za pot, tak je, kakor dim nad streho. Utegnol bi me Bog k sebi poklicati in jaz bi vender rada v domačej zemlji počivala. — Ali, milostljiva gospa, pripovedujem, kakor bi bila na preji tukaj, ne zamerite mi te priprostosti“, pristavi babica, dokončavši svoje pripovedovanje in vstavši sè stola.

„Tvoja povest, stara, bila mi je draga in mila, ne veš, kako sem ti za-njo hvaležna“, reče kneginja, položivši roko babici na ramo. „Zdaj pa pojdi z menoj k južini; mislim, da so tudi otroci vže lačni.“ Izrekši to, odvela je babico iz kabineta v salon, kder je bila pripravljena kava, čokolata in različne slaščice. Sluga je čakal povelja; kneginja mu ukaže in hitro je tekel po komteso in otroke. V malo hipih so priskakljali, komtesa se je kakor dete ž njimi šalila. —

„Lejte no, babica, kaj nam je gospica Hortenzija dala!“ kričé vsi k malu in kažejo različne drage darí. —

„I pogledjte no, kar sem živa, nisem še kaj takega videla; in ste se lepo zahvalili?“ Otročiči so pritrdili. — „Kaj pa poreče Lenčika, ko bo to videla, in Cilika in Vaclav?“ — „Kdo pa je ta Lenčika in Cilika in Vaclav?“ vpraša kneginja, ker bi bila rada vedela vse od konca do kraja. — „To ti jaz povem, mila kneginja, vem to od otrok“, reče naglo komtesa; „Lenčika je mlinarjeva hčerka, in Cilika in Vaclav sta

otroka necega lajnarja, ki ima še četrvero otrok. Barbika mi je povedala, da jedo mačke, veverice in vrane, da nimajo družega in nič obleke, in da se ljudem studijo!“ — „Morebiti zato, ker so ubožci — vpraša kneginja, — jedo mačke in veverice?“ „Zato“, pritrди babica. — „Nu, veverica ni slaba jed, sama sem jo pokusila“, meni kneginja. — „E, milostljiva gospa, vse drugo je, jesti kaj od same sladnosti, ali od glada. — Lajnarju je dal Bog zdrav želodec; otroci, to se samo ob sebi vé, potrebujejo mnogo, in za vse to mora on z muziko skrbeti. Kam bi tedaj obrnol, še za se in na se nema mnogo, v hiši pa se toliko pozna, kot kaplja v védru!“

Mej temi besedami je sela kneginja za mizo, Hortenzija posadila otročiče okrog sebe in tudi babica je morala prisesti. — Komtesa jej je hotela naliti kave ali čokolade, ali babica se je branila, rekoč, da ne pije kave in ne onega družega. —

„In kaj pa jéš?“ vpraša kneginja. —

„Od otročjih let sem juhe navajena, najraje jem kisló, to mi v gorah zelo čislamo. Kislá juha in podzemljice za kosilo, za južino podzemljice in kislá juha, in za večerjo spet to, v nedeljo košček ovsenega kruha: to je živež ubozih ljudi v Krkonoških gorah leto in dan, in hvalijo Boga, kedar imajo to, ali večkrat se še otrobov ne najedó. Niže ima vže vsakdo malo graha, bele moke, zelja in tacih rečij, pa kdaj tudi

košček mesa; tim je vže dobro. Ali na gosposke jedí se človek ne sme polakomiti, brzo bi prišel na nič. Tudi bi mu take reči malo močí dajale.“ — „To se motiš, stara, take jedí so prav tečne, in ako bi imeli ti ljudje vsak dan kos mesá in kúpo dobre pijače, mislim, da bi jih to bolj krepilo, nego vse jedí, ki jih ves dan užijó“, reče kneginja. — „Lejte, no, človek se vsak dan kaj naučí; vedno sem mislila, da so veliki gospodje le zato tako bleđi in mnogokrat tudi suhi, ker jedo take slaščice, ki ne dajo nikakoršne močí.“ — Kneginja se je posmijala, rekla ni nič, ali podala je babici majhno kupo, napolnjeno sè sladkim vincem, rekoč: „Pij, stara, to dobro dé tvojemu želodecu!“ Babica vzdigne kupo in reče: „Na zdravje milostljive gospé“ in malo odpije; vzame tudi košček pečenja, da ne bi grešila o gostoljubje.

„Kaj je v tih školjkah, kar je gospa kneginja?“ tiho vpraša Jožek Hortenzije. — „To so morske živali, pravi se jim ostrige“, odgovori glasno Hortenzija. — „Tega bi Cilika ne jela“, méni Ivan. — „Na svetu so različne jedí, različni okusi, mili Jožek“, reče gospica. — Mej timi besedami je babici nekaj v žep potisnola Barbika, ki je sedela poleg nje, in šepetala: „Shranite to, denarji so, gospica mi jih je dala za Kodrnove otroke, jaz bi jih lahko izgubila.“ — Gospa kneginja pa je slišala, kaj je Barbika šepetala, njeno oko se je z neznano radostjo ozrlo

na lepo komtesino lice. — Babica ni mogla svojega veselja za se ohraniti, sè srčnim glasom je rekla: „Milostljiva gospica, Bog vam stokrat povrni!“ — Gospica je zarudela in s prstem zapretila Barbiki, ki je tudi zaradi tega zarudela. — „To bo radost!“ reče babica; „zdaj se bodo nogli obleči!“

„Pridenemo k temu še kaj, da bi si tudi sicer pomagli“, méni kneginja. „Storili bi dobro delo, milostljiva gospa, ako pomorete tim ljudem, pa ne z miloščino“, reče babica.

„In kako pa?“ — „Tako, da bi imel Kordna po svojeji zmožnosti stanovitno delo, in mislim, da bi bilo tudi njemu prav, ker je pošten in marljiv človek. Bog blagodári za vse, ali miloščina, milostljiva gospa, pomore tacim ljudem le za nekaj časa. Kupi se to in to, včasih tudi taka nepotrebna reč, kedar je denar v roci; ko pa se to pojé ali potrga, sedí zopet na praznem, v drugič si ne upa prositi. Ali če ima vsakdanji évež, takrat mu je pomagano, in milostljiveji gospoji tudi, ker najde marljivega delalca ali vestega služabnika, in pri tem stori milostljiva gospa še dobro delo.“ — „Prav praviš, stara, ali kako službo mu dam, muzikantu?“ — „I, milostljiva gospa, ta se lahko najde. Jaz vem, ta bi bil rad ogleda ali poljak. Ko bi tako po polji hodil, mogel bi tudi lajno seboj nositi; kedar gre po polji, svira vže tako po poti, da se mu ne toži. — To je vesel kós“, reče babica

in se posmeje. — „Tedadaj poskrbimo za-uj“, reče kneginja. — „O draga, mila moja kneginja!“ vzklikne komtesa in vstane, da poljubi kneginji prekrasno roko. — „Le pri dobrih ljudeh prebiva božji angelj!“ reče babica, pogledavši kneginjo in njeno odgojenko. — Kneginja je malo pomolčala in tiho rekla: „Da mi jo je Bog dal, za to mu bodem vedno hvaležna“, in glasneje je dostavila: „Rada bi imela tacega prijatelja, kakor si ti, stara, kateri bi mi govoril vselej resnico, prijetno ali neprijetno.“ — „I, milostljiva gospa, najdete ga, kedar hočete. Prijatelja je lažje najti, nego obdržati.“ — „Ti misliš, da ga ne bi znala ceniti?“ — „Zakaj bi to o milostlivej gospoji mislila, to se le tako sploh govori; včasih je neprijetna beseda — mila, ali včasih, kedar človek najmenj misli, zadene v nevoljo in prijateljstvo ugasne.“ — „Spet imaš prav. Ti pa imaš od denes počenši pravico k meni hoditi, kedar hočeš, in reci mi, kar si bodi, vselej te bom rada slušala, in prideš-li s prošnjo, ako mi bo le kolikaj mogoče, verjemi, da ti jo izpolnim.“ — Tako reče kneginja, vstavši izza mize. Babica jej je hotela roko poljubiti, ali ona se je obrnola, poljubila starko v lice, in jej ni dala roké, da bi jo poljubila. — Otroci so pobrali krasne svoje darí, ali vendar so se težko ločili od mile komtese. „Pridite tudi k nam, milostljiva gospica“, reče babica, vzevši jej Nežiko iz naročja. — „Pridi, pridi, gospica Hortenzija!“

prosijo otroci, „mi ti zopet jagod naberemo.“ — „Gotovo pridem“, nasmeje se gospica. — „Hvala vam za vse, milostljiva gospa. Bog vas ohrani!“ poslovi se babica. „Z Bogom!“ pokima kneginja, in gospica jih čez prag spremi.

Sluga je prišel z mize spravljat, vihal je nos in si mislil: „Čudne muhe za tako damo, razgovarjati se s preprosto babo!“ Kneginja pa je stala pri oknu in gledala za odhajajočimi, dokler jej niso izpred očíj zginole bele otročje suknje in bela babičina peča. Vračaje se v kabinet pa je šepetala: „Srečna žena!“

VIII.

Na graščinskeji loci je vse polno pisanih evetic, sredi loke so vzare, na vzarah materinih dušic, kakor bi nastlal. Mej materinimi dušicami kakor na vzglavji sedi Nežika, gleda polonico, katera jej teka po naročji sem ter tja, z naročja na nožico z nožice na zeleno obutev. „Ne utekaj, mala, ostani pri meni, vsaj ti nič ne storim,“ govori deklica polonici, vzešči jo v pest in izpušivši jo spet v naročje. Ne daleč od Nežike, pri mravljišči čepita Jožek in Tonček. Gledata okoli sebe, kako gamzé mravljinici. „Lej, Tonček, kako tekajo, in vidiš, ta-le mravlja je izgubila jajčice, in ona druga ga je pobrala in teče ž njim v mravljišče.“ — „Čakaj, jaz imam malo kruha v žepu, dam jim drobtino, kaj ž njo storé?“ Vzel je iz žepa

kruh in položil drobtino na pot. „Lej, lej, zbirajo se krog nje in mislijo, od kodi je to tako brzo prišlo. In lej, vlečejo drobtino dalje in dalje; vidiš, kako se sè vsih strani zbirajo; pa kako to vedó drugi mravljinci, da je tu kaj?“ V tem so začuli jasen glas: „Kaj tukaj delate?“ Bila je komtesa Hortenzija, ki je prijezdila na belem konjiči skoraj do njih in niso je popreje opazili. „Jaz imam polonico!“ reče Nežika in kaže zaprto pest komtesi, ki je razjahala in se približala. — „Pokaži mi jo!“ — Nežika odpre roko, ali bila je prazna. „Ah, ušla mi je,“ toži deklica. „Čakaj, ni še ušla, ali uide,“ reče gospica in previdno vzame polonico deklici z gole ramice. „In kaj počneš ž njo?“ — „Spustim jo. Počakaj, kako poletí, le poglej!“ Nežika dene polonico na odprto dlan, vzdigne roko ter govori: „Polonica, polonica, poletí do solnčica, do božjega okenca.“ — „Pripelji mi ženina!“ pristavi Jožek, ter Nežiko lahko po roci krene. V tem je vzdignola polonica rudeči, grahljasti plašč, razpela zloženi gibki peruti in vzletela v zrak. — „Čakaj ti, zakaj pa si jo splašil,“ jezi se Nežika. — „Da bi popreje odletela,“ smeje se deček in obrnóvši se k Hortenzi, prime jo za roko in pravi: „Pojdi, gospica Hortenzija, pojdi gledat, jaz sem dal mravljinцем drobtino kruha, in to jih je na ujem!“ govoreč to, čudi se in vleče gospico za seboj. — Komtesa je segla v žep črne svilene obleke po košček sladkorja in podala ga Jožku rekoč: „To

jim položi v travo, in videli boste, kako se na hip na-nj vsujejo. Sladke stvari imajo radi.“ — Jožek je slušal, in ko je videl, da se kar na hip mravljinici sê vsih strani zbirajo, sladkor glojejo in odnašajo prav majhne drobtine v mravljišče, svoje stanovanje, čudil se je in vprašal komtese: „Ali povej mi, gospica, kako pa mravljinici vedó, da je tu káj dobrega, in kaj delajo z jajčici, ki jih vedno prinašajo in odnašajo.“ — „To so njih otroci, in té, katere jih nosijo, to so pestunje in čuvarice. Kedar solnee sije in je topel dan, iznašajo jih na solnee iz temnih izeb, da se igrajo in lepo rastejo.“ — „In kde so njih mamice?“ vpraša Nežika. — „Domá so, sedé in nesó jajčica, da mravljinici ne zamró. In očetje hodijo okoli njih, pripovedujejo jim to in ono in jih razveseljujejo, da se jim ne toži, in drugi mravljinici, katere vidite tu okoli gamzeče, ti so delalci.“ — „In kaj delajo?“ vpraša Jožek. — „Hodijo po fíveža, stavijo in oskrbljujejo pohištvo, skrbé za mlade in jih pitajo, snažijo dom; ko umre kak mravljinec, odnesó ga, stražijo, da sovražniki ne planejo na-nje, in kedar se to zgodí, združeni branijo svoje hiše; vse to morajo opravljati delalci.“ — „Kako pa se umejo, ker ne znajo govoriti?“ vprašajo otroci. — „Dasi ne umejo take besede, kakor razumneje stvari in posebno človek, vendar se mej seboj umejo. Videli ste, dá je tekel prvi mravljinec, ko je našel sladkor, precej drugim povedat, in kako so se stekli, kako drug poleg

druzega postajajo, s tipalom dotikajo, kakor bi se srečevaje hoteli razgovarjati, in včasih jih je velika množica skupaj, kdo vé, o čem se posvetujejo.“ — „In imajo v svojih stavbah tudi izbe in kuhinje?“ vpraša Nežika. — „Kuhinje ne potrebujejo, ker ne kuhajo, ali izbe imajo v tih stavbah za mlade in matere, obedovalnice in dom imajo na mnogo stropov razdeljen, in znotraj gredí od stropa do stropa.“ — „Ali se jim pa kdaj podere?“ vprašajo zopet otroci. — „Saj oni dobro stávjijo, in ako ga jim večá moč ne skazí, ne podere se jim lahko. Zidove in streho in vse si napravljajo iz drobnih smetij, stebel, iglic, suhih listkov, trave in prsti, katere na majhne stolpiče navalé, in če je suha, slinami jo razmakajo in gnetó in rabijo tako, kakor zidarji opeko. Najraje zidajo, kedar prši, kedar je prst velbka.“ — „In kdo pa je to žival vse to naučil?“ vpraša Tonček. — „Bog je dal živali vže naravni nagib, da vé precej od malega, kako živeti, kaj jej je v hrano potreba, in mnogokatera žival s tako umetnostjo in tako urnostjo skrbi za svoje potrebe in opravlja domača dela, da se zdi, kakor bi imela človeški razum. Ko bodete v šolo hodili in knjige umeli, pa se o živalih in njihovem življenji mnogo naučíte, kakor sem se jaz naučila“, reče komtesa.

Mej timi besedami je prišla babica z Barbiko. Nesli sta polno naročje evetie in zelišč, katerih sta bili po loci natrgali. Otroci so ba-

bici precej povedali, kaj jim je komtesa pravila o mravljincah, ta pa je prašala babice, čemu jej bodo vsa ta zelišča. „I, milostljiva gospica, to je kumin in malo repka: Kumin se posuši in seme se potrebuje domá za jedí in kruh, stebła so otrokom za kopel; repek je prav dober, kedar koga grlo boli, in se mora očistiti. Ljudjé po okolici vedó, da imam jaz vedno nekoliko tega zelišča in pošiljajo po-nje. Dobro je, da ima človek tako zdravilo domá, če ga tudi sam ne potrebuje, pa pride komu družemu prav.“ — „Ali ni v mestu lekarnice?“ vpraša komtesa. — „V mestu ne, ali uro hodá od tukaj pa. Ali kaj vse to pomaga, ako bi tudi v mestu bila; latinska kuhinja je draga kuhinja, in zakaj bi dražje kupovali, nego si znamo samí kuhati.“ — „Ali vam napiše recept lekar in pové, kako imate to rabiti.“ — „Da to, to, milostljiva gospica, kam pa bi človek prišel, ako bi iskal precej zdravnika, da ga le malo trebuh zabolí. On je uro hodá od tukaj, mine pol dneva, da ga človek dočaka, tako bi lahko kdo umrl, ako ne bi bilo domače pomoči. In kedar pride, to je vže tako, precej dá lekov, da jih ni prešteti, oblog in pijavic, in tega in onega, da človek ne vé, kde mu glava stoji, in bolniku je zato mnogokrat še boljše. Da, milostljiva gospica, nič jim ne verujem, in kedar je meni, ali otrokom kaj, pomaga moje zelišče; sicer pa, kedar človek hudo zbolí, svetujem: Pošljite po zdravnika. Ali kaj,

kedar obiše koga Bog s težko boleznijo, so zdravniki sè svojim razumom pri kraji in prepriščajo narodi, da si pomaga. Bog ostane vedno najbolji zdravnik; ako je človeku namenil življenje, prebolí brez zdravnika, ako smrt, vsa lekarnica ne pomore.“ — „In tu v naročji imate zgolj zelišča?“ vpraša komtesa. — „I ne, gospica Hortenzija“, naglo odgovori Barbika, „imamo tudi cvetice za vence. Jutri bo sveto telo, in jaz in Lenčika bodeva družici.“ — „In jaz tudi, jaz pojdem s Heleno“, reče Nežika. — „In mi dva bodeva kmetiča!“ vzklikneta dečka. — „In kdo je ta Helena?“ vpraša komtesa. — „Helena je kuma iz mesta, iz tiste velike hiše, na kateri je lev.“ — „Moraš reči, iz gostilnice“, poné babica otroka.

„Pojdeš tudi ti za procesijo?“ vpraša Barbika komtese. — „Kako pa, da pojdem“, potrdi ter sede v travo, pomaga ravnati babici in Barbiki cvetice. — „Ti, gospica, nisi bila še nikdar za družico o svetem telesi?“ vpraša Barbika. — „Nikdar; ali ko sem bivala še pri svojej odgojiteljki v Florenci, bila sem na Madonin praznik za družico, nesla sem Materi božjej venec iz rož.“ — „Kdo je ta Madona?“ — „Madono imenujejo v Italiji Mater božjo“, odgovori komtesa. — „In je milostljiva gospica iz Italije? To je tam, kder so naši vojaci?“ vpraša babica. — „Da; ali v tem mestu, od koder sem jaz, v Florenci niso. Tam pletejo iz ržene slame te

krasne slamnike, ki jih imate. Tam raste po polji riž in turščica, po brdih sladki kostanj in oljika, tam so cipresovi in lavorovi gaji, krasne evetice, jasno modro nebó.“ — „Ah, jaz vže vem! To je tisto mesto, katero imaš naslikano v svojej izbi, jeli, gospica? V sredi je široka reka, in na reci ob bregu stoji mesto. Ah, babica, tam so krasne hiše in cerkve! Na drugej strani so sami vrtovi in majhne hišice, in pred neko hišico se igrajo deklice in mej njimi sedi stara gospa — to je gospica Hortenzija sè svojo pestunjo, kaj ne gospica? Ti si nam to povedala, ko smo bili v gradu.“ — Gospica ni precej odgovorila, zamislila se je, njene roké so mirno ležale na kolenih, nekaj hipov potem pa globoko vzdahne: „Oh, bella patria! Oh, cara amica!“ in v krasnih očeh se jej solza zasveti.

„Kaj si povedala, gospica Hortenzija?“ vpraša radovedna Nežika, prijazno se k njej naskaje. Hortenzija je naslonila glavo na deklino glavico in solze so jej lile po licih na kolena. — „Milostljiva gospica se je vzpomnila svoje domovine in svojih prijateljev“, reče babica; „tega vi otroci še ne veste, kako je to, ako mora človek zapustiti mesto, kder je odrastel. Če tudi mu se pozneje dobro godí, vender ga se more pozabiti. Tudi vi kdaj to skusite. In milostljiva gospica ima gotovo tam rodbino?“ — „Nimam na svetu nikake rodbine, da bi vedela“, odgovori žalostna komtesa; „moja dobra pestunja,

moja prijateljica Ivanka biva v Florenci in po tej in po domovini se mi dostikrat toži. Ali obeča mi kneginja, dobra moja mati, da se kmalu zopet tja vrnem.“ — „In milostljiva gospica, kako vas je kneginja tako daleč našla?“ vpraša babica. — „Gospa kneginja je dobro poznala mojo mater, bili sta prijateljici; moj oče je bil v bitvi pri Lipsiji hudo ranjen, in ko se je bil vrnil na svoj grad pri Florenci, umrl je nekoliko let pozneje za to rano; Ivanka mi je to večkrat pravila. Mati je zelo žalovala in tudi umrla.

Zapustila sta mene, malo siroto. Ko je to gospa kneginja zvedela, prišla je tja in bila bi me seboj vzela, da me Ivanka ni bila ljubila kakor mati. Pustila me je pri njej, dala jej v roke grad in kar je bilo v njem, in ona me je gojila in učila. Ko sem vzrasla, vzela me je gospa kneginja k sebi. Ah, jaz jo prisrčno ljubim, tako kakor bi ljubila svojo mater!“ — „Vsaj tudi vas gospa kneginja ljubi tako, kakor vlastno svojo hčerko“, odgovori babica; „dobro sem to videla, ko sem bila v gradu, in to je gospej prav lepo. — Da, da ne pozabim milostljivej gospici povedati o Kodrnovih. Ko jim je Barbika denarje dala, čudo da niso od radosti do stropa skočili; ali ko je dobil starec službo grajskega poljaka in se mu je dvojna plača dala, čudili in veselili so se tako, da ne morem povedati. Do smrti ne prestanem za gospo kneginjo in gospico moliti.“ — „Zato imajo tudi tebi hvalo

vedeti, babica, za dobro tvojo besedo“, odgovori gospica. — „I, milostljiva gospica, kaj bi to bilo vse pomagalo; da ni dobra beseda pala v dobro zemljo, blagoslova ne bi bila rodila“, reče babica.

Kitice so bile povezane, babica se je vzdignola z otroki na pot proti domu. „Tudi jaz pojdem do razpotja z vami“, reče gospica, vzemši za uzdo konja, ki se je pasel. „Hočeta-li, dečka, da vaju posadim na konja, vsacega nekaj časa?“ Dečka sta veselo poskočila, in Jožek je bil, ko bi mignol, na konji. — „Kak gizdalin je to!“ méni babica, gledaje, kako smelo se Jožek drži. Tonček se je tudi držal, kakor da se ne bi bal, ali do ušes ga je oblila rudečica, ko ga je gospica na konja posadila in stoprv potem je bil pogumniši, ko mu se je Jožek začel smijati. Tudi malo Nežiko je komtesa posadila na pošinca, ali šla je zraven nje in jo držala; deklica je bila vesela; dečka pa sta se jej smijala, da sedi gori kakor klóp, kakor opica, in kdo vé, kaj sta še na-njo kričala, da ju je morala babica svariti. Na razpotji je gospica sama zajalala belca, spustila modro krilo črez stremena, pripela si črni klobuček, pomignola še jedenkrat strokom z bičem, in ko je zaslišal konj glasno povelje „avanti!“ zadirjal je ž njo mej drevesi navkreber kakor lastovka. Babica z otroki pa je počasi stopala proti Staremu belišču.

Drugi dan je bilo krasno jutro, nebó jasno kakor ribje okó. Pred hišo je stala kočija, na

kočiji Jožek in Tonček v belih hlačah, rudečih suknjah, z vencem v roci. Gospod Prošek je hodil okoli krasnih konj, trepal ju po lesketajočih kiticah, česal gosto grivo in pregledaval z umetnim okom konja in opravo. Naglo je stopil pod hišno okno in zavpil: „Ali ste napravljeni, ali ne? Ali bo vže kaj!“ — „Précej, oče, precej!“ začuli so se znotraj glasovi. To précej pa trpi še precèj hípov, in naposled so prišle iz hiše deklice, mej njimi Lenčika, za njimi Proškova gospa, babica, Jerica in Uršika. „Pazite na vse, glejte na perutnino!“ govori babica. Sultan se je hotel Nežiki prikupljati, privohal je do venca, katerega je imela v roci, ali ona je vzdignola roki in babica ga je odgnala, rekoč: „Ne vidiš, glupee, da je Nežika družica!“

„Kakor angela sta“, reče Jerica Uršiki, ko sta deklici na voz seli. Gospod Prošek je sel na sedalo zraven kočijaža Vaclava, vzel vajeti v roko, dlesknol z jezikom, konja sta mignola z ušesi, vzdignola glavi in voz je zdrčal proti mlinu, kakor da ga veter nese. — Psa sta se pogrnala za njim; ko jima je pa gospod zapretil, vrnola sta se spet, čmerno legla na solnce pred prag in naposled začela smrčati.

Kako krasno je v mestu! Ob hišah zelene veje in mlaji, šatori, postavljeni kakor gaji. Po cesti in vsih potih je potreseno zelenje. Na štirih krajih stojé oltarji, drug od družega krasnejši. Na trgu pri podobi svetega Ivana Nepomuka,

pod zelenimi lipami leži ovenčan možnar, okoli njega stoji mnogo drevesec. — „S tim bodo streljali“; reče otrokom Prošek. — „Ali jaz se bom bala!“ skrbi Nežika. — „I kaj bi se bala, to tako počí, kakor bi pal sè sklednika lonec,“ tolaži jo Lenčika. Tako treskanje je čula Nežika mnogokrat doma, to jo je tedaj vpokojilo.

Kočija obstane pri velikej hiši, na katerej je viselo kazalo z belim levom in velikim grozdom. Na prag je stopil kum Stanički, vzal z glave baršnasto kapo z velicim čopom in veselo pozdravljaj. Kuma v srebrnej zavijači in kratkem svilenem krilu se je ljubeznjivo smehljala, in ko se je hotela mala Jelica za njo skrivati, prišla je za njo i Nežiko, postavila ju pred-se in govorila: „No, pokažite se, kakor je spodobno!“ — „Kakor dvojčka,“ sodi babica. Deklici sta se spogledali, pa spet oči sramežljivo pobesili. Stanički je prijel Proška pod pazduho, obrnul se proti hiši in silil druge, da bi šli ž njim: „Predno se začne procesija, povemo katero pri kozarec vina,“ veselo pristavi. Proškova gospa je šla, babica z otroki pa je zvenaj ostala in govorila gospodi: „Vi imate še dosti časa, ker pojdete z gospôdo, jaz pa pozneje ne bi prorila skozi ljudi do cerkve. Ostanem tukaj z otroki.“ In ostala je ž njimi na pragu. Kmalu sta zavila okoli ogle iz ulice dva dečka v rudečih kamižolkah, za njima zopet po dva in dva, in Jožek zakriči: „Uže gredó!“ — „Nežika in Lenčika,“ opominja babica, „ko poj-

deta za procesijo, glejta pod noge, da ne padeta. Barbika, pazi ti malo na-nji. Vidva dečka, gledajta, da se svečami ne napravita kvara. Molite v cerkvi in pri oltarjih, da bi imel Bog veselje z vami!“ Mej tim opominjevanjem je prišel učitelj s šolsko mladino. — „Bog vas vzprimi, gospod učitelj; privela sem vam tudi te paglavee, potrpite z malimi!“ nagovori babica starega učitelja. — „Vže prav, babica, potrpeti moram tudi s timi, begajo kakor ovce, veliki in mali,“ smeje se učitelj vredovaje dečke k dečkom, deklice k deklicam.

Babica je ostala v cerkvi pri vratih mej stariimi sosedami, otroci so se razvrstili okoli oltarja. Pozvonilo je, ljudje so hrumeli v cerkev, cerkvenjak je prinesel kmetiškim dečkom prižgane voščence, mali zvonček je zacingljal, duhovniki so pristopili k oltarju — začela se je maša. Deklici sta sklenoli ročici in gledali dolgo na oltar; ko sta se pa dosti nagledali, začeli sta se ozirati na levo in desno, in zdaj sta zagledali ljubeznjivo komtesino obličje, ki je sedela zgoraj na pomoljih. Morali sta se jej nasmijati, kako pa. Ali za komteso je sedela mati in tudi oče je tam stal, in ta je deklicama ozbiljno pomignol, naj se obrneta k oltarju. Nežika tega ni razumela, ona se je tudi očetu nasmijala, Barbika pa jo je prijela za krilo in šepetala: „Gledi na oltar!“ —

Bilo je povzdigovanje. Duhovnik je vzel v roke sveto telo, ljudje so zapeli na koru: „Jagnje božje, Kriste, usmili se!“ in zvonci so za-

želi žvenkljati. Spredaj so šli otroci, kmetje z užganimi svečami, oženčane deklice so potresale po poti cvetje. Za njimi duhovniki, mestni starešine, gospoda vse okolice, za timi mestno in kmetiško ljudstvo sploh; mej njimi babica. Praproci različnih rokodelstev so vibrali nad ljudskimi glavami, vonjava od kadila, dreves in cvetic se je širila, zvonjenje je donelo po zraku. Tisti, ki niso mogli iti k procesiji, stali so na pragu ali pri oknih, da bi videli procesijo.

Kaka paša očem, ta pisani sprovod! Kaka oprava! Kaka krasota! Tu nališpani otroci, tu krasni duhovniški ornat, tu gospod v fraku po legi, tu pošten sosed v petdeset let starej suknji, tu junak v vezenej kamižoli, starec v suknji dopetači. Prosto ali krasno opravljene gospé poleg nališpanih, košato oblečenih. Meščanke v zlatih in srebrnih zavijačah, seljanke v belih pečah in srebrnih pasih, deklice v šapljih in rudečih rutah. — Kakor je vsakdo po kazalu poznal, da je bila Staničkega hiša gostilnica, tako je bila obleka tih ljudij kazalo njihovih mislij, pa tudi njihovega stanu. Poznal se je bogatin in obrtnik od uradnika, kmet od osobenika in po obleci se je videlo, kdo se drži starih navad in običajev, in kdo se po svetu pači, kakor je rekla babica.

Pri oltarjih je babica vselej gledala, da je prišla blizu otrok, da bi bila pri roci, ako bi se kaj pripetilo. Ali vse se je dobro izvršilo. Samo

pri vsakem strelu se je stresla Nežika in pri vsacem prvem poku zamašila si ušesa in zaprla oči.

Po obhodu je babica otroke zbrala in peljala jih v gostilnico, pri kateri je vže čakala kočija. Prišla je tudi Zalika iz cerkve in babica jo precej nagovori, da bi šla ž njo: „Naši ostanejo tu pri kosilu, imava dosti prostora.“ — „Rada bi šla z vami, pa tudi z otroki rada.“ odgovori Zalika, in njeno oko je palo na vrsto mladeničev, ki so stali na pokopališči in čakali deklice, da bi jih domov spremili. Jeden je bil mej njimi kakor smreka, imel je prijetno obličje in mило oko. Zdelo se je, da z očmi nekaj išče in ko so se po naključbi njegove oči z njenimi ujele, zarudela sta oba. — Babica je peljala Lenčiko h gospoji kumi, in gospa kuma je precej zadržala otroke in babico in prinesla pečenja in vina. Ker ni hotela Zalika v gostilnico iti, kder je sedela sama gospoda, prinesla jej je babica pijače v vežo, ali mnogo urnejši od babice je bil šibki mladenič. Zmuznol se je v gostilnico, dal si naliti sladke rozolije in nazdravil je Zaliki. Deklica se je branila, ko je pa mladenič skoraj žalostno rekel: „Tedaj ti nečeš od mene sprejeti zdravice?“ vzela je naglo kupico in napila mu na zdravje. Zdaj je prišla babica in morala sta oba tudi od nje piti: „Kakor navlašč si prišel, Jakob,“ reče babica in prijazno se nasmeje; „vže sem skrbela, kateremu izmej mladeničev bi rekla, da bi z menoj šel; bojim se voziti s

tima divjima konjema, kedar ni z menoj Ivana ali kacega razumnega človeka. Kočijaž Vaclav predrzno vozi. Pojdi z menoj!“ — „Prav rad,“ reče Jakob, zasuče se na peti in hiti plačat. — Otroci so se poslovili s Heleno, kumo in roditeljema, ter seli v kočijo; Zalika je prisela, Jakob je skočil k Vaclavu na sedalo in pognali so: „Vidite Jakoba, kak gospod je!“ klicali so mladeniči, ko je mimo njih drdrala kočija. — „To menim, imam se s čim ponašati!“ vzklikne Jakob in ozre se na voz. Mladenič pa, ki je Jakoba dražil in bil njegov najmilejši tovariš, vrgel je kapo v zrak ter zapel: „Kaj je ljubečen? — sladka bolezen — strele leté — v tvoje ree.“ — Druzega v kočiji niso umeli, ker so konji hitro proti domu dirjali.

„Ali ste pa lepo molili? vpraša babica otrok. — „Jaz sem molil, ali mislim, da Tonček ni molil,“ oglasi se Jožek. „Ne verjemite mu, babica, vedno sem očenaš molil, ali Jožek me je drezal in ni miroval na poti!“ odgovori Tonček. — „Jožek, Jožek, ti nepobožni mladič, letos ti bo moral sveti Nikolaj vže šibo prinesiti!“ obrne babica ozbiljno oko na dečka. „In na rojstveni dan ne dobiš vezila, počakaj!“ grozi se Nežika. — „Vsaj je res, o kresi je njegov rojstveni dan,“ oglasi se Zalika. — „In kaj mi daš za vezilo?“ vpraša Jožek, kakor da se ni nič zgodilo. — „Slamnato povreslo, ker si tako razposajen“, smeje se Zalika. — „Tega nečem,“ odvrne deček.

pomrkne mu lice, in otroci se mu smejó. — „Kaj pa ti dobivaš za vezilo?“ vpraša Barbika Zalike. — „Nič, te navade mej nami ni, ampak le mej gospodo. Enkrat pa sem dobila vezilo od necega preceptorja, ki je bil v gradu pri oskrbniku. Vsaj ga imam tukaj v knjigi,“ in vzela je iz molitvenika zložen list, na katerem je bila čestitka v verzih pisana; okoli in okoli je bil naslikan venec iz rož in potočnic, z iglami naboden. „Shranila sem ga, ker mi je venec všeči, vsaj čestitke ne umejem.“ — Kako, ali ni česko?“ vpraša babica. — „Česko je, ali grozno učeno; poslušajte, kako se začinja: „Usliši me, draga krasotica, Ladina gojenka!“ Prosim vas, to je španjsko in take glume so vseskozi. Jaz nisem gojenka, še imam. hvala Bogu, mamó; ta človek je imel iz tih knjig ves zahomotan um.“ — „Tega si ne smemo misliti, mila deklica, bil je človek zrelega razuma, v šolah učén, tak se vže tako povsodi z našim razumom ne ujema. Ko sem bila še v Kladsku, bival je mej nami tudi tak mojster pismar, njegova gospodinja — taki pismarji se ne ženijo radi — hodila je včasih k nam in pripovedovala nam o njem, kako čudna prikazen je. Ves dan je v knjigah ril, kakor krt; da mu ni rekla Suzanika: Gospod, pojdite jest, ves dan ne bi bil jel. Suzanika ga je morala vsake stvari vzpomniti, da nje ni bilo, moli bi ga bili sneli. Vsak dan je šel jedno uro na izprehod, pa vselej sam, ni ljubil družbe. Enkrat,

to je odšel, skočila sem k Suzani, ona je ljubila sladko rozolijo, in jaz, dasi mi to žganje ni mari, morala sem jej željo izpolniti in popiti kupico. Ali vselej mi je govorila: „Naš stari tega ne sme vedeti, on pije le vodo, samo nekaj kapljic vina stane va-njo; meni vedno pravi: Suzanika, voda je najzdravejša pijača, ako ostaneš vedno pri vodi, bodeš zdrava in srečna — in jaz si mislim: Res je dobra, ali meni tudi rozoljica diši. Tako ostaneš živa kakor ptica; jed in pijača, to ni nič, samo da človek živ ostane. On ima želodec s knjigami napolnjen, lepa hvala za tako hrano. — Tako je Suzanika vedno svojo trdila. Enkrat me je pehala tudi v njegovo sobo; svoje žive dni še nisem videla toliko knjig, kolikor tam, cela skladalnica je bilo nakopičenih. — No, lejte, Majdalena, govorila mi je tedaj, to-le ima naš starec vse v glavi; čudim se, da mu se ni še glava zmešala. — Da ni mene, ki ga čuvam kakor majhno dete, Bog vé, kaj bi vže iz njega bilo. Jaz moram imeti razum povsodi, on ga nema nikodi, le v tih registrih. In sveto potrpežljivost moram ž njim imeti. No, ali enkrat se je nad knjigami tudi raznosil in skakal, kakor bi ga bil pes popal, ali črhnol ni, da se mi je smilil. Ali včasih je potreba zarezati, kedar ž njim ni več prebiti. Pomislite, Majdalena, imel je v tej izbi prahú kakor na cesti, in pajčevin povsodi, kakor v starem voniku; in mislite, da sem smela priti z metlo? — Ne. Pa mislila sem si: čakaj, dobim te; kaj

mi je bilo za-nj, ali šlo je za mojo kožo; moja sramota, ako je prišel kdo k njemu in videl tak nered. Poprosila sem enkrat znanega gospoda, pri katerem se on najraje drži, da bi ga zadržal, in mej tim sem povsodi vse umila, pomela, da je bilo komu podobno. In lejte, Majdalena, kak človek je to! še poznal ni, da je umito, še tretji dan ne. Pač da mu se je zdelo, da je v izbi svitleje. Primaruha, da ne bi bilo svitleje! Tako mora človek s tacimi čudaki ravnati.

Vselej, kedar sem prišla jaz k njej, ali ona k nam, imela je kaj o starci tožiti, ali za ves svet ne bi se bila od njega ločila. Enkrat pa jo je v strah pripravil. Šel se je spet izprehajati in srečal onega znanca, ko je šel na Krkonoške gore. Nagovoril ga je, naj gre ž njim, ker se méni brzo vrnoti, in mili gospod je šel ž njim tak, kakoršen je bil. — Suzana čaka, čaka, gospoda ni; prišla je noč, njega le ni. Pritekla je k nam vsa preplašena, plakala je in imeli smo ž njo kaj opraviiti. Zjutraj stoprv je zvedela, da je odšel; to je počenjala in srdila se na-nj, da je bilo groza. Še le šesti dan je prišel, ali ona mu je vsak dan kuhala južino in večerjo. — Ko je bil domá, pritekla je k nam in povedala: No, lejte, to je tako, ko sem ga prijela, odgovoril mi je: No, no, ne kričite, šel sem se šetat, in pomudil se na Snežki, zato nisem mogel precej priti. Enkrat nam je prinesla nekaj knjig in povedala, da je to njen starec spisal, naj čitamo. Pokojni moj Jurij je

mal dobro čitati, čital je tedaj, ali mi nismo tega prav nič umeli; tudi verze je delal, pa še tih nismo umeli, to vse je bilo visoko učeno. Suzana pa je rekla: „No, to je zato, ker se mu v glavi meša!“ Ali ljudje v mestu so ga zelo čislali, in vsakdo je govoril, da njegov razum presega naš um.“

„Jaz sem kakor ta Suzana,“ reče Zalika; „prav nič ne maram za učenosti, katerih ne morem umeti. Ko slišim lepo prepevatí in vas, babica, pripovedovati, to mi je ljubše od vsega moštovanja. — Ali ste slišali pesen, katero je zložila Meta s Črne gore?“ — „Mila deklica, meni posvetne pesni več ne gredo po glavi, tudi se več mnogo ne menim za-nje; vže so minoli tisti časi, ko sem za pesnico na vás tekla, zdaj pojem le pobožne,“ odgovori babica.

„Kaka pa je, Zalika?“ vprašata Lenčika in Barbika. — „No, počakajta, vže vaji naučim, začneta se: „Drobna ptica priletela, na drevesu je zapela.“ — „Moraš mi jo denes, ko k vam pridem, zapeti,“ obrne se Jakob na voz. — „Če bočeš, dvakrat. Bile smo na tlaki na graščinskem travniku, prišla je tudi Meta, in ko smo počivale pod brdom, reče Joštova Anica: „Meta, zloži nam pesen!“ — Meta je malo pomislila, pa se je tasmijala in začela peti: „Drobna ptica priletela, na drevesu je zapela: deklici zaljubljeni, lice lan na dan bleđi!“ Anica pa se je zato skoraj razjezila, mislila je, da to na njo leti; to veste, da ima Tomaža, da je nevesta. Ko pa je Meta

zapazila, da jo je to speklo, brzo je zložila drugo vrstico in jo obrnola na dobro: „Molči, molči, drobna ptica, ne uganjaj šal, lažnica; imam zorna ličica, pa sem ti zaljubljena!“ prav, prav všeč nam je bila in napev je bil tako lep in mil! Žernovske deklice bodo poslušale, one je še ne znajo,“ reče Zalika. Lenčika in Barbika sta poskušali novo pesen, ko je voz drdral mimo grada. Pred vrati je stal najmlajši sluga v črnej obleki, mršav mladenič srednje postave; z jedno roko je gladil črno brado, palec druge roke je imel v zlatej verižici, ki mu je krog vratu visela, da so se mu videli na prstih svitli prstani.

Ko je ropotala kočija mimo njega, zasvetile so se mu oči kakor mački, ko vidi vrabca; prijazen se je nasmijal Zaliki in pomignol jej z roko. Ali ona se je jedva na-nj ozrla in Jakob je nevoljno potisnil vidrovko na oči. „Raje bi videla črta, nego tega Italijana,“ reče Zalika. „Vže zopet preži, da bi šlo nekoliko deklet samih in da bi planol mej nje kakor jastreb.“ — „No, oni dan so mu v Žlici prah iz hlač stepili,“ začne Vaclav; „prišel je tja k muziki in vrinol se precej k najlepšim deklicam, kakor bi ga bile klicale, in tepec ne umeje nobene besedice česki, samo, esky olka, mám rád^{*)}, to je precej znal.“ — „Tudi meni v jedno mēr blebetá, ko hodi na pivo,“ seže mu v besedo Zalika, „in ako bi mu desetkrat zapored rekla: Jaz ne maram za vas, vender

*) Heska holka (lepo dekle).

se ne odkrižam te mōre. — „No, mladeniči so mu dobro prah iz hlač iztepli, in ako ne bi mene bilo, tri solnca bi bil videl.“ — „Naj pazi, da jih kde drugje ne zagleda,“ reče Jakob in potima z glavo.

Kočijaž je obstal pred krčmo: „Zdravi,“ zavaljuje se Zalika, poda roko Jakobu, ki jej pomaga iz kočije. — „Še jedno besedico,“ zadržuje jo babica; „ne veš, kdaj pojdejo Žernovci in kdaj Črnogorci v Svatonovice?“ — „Morebiti, kakor drugokrat: Črnogorci mej Šmarijinimi mašami in Žernovci na prvi praznik Matere božje po kresu. Jaz pojdem tudi tja.“ — „Tudi jaz pojdem,“ meni babica. — „Jaz pojdem letos tudi s teboj,“ smeje se Barbika. — „Jaz tudi,“ pristavi Lenčika. Drugi otroci so rekli, da pojdejo tudi, ali Barbika je ugovarjala, ker tri milje hodá ne morejo iti. Zdaj je švignol Vaclav po konjih in dirjala sta proti mlinu, kder so odložili Lenčiko in kder je oddala babica nekoliko materi mlinarici namenjenih vencev. Ko so se pripeljali domov, pritekla sta jim Sultan in Grivec z velikimi skoki naproti, in od veselja nista mogla mirovati, da imata zopet babico doma. Babica pa je hvalila Boga, da so srečno domov prišli, šla je stokratraje peš, nego se vozila, zdelo se jej je, da si mora človek vrat zlomiti na tem vozu s tako divjima konjema.

Jerica in Ursika sta na pragu čakali: „Kaj pa vi, Vaclav, kde imate venec?“ vpraša zgo-

vorna Jerica kočijaža, ko je babica z otroki v izbo odšla. — „I, deklica, to sem vže davno pozabil, kde sem ga pustil,“ namuzne se Vaclav šaljivo, ter voz na cesto obrne. — „Ne govori ž njim,“ prime Uršika za obleko Jerico; „veš, da ne vé, kaj blede, kaj se on meni za praznike!“ Smeje se švigne Vaclav po konjih ter jima izdirja izpred očíj. Zelene vence je obesila babica mej okna in po svetih podobah, lanjske pa je izročila „božjemu ognju.“

XI.

V babičinej izbi je, kakor na vrtu; kamor se človek ozre, povsodi je polno rož, resed, bezga in družega raznega cvetja in mej timi polno naročje hrastovega listja. Barbika in Lenčika ple-teta kitice, in Cilika vije velik venec. Na česlesniku*) pri peči sedi Nežika in dečka na glas govora čestitke.

Prišel je večer pred svetim Ivanom krstnikom; drugi dan bode očetov god, domač praznik. Na ta dan je pozval Prošek v gosti vse najljubše prijatelje, to je bila vže taka navada. Zato je bilo tako gibanje po vsej hiši. Uršika je drgnola in pometala, da ne bi nikder ostalo trohe prahu; Jerica je parila perutnino, gospa pekla kolače, in babica pogledovala zdaj k peki,

*) Ta beseda ima po Slovenskem razne pomene. Na Gorenjskem se tako imenuje klop pri peči na srednjem oglu.

zdej v peč, zdej k perutnini, povsodi je je trebalo. Barbika je prosila, naj bi babica poklicala Jožka, ker ne miraje, in ko je bil zvenaj, tožili sta Jerica in Uršika, da se jima pod nogami plete. Tonček je hotel, da bi ga babica poslušala, Nežika se je držala njenega krila, prosila kolača, na dvoru so kokodakale kokoši in silile na gredi: „Križ božji, vselej ne morem vsim povsodi služiti!“ govori uboga babica. Kar naglo zakliče Uršika: „Gospod gre domov!“ — Pletačice se zapro, gospa pospravlja, kar ima skrito ostati, in babica vелеva otrokom: „Nikar očetu vsega ne izbleknite!“ Oče pride na dvor, otroci mu tekó naproti, in ko jim želi oče dober večer in vpraša po materi, obstoje, kakor bi bili okameneli; niso vedeli, kaj imajo reči, da ne bi skrivnosti razodeli. Ali Nežika, očetova ljubljenska, ide precej k njemu, in ko jo vzame v naročje, šepeta mu: „Mamica peče z babico kolače; jutri bode tvoj god.“ — „No, le počakaj,“ sežeta jej dečka v besedo, „ti dobiš, ker si to povedala,“ — in tečeta povedat mami. Nežika zarudi, v strahu sedi na očetovej roci in naposled se v jok spusti. „Nikar ne plakaj,“ govori oče, „vsaj jaz vžem, da bo moj god in da peče mama kolače.“ — Nežika si obriše z rokavom solze, ali sê strahom se ozira na mater, katero peljeta dečka. Ali vse to se je poravnalo in dečka trdita, da Nežika ničesa ni ovadila. Ta skrivnost pa vse tri tako peče, da oče sliši in ne sme slišati, vidi

in ne sme videti. Barbika mora pri večerji na-nje paziti in drezati jih, da čisto vsega ne razodenó, in Jerica se jim posmehuje, da regljajo kakor srake. Naposled je vse opravljeno in oskrbeno in vonjava od peciva se poleže; dekli sta legli, samo babica še tiho po hiši hodi. Zapira mački, gasi iskre po pečeh in vzpomnivši se, da je gorelo tudi v pečnici, da bi mogla tam še kaka iskra tleti, ne veruje svojej skrbnosti in gre še tja gledat.

Sultan in Grivec sedita na klopi. Ko zagledata babico, ozreta se va-njo, kakor bi se čudila: v tem času ona ne biva zvenaj. Ko ju pa pogladi po glavi, začneta se dobrikati in okoli nje skakati: „No, vže zopet sta prežala na miši, kosmatinca. To vama je dovoljeno, samo v hlev ne silita,“ govori jima mimo grede. Psa skočita za-njo. Ona odpre pečnico, pazljivo brska z grobljo po pepelu, in ker ni nič živega, zapre peč in se vrne. Pri klopi stoji visok hrast, po širocih njegovih vejah poseda po letu perutnina. Babica se je ozrla mej veje in zaslišala zgoraj vzdihljaj, tiho šepetanje in šumljanje. „Nekaj se jim sanja,“ reče in dalje gre. — Kaj jo je zopet na vrtu zadržalo? Ali poslušá ljubeznjivo petje dveh slavcev v vrtnem plotu? ali neskladno Viktoričino pesen, ki žalostno od jeza doni? ali se je babica zagledala na loko, kder brli toliko kresnic, tih živih zvezdic? — Pod brdom nad loko se vzdiguje lahek oblaček v vednem motanji. To ni megla; pripovedujejo ljudje, in

morebiti tudi babica veruje, da so v tih prozornih srebernosivih odejeh zagrnene gorske žene, in gleda na loko, ki se prostira proti mlinu. Tam od krčme je pritekla na loko ženska prikazen, ogrnena v belo prteno rjuho. Tiho stoji, vleče na uho, kakor srna, kedar iz gostega lesa priteče na širono polje na pašo. Nič ne sliši, razven ubranega slavčevega petja in zamolklega ropotanja mlinskih koles in šepetajočih valov pod temnimi olšami. Prikazen ovije belo ruto okoli desnice in trga cvetice, odtrga devet cvetic in ne dveh jednacij. Ko jih poveže, prikloni se ter otrese roso; ne ozre se ne na levo, ne na desno ter hiti nazaj v gostilnico. „To je Zalika, plete si kresni venec; mislila sem si, da ima rada tega mladeniča,“ reče babica in ne obrne od nje očij. Ni je več videla in še je stala v globocih mislih! Videla je pred seboj loko, videla pogorsko selo, nad seboj blede mesec in migljajoče zvezde — to je bil isti mesec, iste zvezde, večno krasne, nestarajoče se — ali ona je bila takrat mlada, živa deklica, ko je na kresni večer natrgala devet cvetic za osodepolni venec. Kakor bi se to zdaj godilo, tako je čutila babica strah, kateri je imela, da je ne bi nihče srečal in jej sreče ne odnesel. Vidi se v svojej izbi, vidi se na loki, vidi na postelji pisano vzglavje pod katero deva poviti venec. Vzpominja se, tako vroče je molila, da bi jej dal Bog sanje, da bi se jej prikazal tisti, kateremu se je njena

duša udala. Zaupanje, katero je imela v osodni venec, ni je prevarilo; videla je v sanjah visocega moža z jasnim, milim pogledom — tistega, kateremu jednakega na svetu ni bilo. Nasmejse babica temu detinskemu hrepenenju, s katerim je pred solničnim vzhodom tekla na vrt, da bi vrgla venec čez jablano in ga pretekla ter zvedela, ali svojega Jurja kmalu dobi, ali ne. Vzpominja se, kako je na vrtu vzhajajoče solnce na njo plačočo zasijalo, plačočo zato, ker je venec daleč od jablane pal in tedaj ni bilo upanja, da bode Jurij kmalu njen. — Dolgo stoji babica v mislih, nehoté sklence roki, mirno, zaupljivo okó obrne k migljajočim zvezdam, in iz ust jej pride tiho vprašanje: „Kde pa se bo deva videla, Jurij?“ Zdaj zaveje starki labek vetrič na blede lice, kakor bi jo poljubil duh pokojnega možá. Starka se zavé, prekriža se in dve solzi jej padeta na skleneni roki. Nekaj hipov potem tiho v hišo odide.

Otroci so gledali skozi okna, kdaj roditelja prideta; bila sta v mestu v cerkvi. Oče je dal ta dan za sveto mašo, in babica je dala za molitev vsih Ivanov njene rodbine, začenshi od prvega rodu. Krasni venec, čestitke, darovi — vse je ležalo na mizi pripravljeno. Barbika je nagovarjala zdaj tega, zdaj onega, pa iz same naglice ni vsega povedala in morala je z nova začeti. Babica je imela dela polne roke, ali zdaj pa zdaj je odprla vrata, pogledala v izbo in

opominjala: „Bodite pridni, ne počenjajte kaj napačnega!“ ter je zopet zaprla.

Prav ko je šla babica rezat petršilja na vrt, priteče Zalika érez brdo in nese nekaj v ruti zavitega. „Bog daj dobro jutro, babica,“ pozdravi z veselim, zarudelim licem, da se je babica na njo ozrla. — „Ti si rudeča kakor bi se bila na cveticah naspala,“ govori babica ter se nasmeje. — „Uganoli ste, babica; moje vzglavje je iz samih rož,“ odgovori Zalika. — „Ti bunčica, nečeš umeti, ali naj bode vže tako ali tako, da bode le dobro, kaj ne deklica?“ — „Da, da babica,“ potrди Zalika, ali ko ugane, kaj babica meni, zarudi malo. — „Kaj pa tukaj neseš?“ — „Nesem vezilo Jožku; vedno ima veselje z našimi čopastimi golobi, prinesla sem mu par mladih, da se ju nagleda.“ — „Ali kaj si škodo delaš, vsaj tega ni bilo treba,“ meni babica. — „Rada sem storila, babica; jaz imam otroke rada, in otroci imajo tudi s tacimi rečmi veselje, tedaj jim to pustim. Ali zdi se mi, da vam še nisem povedala, kaj se je predsinočnjim pri nas pripetilo.“ — „Včera je bilo pri nas, kakor v ajdovej setvi, še govoriti nismo uteguoli, ali vem, da si mi hotela nekaj povedati o tem Italijanu. Tedaj povedi, pa ob kratkem, čakam naših vže iz cerkve, in gostija bo, da nikoli take,“ izpodbode babica Zaliko. — „Pomislite, ta potepuh, ta Italijan, hodil je k nam vsak dan na pivo; to ne bi bilo nič hudega, gostil-

nica je za vsacega človeka, — pa ne, da bi kakor pošten človek za mizo sedel, pometal je kakor metla po vsem dvoru, lazil celo v kravji hlev; kamor koli sem se obrnola, povsodi mi je bil za petami. Očetu je to mrzelo, ali poznate ga, dober človek je, ne reče rad žal-besede, ne odganja rad gostov, posebno grajskih ne. Zanašal se je toraj na-me; jaz sem Vlaha nekoliko-krat dobro obrala, ali on se je držal, kakor bi mu bila Bog ve kako sladko govorila, in vem, da umeje česki, če tudi ne zna govoriti. V jednomer je trobil svojo: „esky olka, mam rád,“ roke k meni spenjal, celo poklekjal je pred-me.“ — „To je budalo!“ reče babica. — „In to je vše tako, babica, ti gospodje, ti vam take tvezejo, da vas ušesa bolé; kam bi človek prišel, ako bi jim veroval; take reči mi še v glavo ne gredo. Ali ta Italijan se mi je pristudil. Predvečeranjem smo grabile na loci in prišel je tako po naključbi tudi Jakob tja — (babica se je tej naključbi nasmijala) — govorili smo to in ono, povedala sem tudi, kak križ imamo s tim Italijanom. — „No, pusti to, poskrbim vše jaz, da k vam ne bo več zahajal.“ — „Ali, da očeta ne razžalite,“ odgovorim, ker poznam Žernovske mladeniče, to so presneti navihanci. — Zvečer je zopet prišel ta ljubi Italijan; pa nekoliko hipov za njim so prigrmeli mladeniči; bili so štirje, mej njimi Jakob in njegov tovarš Tomaž — poznate Tomaža, ne? Dober junak, vzame

Joštovo Anico, mojo tovaršico. Bila sem vesela, da so prišli, kakor da mi je kdo novo obleko dal. Letim vesela točit in vsacemu napijem. Talijan se je zelo kisló držal, ali njemu nikdar ne napijem; pes ga vedi, da bi človeku kaj ne dal. Mladenci so seli za mizo in začeli kartati, pa le na videz, pri tem so se vedno Italijanu spakovali. Vitkovec je rekel: „Poglejte ga, gleda kakor miš iz moke, drži se kakor bi hren ribal!“ — Tomaž zopet na to: „Jaz ga vedno gledam, ali si od jeze ne odgrizne nosa. Mnogo ne bi imel opraviti, sega mu vže do brade!“ — Tako je to šlo; Italijan je od jeze obraz izpreminjal, kakor puran, ali črhnol le jedne ni. Naposled je vrgel denarje na mizo, pustil pivo, šel in še pozdravil nikogar ni. Jaz sem naredila križ za njim, mladeniči pa so rekli: „Da je mogel s pogledom nas probosti, gorje bi nam bilo.“ Ko je odšel, šla sem po svojih opravkih; to veste, kar mama boleha, opira in zavira se na-me vse. Tudi mladeniči so šli. — Vže je bilo krog desetih, ko sem šla v izbo spat. Začnem se slačiti, kar potrka nekdo na okence: tolk, tolk, tolk. Mislim si, gotovo je Jakob, morebiti je kaj pozabil, on vselej kaj pozabi; jaz mu večkrat pravim, da še glavo pri nas pusti!“ — „O, vsaj jo je vže pustil,“ prikima babica na te besede. „Vržem ruto na se,“ dalje pripoveduje Zalika z nasmehom, „in grem tiho okence odpirat; in uganite, kdo je bil? — Italijan! — Zalopim

okno in od studa pljunem. Ali on me je začel prositi in govoriti, in vé, dá ga nič ne umejem, in podajal mi je zlate prstane s prstov. Raztegotim se, vzamem golido vode, stopim k oknu in govorim: „Izpred okna, ti pokveka, išči si gospice tam pri vas, ne tukaj, sicer te krstim!“ Malo se je umaknol od okna, ali zdaj so skočili izmeje grmovja mladeniči, popali ga za roke in zamašili mu usta, da ni mogel kričati. „Počakaj, italijanski Italijan, zdaj bova plesala“, oglasi se Jakob. Jaz pa prosim Jakoba, naj ga ne tepó, in zaprem okence — prav za prav le pripremem, nisem se mogla utrpéti, da ne bi gledala, kaj bodo ž njim? „No, Jakob, kaj počnemo ž njim? Strahopetec je, zajčje srce ima, trepeče mu, kakor klopotec.“ — „Našvigajmo ga s koprivami“, zakričí jeden. — „Namažimo ga s smolnjakom“, drugi. — „Ne tako“, določi Jakob, „Tomaž, ti ga drži, in vi dva pojdita z menoj!“ — Odtekó. Malo hipov potem se vrnejo, prinesó drog in smolnjaka. „Mladeniči, iznjte mu črevlje in potegnite z nog nogavice“, velí Jakob. Mladeniči so precej slušali; ko je začel brečati, nagovarjali so ga kakor zlega konja: „Haho, mali, haho!“ — „Ne dobiš podkev, ne boj se“, reče mu Jakob; „namažem ti samo nogé, da laže domov poceptaš!“ — „Samo zdrav duh dobóš“, smeje se Tomaž; „ker smrdiš kakor dihur.“ — Ko so mu namazali nogé, kakor bi črevlje imel, položili so mu kol na pleči, roke raz-

tegnoli in privezali ga na kol, kakor na križ. Italijan je hotel kričati, ali Tomaž mu je položil dlan na usta in držal ga, kakor v kleščah. „Taciim lenuhom, kakoršen si ti,“ reče, „ne škoduje gnjati malo nategnoti, sicer se ti žile skrčijo.“ „Mladeniči,“ govori zopet Jakob, „zvežite mu črevlje, obesite mu jih črez rame, in peljem ga na cesto; naj oddirja tja, od koder je pridirjal.“ — „Počakajte. damo kitico mu na sukno, da se bode precej videlo, da ide od dekleta.“ reče Vitkovec, utrga koprivo in bodečo nežo in prijme mu to na frak. — „Tako, zdaj imaš, prav lep si, dobil si darove!“ smeje se Jakob; prijeta ga s Tomažem pod pazduho in z vrta peljeta. Na hip je pritekkel Jakob še k okencu povedat, kako jezen je bil junaček in kako je s kolom tekel. — „Ali kako ste ga zapazili?“ vprašam Jakoba. — „I nu, hotel sem ti želeti lahko noč, rekel sem tedaj mladeničem, naj me počakajo pri mlinu in postal sem na vrtu. Tu zapazim, da po brdu doli nekdo prav po tatinski stopa in smukne k tvojemu oknu. Ko sem ga razpoznal, šel sem tiho z vrta po mladeniče. Tako lepo priliko smo dobili! Meni se zdi, da ga to vzpodbode, da te večkrat obiše.“ — Včeraj sem se tej pokveki ves dan smijala, ali zvečer je bil pri nas ponočni čuvaj Kokošar, on je pri nas vsak dan, rad se napije, in kar vé, skokotá. Ta nam je učel praviti, kako je prišel Italijan po noči donov. „To so bili neki zreli ptiči, ti so ga

zdelali“, in začel ga je popisovati, da je bilo groza; to veste, da je napravil konja iz komarja. „Psi so na-nj lajali, tako grozen je bil, in moja žena ga je morala do jutra drgnoti, da mu je smolnjak izmila. Dal je nam srebern tolar, da bi v gradu nič ne povedali in grozno se je zaklel, da se bode maščeval.“ Zató se bojim za Jakoba; pravijo, da so Italijani zli ljudje. In še to je povedal Kokošar očetu, da hodi Italijan k oskrbnikovej Marijanici, in da mislijo stari, ker ga ima gospa kneginja rada, da mu dá morda dobro službo v graščini in da more potem hčer vzeti. No, in lejte, babica, Jakob pojde k letu v grad za hlapca, da mu ne bode treba v vojaščino; to veste, kako to hodi, ako bi Italijan zdražbe delal; oskrbnik ga ne vzame in ostane na cedila. Vse to sem promislila in nič me ne veseli, kar so mladeniči storili; — denašnje sanje so me sicer potolažile, ali kaj to pomaga! Kaj pravite vi, babica?“ — „Modro niso storili mladeniči, ali dajmo mladosti razum, posebno če se je ljubezen vplela. Moj Jurij je tudi tako šalo napravil in trpel za to.“ — „Kaj pa je storiti, babica?“ — „I nu, morebiti ne bi hotela te reči s prošnjo poravnati; o priliki vže povem. Pa izpozabili sva si, in zdi se mi, da slišim konjska kopita; to so vže naši. Pojdiva! Moram promisliti vse, kar si mi povedala, morebiti najdem svét,“ reče babica čez prag stopaje.

Otroci začuvši Zalikin glas, priteko v vežo, in ko Jožek dobi krasne golobce, vrže se deklici okoli

vratú in jo v velícej radosti tako stisne, da jej ostane na belem grlu rudeča lisa. Golobe bi bil tudi najraji sam precej v golobnjak nesel, da ni Barbika vzkliknola: „Vže so očka tukaj!“ Prišla sta v kočiji na Staro belišče tudi oče mlinar in lovec. Prošek je bil v družbi dobrih prijateljev in mile rodovine, katero je tako presrčno ljubil, pa v letu tako malo pri njej bival, bil je zelo ganen, in ko je začela Barbika srečo želeli, polile so ga solze. Ko so videli otroci očeta in mater in babico plakati, zastala jim je beseda in spustili so se tudi v jok. Jerica in Uršika, ki sta na pragu poslušali čestitko, zakrili sta si oči z modrima predpasnikoma in plakali druga bolj od druge. Oče mlinar je točil tobačnico v roki, kakor mlinsko kolo, lovec je brisal ob rokav krasni lovski nož (bil je v velikej paradi), da bi zakrila, da se jima je mlo storilo; Zalika pa je stala pri oknu in prav nič se ni solz sramovala, ali oče mlinar k njej pristopi, s tobačnico potrka na njeno ramo in šepeta: „Lej, ti si misliš, kdaj bodo meni takó srečo želeli!“ — „Vi, oče mlinar, morate vedno človeka dražiti.“ odgovori deklica in solze otre. Sè solzo v očesu ali z veseljem in zadovoljnostjo v srci stopi Prošek k mizi, nalije kozarec vina: „Na zdravje vsim!“ reče ter izprazni prvi kozarec. Na to so pili vsi na zdravje gospodarju in kmalu so jim od veselja lica žarela. Jožek je bil najsrečnejši; dobil je od lovca dva domača zajčka, od gospe mame velikanski kolač, sè vsimi dišavami namazan. ker takega je rad jel, od babice jedno izmej dvajsetic, katere je imela

v skrinji v vrečici, in vezilo od roditeljev. Po južini je nenadoma prijahala na vrt gospa kneginja s komteso, in ko so jej šli naproti pozdravit jo Prošek in gospa z babico in otroki, dobil je Jožek od komtese krasno knjigo, v kateri so bile razne živali naslikane.

„Prišla sem gledat, Ivan, kako se denes vezuješ?“ prijazno reče kneginja svojemu konjarju. „Mej svojo rodbino in v družbi dobrih prijateljev mi je vedno dobro, svitla gospa,“ odgovori Prošek. — „Kdo je pri tebi?“ — „Moja soseda, mlinar sè svojo rodovino in Riesenburški lovec.“ — „Ne zadržuj se pri meni; vrni se mej nje, vsaj jaz precej odjezdim.“ — Prošek se je poklonil, ni si upal zadrževati svoje gospodinje, ali prostosrčna babica je precej začela: „I to bi bilo lepo, da bi milostljivej gospej kneginji in milostljivej gospici še kolača ne ponudili. Idi, Terezika, idi; prinesi; kar pride nenadoma, dobro je došlo. Barbika teci po košek, naberem nekoliko črešenj. Morebiti bi milostljiva gospa radi malo smetane ali vina?“ Ivan in Terezika nista vedela, kaj bi počela, bala sta se, da bi ta prosta poudba gospe kneginje ne žalila, ali ni bilo tako, s prijaznim nasmehom je skočila raz konja, podala uzdo Ivanu in sedši na klop pod bruško rekla: „Vaša gostoljubnost mi je draga, vendar nečem, da bi goste same pustili, naj pridejo k nam.“

Proškova žena je odskočila, Prošek je privezal konja za drevo, prinesel mizo na vrt, in za njo je prišel lovec ter se nizko priklonil, oče mlinar pa z velikimi ceremonijami; ko ga je gospa kneginja

prašala, kako je kaj z mlenjem, ali daje mnogo užitka, bil je v svojem življenju in se tako osmelil, da je kneginji tobaka ponudil. Ko je vsacega prijazno kaj povprašala, vzela je od Proškove gospe kolača in od babice kupico smetane.

Otroci so mej tem tiščali v Jožka, ki jim je kazal svoje živali, in komtesa je stala mej njimi, veselila se ž njimi vred in odgovarjala jim srčno rada na vsako vprašanje.

„Mamica, pogledite, to je naša srna!“ vzklikne lovčev Bertik materi, ko jim je Jožek kazal srno, in materi in otroci so pripognoli glave h knjigi.

„Sultan! to je Sultan!“ vzklikne Tonček, in ko je na ta klic Sultan mej nje priskakal, kazal mu je Jožek v knjigo, rekoč: „Vidiš, to si ti!“ Tudi je bil tam velikanski slon, katerega se je Nežika ustrašila; bil je konj, krave so bile tam, zajčki, veverice, kokoši, zelenci in kače, ribe, labe, metulji, jagnjeta in mravljinci; to vse so otroci znali, in babica je rekla, ko je videla škorpijona in kačo: „Kaj vendar ljudje vsega ne naredo, še mrčes slikajo.“ Ko je pa mati mlinarica hotela videti hudega zmaja, kateremu iz goltanca ogenj šviga, rekla je komtesa, da take zveri ni, da je le izmišljena pošast. Ali če mlinar je to slišal, zatočil tobačnico v prstih, zamežikol in rekel: „I, milostljiva gospica, to ni izmišljotina, tacih strupenih hudih zmajev z ognjenimi jeziki je dosti na svetu, ali štejejo jih k človeškemu rodu, zato jih ni mej timi nedolžnimi

živali.“ Komtesa se je nasmijala, mama mlinarica pa krenola očeta mlinarja po prstih ter rekla: „Preveč besedij, oče mlinar!“

Kneginja je govorila potem z lovecem in Ivanom o tem in onem, in vprašala naposled, je-li v okolici mnogo tatinskih lovecev.

„Imam še dva taka ptička; bili so trije, ali najbolj glumpastega sem nekolikokrat kaznoval, zdaj sedi doma; ali ta dva sta presneto zvita, ni jima mogoče do živega, razven če jima svinea mej rebra vlijem. Šumski nadzornik mi sicer to vedno veleva, ali treba je pomisliti, predno človek človeka iz ljubezni do zajca pohabi.“

„Nečem, da bi kdaj kaj tacega storili,“ reče kneginja.

„Jaz tudi mislim, da zaradi te male stvarice milostljiva gospoda ne obuboža, in na veliko zver se v lesu ne upa tatinski lovec.“

„Slišim pa, da mi ljudje zelo kradejo po gozdih?“ vpraša kneginja.

„I nu,“ reče lovec, „jaz služim milostljivej gospodi vže dobrih par let, ali škoda, katero so ljudje ta čas v gozdih storili, ni velika. Govori se mnogo; na primer, jaz bi lahko vsako leto nekoliko dreves posekal in prodal ter rekel, ako mi z računom ne bi šlo: ukralo se je. Zakaj bi si pa na vest nakladal laž in prevaro? Jeseni, kedar hodijo ljudje po stelje in ubogo ljudstvo po drv, vselej sem blizu, grmim, da se gozd trese, da bi se bali in kvara ne delali; ali pa

norem staro ženo na pol ubiti, ako malo debelejše subljad vzame, nego kdo drug? Zaradi tega bode milostljiva gospoda vse jednako živela, mislim, in ubogo ljudstvo se tudi oživi in reče: Bog tokrat povrni. Vsega tega nemam za kvar.“

„Prav tako,“ potrdi kneginja. „Vender morajo biti todi okoli nekateri hudobni ljudje. Predmočnjim je šel Pikolo iz mesta in v fazantnici ga hoteli okrasti; ko se je pa branil in kričal, pretepli so ga, da je obležal; do zdaj je obolehen. Tako se mi je povedalo.“

„Te se mi ne zdi verjetno, svitla gospa,“ odmaje z glavo Prošek.

„Svoje žive dni nismo slišali, da bi bili razbojniki v fazantnici, ali kde blizu okoli,“ odglasita se lovec in mlinar.

„Kaj se je moralo tu zgoditi?“ vpraša babica bliže stopi. Lovec jej pové. „Ta je bosa,“ reče babica in vpre golo roko na bok: „Ali se ne boji boga. Povem jaz to drugače milostljivej gospoji.“ Začela je praviti, kar je Zalika zjutraj razodela. Ne, da bi morebiti hvalila, kar so mladeniči storili, ali kaj pomaga, vsak berač brani svojo zaliho. Da je kdo tega veternjaka videl po noči stati pod dekletovim oknom, razneslo bi se bilo, kakor bi z lece oznanil, in deklica bi zgubila dobro ime in srečo; reklo bi se: „E, kaj ta gospodje so k njej hodili, ni za nas.“ Deklica pa se boji, da se ta človek ne bi maščeval,“ pristavi babica.

„Nič naj se ne boji, jaz vže to poravnam,“ reče kneginja; na to je pomignola komtesi k odhodu. Obe sta prijazno pozdravili družbo in odjahali proti gradu.

„To je resnica, da bi se malokdo upal govoriti z gospo kneginjo tako, kakor naša babica,“ meni Proškova gospa.

„I včasih je laže govoriti s cesarjem nego s pisarjem, in dobra beseda trebi steze in poti. Da nisem povedala, kdo vé, kaj bi bilo iz tega prišlo,“ reče babica.

„Jaz vedno pravim, da je ta gospá slepa in gluha, tako jej lažejo,“ meni lovec, vračaje se v izbo s Proškom in mlinarjem.

Na večer je prišel Koderna, in ko so zaslišali otroci lajno, začeli so sè Zaliko, Jerico in Uršiko plesati. Tudi šampanjca so pili, gospa kneginja ga je poslala gospodarju, da bi pili na njeno zdravje. Pa tudi Viktorice niso pozabili, babica je nesla, ko se je mračilo, dobro večerjo k jezu na mahovito bruno.

Drugi dan za rana je tožila babici mama mlinarica, da je bil oče mlinar sila zgovoren in da je bila vsa cesta njegova, ali babica je sè smehom odgovorila: „I mama mlinarica, vsaj je to le jedenkrat v letu, in ni cerkvice, kder jedenkrat v letu ne bi bilo pridige.“

X.

Po Žernovskem brdu navkreber koraka pet romaric; te so: babica, mama mlinarica, Zalika, Lenčika in Barbika. Prvi dve imata beli peči na glavi, nad čelom kakor streha razpeti; deklice imajo okrogle slamnike. Zalika in starejši ženi so podpasane in nesó na hrbtih majhne cule, v laterih imajo brešno. „Meni se zdi, da slišim petje,“ reče Zalika, ko so prišle vrhi griča. — „Jaz tudi slišim.“ — „Jaz tudi,“ oglasita se deklici; „stopite hitrejšo, babica, da nam ne odidejo,“ izpodbodeta babico in hočeta se v tek upustiti. „I vè bebki, ker vodja o nas vè, ne pojde brez nas,“ reče babica, in deklici sta mirno šli z družimi. Na vrhu je pasel ovčar ovce in tie od daleč pozdravljal. „Ne bode dežja, Jože?“ vpraša mama mlinarica. „Bodite brez skrbi, dva dni se vreme ne izpremeni. Molite tudi za-me očenaš. Srečno!“ — „Bog daj, bodedo.“ — „I, babica, kako pa Jože vè, kdaj bode dež in kdaj kje vreme?“ vpraša Barbika. — „Pred dežjem kajjo črviči iz zemlje in narivajo kupčke, črni škorpijoni lazijo izmejej drv, kuščar pa se skriva; pajek in lastovke letajo prav nizko. Ovčarji so ves božji dan zvenaj, in kedar nimajo dela, gledajo te živali, kako živé in se hranijo. Najboljša noja pratika so gore in podnebje. Po jasnih ozrah in po barvi na nebu poznam, kdaj bode

lepo, kdaj deževno vreme, kdaj pride veter, toča in sneg," reče babica.

Pri Žernovskej cerkvi stoji mnogo romarjev, môž, žen in otrôk, mnogokatera mati nese seboj dete v plenica, ker ga je obečala Materi božji, da bi mu zdravje ali srečo izprosila.

Vodja Martinec stoji na cerkvenem pragu, njegova visoka postava sega izme, vse množice, tako da more z jednim pogledom vse sebi izročeno krdelo pregledati. Ko zagleda babico in té, ki so bile z njo, reče: „Zdaj smo vsi, napotimo se tedaj. Popreje pa molimo Očenaš za srečno pot.“ Romarji so poklekneli pred kapelo, molili, in vaščanje, stoječi na vasi, molili so z njimi. Po molitvi so se pokropili z blagosloveno vodo, nekdo izme, odraslih je vzel veliko razpelo, na katero je Tomaževa nevesta obesila venec in Zalika darovala rudeč trak. Može z vodjo so stopili okoli razpela, za njimi žene po starosti. Ali niso se še ganoli, gospodinje so naročale še to in ono, gospodarji opominjali mladino, naj pazi ognja in doma, otroci nadlegali: „Prinesite nam odpustkov,“ babice prosile: „Molite za nas Češčeno Marijo.“ Zdaj je zapel Martinec s krepkim glasom: „Marija rožni evet!“ potniki so vsi kmalu vmes zapeli, mladenič je povzdignol ovenčano razpelo in množica se je valila za njim po cesti k Svatonovicam. Pri vsakem razpelu ali kapeli so obstali, molili Očenaš in Vero na čast in slavo božjo, molili pri vsacem

drevesi, na katero je pobožna misel obesila podobno device Marije, pri vsacem znamenji, kder se je kaka nesreča pripetila.

Barbika in Lenčika sta dobro pazili na Martinca in peli z družimi vred. Ko pa so prišli na črno goro, začela je Barbika povpraševati babice: „Prosim vas, babjca, kde je bil Turin, od koder je bila nema deklica?“ — Ali zdaj ni zadela dobro, babica je odgovorila: „Kedar greš na božjo pot, moraš imeti misli pri Bogu i ne smeš mišiti na druge reči. Pojte ali pa tiho molite.“ — Deklici sta zopet nekoliko hipov peli, ali zdaj so prišli v les, kder so bile še v travi rudeče jagode; škoda bi jih bilo pustiti, deklici sta jih tedaj obirali, pri tem pa sta se jima potlačila slamnika in pomečkali krili, in zopet je bil posel ž njima.

Naposled sta se vzpomnili brešna v vrečici in kos za kosom iz njega jemali; babica in mama ml'narica ju nista opazili, bili sta vsi v pobožnost vtopljeni, ali Zalika, idoč z Anico, ozrla se je včasih na-nju in ju posvarila: „Vedve sta prav za božjo pot in veliko zaslužka si pridobita, to je gotovo,“ nasmeje se njima. — Na večer so dospeli romarji pred Svatonovice in obstali pred mestom; ženske so se obule, popravile nekoliko svojo obleko, in potem so šli v mesto. Najpreje so se obrnoli pod cerkev k studencu, ki tečz v sedmih curkih izpod drevesa, na katerem je podoba Matere božje. Pri tem studenci so pokle-

knoli in molili; na to je vsak iz studenca pil in trikrat pomočil oči in lica. Ta čista, mrzla voda, to je čudodelna voda, njena moč je tisoč ljudem zdravje povrnola. Od studenca so šli romarji na vkreber k razsvitljenci cerkvi, iz katere so do-
nele razne pesni, ker so bile prišle procesije od raznih strani, in vsaka procesija je imela drugo pesen. „Ah, babica, tukaj je krasno!“ šepeta Barbika.

„Kako ne bi bilo; poklekni in moli!“ svari jo babica. Deklica poklekne k starej, ki je glavo do tal pobesila in srčno molila k presvetej božji porodnici, katere podoba se je lesketala v oltarji vsredi mnogih prižganih sveč, okrašena z vencem in kiticami, katerih največ so darovale neveste in žene, da bi se najsvetejša Devica milo ozrla na njihovo ljubezen. V dražem ogrinjalu so viseli krasni lišpi, darovi tistih, ki so ohromeli, pomoči svojim nogam iskali in je našli. Po opravljeni molitvi je vprašal vodja zakristana, kaj ima storiti, ter potem odpeljal svoje ovčice na prenočišče. Preskrbeti jim ni mogel ničesa; kakor lastovke, ko vzpomladi prilete in posedejo v stara svoja gnjezda, tako so šli tudi romarji tja, kder so nahajali leto za letom prenočišče, sicer ne bogate večerje, ali prijazen obraz, kruha, soli in postelje. Mama mlinarica in babica sta ostali pri oskrbniku preno-
govnic; tu so bili stari ljudje, babica je rekla „iz starega sveta,“ in zato jej je bilo pri njih kakor doma. Ko je oskrbnikova žena zvedela, da so

prišli Žernovski romarji, šla jih je čakati proti večeru na klop pred hišo, da jih pod streho vzame. Predno so šli spat, razložila je gospodinja mami mlinarici svoje zaklade, cele kupe platna, kanala in preje, katero je skoraj vso sama naprela a leto za letom množila. „Komu, ljuba gospa, se to pripravljate, ker ste hčer vže omožili?“ — „praša mama mlinarica. — „Ali imam tri vnuke, in to veste, platno in preja je stanoviten zaklad.“ — S tim je bila mama mlinarica popolnoma zadovoljna; ko pa pristopi gospod oskrbnik, reče: „No, mama, vže zopet razkladate; bi li šel oznanit na trg?“ — „Oh, očka, to je kakor usnje, iz tega se bo trga, petdeset let ne.“ — To pa je bilo upravnikovej ženi žal, da ni mogla babici s čim boljim postreči, nego s kruhom, ker babica je živela ob kruhu in vodi, kedar je bila na božji poti. Taka navada jej je bila sveta, in njej se ni dalo nič ugovarjati. Mami mlinarici je bilo tudi prav prijetno prenočišče pri oskrbniku, in to je legla na pernice, rekla je z veliko zadovoljnostjo: „Mila posteljica, kakor bi človek v neg legel.“

Zalika in Anica sta bili pri nekej udovi, sobenici; spali sta nad stropom, kder jima je bila gospodinja postlala. Bili bi na kamenu tudi tako spali. Ali to noč nista ostali nad stropom, sezli sta po gredeh na vrt. „Ali ni tukaj stokrat lepše, nego gori; vrt je najina spalnica, vezde najine sveče, in zelena trava najine per-

nice," reče Zalika, ogrne suknjo in leže pod drevo. — „Tukaj bova spali, mila deklica," odgovori Anica in leže poleg nje. — „Ali le poslušaj, stara Brojka smrči, kakor bi deske rezal," posmeje se. — „Da, neznansko je sladko pri njej spati! Ti, tovaršica, kaj misliš, ali prideta zjutraj?" vpraša deklica, obrnovši se k svojej tovaršici. — „Kako ne bi prišla," zagotavlja Anica. „Tomaž bode tu, kakor bi na konji pridirjal, in da ne bi Jakoba bilo, tega ne verjamem. vsaj te ima rad." — „Kdo ve, tega mi še nikoli ni rekel." — „In čemu bi tega bilo treba; to se vže samo vidi; jaz tudi ne vem, ali mi je Tomaž kdaj rekel, da me ima rad, in vender se imava vže davno rada, in vže je prišlo do svatbe." — „Kdaj bode svatba?" — „Oče nama hoče dati hišo in iti v kočo; ko si jo postavi, bode svatba; okoli svete Katarine. Lepo bi bilo, ako bi imeli obe kmalu poroko." — „I jemenasta, ti govoriš, kakor bi vže bila roka v rokavu, ali to je še za gorami." — „Kar ni, more biti; Milavčevi bodo veseli, če se Jakob k vam priženi, in tvoj oče bi dobil vrlega sina, boljšega ne morete v hišo dobiti, pa si ga tudi ne moreš iskati. Kar je res, to je res, Jakob je najlepši mladenič v vsej vasi in županova Lucija bi morebiti jokala za njim." — „Vidiš, to je tudi kamen, ki nam na poti leži," vzdahne Zalika. — „Deklica, to je več, nego kamen, kaj meniš, da Lucija malo velja, ta je dosti važna vže sama na sebi, in oče jej pridene na vago še

vrečico trdih križakov.“ — „To je še večje gorje!“ — „Kaj pa si glavo ubijaš, ako je vže oče župan, ni še Bog, in Lucija sè vsimi križaki ti vender vode ne skali. Vsaj ima Jakob zdrave oči.“ — „Ali, če se to na-nj zvrne, in če ga ne vzamejo v grad, moral bode v vojaščino.“ — „Ne misli tacih stvari; ko bode oskrbnik temno gledal, zamažejo mu se oči, umeješ?“ — „To bi vže bilo, ali vselej to tako ne gre. Res je, po noči pred kresom mi se je sanjalo, da je Jakob k meni prišel in tedaj bi se imela vzeti, ali sanje so sanje, in babica pravi, da vražam ne smemo verovati, ampak treba je Bogu prepustiti, kaj z nami stori.“ — „Vsaj ni babica evangelije.“ — „Jaz verujem babici kakor svetemu pismu, ona človeku odkritosrčno svetuje, in vsakdo pravi, da je modra žena; kar ona reče, to je sveta resnica.“ „Vsaj tudi jaz tako mislim, ali stavim sto na jedno, da je verovala to, kar mé, ko je bila mlada. Stari ljudje so vže taki, naša mama nam vedno toži: sedanja mladina išče le veselja, plesa in veselje, razuma pa nima, kolikor je za nohtom črnega. Tega za njenih let ni bilo, ali jaz vem za gotovo, da naša prababica za vlas bolja v mladosti ni bila, in ko bodeva me babici, bodeva tudi tako peli. Zdaj pa se priporočiva v zaščito Materi božji in zapiva.“ pristavi Anica, zavije se v sukno in precej potem, ko se je ozrla Zalika v njeno lice, bila je vže na onem svetu.

Nad stropom je tudi še vspavala jedna izmež žen, ki so tukaj spale, svoje dete, ki se pa ni dalo upokojiti. „Slišite, mati, ali je dete vsako noč tako nepokojno?“ vpraša druga, probudivši se iz spanja. — „Da, vže štirnajst dni vsako noč. Kuhala sem mu, kar je kdo svetoval, maka, janeža, vse zastonj. Kovačica je rekla, da so mu udarile kraste iz glave na čreva. Obetal sem ga na božjo pot k Materi božji, bodi si, da mu odleže, ali da ga Bog k sebi vzame.“ — „Položite ga zjutraj pod studenčeve curke, da se voda trikrat čez njega pregrne, to je tudi mojemu otroku pomoglo,“ svetuje žena, obrne se na drugo stran in zaspi.

Zjutraj, ko so si pred cerkvijo zbrani romarji roke podajali z navadnimi besedami: „odpustimo si,“ ker so šli pred prestol device Marije, začula sta se za Zaliko in Anico dva znana glasa: „Bodi tudi nama¹ odpuščeno.“ — „In brez izpovedi dajeva vama odvezo,“ odgovori Anica, podavši roko Tomažu. Zaliko je rudečica oblila, ko je Jakobu roko podala. Mladeniča sta stopila mej romarje, katere je Martinec vodil in šla z družimi v cerkev.

Po božjej službi so šli vsi v kopel se kópat, in starejši možje in žene so si dajali kupice staviti; to je bilo treba. Po kopeli so kupovali odpustke. Mama mlinarica je nakupila obilo svetih podob, kronic in raznih družih darov. Imam mnogo otrok, nosijo v mlin, vsak gleda, da bi

mu dala odpustkov“, reče babici. Poleg babice je stala stara Brojka, rada bi bila kupila kloččevo kronico, ali ko je rekel prodajalec, da velja pet grošev dobrega denarja, jo je spet žalostno na stran položila, rekoč, da je draga. — „Draga pa draga“, razpalil se je prodajalec; „menda, žena, svoje žive dni niste imeli kloččeve kronice v roki. Kupite medene potice!“ — „I nu, oče, družemu ne bo draga, ali meni je, ker imam le jedno desetico.“ — „Za to ne kupite kloččeve kronice“, reče prodajalec. — Brojka je šla, ali babica je stopila za njo in rekla jej, naj pojde z njo k družemu prodajalcu, ki prodaja blago prav po ceni. In lejte! ta prodajalec je prodajal vse pod nič, kakor je babica sama hotela tako, da Brojka za desetico ni dobila le kloččeve kronice, temveč tudi svetih podob in družih odpustkov. Ko so pa od prodajalca šli, reče Barbika: „Lejte babica, vi ste temu prodajalcu doplačali, kolikor je bilo premalo; vsaj sem dobro videla, kako ste pazili, da ne bi videla Brojka.“ — „Ker si videla, vidi, ali ne povej nikomur; kar daje desnica, ne sme vedeti levica“, odgovori babica. — Zalika je kupila srebern prstan, na katerem sta bili dve goreči sri; tudi Jakob si je precej kupil tak prstan, na katerem sta bili dve skleneni roki. Vse te odpustke so si dali romarji blagosloviti, in blagosloveno kronico, prstan, podobo ali knjigo je vsak branil, kakor svetinjo.

Ko je bilo vse to opravljeno, zahvalili so se romarji svojim gostiteljem, molili še jedenkrat na čudodelnem studenci, priporočili se zaščiti Matere božje in napotili se proti domu. V Retinskem lesu, blizu devetih razpel, na studenci so počivali; kdor je bil žejen, stopil je k studencu, in ko so videli, da Zalika daje Jakoba iz dlani piti, hodili so k njej, da bi tudi njim dala, kar je ona rada storila. Na to so stari v travo seli, pravili, kaj in zakaj je kdo koma odpustkov nakupil, in govorili o procesijah, ki so tja prišle. Deklice so se razšle po lesu trgat evetie za vence, in mladeniči so popravljali veliki grob in lesena razpela na njem. — „Povedite mi, Anica, zakaj je tukaj tih devet razpel?“ vpraša Barbika, pleté Anici kitice za venec, kateri je vila. — „Poslušaj, jaz ti to povem. Ne daleč od todi je star grad v razvalinah, pravi se na Vizemburku. V davnih časih je bival na tem gradu plemenitaž, ime mu je bilo Herman. Imel je rad deklico iz neke vasi ne daleč od todi. Hodil je za njo še nekdo drug, ali za tega ni marala, dala je besedo Hermanu. Imela je biti svatba. Na jutro tega dne je prišla k Hermanu mati in prinesla mu rudečih jabolk ter ga vprašala, zakaj je tako zamišljen, in on je odgovoril, da sam ne vé. Mati ga je prosila, naj doma ostane, da je imela hude sanje, ali on je na noge skočil, „z Bogom mati!“ in se popel na belea. Ali belee ni hotel ž njim črez prag; mati ga je spet

prosila: „Sin, ostani domá, to je slabo znamenje, kaj hudega se ti pripeti“; ali on ni slušal, izpodbol je konja in jezdil črez most. Belec se je spenjal in ni hotel dalje, in mati ga je v tretje prosila; ali Herman ni nič maral, šel je po nevesto. In ko so jezdili sê svatbe in na tole mesto prišli, planol je na-nj sê svojimi tovariši oni mladenič, ki je za nevesto hodil. Začela sta se bojevati protivnika, in Herman je bil ubit. Ko je to nevesta videla, zabola si je v srce nož, svatje so ubili tega protivnika in tako je v tem boju devet ljudi poginolo. Pokopali so vse v jeden grob in postavili jim v vzpomin devet razpel. Od te dobe se ta razpela vedno popravljajo, in ko poletnega časa tu mimo hodimo, obešamo vence na-nje in vsak moli Očenaš za njihove duše.“ Tako je dokončala Anica; stara Brojka pa, ki je ondi gob iskala in povest poslušala, obrnola je glavo in govorila: „To ni tako. Anica. Herman je bil plemenitaž z Litoborškega, ne z Vizemburškega gradú, in nevesta je bila iz Svatovnic. In bil je ubit, predno je prišel k nevesti, z drugom in starešino; nevesta ga je čakala, ali ne dočakala. Seli so za mizo, in zdaj je zvonilo mrliču; nevesta je trikrat vprašala mater, komú zvoní, mati si je vedno izmišljala, da zvoní temu, da zvoní onemu, dokler ni neveste peljala v izbo, kder je ležal ubiti Herman. Ko je to videla nevesta, probola si je srce. Pokopali so tukaj vse. Tako sem jaz to slišala“, dokončá

Brojka. — „Kdo more to razsoditi, katera izmed naju prav pripoveda, ker se je to zgodilo v starodavnih časih. Naj pa bo vže tako ali tako, dosti zlo, da je bilo. Bolje, ako bi se bila mogla vzeti in srečno živeti.“ — „Tako pa nihče o njih ne bi vedel, ne bi se jih vzpominjali, ne venčali jim groba“, oglasil se je Tomaž, popravlja je jelovo razpelo, ki se je podrlo, „In kaj to pomaga, jaz bi vender ne bila rada tako nesrečna nevesta“, méni Anica. — „O, jaz tudi ne“, reče Zalika, gredé iz lesa z napletenimi venci. — „Inu, jaz si tudi ne bi želel, da me na poročni dan ubijejo“, reče Jakob, „vender pa je bil Herman srečnejši od njegovega nasprotnika. Zelo je moral biti žalosten, ko je videl, da to, katero je ljubil, drug na dom pelje. Zato treba, da za tega bolj toplo molimo, ker je umri v grehu in nesreči, Herman v sreči in božjej milosti.“

Deklice obesijo vence na razpela, razsteli jejo ostale cvetice po grobu, z mahom obraslem, in po molitvi se vrnejo k romarjem. Kmalu potem poprime vodja palico, mladenič pa razpelo in prepevaje se vzdignejo romarji proti domu. Na razpotji, ne daleč od Žernova, čakajo jih domači ljudje, ker so zaslišali petje in v daljavi videli plapolajoče rudeče trakove. Otroci zagrmé materam naproti, ker ne morejo dočakati odpustkov. Vže predno je prišla procesija v vás, trobili so dečki na nove trobente, piskali na piščalke, skakali z lesenimi konji; dekllice so nosile punice,

koške, podobe in srca iz medene potvice. Po molitvi v cerkvi se zahvalijo romarji svojemu vodji, mladenič postavi sebi izročeno razpelo v cerkev, venec s trakovi obesi na oltar, in tako se vsi razidó, vsak na svoj dom. Ko podaje Zalika Anici na razhodu roko, ozre se ta na srebrni prstan, ki se je Zaliki na prstu lesketal, nasmeje se in reče: „To ni tisti, katerega si kupila?“ — Zaliki stopi kri v lice ali predno odgovoši, pošepeta Jakob Anici: „Ona mi je dala sree, jaz njej roko.“ — „Dobra mena; Bog daj srečo,“ reče Anica.

Pri lesenej podobi pod lipami pri mlinu sedi Proškova rodovina in oče mlinar; vsak hip se ozirajo na Žrnovsko brdo. Čakajo romarjev. In zdaj, ko je solnce poslednje žarke na grič pošiljalo in vrhe širokih hrastov in visokih jesenov zlatom oblivalo, zabelé v senci pritličnih vej bele peče, in slamniki se naglo izpreminjajo mej zelenjem. „Vže gredó!“ vzkliknejo otroci, ki so se vjednomer na brdo ozirali, in vsi trije leté črez brv, ki je držala črez reko proti pogorju. Proškovi in oče mlinar, ki toči tobačnico v roki in z obrvi treplje, gredó za njimi, babici in materi mlinarici naproti. Otroci ljubijo in obskakujejo babico, kakor je vže leto in dan ne bi bili videli, Barbika se hvali roditeljema, da je kar nič noge ne bolé. Babica izprašuje otrók, ali so se je kaj vzpominjali, in mati mlinarica vpraša očeta mlinarja: „Kaj je zovega?“ — „Cerkvenjak se je obesil. To je bila reč! mila mati mlinarica,“ odgovori oče mlinar s

prav ozbiljnim obrazom. — „Od vas človek nikdar resnice ne zve,“ zasmeje se mati mlinarica in krene očeta mlinarja po roci. — „Kedar ste domá, draži vas, kedar ste od doma, toži mu se, da nikder nema pokoja,“ reče Proškova gospa. — „To je vže tako, kuma, možje nas le takrat cenijo, kedar nas pogrešajo.“ — To in tako govore, in pripovedovanja ni bilo konca. Ta božja pot je bila prebivaleem male doline, dasi ni bilo daleč v Svatanovice, vender leto za letom tako imenitna, da je bilo dobrih štirinajst dnij o njej kaj govoriče. Ako je pa kdo iz sosedstva šel v Vamberice, govorilo se je o tem četrť leta popreje in četrť leta pozneje in o božjej poti v Marijino Celje so govorili ljudje vse leto.

XI.

Gospa kneginja je odšla, ž njo komtesa Hortenzija, odšel je tudi oče, in žvrgoleče lastavice so zapustile gnjezda in strehe. Na Starem belišči je bilo prazno, kakor bi bilo pogorelo; mati je plakala, in ko jo vidijo otroci plakati, plakajo tudi oni. „No, Terezika, ne plakaj,“ govori babica; „kaj vse to pomaga; saj si vedela, kaj te čaka, ko si ga vzela, tedaj moraš potrpežljiva biti. — In vi, otroci, molčite; molite za očeta, da mu Bog dá zdravje in da se vzpomladi zopet k nam vrne.“ — „Ko prileté lastovke; ne?“ vpraša Nežika.“ — „To je,“ potrđi babica, in deklica si solze otré.

Tudi okoli belišča začenja biti žalost in tišina. Les se razsvetleva; ko je šla Viktorica iz njega v dolino, videli so jo vže od daleč. Pogorje orumeneva, veter in valovi odnašajo grmičem suho listje, Bog vé kam; vrtna krasota je shraunjena v izbi. V vrtiči cvetó še astra, trobelika in paludnica, na loci za jezom podleski, in po noči plešejo ondi vešče. Kedar gre babica z otroki íetat. ne zabijo otroci papirnatih pozojev, katere na vrhu spuščajo. Nežika teka za njimi, steza se po grmih, kamor se je katera nit prijela. Barbika nabira z babico rudečih jerebik in tinulj, katere je rabila za lek, ali trga šipke za domačo potrebo, ali trese oskoruše, iz katerih dela Nežiki korale za roko in vrat. Rada sedeva babica z otroki na vrhu nad gradom; od zgoraj gledajo v dolino na zeleni travnik, kder se pase grajska čreda; vidijo celó mesto in grad na majhnem gričku sredi doline, in lepi park okoli njega je pod njihovimi nogami. Zelene veternice *) so zaprte, na pomolih ni več cvetic, rože okoli belih kamenenih držajev so uvene, po vrtu ne hodijo oslecani sluge in gospoda; ampak delalci pokrivajo se smrekovimi vejami lehe, na katerih ni več pisanih cvetic. Morajo gospej oko razveseljevati, da se zopet k njim vrne; redka tuja drevesa, ogoljena zelene obleke, povijajo se slamo, vodomet se srebrnimi cevmi krijó z deskami in mahom, in zlate ribice so

*) Veternica, *Juniperus*; ta beseda je krog Loke na Gorenjskem splošno v rabi.

se poskrile na dno ribnika, katerega površje, sicer tako čisto, pokrivajo listje, žabji okraji in zelena prévlaka. Otroci se ozirajo doli, vzpominjaje se dneva, ko so s Hortenzijo po vrtu šetali, v sobani jeli; kako krasno je bilo takrat vse to! mislijo si: „Kde neki je ona sedaj!“ Babica pa rada gleda na nasprotno Žliško stran, čez vasí, zverinjake, gaje, ribnike in lese, preko Novega mesta, Opočna do Dobruške, kder biva nje sin, in za Dobruško, mej gore, kder stoji mala vas, v kateri ima toliko milih prijateljev. In kedar oči obrne na vzhod, stoji pred njo krasni srp Krkonoških gor od dolzega Hejšovinskega hrbta do Snežke, v oblacih zavitih in sè snegom pokritih. Kažoč na Hejšovino, govori babica otrokom: „Tam mi je znana vsaka steza, tam mej timi gorami stoji Kladsko, kder se je vaša mati rodila, tam so Vamberice in Varta, v onih-le krajih sem živela nekoliko srečnih let.“ Zamisli se. Barbika pa jo premoči z vprašanjem: „V Varti sedi Sibila na mramorjevem konji, ne?“ — „Pravijo, da v Varti na necem griči. Sedi neki na mramorjevem konji, sama iz mramorja izsekana, in drži proti nebu vzdigneno roko. Ko neki vsa v zemljo zleze, da se jej še prsti ne bodo videli, tedaj se izpolni njeno prorokovanje. Moj oče je rekel, da jo je videl, in da je bil konj takrat vže do prs v zemlji.“ — „In kdo je bila ta Sibila?“ vpraša Nežika. — „Bila je modra žena, ki je prorokovala prihodnje stvari.“ — „Kaj pa je prorokovala?“ vpra-

šata dečka. — „To vam sem vže povedala,“ reče babica. — „Pozabili smo vže.“ — „Tega ne smete pozabiti.“ — „Babica, jaz se še vzpomинjam,“ reče Barbika, ki je bila babico prav pazljivo poslušala; „lejte, Sibila je prorokovala, da pride nad česko zemljo mnogo nadlog, da bodo vojne, lakota in kuga; najhuje pa bo takrat, ko ne bode hotel poznati oče sina, sin očeta, brat brata; ko ne bode nič več veljala ne beseda, ne prisega; in kedar bode tako hudo, neki da bode česka zemlja po konjskih kopitih raznesena.“ — „Dobro si zapametila. Ali Bog čuvaj, da bi kdaj tako bilo,“ vzdahne babica. Barbika kleči pri babičinih nogah, sklepa roke na njenih kolenih, upira jasne oči v resno babičino lice in zopet vpraša: „Kako je pa tisto prorokovanje, ki ste ga nam povedali, veste, o Blaniških vitezih, o svetem Vavclavu in svetem Prokopu?“ — „To je prorokoval slep mladenič,“ odgovori babica. — „Ah, babica, mene je včasih tako strah, da vam ne morem povedati, lejte, vi tudi ne bi želeli, da bi bila česka zemlja po konjskih kopitih raznesena?“ — „Blaženo dekle, kako bi mogla take nesreče želeti, vsaj vsak dan molimo za blagost česke zemlje; vsaj je ona naša mati. No, in ali bi hladnokrvno gledala mater v pogubo padajočo? Kaj bi vi počeli, ako bi vam hotel kdo mater ubiti?“ — „Kričali bi in plakali,“ oglasita se dečka z Nežiko. — „Vi ste otroci,“ nasmeje se babica. — „Braniti bi jo morali, kaj ne, babica?“ reče

Barbika in oko jej zažari. — „Tako, deklica, tako, to je pravo, krik in jok nič ne pomaga,“ reče starka in položi roke vnukinji na glavo. — „Ali, babica, mi smo majhni, kako bi mogli pomagati?“ méni Jožek, ki mu mrzi, da ga babica za malo sodi. — „Ali ne veste, kaj vam sem pravila o malem Davidu, ki je pogubil Golijata? Lejte, tudi majhni mnogo more, ako trdno upa v Boga — pomnite to. Ko dorastete, pridete v svét, vzpoznate zlo in dobro, zapeljavali vas bodo, pridete v skušnjava. Pa se vzpominjajte svoje babice, kar vam je govorila, ko je z vami hojevala. Lejte, jaz sem zavrgla dobro življenje, katero mi je pruski kralj obečal, in raje sem izbrala nadlogo, nego da bi bila dala otroke potujčiti. Ljubite tudi vi česko zemljo, kakor mater svojih upov, bodite jej dobri otroci, in ne izpolni se prorokovanje, katerega se bojite. Jaz ne učakam, da vi dorastete, ali nadejam se, da se boste vzpominjali babičinih besedij,“ govori babica s tresočim glasom. „Jaz jih nikdar ne pozabim,“ šepeta Barbika in zakrije lice mej babičini kolena. Dečka molcé stojita, ne umejeta babičinih besedij, kakor jih umeje Barbika; Nežika pa, priplezavši se k babici, reče z jokajočim glasom: „Ali babica, vi ne umrete, kaj ne, da ne?“ — „Vsemu na svetu pride svoj čas, mila deklica, tudi mene pokliče Bog,“ odgovori babica Nežiki, ter jo vroče k sebi pritisne. Za hip vsi utihnejo; babica se zamisli, otroci ne vedo, kako začeti. Zdaj za-

slišijo nad seboj fofotanje, in ko oči povzdignejo, vidijo v zraku frčati trumo ptic. „To so divje gosí,“ reče babica; tih nikdar ne letí mnogo vkupe, samo jedna rodovina, in leté v posebnem redu; pogledite, dve letita pred družimi, dve za njimi, vse druge druga poleg druge, na daljavo ali širjavo, samo da se včasih v polkrog zasučejo. Kavke, vrane, lastovke letajo v velicih trumah, nekoliko jih letí naprej, te iščejo počivališč družim, zadaj in na straneh letí straža, ki varuje v nevarnosti samice in mladičev; kedar srečavajo sovražne trume, začne se boj.“ — „Ali, babica, kako pa se morejo bojevati, ker nimajo rok, da bi mogle držati meč i puško?“ ogłosi se Tonček. — „Te se bojujejo po svoje s prirojenim orožjem. S kljuni se sekajo in s peruti se bijejo tako ljuto, kakor ljudje z ostrim orožjem; včasih jih v tacih bojih mnogo popada.“ — „Ali so glumpaste!“ reče Jožek. — I no, mladenček, ljudje imajo um, in vender se koljejo za malo in za nič, da se pokoljejo,“ odgovori babica, vstane s klopí in podviza se z otroki domov.

„Pogledite, solnce je na zahodu, zahaja v zamok, jutri bo dež;“ obrnovši se pa k goram, pristavi: „in Snežka ima zástavo.“ — „Ubogi gospod Sluga, ta zopet trpi, ker mora hoditi po lesih,“ miluje ga Tonček. — „Vsak stan ima svoje težave, in kakoršnega si kdo izvoli, prenašati mora hudo z dobrim, ako bi tudi za glavo šlo,“ reče babica. — „Jaz bodem vender lovec

in z veseljem pojdem k Slugi," oglasi se Jožek in spusti v zrak pozoja, teče z vrha v dolino in Tonček za njim, ker se začujejo zvonci kravje črede, katero pastir z loke domov žene. Otroci se razveselijo lepih krav, posebno tih, ki so prve in nosijo na rudečih remenih bronaste zvonce, ki ima vsak drug glas. Vidi jim se, da umejo to zvonjenje, ponosno z glavami otresajo, da zvonci bingljajo in milo žvenkljajo. Ko jih Nežika ugleda, začne peti: „Zvonci pojejo glasno, kravice domov gredo," in vleče babico z griča; babica pa se ozre po Barbiki, ki stoji še na vrhu. Ona se je zagledala v nebo, na katerem se kažejo na zapadu najkrasnejše podobe. Tu se vzdiguje svitla, čudno vpodobljena gorostasna kopa izza temne gore; tu dolgi lesi; tu majhni vrhi in na njih gradovi in cerkve; tu na ravnini tanki stebri, vzbočena vrata, podobna povodnim stavbam, zapad je obrobljen z rudečim žarom v zlatih hieroglifih. In te kôpe, lesi in gradovi ginejo, in delajo se na njihovem mestu še čudnejše podobe. Deklici je to tako všeči, da kliče babico gori; ali babica neče v drugič na grič, pravi, da nima več mladih nog, in deklica mora iti za družimi.

O vsih Svetih rano gredo otroci babici kakor po navadi naproti in govoré s potjo: „Denes nam prinese babica iz cerkve sveč." In babica prinese sveč in reče: „Ker ne morem iti na pokopališče molit za duše, prižgemó sveče doma." — Tako se vzpominja duš z otroki vsako leto

domá. Na vernih duš dan zvečer prilepi goreče sveče po mizi, pri vsakej imenuje dušo, za katero jo je užgala. Naposled jih še nekoliko prilepi, pa ne imenuje nobene duše ter govori: „Te pa naj goré za tiste, katerih se nihče ne vzpominja.“ — „Babica, tudi jaz jedno užgem za nesrečno svatbo v Hrtinskem lesu?“ „Užgi, užgi, deklica; naša molitev jim bode morebiti mila.“ In Barbika užge še jedno svečo, babica poklekne z otroki k mizi in molijo vsi, dokler sveče goré. „Večna luč naj jim sveti, naj počivajo v miru,“ dokonča babica molitev, otroci pa morajo reči: „amen.“

Teden po vernih dušah oznanuje babica otrokom, ko jih budí, da je prišel sveti Martin na belem konji. Otroci naglo poskačejo s postelj, tečejo k oknu — in glej, povsodi je vse belo. Na pogorji ni nobenega zelenega lista, ne na vrbah ob reki, ne na olšah ob potoku. V lesu so samo jele in smreke zelene, ali njihove veje so se pod težkim snegom pobesile. Na oskoruši, ki stoji blizu hiše, na katerej visi še nekoliko mrazlih strokov, sedi vrana, in perutnina na dvoru tiho stoji in se čudi tej novoti. Le vrabci veselo skakljajo po snegu in pobirajo, kar je kokošim ostalo. Mačka, vračaje se z lova, otresa se pri vsakej stopinji in naglo skoči na peč. Psa pa, mokra do kolen, gonita se veselo po snegu.

„Sneg, sneg, to je dobro, vozili se bodemo na senč,“ zavriskajo otroci, pozdravljaje zimo, katera jim je prinesla zopet družega veselja.

Sveti Martin jim prinese dobrih rožičkov, in po svetem Martinu imajo v hiši perjevke. Ali predice so jim mnogo ljubše, ker imajo pri preji več svobode. Ko sedejo perjevke v kuhinji okoli dolge mize in navalé na mizo visok zagreb perja, kakor val snega, odžene babica Nežiko in dečka od mize. Vender se je prigodilo, da se je Jožek jednokrat vmes vrinol in pal v zagreb; lahko je pomisliti, kako se je udelal. Od te dobe govori babica, da majhnih ni varno jemati za mizo. To se vé, da navadno ne smejo k mizi, ne pihati, ne z vrati luskati, precej so karani. Jedino veselje pri perjevkah so pravljice in pripovedke o strahovih in grajskih stražnikih, o veščah in ognjenih možéh. V dolzih meglenih večerih, ko pripajajo perjevke in predice iz kočé in večkrat iz jedne ali druge vasi, sliši se včasih: Tu in tu je strašilo; in ko se začne o tem govoriti, ni konca ni kraja, ker vsaka vé kaj tacega. Tudi Kramolenski hudodelci, ki so bili vzpomladi v ječo vtakneni, in so na zimo domov prišli — ljudje so govorili, da so prišli iz šole, ker se neki vsak lahko kaj nauči — dajó večkrat ljudém priliko, da imajo o čem govoriti. Od tih pride govoric na hudodelce sploh, in potem se govori o graščinskih čuvajih ali lesnih tatéh. Otroci sedé kakor nemi, še sopejo skoraj ne, za ves svet ne bi šli skozi vrata, tako se bojé. Zato pa babica nima rada, ko take reči pripovedujejo in včasih take besede ustavi.

Po svetem Martinu je v mestu sejem; Proškova gospa gre z Jerico in Uršiko kupovat posode in različnih potreb za zimo. Otroci ne morejo dočakati matere, ker jim vselej prinese igrač in medene potice, in babica vsako leto dobi volnene nogavice, copate in šest vrvic za koloyrat. Ko jih spravlja v škatljico, govori Jožeku: „Ako ne bi tebe bilo, bila bi dosti jedna.“ Nežika dobi to pot leseno desko, na kateri je abeceda. „Ko pride jutri gospod učitelj, začneš se učiti; vsaj se neznansko dolgočasiš, kedar se drugi učé. In kers si se naučila očenaš in pesnice, naučiš se tudi abece,“ reče mati. Deklica od radosti poskoči in precej pazljivo črke pregleda; postrežljivi Tonček se ponudi, da jo nauči: i, e, a, o, u; ali ona skrije abecednico za hrbet in reče: „Od tebe se nečem učiti, ti tega ne umeješ tako, kakor gospod učitelj.“ — „Za božji čas, da ne bi umel abecé, ker berem iz knjige,“ togoti se deček. — „Ali v knjigi to ni tako,“ zavrne ga deklica. — „Jej, jej, ti si bedasta!“ ploskne deček z rokama. — „Ne jaz, ti si,“ pokima Nežika z glavo in gre z abecednico k mliči. Ko se ta dva o učenosti prepirata, dela Jožek v kuhinji Sultanu in Griveu koncert, trobi za trobento in bobna na boben, kateri mu je mati sè sejma prinesla. Psoma ne more ta godba posebno prijetna biti, dvigata gobca, Sultan laje, Grivec tuli, da je groza poslušati. Babica s hčerjo v sobi pospravlja nakupljene reči, za-

slišavši pa to godbo, priteče, kakor bi jo kdo podil: „Mislila sem si, da je to ta zanikarnik, na tebi ni dlake dobre, deček! Ali bodeš molčal?“ Jožek vzame trobento iz ust, pa kakor ne bi bil slišal, kar je babica rekla, spusti se v smeh, rekoč: „Le pogledite, kako huda sta psa, ker jima delam godbo!“ — „Ako bi imela psa un, rekla bi ti, tako godbo naj kozel poslušaj, čuješ? Precej to odloži! Zares, ako bodeš tako razposajen, rečem letos svetemu Miklavžu, naj ti šibo prinese,“ preti babica in ga požene v izbo. — „No, to bo lepa reč, v mestu so pravili, da je nakupil sveti Miklavž poln voz darov, in da bo letos obilo nosil; to se vé, da le tistim, ki so poslušni!“ oglasi se Uršika, zaslišavši mej vrati babičine besede. Ko pride drugi dan učitelj, približa se Nežika sè svojo abecednico in sede k drugim; dobro pazi, in ko mine ura, priteče zelo vesela k babici in pové, da pozna vže vse črke v prvej vrsti in precej jih babici imenuje, pové tudi znamenja, kakoršna jim je gospod učitelj prisodil, da si jih dobro v glavo vtisne. Mati in babica sta ž njo zadovoljni, izvlasti, ker jih še drugi dan pozná; zato pa jih češče babici kaže in zahteva, da jo babica poslušaj; naposled jih pozna tudi babica, kakor vnukinja. „Lejte no,“ reče, „svoje žive dni nisem mislila, da bi se še kedaj mogla abece naučiti, in zdaj na stare dni se mi je to pripetilo. I nu, ako hoče biti človek z otroki, mora biti sam otrok.“

Necega dne prileti Jožek v izbo in kriči: „Otroci, otroci, pojdite gledat, babica je prinesla iznad izbe kolovrat!“ „Je li to tako čudo?“ kara mati otroke, videč, da se vsi skozi dveri ženó in i njimi tudi Barbika. Res je, da ni čudo, ali mati ne pomisli, koliko veselja je babica s kolovratom v izbo prinesla. S kolovratom hodijo predice na prejo, in ž njimi krasne pripovedke in vesele pesni. Matere sicer ne mikajo ne pripovedke, ne pesni; ona raje v svoji izbi sede va in bere v knjigah iz grajske knjižnice, in kedar babica reče: „Povedi tudi nam kaj iz tih knjig,“ in mati kaj pové, to ne mika ne otrok, ne družih tako, kakor življenje na Dunaji, kedar začne o tem pripovedovati; to je vsim všeči, in predice govore: „To mora biti krasno v tacem mestu,“ otroci pa mislijo: Ko dorastemo, pojdemo tudi mi tja pogledat! Ali najljubše je vsim, razven matere, če začne babica pripovedovati pravljice o deklicah s zlatimi zvezdami na čelu, o knezih in kraljičih, zakletih v leve in pse, ali celo v skale; ob oreških, v katerih so bile zložene cele drage obleke, zlatih gradovih in morjih, v katerih prebivajo krasne morske deklice. Mati ne opazi, da se je Barbika mej vezenjem zamislila in skozi okno gledala po golej rebri in zametenej dolini, da bi zapazila ondi rajski vrt, grad iz dragih kamenčkov, tice ognjenih barv, gospé, katerim zlati vlasje okoli glave vejó, in da se jej je zamrzla reka promenola v sinje morske valove, po katerih se

zibljejo krasne morske deklice v koralnih školjkah. Sultanu, ki raztegnen na tleh leži, ne sanja se o časti, katero mu dečka večkrat dajeta, imajoča ga v mislih za zakletega viteza. — In kako milo je v izbi, ko mrak nastane! Uršika zapre veternice, v peči pokajo smolnata polena, sredi izbe postavijo visok lesen svečnik, v železne njegove roke vsadé goreče luči, in krog in krog postavijo klopi in stole predicam; babica vrb tega navadno pripravi pehar krhljev in češpelj za osmok. Kako hrepené otroci, da bi brzo vežne dveri zaškripale in prikazale se predice na pragu! Takrat namreč, kedar so imele priti na prejo predice, babica ni začela pripovedovati, dokler se niso sešle. Po dnevi prepeva adventne pesmi. Dokler otroci še niso dobro poznali babice, njenih dobrih in slabih ur, mislili so, da jim mora in mora streči s pravljicami. Ali babica jih šembrano hitro odpravi. Bodi si, da jim začne praviti o pastirji, ki je imel tri sto ovac in jih je gnal na pašo, prišel k brvi, ki je bila tako ozka, da ovce niso mogle čez drugače, nego druga za drugo. „Zdaj moramo počakati, da bodo vse črez,“ pristavi in umolkne; ko se kmalu potem otroci oglasé: „Babica, ali so vže črez?“ odgovori ona: „I kaj vas napada, dve dobri uri mineta, predno bodo vse črez. Otroci so vže vedeli, kaj to pomenja. Bodi si, da zopet začne: „No, ker ne morete strpeti, pa povem. Mislite si, da imam sedem in sedemdeset malib, in v vsakej

malihi drugo pripovedko; iz katere malihe bočete pripovedko, da vam jo povem?“ — „Naj bode iz desete,“ zakličejo otroci. — „Tedad iz desete; v deseteh malihi je ta-le pripovedka: Bil je kralj, imel je na peči valjar, na valjarji mačko; poslušajte, dolga bode.“ In zopot konec pripovedke. Bil je deček, kateremu je bilo ime Nehaj. Kako mu je bilo ime? — „Nehaj“. — Tedaj pa neham. — Najhujše pa je, kedar babica začne pripovedovati o rudečej kapi. Tega otroci ne morejo slišati, precej utekó; pri vsakej drugej pripovedki bi mogli babico izprositi, pri tej pa kar črhnoti ne smejo, ako nočejo slišati ponavljanja vlastnih besed. Ker vidijo, da ni drugače, čakajo potrpežljivo predic. Vselej pride Zalika najprva, za njo Jakob, potem Kodrnova Cilika, Jeričine in Uršikine tovaršice, véasih tudi mati mlinarica in Lenčika in lovčeva gospa, in enkrat na teden Zalika seboj pripelje mlado Tomaževko, za njo pa navadno Tomaž pride. Predno se ženske ogrejó in za kolovrate sedejo, govori se o tem in onem. Ako se je katerej domá kaj novega prigodilo, ako je katera kako novico slišala, govori se o tem; če je praznik, in ž njim kaka narodna navada ali vraža združena, vsej to daje priliko govorici. Na večer pred svetim Miklavžem precej vpraša Zalika Nežike, ali je vže nastavila na okno copate, ker Miklavž vže okoli hodi. „Nastavi babica, ko pojdem spat,“ reče deklica. — „Ne nastavlaj majhnih svojih copat, reci babici, naj ti posodi ve-

like,“ svetuje Zalika. — „To pa ne, oglasi se Jožek; tako bi bili mi prekaujeni.“ — „Vsaj vam Miklavž le palico prinese,“ draži ga Zalika. — „Vsaj Miklavž vže sam vé, da ima babica še od lani shranjeno, in da nas nikoli ne tepe,“ odreže se Jožek; babica pa méni, da bi Jožek večkrat šibo zaslužil.

Praznika svete Lucije so se otroci bali. Bila je vraža, da hodi to noč Lucija okoli; to je bila dolga, razmršena žena, in bali so se otroci, da jih ne bi vzela, ako niso bili poslušni. „Strah je v sredi votel, ob krajeh pa ga nič ni,“ govori babica, in nema rada, če kdo otroke straši; ona učí: „ne bojte se ničesa, le jeze božje;“ tudi jej ni prav, ako jim kdo vraže razklada, ker tudi oče ne trpi pravlje o povodnjem moži, praproti, veščah, ognjenih možéh, ki se večkrat pred človeka postavljajo, kakor škopnik, katerim se pa mora človek za tako svitlobo na poti lepo zahvaliti, in družih tacih in enacih rečij — tega ona ne umeje, ker je bila vera va-nje vže v njej vkoreninjena. Ona méni, da je vsa narava navdahna z dobrimi in hudobnimi duhovi; veruje tudi, da Bog na svét pošilja hudobnega peklenškega duha, da skuša pravične ljudi; vse to ona veruje, ali ničesa se ne boji, ker ima v sreci trano, stanovitno zaupanje v Boga, ki ima v oblasti ves svét, nebo in pekel, brez čigar volje človeku ne pade vlas z glave. To zaupanje si prizadeva tudi v otroška srea vtisnóti. Zato brzo zavrne Urško,

ki začne na svete Lucije dan praviti o belej ženi, rekoč, da Lucija le po noči vpije. Najbolj to umeje Jakob, on vedno dečkoma izrezljava senf, pluge, vozičke, ali jima dela smolenice, in dečka se ne ganeta od njega. Ko se govori o kacem trahu in se Tonček k njima stiska, reče mu: „Nič se ne boj, Tonče, na črta vržem križ, na straha²kol, pa ju izmlativa.“ To je dečkoma všeči, in z Jakobom bi šla kamor koli, bodi si o polnoči; babica kima in govori: „I nu, kaj se hoče, mož je vender le mož!“ — „To je res, in Jakob se ne boji ne vruga, ne gospoda oskrbnika, ki je hujši od vruga,“ pravi Zalika. — „No, kako pa,“ poprime besedo babica, „ker govorimo o gospodu oskrbniku, ali se nadejaš službe v graščini?“ — „I mislim, da iz tega nič ne bode, od dveh stranij se mi zavira, in plete se v to mnogo zlih ženskih, in te me izpodkopljejo.“ — „Ej, ne govori tako, morebiti se to še poravná,“ reče žalostna Zalika. — „Že! bi, kakor ti, ali ne vem. Oskrbnikova hči me grozno sovraži, ker smo Italijanu tako zapeli. Ona si ga je obečala; ali ko mu je gospa kneginja naglo slovo dala, skazila se je vsa osnova. Vedno očetu na ušesa trobi, naj me ne vzame v graščino. To je jedna; druga je županova Lucija. Ta si je izmislila, da bi jej bil kralj v predpustnej igri, in ker jej te čestí nisem privolil, togotil se bo župan, in ko dade Bog pomlad, mislim, da zapojem: [„Kaj maramo mi, [ki smo fantje mladí, vojakov po-

manjka, pa pojdemo mi," in Jakob začne peti, pojó tudi deklice, le Zalika se spustí v jok. „No, molči, deklica, do pomladi je daleč, kdo vé, kaj Bog da," tolaži jo babica. Zalika si sicer oči otre. ali vendar je žalostna. „Ne misli tega, morebiti, da vendar oče to tako poravna," reče Jakob, prisedši k njej. — „In zakaj jej ne bi mogel biti kralj brez kakoršne koli zaveze?" vpraša babica. — „Pač, da, babica, nekateri mladeniči hodijo k dvema, trem deklicam, in vendar le jedno vzamejo, in deklice delajo tudi tako. Jaz ne bi bil Luciji prvi gizdalin, in ne bi mogel tudi poslednji biti; ali pri nas se ni slišalo, da bi mladenič vzel dve dekleti, obe kmalu in kedar gre za kralja, toliko je, kakor bi šel k poroki." — „Tedad si prav storil, da si odrekel," pritrdi babica. — „Kaj je Lucijo prijelo, da prav tebe hoče, kakor ne bi bilo dosti drugih mladeničev v vasi," togoti se Zalika. — „Oče mlinar bi rekel: vsak človek ima svoje muhe," posmeje se babica.

Sredi božičnih praznikov se vrsté pripovedke in pesni z govoricó o kolačih in poticah, kako belo moko ima katera, ali mnogo masla vmesi, deklice pripovedujejo o drožéh, otroci pa se veselé potic, streljanja, jaslic in kolednikov.

XII.

Bila je navada pri mlinarjevih, pri lovci in na Starem belišči, da kdorkoli je prišel na Sveti dan in o godéh. dobil je jedi in pijače do sita, in če nihče ne bi bil prišel, na cesto bi bila šla babica iskat gosta. Kako veselje pa je imela takrat, ko je iznenada prišel pred Svetim dnevom iz Olešnice sin Gašper in bratranec. Pol dneva radosti plaka in vsak hip hodi od poprtnjaka v hišo, da se nagleda sinú, da vpraša bratranca, kaj dela ta in ta v Olešnici, in vedno otrokom ponavlja: „Le pogledite tu-le strička, ves je podoben vašemu dedu, le vzrastel ni tako.“ — Otroci ogledujejo strička od nog do glave, od vsih strani in všeči jim je posebno zato, ker na vsako besedo lepo odgovarja. Vsako leto se bočejo otroci postiti, da bi videli zlato prasè; pa nikoli se ne zgodi; volja je dobra, ali mesó slabo. Na Sveti dan je vsak, kdor koli si bodi, obilo obdarjen, tudi letečina in živina dobi poprtnjaka, in po večerji vzame babica košček od vsacega, kar je bilo za večerjo, polovico pomeče v potok, polovico zakoplje v vrtu pod drevó, da bi voda čista in zdrava ostala in zemlja obilo rodila; vse drobtine pa vrže v ogenj, da ne bi škodoval. Za hlevom trese Jerica bezeg in gorori: „Tresem, tresem bez, povej mi ti pes, kde je moj mili d'nes;“ in v izbi vlivata deklici svinec in vosek in dečka spuščata svečice v orehovich

lupinah na vodo. Jožek skrivaj suje skledo, v katerej je voda, da plusne, in lupine, ki pomenjajo ladje živjenja, splavajo od kraja v sredo. Gledaje to, kliče veselo: „Gledite, jaz pridem daleč daleč po svetu!“ — „Ah, mili deček, ko prideš na prod živjenja, mej krnice in pečine, ko bodo valovi ladjo tvojega živjenja premetavali: otožno se bodeš vzpominjal tihlega pristanišča, od katerega si odplul,“ reče tiho mati in prekolje dečkovo jabelko „na srečo“ v dve jednaki polovici. V jedru so peške, tri čisto zdrave, dve pa neizrejeni in piškavi. Vzdahne, odloži ju in prekolje drugo jabelko za Barbiko, in vidé zopet zatemnelo jedro, reče: „Tedadaj ne bode ne ta, ne oni popolnoma srečen!“ Prekolje ga še za Tončka in Nežiko in v tih so zdrave peške v štirih luščinah. Ta dva morebiti, misli mati; ali Nežika jo vzbudi iz mislij tožeč, da jej ladja neče plavati od kraja in da skoro sveča pogori. „Saj tudi moja ugaša in ni prišla daleč,“ reče Tonček. Mej tim zopet nekdo trkne na skledo, voda pluskne in v sredi plavajoči ladji potoneta. „Lejta, lejta, vidva pred nama umreta!“ zavpijeta Nežika in Tonček. — „To je le zato, ker sva bila daleč,“ odgovori Barbika, in Jožek pritrdi, mati pa žalostno gleda ugasle sveče in misel se polasti njene duše: ni-li morebiti ta nedolžna otročja igra proroštvo bodočnosti? — „Ali nam Bog kaj prinese?“ vprašajo skrivaj otroci babice, ko začno z [mize [pospravljati. — „Tega jaz ne morem

vedeti, poslušajte, ali ne zazvoni," reče babica. Otroci stopijo k oknu in menijo, da Bog ide okoli hiše, in da jih zasliši. — „Kaj ne veste, da zdaj ni Boga videti in ne slišati?“ reče babica. „Bog sedi v nebesih na svetlem prestolu in pošilja darove pridnim otrokom po angelih, kateri jih prinašajo na zlatih oblacih. Nič ne boste slišali, le majhen zvonček.“ Otroci gledajo v okna, pobožno babice slušaje. V tem zablisne skozi okna svetel žar in zvenaj začne zvonček peti. Otroci sklenejo roké, Nežika pa tiho šepetá: „Babica, ta svetloba je bila Bog, je-li?“ — Babica pritrđi; zdaj pa mati v izbo stopi in pové, da je v babičinej spalnici Bog darove prinesel. To je skakljanje, to je veselje, ko vidijo osvetljeno, okrašeno drevesce in na njem krasne darí! Babica sicer ni poznala te navade, na kmetih tega ni bilo; ali bila jej je po všeči; davno pred božičem vže misli na drevesce in ga pomaga hčeri krasiti. „V Nisi in v Kladsku je sploh ta navada; ali še pomniš. Gašper? bil si takrat, ko smo tam bivali, vže krepek mladenič“, reče babica sinu, nehavši hvaliti otrokom darí in sedši k peči poleg sina. — „Kako ne bi pomnil; to je lepa navada, in prav imaš, Terezika, da se je držiš; otrokom ostane v dobrem vzpomina v truda polnem življenji. Tega dneva se človek še na ptujem najrajše vzpominja; jaz sem to skušal mnogo lét, ko sem bil na ptujem. Večkrat mi je bilo pri mojstru dosti dobro, ali vedno sem si mislil:

da bi pač sedel pri materi in imel kaše z medom, svinjine, makove juhe in graha in zelja; vse te dobre jedi vam bi dal za to.“ — „Nashe jedi“, nasmeje se babica: „ali si vže pozabil suhega sadja?“ — „To veste, da sem ga najrajše imel; v Dobruški mu pravijo muzika. Nekaj drugzega pa sem se domislil, kar smo vsi radi poslušali.“ — „Vže vém, kaj misliš; pastirsko koledo; ta je tudi tukaj v navadi; počakaj, kmalu jo začuješ“, reče babica in ne izgovori še dobro, ko se oglasi zvenaj pod oknom pastirski rog. Najpreje se začuje pastirska koleda, potem pa pesen: „Poglejte, čudo se godí — kaj mora nek to biti — svetloba je o polnoči — kaj mora pomeniti itd.“ — „Prav imaš, Gašper, ako ne bi slišala te pesni, ne bi mi minoli prazniki tako veselo“, reče babica z veseljem poslušaje. In odide in dobro obloži pastirja.

Na svetega Štefana dan gresta dečka koledovat k mlinarju in lovecu; da nista bila prišla, mislila bi bila mati mlinarica, da se je na-nju strop udrl, in sama bi bila pritekla na Staro belišče. Bertik in Francek pa za povračilo gresta doli koledovat.

Drugi dan pa je ženskam huđ dan. Bila je tepežnica s koledo. Proškovi rano vstanejo in se napravijo; pa vže se za vrati čuje glas: „Jaz sem mali kolednik“, in zdaj nekdo na vrata potrka; Jerica grè odpirat, ali odpira previdno; morebiti sta dečka, ker je bilo gotovo, da noben

manec tepeškanja ni prizanesel. Oče mlinar je najprvi izmed vsih prišel in prav po hinavski želel veselih praznikov, pod suknjo pa imel skrito brezovko; pa kar naglo zamežikne, potegne šibo in začne ženske napletati. Vsi dobé, tudi gospodinjo. Nežiko in babico šlene po kritu rekoč, „da bi bolj ne redile.“ In kakor vsak drug kolednik, dobí tudi oče mlinar jajce in jabolko. „Kaj, otroka, kako sta koledovala?“ vpraša oče mlinar dečkov. „To sta pridna, sicer se jima neče s postelje, denes pa, ko sem vstala, bila sta vže v izbi, da bi me tepeškala“, žaluje Barbika, in oče mlinar in dečka se jej smejó. Pride tepeškat tudi gospod lovec, in Jakob in Tomaž, s kratka, ves dan ni miru, in deklici, ko zagledata mladeniče, pokrijeta gole rame s predpasniki.

Božični prazniki minó; otroci vže mej seboj govoré, da pridejo sveti trije kralji, da pride gospod učitelj pisat na dveri svete tri kralje in koledovat; in po svetih treh kraljih praznujejo predice stoprv „dolgo noč.“ Na Starem belišči in pri mlinarji to ni bilo tako, kakor v vasi, kder je bilo mnogo mladine; tam so volili kralja in kraljico, bila je muzika, naredili so preslico in povesimo nasadili nanjo. Na Starem belišči pripravijo dobro večerjo, predice se zberó, poje se in já in pije; in ko se kar nenadno oglasi za vrati lajna, začnó v kuhinji plesati. Pride tudi Tomaž, oče mlinar in lovec, pride še nekoliko družih, in ples je gotov. Kuhinja je bila z opeko

vložena; ali deklice tega ne gledajo, in katerim je žal črevljev, plešejo bose. „No, kako pa, babica, mogli bi z menoj krilo malo provetriti?“ zamežikne oče mlinar, prišedši v izbo, kder so sedeli stari, in stopivši mej plesalec in plesalko v kuhinjo, kder je bila tudi babica, da je gledala malih, ki so se pleli sredi kolobarja s Sultanom in Grivcem. „I, mili oče mlinar, bili so časi, ko nisem nič marala, bilo bi, da sem imela polno nogo krvavih žuljev, da sem le plesala. Da sem se le v krčmi ali poleti na podu prikazala, vže so kričali mladeniči: „Majdalena je tu, zasvirajte poskočnico! Hajdi, in Majdalena se je zasukala, da je bilo kaj. Ali zdaj, ti mili moj Bog, jednaka sem dimu nad strebo.“ — „Zakaj neki ne; vi ste še kakor prepelica, babica; še bi se mogli zavrteti“, méni oče mlinar in zatoči tobačnico v roci. — „Tu-le je plesalka, oče mlinar, ta se zna sukati kakor vreteno,“ smeje se babica, vzemši za roko mlado Tomaževko, ki stoji za mlinarjem in posluša pogovor. Veselo prime mlada žena očeta mlinarja za roko in reče Kodrni, naj zasvira prav počasi. Kodrna, drže v enej roci kos prosenjaka, v kateri od časa do časa vgrizne, začne lajnati, in hočeš nočeš, oče mlinar mora v kolobar; mladina mu začne ploskati, da pride tudi mati mlinarica iz izbe gledat, kaj se je tu dogodilo. Ko pa pristopi, vzame jo Tomaž na ples, in tako tudi stara kri malo poskoči; babica pa se očetu mli-

narju smeje. — In jedva je bilo po „dolgej noči“, vže zopet je bila veselica pri mlinarji; zaklali so prasè, pekli klobase, in pri tem so morali biti prijatelji sè Starega belišča in gospod lovec; oèe mlinar pošlje sení ponje. Pozneje je bila ta veselica pri loveci in nazadnje pri Prošku. — Necega dne pridejo igralci. Kodrnov Vaclav je kralj Dioklecijan, gospa Dorota njegova sestra Lida, dva dvornika sta sodnika, dečki, morebiti iz Žernova, pa rabelj in njegovi hlapeci. Hlapeci in dvornika nesó vreče za darí. Pred Proškovo hišo je bila drsalica, tam igralci obstojè in se malo podrsajo; gospa Dorota jih skesano gleda in od mraza trepeče. Sili sicer, naj bi šli, ali kaj, ker je ne slušajo, odgovarjajo le s kepami, in mej drsanjem kepajo drug družega. Naposled idejo v hišo, pred katero psa hudo lajata, otroci pa jih z veseljem vzprejmó. Pri peči odložé obleko in vreče. Imajo preprosto obleko; gospa Dorota bratove črevlje, èrez svoje krilo bel zastor, kateri jej je Lenčika posodila, za vratom korale, belo pečo in krono iz papirja. Dečki imajo èrez obleko bele košulje, za pasom pisane rute, kape iz papirja. Tudi Dioklecijan ima krono in plašč, mlinaričin vezen nedeljski zastor, kateri mu je iz drage volje posodila. Ko se malo ogrejó, stopijo sredi izbe in začnó uganjati burke. Otroci so jih sicer vsako leto slišali, ali vselej so jim bile močno všeči. Ko pa kralj Dioklecijan, pogan, obsodi gospo Doroto, kristjano, da ima umreti

od krvnikove roke, vzemó jo hlapci pod pazuho in odvedó na morišče, kder jo čaka krvnik z golim mečem in z grozno hladnokrvnostjo zavpije: „Gospa Dorota, poklekni pred menoj — nič se mojega meča ne boj — le skloni glavo junaško — odsekam ti jo korenjaško!“ Gospa Dorota poklekne, pripogne glavo, in rabelj jej odbije z glave krono, katero hlapci poberó. Na to se vsi poklonijo, gospa Dorota si zopet dene krono na glavo in stopi v kot za vrata. „Lejte no, kako to otroci umejo, da je lepo poslušati,“ oglasi se Uršika. Tudi babica jih zelo pohvali, in ko prejmejo lepih darov, zagrmé igralci skozi dveri. Za poslopjem pregledajo, kaj so dobili; živež kralj razdeli precej, ali denarje potisne v svoj žep, ker on, vredovalec vse družbe, ima sam to pravico, pa nosi tudi sam troške in odgovornost. Po takej poštenej razdelitvi se spusté igralci k Riesenburku. Proškovi otroci mnogo dnij ponavljajo to igro in prevažajo Doroto. Le mati ne more umeti, kako more koga taka budalost zanimati.

Pride zadnji pustni teden, in v nedeljo pripejo iz mesta lepe seni, konja imata kraguljce, ki na dvoru tako zazvone, kedar se konja premakneta, da vrana, zimska prebivalka v Proškovem paži, naglo zleti na oskoruš in kokoši in vrabei čudno gledajo, misleč si morebiti: „Za božji čas, kaj pa bode to!“ Prišli so po Proškovo rodovino, da bi šla na pust h kumu Staničkemu v mesto. Ali babica ni hotela iti, rekoč: „Kaj

bočem tam, pustite me domá; jaz nisem za gospodo.“ Staničkovi so bili vrli, priljudni ljudjé, ali ker je bila tam gostilnica, shajali so se različni gostje iz vsih krajev, in to ni bila družba ponižnej babici. Ko pridejo zvečer domov, pripovedujejo otroci babici, kaj so imeli dobrega, prinesli so jej kolačev, hvalili so lepo muziko, ki so jo slišali in povedali, kdo je bil tam. — „Ugonite, koga smo še videli?“ reče Jožek. — „Nu, koga pa?“ vpraša babica. — „Kupca Vlaha, ki k nam hodi in nam prinaša smokev. Ali vi ga ne bi bili poznali; ni bil tako umazan, kakor takrat, kedar k nam hodi; oblečen je bil, kakor mež in imel je zlato verižico pri uri.“ — „Kder je obilnost, tam je presilnost,“ reče babica in pristavi: „vsaj tudi vi ne hodite mej ljudi v obleki, v katerej se doma valjate; človek je dolžen družbi in sebi, da hodi v čistej obleci, kedar mu je mogoče.“ — „Ali on mora biti bogat, ne?“ menijo otroci. — „Ne vem, nisem štela njegovih denarjev, mogoče, dobro zna prodajati.“ —

Pustni dan pridejo z velikim upitjem séme, pred njimi sam pust, ves povit z grahovico, kakor medved. Pri vsakej hiši utrga z njega gospodinja nekoliko slam in jih shrani. Te slame v pusta so dajali gosem v gujezda, ko so začele valiti, da bi dobro valile.

Pusta pokopljejo in ž njim se končajo pustne veselice. Babica prepeva za kolovratom postne pesni in pripoveduje otrokom, kedar so k njej

seli, o Kristusovem življenji in trpenji. Prvo postno nedeljo obleče črno obleko. Dan se daljša in solnce vedno bolj greje, topel veter jemlje sneg po brdu. Kokoši zopet veselo brskajo po dvoru, kedar se gospodinje snidejo, pogovarjajo se, kako kokoši nesó in valé; gospodarji pripravljajo pluge in brane. Ako je hotel lovec od one strani iz lesa na Staro belišče, ni mogel več naravnost črez reko, led je pokal in malo po malo je skrtil za skrtiljo slovo jemala, kakor je oče mlinar govoril, ko je hodil k zatvornici gledat in večkrat z babico na oglu hiše postajal. Mine pepelnična, kvatrna in prvopostna nedelja. Na sredpostno sredo pa so morali žganci na mizo priti; to je bilo vže tako. Uršika je vže od jutra dečkoma pravila, da bodo opoldne pri mlinarji babo žagali, prav takrat, ko pridejo žganci na mizo. Otroci so bili zelo radovedni in zopet je bilo dosti govorice in smehú. — Peto, smrtno (tiho) nedeljo zaveselé se otroci: „Denes bodemo nosili Smrt,“ in deklici rečeta: „Denes je najina koleda!“ — Babica naredí Nežiki leto, na katere je več dnij nabirala izpihana jajca, obesi ga jej na vrat, naveže vmes rudečih trakov, da bi se veselila. Deklici gresta koledovat. Opoldne se zberó vse deklice pri mlinarji, kder so napravile Smrt. Cilika povezuje slamo v snop, na kateri je dala vsaka deklica kako odelo; kolikor lepša je bila Morena, toliko večje bahanje. Ko je bila opravljena, vzemeta jo dve deklici pod pazuhi,

ostale se uvrsté dve po dve in gredé od mlina proti jezu žalostno prepevajo za njima: „Smrt nesemo iz vasi — novo leto do vasi.“ Starejša mladina gre od daleč za njimi, dečki pa obskakujejo Moreno smešnimi burkami in jej hočejo strgati kapo; ali deklice jo branijo. Prišedši k vodi naglo slečejo Smrt in mej velikim kričanjem vržejo v vodo slamnati snop. Potem se zberejo dečki z deklicami in začno po vrsti prepevati: „Smrt plava po vodi — novo leto k nam hodi — z rudečimi pirhi — rumenimi kolači.“ — Na to začno deklice: „Leto, leto, leto — kde si tako dolgo bilo — na studenci v vodi — umivalo sem roke, noge. — Vijola, roža cvesti ne more — če jej Bog ne pomore.“ — In zopet zapojó dečki: „Sveti Peter iz Rima — pošljí bokal vina — da bi se napili — in Boga hvalili.“ — „No, bliže, kolednici,“ zakliče Proškova gospa, poslušaje na hišnem oglu mladino; „vina vam ne damo, ali kaj družega, da boste veseli.“ — Mladina gre z domačima deklicama v izbo, in Zalika in ostali za njimi, radovaje se in prepevaje ž njimi.

Na cvetno nedeljo je zopet veliko veselje. Vže prej ta dan je prinesel lovec iz lesa polno naročje mačie in bršlina, sel sredi izbe in dečkoma povezal butari in lepo ju okrasil z bršlinom; mati je prinesla pozlačenih orehov in šišek, rudečih jabolk in pomoraneč ter jih navezala na butari. To je bila lepota, to je bilo skakljanje

in veselje! — Barbika v nedeljo jutro rano vstane, teče na reko natrgat marjetic, ki so vže cvele; kakor bi vedele, da jih je ta dan treba, misli Barbika. Ko gre z babico k velikemu opravilu, neseta jih blagoslovi. obedve, vsaka polno pest, in dečka kaj ponosno tekata s krasnima butarama, ali vso pot mej babico in materjo, da bi jima kak drug deček ne udrihnol po butarah, kar bi bila velika škoda. Na veliko sredo, ko je sprela babica zadnje povese in kolovrat nesla na izbo, zakliče Nežika: „Oh je, vže gre kolovrat na izbo, babica bode prcla na vreteno!“ — „Ako Bog da, na zimo ga zopet prinesem,“ odgovori babica. — Na veliki četrtek so vedeli otroci, da bodo jeli samo medene jedi. Na Starem belišči niso imeli bučel; ali oče mlinar je poslal sat medu vselej, kedar je bučele pregledaval. Oče mlinar je bil bučelar in imel je mnogo ulov; rekel je tudi Prošku, da mu podari roj, kedar bodo bučele rojile, ker je večkrat slišal od babice, da ničesar tako ne bi želela, kakor ula, da ima človek veselje, ko vidi bučele, te marljive delalke, ves božji dan letati iz ula pa zopet v ul.

„Barbika, vstani, zdaj zdaj posije solnce!“ budí babica na veliki petek rano unukinjo, lahko jej gladeč čelo. Barbika je imela lahko spanje, precej se probudi, in zapazivši babico pri postelji, vzpomni se, da je sinoči prosila, naj jo probudi k jutranjej molitvi. Skoči s postelje, obleče krilce in dene ruto za vrat ter odide z babico.

Babica vzbudi tudi Uršiko in Jerico in reče: „Otroke pustimo, ne umejo še tega, bomo pa me za-nje molile.“ Ko so zaškripala vežna vrata, precej se oglasi perutnina in živina in psa skočita iz pesnjakov. Babica živali odpravi, rekoč: „Potrpite, da odmolimo.“ Ko se Barbika na babičin opomin v strugi umije, gredó na brdo molit devet Očenašev in Česčenih Marij, da bi jim Bog dal vse leto čisto telo; tako je bila navada. Stara babica poklekne, pobožno sklence nagrbani roki čez prsi, mirno svoje oko obrne proti rudečej zarji, ki je javljala solnčni vzhod. Barbika poklekne poleg nje, čvrsta, rudeča, kakor roža. Tudi ona včasih pobožno moli, včasih pa obrne jasne, vesele oči proti vzhodu po lesih, lokah in brdih. Kalni valovi mirno šepetajo in nosijo še seboj sneg, ali sem ter tja zelení vže trava; zgodnje cvetice vže cvetó, drevesa in grmi brsté, narava se probuja k veselemu življenju. Rumena zarja ugaša na neou, izza gor više in više prisvitajo zlati žarki in zlaté drevesom vrhe; počasi se pripelje solnce v vsem svojem veličastvu in razlije svojo luč po vsem pogorji. Nasprotna stran je še v senci, za jezom pada megla niže in niže i nad meglenimi valovi na griči nad pilo klečé ženske iz pile. „Le pogledite, babica, kako krasno solnce vzhaja,“ reče Barbika, vsa zamaknena v nebeško svitlobo, „ko bi pač zdaj klečale na Snežki!“ — Hočeš-li Boga iz srca moliti, temu je mesto povsodi; krasna

je vsa Gospodova zemlja," odgovori babica, prekriža se in vstane. Ko se ozreta, vidita nad seboj, na najvišem vrhu Viktorico na drevesi slonečo. Kodrasti, od rose mokri vlasje se jej ovijajo krog lice. oblečena je neredno, grlo ima razgaljeno, črne, v divjem ognji plameneče oči upira proti solncu, v roci pa drži vže razevelo trobentico. Zdi se, da babice ne vidi. „Kedi pa je ta ubožica hodila," miluje jo starka. „Pogledite, kde neki je vže našla trobentico! — „Nekde vrh lesa — ona tam stakne vsak kot.“ — „Jaz jo poprosim, da mi dade evetico," reče deklica in steče na vrh. Zdaj se probudi Viktorica iz svojih mislij in naglo k odhodu obrne; ko pa Barbika zakliče: „Prosim te, Viktorica, daj mi to evetico," obstoji, oči pobesi in da jej trobentico. Potem pa se vzdigne in spusti kakor strela po pogorji doli. Barbika priteče k babici. „Vže davno je ni bilo po živeža," meni babica. — „I véeraj, ko ste bili v cerkvi, bila je pri nas; mamica jej je dala kruha in drugih jedij," odgovori Barbika. — „Zdaj po leti bo ubožiči zopet bolje; ali Bog vé, ona je, kakor ne bi imela čuta. Vso zimo je samo v lahkej obleci, bosa, vedno ostaja krvavi sled po snegu za njo, in ona se za to kar nič ne meni. Kako rada bi jej bila lovčeva gospa vsak dan tople jedi dala ter jo nasitila, pa vsaj ne vzame nič, le košček peciva. Uboga stvar!" — „Morebiti ni mrzlo v njenej votlini, babica, sicer bi kam drugam šla; vsaj smo jo

mnogokrat prosili, naj ostane pri nas.“ — „Lovec je rekel, da je v tacihi podzemeljskih votlinah po zimi toplo, in da Viktorica, kernikoli v toplo izbo ne pride, mraza ne čuti tako, kakor mi. To vže Bog tako dela; on pošilja angele varhe otrokom, da jih varujejo vsega zla, in Viktorica je tudi ubogo dete,“ govori babica domov gredé.

Sicer je opoldne donelo zvonjenje od Žernovskega vrha iz cerkvenega zvonika; denes pa tečeta Jožek in Tonček z ropotuljama na vrt in ropotata, da vrabee na strehi odplašita. Popoldne gre babica z otroki v mesto k božjim grobom molit in snidejo se z mamo mlinarico in očetom mlinarjem. Mama mlinarica pelje babico v izbo, pokaže jej poln pehar pirhov, kolednikom namenjenih, dolgo vrsto kolačev in tolste bravine. Podá tudi vsacemu otroku potvice, babici pa ne, ker je vedela, da ona od vélikega četrta do vstajenja od jutra do mraka nič ne jé; ona sama se je tudi na véliki petek postila, ali rekla, da ne bi prebila ostrega posta, kakor babica. „Vsak po svojeji vésti, mila mama; jaz mislim, če ima biti post, naj bo post.“ Ko pa je pregledala umetnije mlinarjeve mame ter to in ono pohvalila, pristavi: „Mi bomo pekli jutri, pripravljeno imamo vže vse; denašnji dan pa je molitvi posvečen.“ Taka navada je bila v Proškovej hiši, kder so babičine besede vse veljale. Na veliko soboto pa je bilo v Proškovej hiši vže zgodaj na jutro kakor v mravljišči; v izbi, v ku-

hinji, na dvoru, pri peči, povsodi se gibljejo marljive roke, in h katerej ženski koli se obrnejo otroci sè svojimi rečmi, vsaka reče, da ne vé, kde jej glava stoji; tudi Barbika ima toliko posla, da pozabi te in one reči. Zato pa je bilo zvečer v hiši vže povsodi vse v redu, in babica, Barbika in mati gredó k vstajenji. Ko pa v razsvitljenej, s pobožnim ljudstvom napolnjenej cerkvi iz vstu grl zadóní veličastna pesen: „Zveličar gre iz groba — v vezéh je smrt, trohnoba — veliko-nočno jagnje bil — za nas je drago kri prolil! Ale-luja!“ tu prevzemó deklico močna čuvstva, srce se jej širi, žene jo ven, ven v širni prostor, kder bi mogla iz polne duše zavriskati. Ves večer jej srce kipi in ko jej želi babica lahko noč, objame jo Barbika in spusti se v jok. „Kaj ti je, zakaj plakaš?“ vpraša babica. — „Nič mi ni, babica, veselje imam v srci, da moram plakati“, odgovori deklica. In babica se pripogne, poljubi unukinjo v čelo in poboža jo po lici, pa ne izpregovori nobene besedice. Poznala je svojo Barbiko.

Veliko nedeljo vzame babica k blagoslovu v cerkev seboj kolač, vina in pirhov. Ko pa jih domov prinese, razdelé se blagoslovljene reči; vsak izmej domačih dobí kos kolača in jajca in malo vina. Perutnina in živina dobí tudi kolača, kakor o božiči, „da bi dajala dómu rada in dober užitek za klajo“, govori babica.

XIII.

Pomlad naglo nastopi; ljudje vže delajo po polji, na rebri se solnčijo kuščarji in kače, katerih se vselej vstrašijo otroci, kedar gredo na vrh nad grad vijolic in šmarnic iskat; babica pa jim govori, da se jih ni treba bati, ker do svetega Jurja nobena žival nima strupa, da se sme v roko vzeti, in pristavi: „ali kedar je solnce vže visoko, tedaj pa imajo strup.“ — Na loci za jezom evetó marjetice, zlatice, na brdu plavé podleski in rumené trobentice. Otroci nabirajo mladega listja za juho; kopriv nosijo goščetom, in kedarkoli gre babica v hlev, obeča Liski, da pojde skoro na pašo. Drevesa se kaj naglo odévajo z listjem, komarji se veselo igrajo v zraku, škorjanec se dviga pod oblake; otroci slišijo, ali redko kdaj vidijo malega pevčka, poslušajo tudi kukavico in kričé v les: „Kukavica, povedi nam, koliko let bomo živeli?“ Včasih zakuka, včasih pa ne, in Nežika se togoti, da navlašč neče zakukati. Dečka učita Nežiko zvijati vrbove piščalke; kedar pa jej neče piščalka piskati, dolžita jo, da ni prav govorila, ko jo je zvijala. „Ve deklice še piščalek ne znate zvijati“, smeje se Jožek. — „To ni naš posel; ti pa ne znaš takega-le klobuka splesti!“ odgovori Barbika, kažoč iz bik spleten klobuk. „Hm, to zna vsakdo!“ pokima z glavo deček. — „Jaz znam, ti

pa ne^a, smeje se Barbika in gre delat še opravo za gospó iz bezgovega stržena. Jožek pa naloži šib Nežiki na kolena in govori: „Poslušaj in glej, kako to storim“, in začne viti piščalko in govori: „Cela, cela — svetega Jurja pela;“ — piščalka je zvita, dobí pišek in lepo pišče. Tonček pa méni, da nikakor ne pišče tako lepo, kakor Vaclavova sviralka, ne ljubi se mu več delati piščalek in naredí si iz protja voziček, vpreže se va-nj in začne dirjati po loci in psa za njim. Barbika dá sestri opravljeno lutko, rekoč: „Ná, ali nauči se sama to delati; kdo se bode s teboj igral; ko začnemo mi v šolo hoditi, ostaneš sama.“ — „Babica bode pri meni“, odgovorí deklica, na obrazi pa se jej vidi, da se te samote ne veseli, pa ker jej ostane babica, da jej ostane vse. Zdaj pride oče mlinar mimo, podá Barbiki pismo in reče: „Tecite ž njim k mami, recite, da je bil mali hlapec v mestu in da so mu ga na pošti dali.“ — „To je od očka!“ zakličejo otroci in tekó domov. Proškova gospa z veselím lícem čita pismo in pročitavši ga pové vsim, da pride oče sredi maja z gospo kneginjo. „Kolikokrat pojdemo še spat?“ vpraša Nežika. — „Okoli štiridesetkrat“, reče Barbika. „Oh je, tega še dolgo ne bo“ — žaluje deklica. — „Veš kaj“, svetuje Tonček, „jaz naredím štirideset ért na dveri, in vselej, ko zjutraj vstanem, jedno zbríšem.“ — „Stori to, čas ti mine“, smeje se mati.

Oče mlinar gre od jeza in postoji. Na lici mu se bere skrb, ne namuzne se, ne zamežikne, tobačnico drži v roci, ali ne toči je, le včasih z dvema prstoma va-njo seže: „Veste kaj novega, ljudje božji?“ reče v izbo stopivši. „Kaj se je zgodilo?“ povprašata babica in gospa, obé kmalu, vidé, da oče mlinar ni, kakoršen je sicer. — „Imeli bodemo gorsko vodo.“ — „Bog ne daj, da bi bila nagla in huda,“ reče prestrašena babica. „Bojim se tega,“ odgovori mlinar; „imeli smo vže mnogo dnij tople vetrove, na to se je vlil dež v gorah; meljači, ki so od tam prišli, pravijo, da so se neki vže vsi potoki čez bregove izlili in da sneg naglo kopni. Letos, mislim, ne bode dobro. Jaz pojdem zdaj precej domov, in naglo spravimo zlemu gostu vse s poti. Svetoval bi, da tudi vi poskrbite; previdnost nikder ne škoduje. O poldne pridem pogledat. Pazite, kako voda raste — vi pa, mali otročiči, ne hodite k vodi,“ pristavi oče mlinar, vščipne Nežiko v lice in odide iz hiše. Babica gre gledat k jezu; na straneh jeza sta ograji iz hrastovih debel, mej katerimi raste praprot. Na ograjinih stenah vidi babica, da je voda narasla; najnižje stoječa praprot je vže v vodi. Polena, rušo in drevesne veje nosi kalna deroča reka čez jez. V skrbeh se vrne babica domov. Ko nosi voda ledene škrili, prigodi se rado, da se nakopičijo ob jezu in divja voda poslopja zatopi; povsodi je strah, ko se začne led kopičiti; mlinarjevi vedno stojé na

straži, da se odvrne nesreča, ako bi bilo mogoče, in da se pretrgajo ledene škriki. Ali gorskej vodi ni brambe. Kakor na divjem konji pribuči z gorá, vzame sè seboj vse, kar jej je na poti, jezove raztrga in bregove razkoplje; podere drevesa in poruši poslopja, in vse to v takej naglici, da se ljudje še razbrati ne morejo. Zato tudi svetuje izkušena babica precej, ko domov pride, naj se znese na breg vse; kar se je tudi precej zgodilo. Zdaj pride lovec, ki je grede iz lesa pri pili vže slišal, da pride velika voda, in pazil, kako reka raste. „Otroci bili bi vam le na poti, in ako bi hudo prišlo, kaj ž njimi? sè seboj jih na breg vzamem,“ reče in gospodinja rada privoli v njegovo ponudbo. Odnáša in pospravlja se, perutnino odženo na pogorje in Lisko k lovecu. „In vedve idita zdaj za otroki.“ reče babica hčeri in Jerici, ko je bilo vse storjeno; „jaz ostanem tu z Ursiko. Pride li voda do hiše, pojdeva na hrib, in take nesreče morebiti Bog ne dopusti, da bi naju vzela voda s hišo vred; nismo tako nizko, kakor mlinarjevi, ti ubožci so na hujem.“ Proš kova gospa dolgo neče privoliti, da bi mati tam ostala; ali ker si ne dá dopovedati, mora se udati. „Da vama psa ne pobegneta,“ opazi iz hiše gredé. — „Ne boj se tega, ta dva dobro vesta, kde si poiščeta pribežališča, ne skrbi za nas.“ In zares sta Sultan in Grivec babici vedno za petami in ko sede z vretenom v roci k oknu, skozi katero se je videlo na reko, ležeta

k njenima nogama. Uršika, navajena vednega iskanja, pomivanja in pometanja, čisti prazne hleve, da ima kaj dela, pa ne misli, da bodo morebiti v jednej uri vže zatopljeni in zaliti. Pomrači se, voda le še raste, struga je vže polna, loka za jezom vže pod vodo, in kder niso vrbe na poti, vidi babica skozi okno, dasi hiša nizko stoji in je breg reke visok, kako se valovi podé. Odloži vreteno, sklene roki in začne moliti. Tudi Uršika pride v izbo. „Voda buči, da je človeka groza poslušati, žival se skriva, kakor bi čutila, da se nesreča bliža, še vrabca ni videti,“ govori brišoč police pri oknih“. Zdaj se začuje konjsko kopito, po velikej cesti od jeza pridirja jezdec, postoji pri hiši in kriči. „Otmite se, ljudje, voda gre!“ skokoma oddirja ob bregu k mlinu, od mlina proti mestu. „Bog pomagaj, zgoraj je hudo, poslali so vest,“ reče babica in obledí. Vender Uršiki govori, naj se ne boji; gre še jedenkrat gledat, da li še ni nevarnosti, in da li voda še ni črez bregove udarila. Pri reki najde očeta mlinarja. Ima visoke, črez kolena zavihane črevlje in pové babici, da voda vže lije črez bregove in iz struge. Prideta tudi Jakob in Kodrna ponujat se babici v pomoč, da sama v hiši ne ostane; ali babica pošlje Kodrno domov. Vi imate otroke, ako bi Bog dopustil nesrečo, bilo bi to na mojej vesti. Ima li kdo pri meni ostati, naj ostane Jakob, njemu to lepo pristuje, in v gostilnici ga ni treba, tam ni strahu, da bi

jim voda do hleva prišla.* Razidejo se. O polnoči poslopje vže v vodi stoji. Po Žernovskem bregu hodijo ljudje s plamenicami; tudi gospod lovec pride na brdo pred poslopje, in ker je vedel, da babica ne spi, kliče in brlizga, da pozvé, kako je. Jakob mu se oglasi iz izbe skozi okno, da bēdi; naj Proškova gospa in mati ne skrbita; na to lovec odide. Zjutraj stoprv se vidi, da je vsa dolina pod vodo. V izbi morajo vže po deskah hoditi, in Jakob vže s težavo pribrede na brdo k perutnini, voda se s tako silo žene, da je čudo, da mu nog ne izpodnese. Po dnevu pridejo lovčevi gledat. Ko otroci vidijo hišo v vodi in babico hoditi v izbi po deskah, spustē se v jok in vek, da jih je bilo težko utolažiti. Psa gledata iz pomolov in ko ju Jožek pokliče, rada bi bila doli skočila, ako ju Jakob ne bi bil držal. Pride Kodrna, pripoveduje, kako pokončevanje je zdolaj. V Žlici je neki vzela voda dve hiši; v jednej je bila stara žena, ki ni hotela poslušati poslove svaritve, naj se otme, pomoč pa je prišla prepozno. Mostove, brvi, drevesa pobira voda, s kratka vse, kar jej je na poti. Pri mlinarju so v zgornjih izbah. — Zalika pride gledat, bi li mogla z vodo okroženim prnesti tople jedi, ali ni mogoče, in ko se smeli Jakob prizadeva probresti k njej, sama ga prosi, naj ostane, kder je. Dva dni traja ta strah; tretji dan stoprv začne voda padati. Kako gledajo otroci, ko se vrnejo od loveca! V ogradi je

vse polno plavja, v vrtu visok naplav, sem ter tja globoke jame, vrbe in olše so do polovice zavite v plavje. Klop je odtrgana, hlevci izpodkopani, pesnjaka odnesena. Dečka gresta z Nežiko gledat za poslopje. Imeli so tam zasajena drevesca, katera so pred letom iz lesa prinesli in katera jim je zasadila babica, deklicama breze, in dečkoma jelo. Stojé še nepoškodovana. Pod bruško so postavili malo hišico, naredili krog nje vrtee in plot, strugo in na njej mline, ki so se vrteli, kedar je deževalo in se je struga z vodo napolnila. Bila je tam tudi pečica, v katero je vsajala Nežika iz gline omešane kolače in potice. Ali od vsega tega kar sledú ni več. „Otročaji,“ nasmeji se babica, ko sliši, kako žal jim je tega, „kako bi se mogla braniti vaša igrača srditej povodnji, ki podira stoletna drevesa in trdna poslopja!“ V kratkem času posuši solnce polje, loko in poti, veter raznese naplave, trava še lepše zeleni; kvar se poravna in malo vzpominov ostane od pogubne povodnji; le ljudje o njej dolgo govoré. Lastavice zopet prileté; otroci jih veselo pozdravljajo, nadejaje se, da kmalu pride lovec Sluga in za njim oče.

Bilo je na večer svetega Filipa in Jakoba. Ko babica s kredo svetih treh kraljev na hišnih, režnih, hlevnih in kurnjakovih dverih, na vsacih tri križe naredi, gre z otroki na goli grajski vrh. Dečka neseta na ramah stare metle. Na vrhu je vže Zalika, Jakob, vsa mladina s pristave, iz

mlina, tudi Lenčika. Kodrnov Vaclav in njegovi bratje pomagajo Jakobu smoliti metle in drugi delajo grmado iz polen in dračja. Noč je krasna. Topel vetrič ziblje zeleno setev in raznaša cvetično vonjavo iz loga in cvetočih vrtov po vsem vrhu. V lesu kriči sova, na visoki topoli pri cesti žvižga kos in iz grmičev v logu doni ljubeznjiva slavčeva pesen. Zdaj ko bi trenol švigne plameu na Žliškem griči, malo hipov potem na Žrnovskem vrhu, in po brdih začenjajo migati in švigati večji in manjši plameni. In dalje po Nahodskih in Novomeških vrhah goré in plešejo luči. Tudi Jakob prižge smolnato metlo, vtakne jo v grmado, ki stoji v malo hipih v ognji. Mladina začne vriskati, vsakdo popade osmoljeno metlo, zapali in nosi jo kolikor more visoko ter kriči: „Leti, čaralnica, leti!“ Potem se uvrsté in začno z gorečimi plamenicami plesati, deklice se drže za roké in sučejo se okoli goreče grmade; ko začne razpadati, razgrebó ogenj in začno črezenj skakati, kolikor katera more.

„Poglejte, ta le stara čaralnica mora najvišje leteti!“ zakriči Jakob, popade metlo in jo zadrvi tako, da leteč zazvzdne, visoko zletí in pade skoro tja k zelenemu žitu, kder stoje gledalci. — „Od té iskre leté!“ zakriči mladina, navalivši na iskrečo metlo. Dečki ploskajo pohvalo. Tudi se Žernovskega in Žliškega vrha se glasi vrisek, smeh in petje. Blišče se ljudje okoli rudečega ognja kakor fantastne prikazni; zdaj pa zdaj

izmej njih srede škratek v zrak skoči, potrese v zraku ognjeno glavo, da tisoč isker od nje sprši, in mej vriskanjem zopet na tla pade. „Lej, lej, ta je visoko letela!“ zakliče Lenčika, kazoč s prstom na Žrnovski vrh. Neka žena pa jo prime za roko opominjaje, naj ne kaže čaralnic, da je katera v prst ne ustrela.

Vže pozno se vrne babica z otroki domov. „Babica, ne čujete nič?“ šepeta Barbika in ustavlja babico sredi cvetočega vrta blizu hiše. „kakor bi nekaj šumelo.“ — „Nič ni, vetrec igra s perjem.“ odgovori starka in pristavi: „Ta veter je dober.“ — „Zakaj?“ — „Zato, ker drevesa maje. Pravijo, kedar se cvetoča drevesa ljubijo in objemljejo, da bodo polna.“ — „Ah, babica, to je škoda, zdaj ko se začno črešnje, jagode, ko bode tu veselo, bomo vse dni morali sedeti v šoli,“ reče otožno Jožek. — „To ne more biti drugače, deček; vedno ne moreš domá biti, vedno ne igrati. Zdaj vam nastanejo druge skrbi in druge radosti.“ — „I jaz bom rada hodila v šolo.“ reče Barbika, „le po vas, babica, mi se bode tožilo, ker se ves dan ne bodeva videli!“ — „Tudi jaz bom pogrešala vas, mili otroci; ali kaj vse to pomaga; drevesce cvete, dete raste; drevo odevita, sad odpada, dete odraste, roditeljema ubegne. Tako to Bog hoče. Dokler je drevo zdravo, rodi sad; ko pa usahne, poseka se in na ogenj vrže, božji ogenj ga vpepeli; s pepelom se potrese zemlja, iz katere izrastejo

zopet druga drevesa. Tudi babica dokonča svoj tek, in položite jo v večno spanje," pristavi babica tiho. Na vrtu v grmu začne slavec peti: otroci govoré, da je to njihov slavec, ker pride vsako leto v grm na vrt in gnjezdo naredi. Od jeza zadoni žalostna Viktoričina: Aja tutajja. Otroci hočejo še zvenaj ostati, ali babica jih nudi domov: „Ne veste, da se jutri začne šola in treba bode zgodaj vstajati; pojdite spat, da mama ne bode huda," reče in prisili jednega in drugega čez prag. Drugo jutro mej kosilom uči mati otroke, razven Nežike, ki je še spala, kako se imajo učiti, gospoda učitelja poslušati, kako se imajo na poti vesti; daje jim same dobre nauke, da otroke jok sili. Babica jim pripravi brešna: „Tu imate vsak svoj delež," reče in dene na mizo tri velike krajee kruha, „tu imate vsak svoj pipec, ki sem vam jih hranila; vidiš Jožek, ti bi ga bil vže davno izgubil, in zdaj ne bi imel s čim kruha rezati," reče, vzešči iz žepa tri pipece z rudečim rožjem. In naredi v vsak krajec jamico, namaže surovega masla vanjo ter jo zopet zadela; dene prvi krajec v Barbikino žimnato mošnjico, druga dva v dečkova usnjena žepa. Kruhu pridene še subega sadja. Najedši se spusté se otroci na pot. „Idite tedaj z Bogom in ne pozabite, kar vam sem rekla," opominja mati še na pragu. Otroci poljubijo materi roko in oči se jim zalijó. Babica ne reče z Bogom, ampak spremlja jih skozi vrt, in Sul-

tan in Grivec gresta tudi ž njimi. „Dečka, poslušajta Barbike, kedar vaju opominja; ona je starejša od vaju,“ vелеva babica. „Ne bodite na poti razposajeni, ne prepirajte se. Ne sedite v šoli zastonj, sicer se bode te pozneje kesali. Vsačega lepo pozdravite; voz in konj se ogibajte. Ti, Tonček, ne objemaj kde kacega psa; nekateri je ujedljiv, ugriznol bi te. Ne lazite k vodi, ne pijte vroči. Ti, Jožek, da mi ne poješ kruha pred obrokom, in ne nadlegaš družih. Zdaj pa z Bogom; zvečer vam pridem z Nežiko naproti.“

— „Ali, babica, ne pozabite nam južine pustiti od vsega, kar skuhate,“ prosi Jožek. — „I hodi, trapec; kako bi pozabili,“ nasmeji se babica, prekriža otroke, ter se hoče vrnoli; ali vzpomni se še nečesa: „Ako bi utegnolo priti hudo vreme, ali mislim, da ga ne bode, ne bojte se, idite tiho svojo pot, molite, ali ne hodite pod drevo, ker v drevo rado trešči, umejete?“

— „Umejemo, babica, to nam je vže očka povedal.“

— „No, tedaj hodite z Bogom, in lepo pozdravite gospoda učitelja.“ Potem se babica naglo obrne, da ne bi videli otroci solz, ki so jej po sili oči zalivale. Psa sta obkakovala otroke na velike skoke, misleča, da gresta ž njimi na izprehod; ali Jožek jima je povedal, kam pot drži, in pogual ju je nazaj. Na babičin klic se vrneta, ali še se ozirata, da li ju nobeden ne pokliče. Ozirala se je tudi babica, in stoprv, ko je videla, da so otroci črez most zavili, kder jih je vže

Lenčika čakala, šla je brez obotavljanja domov. Bila je ves dan nekako zamišljena, hodila po hiši, kakor bi česa iskala. Ko je kukavica v izbi na uri štiri odkukala, vzame vretence po pazduho in reče Nežiki: „Pojdi, deklica, pojdiva šolarjem naproti; počakava jih pri mlinarji.“ Šli sta. Pri lesenej podobi pod lipama je sedela mama mlinarica; oče mlinar in nekoliko meljačev pa je tam stalo. „Greste mladini naproti, je li?“ zakliče mlinarica vže od daleč; „čakamo tudi naše Lenčike. Sédite k nam, babica!“ Babica sede.

„Kaj imate novega?“ vpraša očeta mlinarja in drugih. — „Prav zdaj tu pripovedujejo, da morajo mladeniči ta teden k vojaškemu naboru,“ oglasi se nekdo izmej meljačev. — „No, Bog jim pomagaj,“ reče babica. — „Da, mila babica, zopet bode dosti joka; mislim, da Jakobu prede,“ reče mama mlinarica. — „Tako je to, ko človeka svet veseli,“ zamežikne oče mlinar ter se namuzne; „ako ne bi tega bilo, bil bi svoboden, ali ta plentana županova Lucija in zlobna oskrbnikova hči sta mu posvetili.“ — „Morebiti to njegov oče poravná,“ meni babica. „vsaj tega se je Jakob nadejal, ko mu je o božiči oskrbnik službo odrekel.“ — „I nu,“ začne nekdo izmej meljačev, „stari oče bi sto ali dvesto za to dal.“ — „Dve sto, prijatelj, to je premalo,“ reče oče mlinar, „in toliko ne more dati; njegov zaslužek ni velik, in toliko otrok. Najlaže bi si pomagal, ako bi hotel županovo Lucijo; ali vsako

oko ima svojega slikarja. Jaz vem, ako bode moral Jakob k naboru, in bode imel še na izvoljo, raji bode vojak, nego županov zet.“ — „I nu, križ je križ,“ pokima nekdo izmej meljačev, „kdor Lucijo dobi, ne bode mogel reči, Bog me ne tepi, tepen bode dosti.“ — „Meni se najbolj smili Zalika,“ reče babica, „ta bode žalovala!“ — „Kaj dekle,“ zamežikne oče mlinar, „malo zajoka in zastoka, pa je; Jakobu bode huje!“ — „To je res, kdor ni rad vojak, vojaški klobuk mu je težak, nazadnje pa se vender le privadi, kakor vsak drug. Vem dobro, oče mlinar, kako je to; pokojni Jurij, Bog mu daj nebesa, moral se je hujega privaditi, in jaz ž njim; ali nama je bilo to drugače, in Zaliki je to tudi drugače. Jurju je bilo privoljeno ženiti se; vzela sva se in lepo živela. Zdaj pa to ne more biti; in ni se čuditi, da Jakob ne gre rad, ako se pomisli, da se morata štirnajst let čakati! No, morebiti se vender kako naredi, da temu uide,“ pristavi starica, in kar naglo se jej obraz razvedri, ker je zagledala od daleč otroke. Ti pa, opazivši babico, spustili so se v tek. — „No, Lenčika, nisi li lačna?“ vpraša oče mlinar, ko ga je hčerka pozdravila. — „Kako pa da sem, očka, in vsi smo lačni, vsaj nismo južinali,“ odgovori. — „In krajec kruha, krhlji, kolači, to je bila dobrota,“ zamežikne oče mlinar in zavrti tobačnico. — „Kako pa, očka; to ni nikaka južina,“ nasmeji se deklica. — „Tako daleč ste šli in toliko se

učili; ali ni res, otroci, da se glad oglasi?" nasmeji se babica in vzevši vreteno pod pazduho pristavi: „Pojdimo tedaj, da vas nasitim, da mi za lakoto ne umrete.“ — Želeli so si lahko noč. Lenčika je še povedala Barbiki, da bode jutri zopet na mostu čakala, in stekla za materjo v hišo; Barbika se je obesila babici za roko. „Povedite mi tedaj, kako se vam je godilo, kaj ste se v šoli učili in kako ste se veli?“ vpraša babica s potom. — „Veste, babica, jaz sem ‚ponk-aufser‘, oglasi se naglo Jožek, skakljaje pred babico. — „Prosim te, deček, kaj je to?“ vpraša babica. — „Veste, babica, to je tisti, kdor sedi v klopi na konci, da pazi drugih, ki v istej klopi sedé, in vsacega zapiše, kdor se lepo ne vede,“ pové Barbika. — „Meni se zdi, da tacemu pri nas pravijo ogleda, ali paziti je moral vedno najpridnejši in najposlušnejši deček izmej vsih v klopi, in gospod učitelj ga ni precej za ogleda postavil.“ — „Vsaj nam je Koprivnikov Tonček očital, ko smo šli iz šole, da ne bi z nami gospod učitelj tako ravnal, ako ne bi bili Proškovi,“ žaluje Barbika. — „Tega si ne mislite,“ reče babica, „gospod učitelj vas od drugih ne bode raji imel; ako ne boste poslušni, kaznoval vas bode, kakor Tončka; on to le zato dela, da si boste prizadevali te časti vredni biti, da radi v šolo hodite, in da boste vedno pridni. Kaj pa ste se učili?“ — „Diktando,“ odgovori Barbika in dečka. — „Kaj je to prav za prav?“

— „Gospod učitelj nam narekava iz knjige, mi pa pišemo, in potem moramo to prevajati iz nemškega v česko, iz českega v nemško.“ — „In umejo otroci nemški?“ vpraša babica, ker je imela pri vsem vlastno svojo misel, in bi bila rada vse na drobno poizvedela, kakor kneginja. „I, babica, nobeden ne umeje nemškega, le mi malo, ker smo se vže domá učili in nas očka po nemški nagovarja; ali to nič ne dé, če ne umejo, da le dobre naloge prinašajo,“ razklada Barbika. — „No, kako pa bi jih pisali, ker nemški toliko znajo, kolikor zajec na boben?“ — „Vsaj so dosti kaznovani, ker jih ne pišejo dobro; gospod učitelj jim dela čire čare v črno knjigo, ali pa morajo na sramotnem mestu stati; včasih dobé po roci, ali pa nosijo črne osle na vratu. Denes bi bila tudi imela priti v črno knjigo županova Anica, ki poleg mene sedi; ona nemške diktande nikdar ne zna. Tožila mi je o pol dne, ko smo pred šolo sedeli, da ne zna naloge spisati. Od strahu ni mogla jesti. Jaz sem jej torej to spisala in ona mi je zato dala dva sladka sirčka.“ — „Tega pa ne bi bila smela vzeti,“ reče babica. — „Vsaj sem se branila, ali ona je rekla, da ima še dva; bila je zelo vesela, ker sem jej nalogo spisala in obečala je, da mi vsak dan kaj prinese, da bi jej le s to nemščino pomagala. Zakaj jej tega ne bi storila, lejte?“ — „Pomagati jej smeš, ali delati ne; sicer se tega ne nauči.“ — „I kaj pa je? vsaj ni, da bi mo-

rala to znati; to se učimo le zató, ker gospod učitelj hoče.“ — „Ker gospod učitelj hoče, da bi iz vas kaj bilo, in čim več znate, tim laže bode na svetu živeli. In nemški jezik je vendar le potreben; lejte, jaz se ne morem z vašim očetom razgovarjati.“ — „Ali očka vas vendar dobro umejo, in ví očko, pa ne govorite nemški. V Žlici pa govore le česki, zato ne more Anica umeti nemškega; rekla je, ako se bode hotela naučiti, da pojde mej Nemce. Gospod učitelj pa neče drugače. In, babica, nikoli se ne nauči deklica nemške diktande, to je težko; da bi česki bilo, oh da, to bi šlo kakor očenaš.“ — „I nu, ker vi še nemate razuma o tem, morate poslušati in se radi vsega učiti. Ali sta pa dečka slušala?“ — „I da, le Jožek se je začel z dečki trgati, ko je gospod učitelj iz šole odšel, celo po klopeh so skakali. Jaz pa sem mu rekla...“

„Ti si mi rekla, ti, jaz sem nehal sam, ko sem slišal gospoda učitelja!“ — „Lepe reči slišim; gledati imaš na druge, in sam rogoviliš; kaj je to?“ reče babica. — „I, babica,“ oglesi se Jožek, ki je do zdaj molčal, kažé Nežiki velik kos sladiča in zlato peno, ki jo je kupil v šoli od necega dečka za jeden krajcar, „i, babica, to so razposajeni ti paglavci v šoli, da je groza. Da bi videli, oni skačejo po peči in gonijo se, in oglede tudi ž njimi.“ — „I za božji čas, kaj pa pravi gospod učitelj?“ — „To se godi, kedar gospod učitelj iz šole odide. Ko ima priti, naglo

poskačejo na svoja mesta, polože roke na klop in tihi so.“ — „Poredneži,“ odgovori babica. — „In deklice se tudi z lutkami igrajo v šoli, vsaj sem to dobro videl,“ reče Jožek. — „Vi ste kakor živo srebro, da mora imeti gospod učitelj z vami sveto potrpežljivost,“ odgovori babica. Otroci so povedali še mnogo o šoli in kako se jim je na poti godilo; to je bila prva njihova pot, in s tim so se ponašali, kakor bi se bili iz Pariza vrnoli. „In kde imaš sladka sirčka, ali ste ji pojeli?“ vpraša babica, da poizve, kaj so otroci jeli, ker je imela skrb za njihovo zdravje. — „Jednega smo sneli, drugega sem hotela pribriniti za dom; ali ko sem pisala na desko, izmaknol mi ga je Koprivnik iz torbice. On sedi za menoj. Ako bi mu bila kaj rekla, nabunkal bi me bil, ko smo šli iz šole; to je navihanec!“ Babica tega ni otrokom pritrdila, ali sama si je mislila: „Vsaj tudi mi nismo bili boljši.“ Otroci so dobro vedeli, da je babica prizanesljivejša, nego mati; ona je pri mnogokaterej otročjej napaki oko zatisnola, ni branila, ako je bila včasih Barbika malo nagajiva; zato so tudi raji vse zaupali njej, nego materi, ki je po svoje ostrejše naravi vse ostrejše sodila.

XIV.

Bilo je nekoliko dni po prvem maju, bil je četrtek; otroci niso imeli šole, in so pomagali babici na vrteci zalivati cvetice in trto, ki je vže po zidu zelenela. Šli so tudi zalivat svoja drevesca; imeli so sploh ta četrtek mnogo opravila, ker vže tri dni Barbika ni pregledavala svojih lutek, in dečka nista mogla prevajati konjičev in vozičev, ter so puške in meči ležali v kotu. Tudi v golobjaku nista bila. Zajčke je krmila Nežika. V četrtek se je moralo vse storiti, kar se je zamudilo. Ko je babica cvetice zalila, pustila je otroke na igro, sela na rušnato klop pod plavi bezeg in začela presti, kar hipec ni mogla brez dela biti. Bila je žalostna, ni prepevala, ni opazila črne kokoši, ki je prišla skozi odprto vrzel na vrtec in začela po lebi brskati, ker jej nihče ni branil. Siva goska se je pasla pri plotu, rumena goščeta so vtikala glavice v plot, radovedno gledaje na vrtec; babica je prav rada imela goščeta, ali zdaj jih še zapazila ni. Na koliko strani so njene misli begale! Prišla je vest z Dunaja od Ivana, da ne pridejo sredi maja, da je komtesa Hortenzija hudo zbolela. Ako jej Bog zopet zdravje da, morebiti pride kneginja še na grajščino, ali gotovo to še ni. Gospa Terezika je plakala, ko je prišlo pismo, plakali so tudi otroci. Tonček je imel na dverih še samo

nekoliko čar izbrisati, in zdaj tako naglo je vsa tolažba splavala po vodi. In ta dobra, mila Hortenzija, da bi morala ona umreti, to jim ni šlo v glavo; pri nobeni molitvi niso opustili očenaša moliti za njeno zdravje. Ali otroci so se kmalu zopet potolažili; še manj je govorila vedno moléča gospa Terezika, in kedar koli je babica k njej v izbo prišla, našla jo je objokano. Nagovarjala jo je tedaj, naj hodi prijateljice obiskavat, da se premoti; babici je bilo vselej ljubo, kedar je Terezika kam šla, ker je predobro vedela, da se hčeri v osamelej hiši mnogokrat toži, in da bi raje živela s hrupnim svetom, katerega je bila mnogo let navajena. V zakonu je bila srečna; ali zlo je bilo pri tem, da je moral Ivan največi del vsacega leta v Beči prebivati, in ona v strahu in stiski ni mogla brez njega biti. In zdaj ne bi ona imela videti, moža in otroci ne očeta, morebiti vse leto. „Za življenje — življenje,“ reče si babica. Z Ivanom nameravala je priti Ivanka, druga babičina hči, mater obiskat, ž njo se razveseljevat, ž njo se posvetovat, ker se je imela možiti. Zelo se je babica vže veselila, in zdaj je splavala vsa nadeja. Skrbelo jo je pa tudi za Jakoba, ker je moral k vojaškemu naboru. Jakob je bil brhek, odkritosrčen mladenič; Zalika je bila vrla deklica; babica je imela obá zelo rada, želela je, da se vzameta in govorila: „Kder najde slika priliko, tam je blagost in sam Bog se veseli tacega zakona!“

Ali tudi tej radosti je grozila težka rana; Jakob je šel za rana z družimi k naboru. Vse to je hodilo babici po glavi, in zato je bila žalostna.

„Babica, le pogledite, Čopa tu brska. Počakaj, ti avša! Vššš!“ ogласi se Barbika, in babica povzdignovši glavo, vidi kokoš letečo z vrtea in na lehi izkopano jamo. — „To je para; kako hitro je prišla! Vzemi grablje, Barbika, in poravnaj leho. Lejte no, in tudi gosí so tukaj. Kličejo me, čas je, šle bi rade na gredi; spozabila sem se malo. Moram jim iti po zrnja.“ Izrekši to, odložila je babica vreteno in šla krmit perutnino. Barbika je ostala na vrteci in poravnava leho. Zdaj je prišla Zalika. „Si sama tukaj?“ vpraša pogledavši érez plot. — „Hodi sem, babica pride precej; šla je krmit perutnino,“ odgovori Barbika. — „Kde pa je mama?“ — „Šla je v mesto obiskat kumo to veš, mama joka, ker očeta morebiti letos ne bode; zato babica rada pošilja mamo, da se malo premoti. Mi vsi smo se zelo očeta veselili, in komtese tudi; pa vse nam je izpodletelo. Uboga Hortenzija!“ Izrekši to, pokleknola je Barbika z jednim kolonom na mejo, oprla komolec na drugo koleno, pokrila obraz z dlanjo in zamislila se. Zalika je sela pod bezeg, skleneni roki položila na kolena, glavo pobesila na prsi. Bila je zelo otožna, oči je imela od joka zatekle. — „To mora biti huda bolezen, ta vročnica; če ona umre, ah, moj Bog! Zalika, ti nisi

imela nikoli vročnice?" vpraša po kratkem molku Barbika. — „Nikoli, vse žive dni nisem bila bolna,“ žalostno odgovori Zalika. Stoprv zdaj jo je Barbika dobro pogledala in opazivši njeno promenjeno lice, je kvišku planola ter skočila k njej vprašaje: „Kaj ti je? So li vzeli Jakoba?“ — Zalika ni odgovorila, ali hudo je zajokala. Zdaj se je vrnola babica: „Je li so se vže vrnoli?“ vpraša naglo. — „Ne še,“ obrne se Zalika, „ali vsa nadeja je zastonj. Lucija se je neki zarotila, če ona ne dobi Jakoba, da tudi moj ne bode. Kar ona hoče, to župan stori; on je ž njo strašno prevzet, in gospod oskrbnik stori mnogo županu po volji. Oskrbnikova gospica ne more pozabiti, da je Jakob njenega milega osramotil; še vedno kuha žolč, in še mnogokaj je, mila babica, kar mi upanje podira.“ — „Ali vsaj je bil Jakobov oče v uradu, in kakor slišim, nesel je seboj par lepih zlatov; tedaj je vender še upanje.“ — „Res je, to je jedino naše upanje, ker so ga poslušali, da morebiti vender pomagajo; ali zgodilo se je vže večkrat, da so poslušali, ali ne pomagali; rekli so s kratka, da to ne gre, in človek je moral biti zadovoljen.“ — „Morebiti se Jakobu to ne pripeti; in ako bi se pripetilo, mislila bi, imeli bi poskrbeti, da njegov oče zbere odkupnino, tvoj oče pa ostalo privrže, da Jakoba pošteno odkupite.“ — „To je res, ali nam zmeta jedno „ako“ mila babica. Denarji, ki jih je stari za Jakoba dal, ti so vže tam, in moj oče nima več goto-

vine, nego je potrebuje za vsakdanje potrebe; in bodi si, da ima Jakoba tudi dosti rad in da mi naposled ne brani vzeti ga, vendar bi mu ljubše bilo, da mu zet kaj v hišo prinese, nego odnese. In bodi si tudi, da bi hotel denarja poiskati, Jakob je ponosne naravi, neče od mene nič vzeti; ne bi dal, da ga moj oče odkupi.“ — „On si morebiti misli: „Nevesta bogata je rada rogata,“ in tega se vsak ponosen mož ogiblje, mila deklica; tu mu pa ne bi bila pomoč v nečast. Sicer pa, čemu so besede o stvari, katere morebiti ne bode treba, in katera se, ako bi je trebalo, tudi opravi.“ — Škoda, velika škoda, da se je to zgodilo s tim Italijanom; takrat sem se smijala, zdaj pa jokam,“ reče Zalika. „Ako tega ne bi bilo, prišel bi bil Jakob v grad, dve leti bi bil tam služil in oprostil se vojaščine. To me najbolj žali, da sem tega sama kriva.“

„Blažena, zakaj bi sebe dolžila; kakor bi tule ta marjetica kriva bila, ako bi je hoteli obe imeti in prepirali se za njo? Tako bi morala tudi jaz sebe dolžiti, du sem zakopala pokojnega v jednako nadlogo; okolnosti so bile skoraj jednake, kakor pri tebi. Mila hčerka, koliko ljudij um zapusti, kedar se jih polasti jeza, sumljivost, ljubezen ali kakoršna koli strast? Ako bi šlo za življenje, v tem hipu jim nič ni mar. In kaj pomaga vse to, tudi najkrepostnejši človek ima slabosti.“ — „Babica, vi ste lanjsko leto o Proškovem godu rekli, da je vaš pokojni nekaj jedna-

cega zagrešil, zaradi česar je trpel, in zdaj ste zopet to omenili; jaz sem pozabila, kakor na lanjski sneg, vprašati vas od te dobe, povedite mi to zdaj. Čas mine, prinese druge misli, in tu pod tim bezgom se prav dobro sedi," vrosi Zalika. — „Naj bođe," reče babica; „ti, Barbika, idi in pazi na otroke, da ne pojdejo k vodi!" Barbika odide, babica začne: „Bila sem vže dorasla deklica, ko je začela Marija Terezija vojno s Prusom^{*)}. Cesar Jožef je z vojno udaril k Jaromiru, in Prus se je postavil na meji. Po vsej okolici je stala vojna, tudi po vaséh. V naši hiši smo imeli nekoliko prostakov in jednega višjega. Bil je ta človek lahke misli, izmej tistih, ki ménijo, da lahko precej vsako dekle v svoje mreže ujemó, kakor pajek muho. Jaz sem ga naravnost odbila; ali on ni nič maral za moje besede, otresel jih je, kakor roso. Ko beseda ni nič pomagala, zagradila sem do sebe vsako pot tako, da se nikdar nisva sama srečala. Vsaj veš, kako je to, da mora dekle tolikrat na dan teči na polje, na travnik, da odidejo domači in jo samo pusté, s kratka, da ni navada, niti potreba, da bi kdo deklice čuval in da se mora čuvati sama; tako najde zapeljivec dosti prilike svojemu namenu. Ali Bog me je čuval. Po trave sem hodila v ranih urah, ko je še vse spalo. Jaz sem od mladosti zgodaj vstajala; mati mi je mnogokrat rekla: „Kdor rano vstaja,

*) Spor o bavarskem nastopstvu 1777.

temu kruha ostaja; rana ura, zlata ura.“ Trdila je prav; tudi ako družega dobička od tega ne bi bila imela, gotovo sem imela veselje. Ko sem prišla zjutraj na vrt ali na polje, in videla travo lepo zeleno, porošeno, srce mi se je smijalo. Vsaka cvetica je stala kakor gospica, s povzdigneno glavico in blisketajočimi očesci. Povsodi se je širila vonjava, od vsacega listka, od vsake travice. Ptice, te majhne ubožice, frfetale so nad menoj in s petjem Boga hvalile; sicer je bila povsodi sveta tišina. Ko je pa začelo solnce izza gor vstajati, bilo mi je vselej, kakor bi v cerkvi stala; prepevala sem si in delo mi je šlo igraje izpod rok. Neko jutro žanjem, bilo je na vrtu; kar začujem za seboj: „Bog daj dobro jutro, Majdalenka!“ Ozrem se, hočem reči: „Bog daj!“ ali strahú nisem mogla izpregovoriti, srp mi je pal iz roke.“ — „To je bil tisti višji, ne?“ seže jej Zalika v besedo. — „Le malo potrpi,“ govori dalje babica; „to ni bil višji, sicer srpa ne bi bila spustila. To je bil strah od veselja. Jurij je stal pred menoj! Moram povedati, da ga tri leta nisem videla. To veš, da je bil Jurij sin naše sosede, tiste Novotne, ki je bila z menoj, ko sva s cesarjem Jožefom govorile?“ — „Da, to vem; tudi ste mi povedali, da se ni izučil za gospoda, ampak za tkalec.“ — „No, da, tega je bil njegov strije kriv, mladenič se je igraje učil; kedarkoli je šel oče v Rihново, vselej so ga hvalili. Ob nedeljah, ko je bil doma na počitnicah, prebiral je sosedom

sveto pismo namesti mojega očeta, ki je bil tudi dober bralec, in tako mu je to šlo, da je bilo veselje poslušati; Novotna je govorila: „kakor bi ga vže slišala pridigati.“ Mi vsi smo ga čislali, kakor bi bil vže posvečen; kedar je katera žena kaj dobrega imela, poslala mu je, in ako je rekla Novotna: „Ali moj Bog, s čim vam povrnemo,“ odgovorile so: „Ko bode Jurij gospod, dade nam blagoslov.“ — Midva sva skupaj rasla; volja jednega bila je volja družemu; ali ko je prišel na druge, tretje počitnice, nisem bila več proti njemu tako smela, sramovala sem se; in ko je za menoj na vrt hodil in po sili mi pomagal travo odnašati, delala sem si greh iz tega, da mu dopuščam; očitala sem mu, da to ni za gospoda, ali on mi se je smijal; koliko vode še v morje izteče, predno bode pridigoval! To je tako, človek obrača, Bog obrne. Ko je bil na tretjih počitnicah, kaj naglo je sporočil Jurjev strije iz Kladska, naj k njemu pride. Ta strije je bil tkalec, tkal je krasno tkanino in prislужil si par lepih zlatov; vzpomnil se je Jurja. Kuma ga ni hotela pustiti; ali oče sam jo je pregovarjal, naj ga pusti, da je to lahko njegova sreča, in očetov brat ima vsaj nekoliko pravice do njega. Šel je, kuma in moj oče sta ga izpremila do Vamberic. Ona sta se vrnola; Jurij je tam ostal. Tožilo se je po njem nam vsim, meni in kumi pa najbolj, le da je ona o tem govorila, jaz pa tega nisem nikomur razodela. Strije je rekel, da bode skrbel

za-nj, kakor za svojega sinú. Kuma je tedaj mislila, da hodi v Kladsku v šolo; veselila se je tedaj, da prejme skoro prvi duhovski red, ali prosim — Jurij je prišel črez leto domov in bil — izučen tkalec! Kuma je jokala, da je bilo groza; ali kaj je bilo početi; Jurij jo je prosil in rekel, da ni imel poklica za duhovski stan, če tudi bi se bil rad dalje učil. Ali strije ga je pregovoril, opominjal ga, dokléj bi se moral truditi in prah brisati po šolah, predno dobi kos kruha; pregovarjal ga je, naj se prime rokodelstva; to mu dade kmalu zaslužek, delalec je kruhovec, in toliko bolje mu pojde, ker je sicer učen. S kratka. Jurij se je dal pregovoriti, učil se tkalstva, in ker se je vsake reči sè vso ljubeznijo poprijel, naučil se je tudi kmalu tkalstva. V enem letu se je izučil in strije ga je poslal po svetu na preskušnjo, in sicer najpreje v mesto Berolin k svojemu znancu, ker se je imel še v delu utrditi. Jurij pa je popreje še nas na Českem obiskal. Takrat mi je prinesel ta-le molek iz Vamberie. "Izreksi to, izvela je babica iz neder klokečev molek, kateri je vedno pri sebi nosila; nekaj hipov ga je užaljeno gledala, potem pa, poljubivši ga, spravila in dalje govorila: „Moj oče ni zameril Jurju, da si je izbral rokodelstvo, pogovarjal je Novotno, naj si k sreči ne jemlje, da jo je nadeja prevarila. „Kdo vé, čemu je to dobro,“ pravi; „pustite ga, kakor si je postal, tako bode spal. Naj tudi piskre veže, da le svoje

delo umeje in ostane pošten, dober človek, pa je vreden take časti, kakor kateri gospod koli! Jurij je bil vesel, da se kum ni jezil na-nj, ker ga je rad imel, kakor lastnega očeta. Tudi Novotna si je dala dopovedati — kako pa si ne bi dala; vsaj je bil njen otrok, ki ga je ljubila; ni mogla tedaj želeti, da bi nesrečen bil v svojem stanu. Jurij je ostal pri nas nekoliko dnij, pa je šel po svetu in tri leta ga nismo videli in celo nič o njem slišali do tega jutra, ko je pred-me stopil. Precej sem ga vzpoznala, če tudi se je zelo izpremenil; vzrastel je nenavadno, pa kakor sveča, da bi bilo težko jednacega najti. Stopil je k meni, prijel me za roko in vprašal, zakaj sem se ga tako ustrašila?

„Kako se ne bi ustrašila“, odgovorim, „ker si prišel, kakor bi bil iz neba pal. Odkodi si prišel in kdaj?“ — „Naravnost iz Kladska; strije se boji, ker tam povsodi mlade ljudi v vojaščino love da me ne bi ujeli; poslal me je, jedva sem se iz ptujih krajev vrnil, na Česko in misli, da se morebiti tukaj laže skrijem. Prebil sem se srečno črez gore, in tu sem.“ — „Ali za božji čas“, rečem, „da te le tukaj ne ujemó; kaj pravi mati?“ — „Nisem je še videl. Ob dveh po noči sem dospel. Nisem hotel matere buditi. Mislil sem si, ležeš na travo pod Majdalenino okno, ona je rana, počakaš, da vstane, pa pojdeš, in legel sem na zeleno blazino. Zares, o tebi ne govoré zastonj po vasi: Predno

škorjanec zažvrgoli, Majdalena s travo domov hiti. Daní se stoprv in ti vže žanješ. Videl sem te na studenci umivati se in česati, in težko sem se vzdržal, da nisem k tebi pristopil; ko si pa molila, nisem te hotel motiti. Ali zdaj mi povej, če me še imaš rada?“ Tako je govoril; kaj družega sem mogla reči, nego da ga imam; vsaj sva se vedno rada imela od mladosti; in svoje žive dni mi ni prišla misel na družega. Malo sva se pogovorila, pa je šel Jurij v kočo k materi; jaz pa sem šla povedat očetu, da je prišel. Oče je bil moder mož, ni mu bilo ljubo, da je prišel Jurij v tako nevarnem časi.

„Ne vem,“ reče, „ali tu uide belej sukujji, kar je mogoče, storimo, da ga prikrijemo; le nobenemu ne povedite, da je tu.“ — Novotna, če tudi je bila zelo vesela, imela je vendar velik strah, ker je bil Jurij mej novince vpisan, pa jim je peté odnesel, da nihče ni vedel, kde je. Tri dni je sedel skrit na griči v senu. Črez dan je bila mati pri njem, na večer sem se zmuzavala tudi jaz k njemu, in tu sva se to in ono pomenila. Tako sem se bala za-nj, da sem hodila vse dni kakor izgubljena ovca, in pozabila se ogibati višjega, tako, da sem mu prišla nekolikokrat pred oči. On je morebiti mislil, da mu se hočem sladkati in začel je precej staro pesen peti; dala sem se ogovoriti; tudi mu nisem bila tako mrzla, kakor popreje, ker sem se bala za Jurja. Kakor pravim, Jurij je bil skrit; razvea

mene, njegove matere in mojih roditeljev nihče ni vedel za-nj; tretji večer idem iz koč, malo dalje se zadržim pri Jurji; povsodi je bilo vže vse tiho in precej temno; tu mi višji pot zapre. Zasledil je, da hodim zvečer h kumi, in me je na vrtu čakal. Kaj mi je bilo početi? Morala sem zakričati; Jurij na griči bi bil vsako glasno besedo umel, ali bala sem se ga poklicati. Povzdavala sem se v svojo moč, in ker višji ni poslušal lepe besede, začela sva se s pestmi bítí. Ne smeji se, deklica, ne smeji se, ne gledí, kakošna sem zdaj; nisem bila sicer velika, ali krepka: moje roke, navajene težkega dela, bile so utrjene. Lehko bi mu se bila ubranila, da ni bil začel v togoti groziti se in proklinjati. Zdaj se je pokazal Jurij in kakor strela skočil mej naju in zgrabil ga za goltanee. Slišal je proklinjanje, pogledal iz skrivališča, v mraku me je vzpoznal in brzo doli skočil; čudo, da si ni vratu zlomil. Ali kaj je on na to mislil; ne bi bil maral, da je grmada pod njim gorela. — „Je li to spodobno, pošteno deklico po noči tukaj napadati, gospod?“ kričal je Jurij. Jaz sem ga nagovarjala, prosila, naj pomisli, pri čem da je; ali on je držal gospoda kakor v kleščah, in ves se tresel od gnjeva. Vender si je dal dopovedati. „V drugem časi in na drugem mestu bila bi se drugače pomenila, ali zdaj ni temu časa; tedaj čujte in pametujte. Ta deklica je moja nevesta; če jej v prihodnje ne daste mirú, zapojeva drugo. Zdaj pojdite!“ Na

to je vrgel gospoda črez plot, kakor gnjilo hruško; mene pa je prijel okoli vratú in rekel: „Majdalena, vzpominjaj se mene, pozdravi mamó in ostanite zdravi; ta hip moram ubegnóti, sice me zasačijo. Ne bojte se za me, poznam vsako stezo in gotovo se prebijem do Kladska, in kakor tako skrijem. Prosim te, pridi v Vamberice na božjo pot, tam se bodeva videla!“ — Predno sem se zavedela, kde je vže bil! Tekla sem precej Novotnej pravit, kaj se je zgodilo; šle sva k nam; vsi smo bili, kakor brez glave. Vsa-cega šuma smo se prestrašili. Višji je razposlal vojake na vse poti, ker ni poznal Jurja; mislil je, da je iz drugega kraja, in da ga kde zasači; ali on jim je bil srečno peté odnesel. Ogibala sem se gospoda kolikor sem mogla; on pa se ni mogel drugače maščevati, le črnil me je po vasi, kakor nepošteno deklico. Poznali so me vsi, nič ni opravil. K sreči je prišel ukaz, naj se vojna dalje pomakne. Prus je udaril črez meje. Ali iz vse te vojne ni bilo nič; kmetje so jej rekli „kolačeva“, ker so se domov vrnoli vojaci, ko so pojedli kolače.“

„In kaj se je zgodilo Jurju?“ vpraša Zalka pazljivo poslušaje. — „Do vzpomladi nismo nič o njem zvedeli, ker v tih nemirnih časih ni hodil nihče po svetu. Bili smo, kakor na trnji. Prišla je vzpomlad — in še nič; šla sem na božjo pot, kakor sem Jurju pritrčila. Šlo je več znanih, in naši so jim mene poverili. Naš vodja

je bil mnogokrat v Kladsku, in moj oče mu je naročil, naj me tja pelje, on je vedel tam za vsak kot. „Ostanimo pri Gregorki, da se malo okrepčamo“, reče vodja, ko smo prišli v mesto. Šli smo v malo krčmo v predmestji. Pri Gregorki so ostajali vsi, ki so s Češkega prihajali; ona je bila iz našega kraja. Takrat se je v Kladsku še povsodi česki govorilo, in to je vže tako, da se ljudje, ki so domá iz istega kraja, radi vidijo. Gregorka nas je z velikim veseljem vzprejela, morali smo v njeno izbo. „Le sedite, jaz pridem precej, le malo vinske juhe vam pri-nesem“, reče in skoči skozi vrata. Moje srce je bilo kakor v kleščah; vesela sem bila, da bodem Jurja videla; ali bala sem se, da mu se je morbiti kaj zgodilo, ker se nisva videla. Zdaj naglo zaslišim zvenaj znan glas pozdravljati Gregorko in njo vzkliknoti: „Le noter, Jurij, notri so romarji s Češkega!“ Dveri se naglo odpró, noter stopi Jurij; ko ga pa zagledam, otrpnem, kakor bi me bila strela zadela. Bil je v vojaški obleki. Meni se je stemnelo pred očmi! Jurij mi je podal roko, objel me in skoraj jokaje rekel: „Lej, Majdalenka, jaz sem nesrečen človek; jedva sem se naučil rokodelstva in otresel, kar ni bilo za me, vže imam zopet nov jarem na vratu. Z dežja sem utekel in prišel pod kap. Ako bi bil ostal na Českem, služil bi vsaj svojega cesarja; zdaj pa moram služiti ptujega.“ — „Za Boga, prosim te, kaj pa si storil, da so te vzeli?“ rečem. —

„I nu, draga, mladost je norost. Nisem veroval izkušnemu strijeu, ko sem od vas pobegnil; povsodi se mi je tožilo, vse mi je bilo zoperno. Šel sem neko nedeljo s tovarši v krémo, nisem maral za noben ugovor. Pili smo, da smo se opili; zdaj pridejo v krémo novinski loveci.“ — „Ti potepuhi,“ seže mu v besedo Gregorka, ki je juho prinesla; „da je bil Jurij pri meni, nič mu se ne bi bilo zgodilo; jaz tukaj ne trpim njihovih prevar in sleparstev, vsaj strije drugam ne hodi, nego h Gregorki. I nu, človek ima vest, ta mladi svét — i nu, kaj je početi, ker nima razuma. Ali nič ne marajte, Jurij, vi ste lep mladenič, naš kralj ima rad velike vojake, ne pusti va dolgo brez žene.“ — „Naj bode to vže, kakor hoče,“ začne Jurij, „kar je, to je. Mi nismo bili pri pameti; loveci so nas v mrežo ujeli, in ko sem se streznil, bila sva vojaka, jaz in Lhotski, najmilejši moj prijatelj. Mislil sem, da si glavo odtrgam, ali kaj bi bilo to koristilo. Strije je tudi dosti tožil, naposled pa je začel misliti, kako bi se dala ta stvar vsaj polajšati, ako ne odvrnoti. Šel je h generalu in izprosil, da sem tukaj ostal, da bodem kmalu desetnik, i — to si še poveva. Ne delaj mi zdaj težkega srca; vesel sem, da te vidim.“ — Morala sva se tolažiti, kakor tako. Pozneje me je peljal Jurij k strijeu, ki je bil naju vesel. Zvečer je prišel tudi njegov tovaroš Lhotski, vrl človek. Vsaj sta ostala z Jurjem prijatelja do smrti. Oba sta vže v večnosti, in jaz sem še tukaj.“

„Vi se niste več domov vrnoli, kaj ne, babica? strije vas je pridržal?“ zdramila je Barbika, ki se je vže davno vrnola, babico iz mislij, v katere se je bila vtopila v vzpomenu tistih blaženih hipov, ko sta se z Jurjem sešla. — „I, ni bilo drugače. Dovolitev k možitvi, to je bilo vse, kar mu je strije še priskrbel. Samo čakali so, da pridem tja. Jurij je zvečer odšel, jaz sem ostala črez noč pri strijei. Bil je dober starček, Bog mu daj nebesa! Drugo jutro zgodaj je pritekkel Jurij, in dolgo sta se sè stricem o nekej stvari pogovarjala. Potem je stopil k meni in rekel: „Majdalenka, povedi odkritosrčno, na svojo vest, ali imaš mene tako rada, da bi z menoj tudi težave prenašala, očeta in mater zapustila?“ Jaz odgovorim, da ga imam. „Ker je tako, tedaj ostani tukaj in bodi moja žena“, reče, prime me za glavo in poljubi me. Nikdar me ni poljubljaval, te navade mej nami ni, ali od samega veselja ubožce ni vedel, kaj dela. „Pa kaj poreče mama, kaj porekó naši?“ odgovorim in srce mi se je treslo od radosti in tesnobe. — „Kaj porekó; vsaj naju imajo radi, vsaj ne bodo hoteli, da bi se mučila.“ — „Ali, moj Bog, Jurij; vender naju morajo roditelji blagosloviti.“ — Jurij ni nič odgovoril, ali strije je pristopil k nama, poslal Jurja ven in rekel: „Majdalenka, ti si pobožna deklica, povšeči si mi; vidim, da bo Jurij srečen, da mu se ne toži zastonj po tebi. Jaz bi mu branil, ako bi bil on drug človek; ali

on ima svojo glavo. Ako mene ne bi bilo, obupal bi bil, ko so ga vzeli; skušal sem ga potolažiti, in sicer s tim, da sem mu dobil dovolitev k ženitvi. Ne morem ostati na laži. Na Česko ne smé, in ako bi ti zopet domov šla, kdo vé, ali bi te vsi ne pregovorili. Ko bosta poročena, pa pojdem s teboj v Olešnico, in roditelja ti blagoslova ne odrečeta. Romarjem damo pismo. Pojutrnjem bosta poročena v vojaški kapeli; jaz bom nadomestoval vajine roditelje in jemljem si to na svojo vest. Majdalenka, pogledi me, imam glavo belo kakor sneg; misliš, da bi kaj storil, kar ne bi mogel pred Bogom opravdati?“ Tako mi je govoril strije in solze so mu lice polile. Udala sem se. Jurij, čudo, da od veselja ni uma izgubil. Nisem imela več obleke, le to, kar je bilo na meni. Jurij mi je brzo kupil sukno, krilo in granate za poroko. Drugo mi je priskrbel strije. To so ti granatje, katere imam še zdaj, mezlanko podleskove barve in sivo krilo. Romarji so odšli; strije jim je dal pismo, da tam nekoliko dnij ostanem, in da ž njim pridem; nič družega ni pisal ter menil: „Bolje bode, da si to sami povemo. Tretji dan zgodaj je bila poroka, vojaški duhovnik naju je poročil. Gregorka je bila teta, Lhotski drug, njegova sestra družica, strije in še jeden meščan prič, sicer ni bilo nikogar pri poroki. Gregorka nam je napravila gostijo, in tako smo ta dan v božjem strahu in veselji praznovali, vzpominjaje se svojega doma. Gregorka je dražila

Jurja pri mizi. vedno mu govoreč: „Vi, vi, ženin, zares še ne poznam vas več; to ni tisti otožni Jurij; ali ni čudo, da vam lice gorí!“ — Govorilo se je to in ono, kakor je to vže navada. Jurij je hotel, da bi precej pri njem ostala; ali strije tega ni dopustil, dokler se ne vrneva s Českega in z Vamberiške božje poti. Za nekoliko dnij sva šla v Olešnico, jaz in strije. Kako so se čudili, da sem poročena; kako je mati jokala, da je Jurij vojak, tega ne morem popisati. Moja mati je roké lomila in vjednomer tožila, da jo zapustim, ter idem na ptuje za vojakom, da so mi vlasjé vstajali. Oče pa je umno in modro rekel: „Naj bo konec tega, kakor si si postlala, tako bodeš spala. Imata se rada, naj skupaj živita; ti, mati, veš, da si tudi ti zaradi mene zapustila očeta in mater, in to je namen vsake deklice. Kdo ti je kriv, da je zadela Jurja ta nesreča. Tudi služba tam ne traje dolgo; ko to tlako prebije, lahko pride k nam. In vi, kuma, umirite se; Jurij je moder mladenič, in tožilo se mu ne bode, za to je vže poskrbel. Ti, Majdalenka, ne plakaj, Bog ti daj srečo; s komer si šla pred oltar, da bi s tim šla v grob.“ Tako me je blagoslovil oče in polile so ga solze. Tudi materi sta plakali. Moja mati, svoje žive dni skrbna za vse, imela je glavo polno. „To je tvoja pamet“, karala me je; „nima tam ne perila, ne oprave, ne obleke, in omoži se. Kar stojim na svojih nogah, nisem videla tacih ljudij.“ — Dali so mi primerno doto,

in ko sem imela vse v redu, vrnola sem se k Jurju in do smrti ga nisem zapustila. Ta nesrečna vojna, da je ni bilo, lahko bi še živel. Vidiš, da vem, mila deklica, kaj je veselje in kaj je žalost; da vem, da je mladost — norost“, dokonča babica svoje pripovedanje položivši z mirnim nasmehom suho roko na okroglo Zalikino rame.

„Mnogo ste izkusili, babica, ali bili ste vendar srečni; dosegli ste to, kar je srce želelo. Ako bi vedela, da bodem tudi jaz po tolikih britkostih srečna, rada bi jih nosila, bodi si, da moram Jakoba tudi štirinajst let čakati“, reče Zalika. — „Prihodnost je v božjej roci. Kar bo, to bo, temu se ne ogneš, deklica, in najbolje, da se udaš v božjo voljo!“ — „Kako pa; ali človek se vselej ne more spametovati, in jokala bodem, ako mi Jakoba vzemó. Ž njim mi odide vse veselje, brez njega mi je jedina podpora strta.“ — „Kako govoriš, Zalika, ali nimaš očeta?“ — „Imam dobrega očeta, ohrani ga Bog, ali star je in nadložen. Vže letos me je nago varjal, naj se omožim, da bi kdo njegovo breme prevzel; kaj počne, ako Jakoba vzemó? In jaz vendar družega ne vzamem, in če se vsi na glavo postavijo; delala bodem kakor črna živina, da oče ne bode mrmral, in če to ne pojde, ne bom se možila. Ah, babica, vi ne verujete, kake težave imam v krčmi! Ne mislite na delo, Bog čuvaj, to mi ni težko, ali to, kar moram mnogokrat poslušati, to mi mrzi.“ — „In si ne moreš po-

magati?“ — „Prosim vas, kako? Kolikokrat sem vže rekla očetu: „Lejte, oče, tako in tako je to, ne trpite tacih gostov“; ali on nikomur ne reče rad žalbesede, ne bi rad odgnal gostov, in za to mi vedno govori: „Prosim te, dekle, eci kar hočeš, le nepriljudna ne bodi, da gostov ne odženeš; veš, da je to naš zaslužek.“ — Ne smem biti nepriljudna in osorna; sem-li priljudna, nakopljem si zopet na glavo, kakor vselej, grdih jezikov; vesela, radopeva, kakor sem vedno bila, težko še bodem; kaj bi tedaj počela? Ako bi bili vže kaki bahači, kmalu bi jih izmela; ali gospod oskrbnik in pisar iz graščine, to sta nadležna gosta, tih imam poln želodec. Sramujem se vam povedati, kako me ta stari kozel zalezuje, kakor bi mu nekdo šepetal, naj si prizadeva, da mi Jakoba iz glave spravi, ker vé, da je moj branitelj; menda se boji, da bi mu se zgodila taka, kakor Italijanu. Véde se, kakor bi hotel županu ustreči, to sé vé, in za hčer se maščevati; ali slepar misli le na se. Oče se ga boji in uboga mati, to veste, kakor bi je na svetu ne bilo, več leži, nego hodi; te ne morem s tako rečjo nadlegovati. Ako bi bila omožena, vse to bi bilo drugače; kedar nisem mogla koga trpeti, le Jakobu sem rekla, in ako ga ni mogel odgnati, pazil je, da me še neprijazno pogledati ni mogel. Ah, babica, da bi vam mogla povedati, kako ima on mene rad, in jaz njega; ali to ni mogoče,“ in deklica upre komolca ob koleni, skrije lice v dlan in umolkne.

Zdaj tiho stopi Jakob na vrtec, da ga nobeden ne zapazi. Krasno njegovo lice je mračila žalost in kalila mu bistre oči; črnkaste vlasé, ki se so mu popreje vihrali okoli čela, imel je ostrizene, namesti visoke vidrovke, vojaško kapico, za njo smrekov brst. Barbika se je Jakoba prestrašila, babici so pale roki na kolena, v lice je obledela in tiho zašepetala: „Bog ti pomagaj, mladenič!“ — Ko je pa Zalika glavo vzdignola, in Jakob jej roko dal in zamolklim glasom rekel: „Jaz sem vojak, črez tri dni moram v Gradec!“ ómedlela je in mu pala v naročje.

XV.

Drugi dan, ko je šla, kakor po navadi, babica otrokom naproti, bila je prva njena beseda: „Ugonite, otroci, kdo je pri nas?“ Otroci se malo zavzemó, ne pride jim precej na misel, ali kmalu vzklikne Barbika: „Lovec Sluga, kaj ne, babica?“ — „Zadela si, in pripeljal je seboj svojega sinka.“ — „I je! to sem vesel, tecimo k njemu!“ vzklikne Jožek in se v tek spusti in Tonček steče za njim, da jima torbici od boka odskakujeta. Babica kliče, naj gresta, kakor ljudjé, in ne skačeta, kakor zver, pa kde sta dečka vže bila. Skoraj brez sape butita v izbo: mati ju hoče karati, ali lovec Sluga stegne po njiju dolge svoje roké, vzdigne tega in onega, objame in v lice poljubi. „In kaj sta vse leto počenjala, kako sta se imela?“

vpraša z debelim glasom, ki je v malej izbi močno bobnel. Dečka ne odgovorita brzo, svoje oči upirata v dečka, ki je bil v Barbikinih letih in stal poleg loveca Sluge. Bil je lep dečko, ves očetu podoben, dasi njegovi udje niso bili še tako jeurnati, kakor očetovi; lica je imel cvetoča, in iz očíj mu je blisketalo zgoli detinsko veselje. „Aha, vidva gledata mojega dečka! no, le pogledita ga, in sezite si v roke, da bodete dobri tovarši. To je moj Orel.“ Tako govoré pred se postavi sina, ki se nič ni sramoval, in dečkoma roke podajal. Zdaj je prišla Barbika z babico in Neško. „No, in tu vidiš Barbiko, o katerej vam sem doma pravil, da mi vselej prva pride želet dobro jutro, kedar tukaj prenočujem. Letos pa, kakor vidim, je to drugače; hodite vže v šolo, in toraj mora Jožek zgodaj vstajati z Barbiko. In kako vam je všeči v šoli, ali ne bi raji hodil po lesi, Jožek? Lej, moj Orlek mora z menoj za prežo, na goro; znal bode kmalu tako streliati, kakor jaz,“ izprašuje in pripoveduje lovec, krog katerega so otroci stali. — „O, ne govorite tega,“ reče babica; „Jožek se rad straši in bode hotel videti Orlovo puško.“ — „Nu, zakaj pa ne, naj jo pogleda; idi Orlek, prinesi mu jo, vsaj ni nabita.“ — „Ni ne, oče, poslednji strel sem zapalil, kakor veš, na kanjo,“ reče deček. — „In ustrelil si jo, s tim se smeš pohvaliti. Idi, pokaži jo dečkoma!“ Dečka sta veselo z Orlom z hiše stekla, babici pa ni dalo mirú; da si je

Sluga trdil, da je Orlek pazljiv, morala je za njimi. „In tebi je ime, kakor ptiču?“ vpraša Nežika Orla, ko so bili zvenaj in sta Jožek in Tonček gledala ustreljeno kanjo. — „Meni je pravo ime Avrelij“, posmeje se sinek Nežiki; „ali očetu je povšeči imenovati me Orla, in tudi meni je to ljubo; orel je lep ptič. Naš oče je nekdam ustrelil orla.“ — „To ménim“, reče Jožek, „jaz ti pokažem orla in mnogo zverij, imam jih naslikane v knjigi, ki sem jo lani na rojstveni svoj dan dobil, pojdi z menoj.“ To izgovorivši, vleče Orla v izbo in mu brzo knjigo prinese. Orlu so bile živali prav povšeči, in tudi lovec Sluga je z veseljem list za listom pregledoval. „Tega lani nisi imel?“ vpraša Jožka.

„To mi je dala komtesa na rojstveni moj dan, in Zalika mi je prinesla par golobov in lovec zajčke, babica mi je dala dvajsetico, roditelja novo obleko!“ hvali se Jožek. — „Ti si srečen mladenič“, začne lovec Sluga, gledaje v knjigo, in opazivši lisico, nasmeje se: „Kakor živa, čakaj, pasja dlaka, tebi moram posvetiti!“ — Tonček, mislé, da to veljá naslikanej, čudno pogleda loveca, ali lovec Sluga reče z nasmehom: „Ne boj se, tej lisici nič ne storim, ali nekej v gorah, katerej je podobna; to moramo vščipnoti, dela nam mnogo kvara.“ — „Morebiti jo Peter vjame, jaz sem ž njim pastí nastavljal, predno sva odšla,“ méni Orlek. — „I, deček, lisica je desetkrat bolj zvita, nego Peter; ima

duh in sluh, da ne bi človek verjel, in sicer je bila vže jedenkrat v pasti. Mrha, nastavili smo jej pečenke, mislili smo, da jo moramo imeti; bila je lačna, in pasja noga, kaj mi je storila? pojela je pečenko, odgrizla si ujeto nogo in ušla. Zdaj jo težko dobim, škoda človeka zmodri, in lisica, za res, je tako prebrisana, kakor človek, pripoveduje lovec zapored liste prebiraje. — „Vsaj pravi pregovor: zvit kakor lisica“, reče babica. — „Tu je orel, tu!“ vzkliknejo dečki, kazoč krasno, za plenom letečo ptico z razpetima perutima. — „Prav tacega sem ustrelil; bil je krasen ptič; skoraj mi je bilo žal za njim; ali kaj se hoče, take prilike človek vsak dan ne najde. Zadel sem ga dobro; in to je prva stvar; žival se ne smé mučiti.“ — „To pravim tudi jaz“, oglesi se zopet babica. — „Ali se vam ne smili žival, oče lovec? jaz ne bi mogla nobene živali ustreliti“, reče Barbika. — „Pa zaklati jo morete“, nasmeje se lovec, „in kaj je bolje, ako žival ne vidi nevarnosti in kar na hip pade, ali, ako jo popreje z lovljenjem razbegate, s pripravami uplašite, in potem stoprv zakoljete, mnogokrat tako nerodno, da vam pol živa pol mrtva uteče.“ — „Mi ne koljemo perutnine“, odgovori Barbika, „ampak Uršika, njej se ne smili, in precej je mrtva.“ — Še nekoliko hipov so gledali otroci živali, potem jih je poklicala mati k večerji. Sicer so izpraševali otroci loveca Slugo o gorah, hoteli so vedeti, ali morebiti ni zablodil v Rebr-

colov vrt, in to in ono; zdaj pa so povpraševali zaporedoma le Orla, poslušali ga in se zelo čudili, ko jim je mladi deček pravil o nevarnostih, katere je z očetom vže prebil, o zverinah, katere je vže ustrelil; ko jim je popisoval velike snežne zamete, ki leže po gorah, ki zasipajo cele vasi, da leže pod njimi, kakor bi bile pokopane, in da morajo ljudjé, ako hodijo na vrh, skozi dimnike hoditi ter si vsak od svoje hiše pot delati. Ali vse to Jožka ni prestrašilo; še vedno si je želel, da bi bil vže tolik, da bi mogel iti k lovcu Slugi. „Ko bodeš ti pri nas, pa dadé mene oče za promeno k Riesenburškemu lovcu, da poskusim tudi lažje lovstvo.“ — „To je škoda, da te ne bode domá“, tožil je Jožek. — „Ne bode se ti tožilo, imam še brata in sestro; brat Anzelj je tolik, kakor ti, in sestra Marinka te bode rada imela“, reče Orel. Ko so na dvoru sedeči otroci poslušali Orlove povesti in proti luči gledali skozi kristale, katere jim je prinesel, poslušal je Sluga babico, ki je pravila o povodnji in razlagala vse novice, ki so se to leto prigodile. „In je rodovina mojega brata na Riesenburku zdrava?“ vpraša lovec. — „Da, zdrava“, odgovorí Proškova gospa. „Anica lepo raste; dečka hodita v šolo na Črno goro; imata bliže tja, nego v mesto; čudno je, da lovca še ni tukaj; rekel je, da vas pride pozdravit, ko pojde na prežo. Zjutraj je bil tukaj in prinesel mi poročilo iz grajščine, da je prišlo iz Beča pismo. Šla

sem brzo v grad in zvedela, da je komtesa prebolela, da kneginja morebiti o žetvi na štirinajst dni semkaj pride, potem pa v Florenco odide. Upam torej, da naš oče tukaj ostane čez zimo; kneginja neki ne vzame spremstva seboj. Po koliko letih bodeva zopet dalj časa skupaj!“ Vže davno Proškova gospa ni toliko govorila, davno vže ni bila tako vesela, kakor ta dan, ko je dobila veselo novico, da njen mož pride.

„Hvala Bogu, da je gospica prebolela, bila bi večna škoda te mlade, dobre duše. Vsi smo Boga prosili za njeno zdravje; še včeraj je tukaj Kodrnova Cilika zaradi nje jokala,“ reče babica. — „Ima tudi za kaj plakati,“ méni Proškova gospa. Lovec Sluga vpraša, kaj s tim méni, in babica mu pove, kako je bilo v gradu, ko je bila tja povabljena; pri tem pa je le komtesi pripisovala to, kar je storila za Kodrnovo rodovino. „Jaz sem slišal,“ pravi lovec, „da je komtesa njena hči.“ — Zdaj potrka nekdo na okno. — „To je kum, poznam ga po trkanji, le notri!“ zakliče precej glasno Proškova gospá. — „Ljudje imajo hudobne jezike,“ reče babica na lovčevo vprašanje; „kdor po solnci hodi, senca ga izpremlja, to ni drugače; — kaj je za to, naj bode čigar hoče.“ — Riesenburški kum stopi v izbo, in oba lovca se srčno pozdravita. „Kaj vas je zadrževalo, da vas doslej ni bilo?“ vpraša babica, boječe se oziraje na puško, katero je lovec na čavelj obešal. — „Imel sem preljubega gosta, gospoda

oskrbnika, prišel je po drv; prodal je svoj delež, zdaj bi rad imel vže zopet za naprej drv, in hotel bi človeka v prevaro zapeljati. Ta bi bila lepa. Precej sem videl, da ima kaj tacega na sreci; govoril je kakor bi med lizal. Ali povedal sem mu, kar mu gre! Tudi sem ga pičil zaradi Jakoba; žal mi je tega mladeniča in tudi Zalike. Denes zjutraj sem spil tam polie ola, skrbel sem, kako bo s to stvarjo. To ima na vesti ta saprabolt“ — lovec se lopne po ustih, vzpomnivši se, da sedi pri babici. — „Kaj se je zgodilo?“ vpraša Sluga, in zgovorna babica mu je povedala, da so Jakoba v vojake vzeli, in kako se je to zgodilo. — „Tako je na tem sveti, kamor se človek obrne, povsodi nahaja nadloge in britkosti, mej velikimi in majhnimi, in kdor jih nima, dela si jih sam“, reče Sluga. — „V nesreči in nadlogi se čisti človek, kakor zlato v ognji. Brez žalosti ni radosti. Ako bi vedela kako, rada bi pomogla deklici, ali mogoče ni. Mora za zdaj potrpeti, kakor more. Najhuje jej bo jutri, ko Jakob odide.“ — „Tedaj vže jutri pojde“, čudi se lovec; „no, tim je sila. Kam pojde?“ — „V Gradec.“ — „Imava tedaj isto pot, le da jaz pojdem s plavci na plavčici po vodi, on pa po suhem.“ — Dečki so pritekli v izbo. Jožek in Tonček sta kazala lovcu kanjo, katero je Orlek ustrelil, Orlek pa je očetu povedal, da so bili pri jezi, in da je tam videl brezumno Viktorico. — „Je li še živa ta osoba?“

vpraša Sluga. — „Da, uboga, bolje bi jej bilo pod zemljo, nego na zemlji“, odgovori babica. „Ali vže hira in stara se; malokdaj jo slišimo še peti, le v svitlih nočéh.“ — „Ali pri jezi vender le sedéva in strmf v vodo, mnogokrat do polnoči in dalje“, odgovori lovec. „Včera sem šel mimo nje, lomila je vrbove mladike in metala jih v vodo; bilo je vže pozno. „Kaj tu delaš?“ vprašam. Ona molčí; vprašam je drugič, zdaj se v mé ozre, zasveté se jej očí; mislil sem, da v mé skočí; ali morebiti me je vzpoznala, ali jej je kaj na misel prišlo, obrnola se je zopet k vodi in metala vejico za vejico črez jez. Nikdar človek ž njo nič ne opravi. Smili se mi, želel bi, da jo reši smrt tega tožnega živjenja; ali, ako je ne bi videl sedeti pri jezi, ako ne bi slišal, ko stojim na preži, njene pesnice, pogrešal bi nečesa, tožilo bi mi se“, reče lovec, kanjo v roci drže. — „Česar se človek navadi, tega se težko odvadi; navada je železna srajca“, reče Sluga, devaje užgano gobo v kratko drateno pipico, in ko nekolikokrat zaporedoma puhne dim proti stropu, dalje govori: „Naj bo vže človeka, zverí ali stvarí. Tako sem tudi jaz navajen, kedar grem na pot, té-le pipe; moja mati je iz jednake tobak pila, kakor bi jo videl sedeti na klopi pri pragu.“ — „Kaj pravite, vaša mati je tobak pila!“ vzklikne Barbika čudé se. — „V gorah mnogo ženskih tobak pije, vzlasti starke, le da pijó namesti tobakovega perja

krompirjevec s primešanim višnjevim listjem.“ — „Ne mislim, da bi to dišalo“, reče lovec in zapali tudi pipo, ali poslikano porcelanko. — „Imam tudi nekatera mesta v lesi rad“, začne zopet Sluga, „na katerih nehoté postajem; pri ljubila so se mi, ker me vzpominjajo, bodi si katere osebe, ali milih in nemilih dogodob mojega življenja. Ako bi manjkalo na tih mestih le jednega drevesa, le jednega grma, pogrešal bi jih. Na nekem mestu vrhi propada stoji osamela smreka, staro drevó; na jednej strani sezajo njene veje nad globok propad, v njegovih razpoklinah raste sem ter tja praprot ali brinje, in spodaj šumi potok črez skalovje od slapa do slapa. Ne vem kako je to, da sem vselej zablodim, kedar me kaj tiščí, ali kaka nesreča zadene. Tako je bilo, ko sem hodil za svojo ženo in mislil, da je ne dobím; roditelja sta jej branila, in stoprv pozneje privolila. Tako je bilo, ko mi je umrl prvi sin in ko sem pokopal staro mater. Vselej sem šel od doma, hodil brez namena, nisem gledal, ne na levo, ne na desno, in brez volje so me nesle noge v čudapolno dolino, in ko sem stal nad propadom pri temnej smreki, ko sem gledal pred seboj gorske vrhe, družega nad drugim, bilo mi je, kakor bi mi se od srca kamen odvalil, nisem se sramoval solz. Ko sem objemal razpokano smrekovo deblo, zdelo se mi je, da je življenje v njem, da umeje mojo žalost; veje so nad menoj šumele, kakor

bi z menoj vzdibovale in hotele mi tožiti o jednecej britkosti.“ Sluga je utihol, velike oči obrnol v luč, ki je na mizi gorela, iz ust mu se je zakadil, namesti besedij, proti stropu lehak dim, kateri so izpremljale njegove misli.

„Za res, človeku se včasih zdi, kakor bi drevesa živela,“ reče Riesenburški lovec. „Vem to iz izkušnje. Nekdaj — vže je nekoliko lét — kazal sem drevesa, ki se imajo posekati. Logar ni mogel iti, jaz sem šel k drvarjem gledat. Drvarji pridejo in hočejo najpreje posekati krasno brezo; nobene hibe ni bilo na njej, lepo je stala kakor gospa. Zagledal sem se v njo, in tu mi se je zdelo — smešno je to, ali tako je bilo — kakor da mi se k nogam priklanja, kakor da me z vejami objema, in mi na uho šepeta: „Zakaj mi bočeš vzeti mlado življenje, kaj sem ti storila?“ Zdaj je zazvenela ostra pila po koži in zarezala jej deblo. Ne vem, ali sem zakričal, samo to vem, da sem hotel ustaviti drvarje, da ne bi dalje rezali. Ko so me pa čudno pogledali, sram me je bilo, pustil sem jih pri delu in utekel iz lesa. Celu uro sem blodil, in vedno mi se je misel vrivala, da me breza prosi, naj jej ne vzamem življenja. Ko sem se na posled premagal in na mesto vrnol, ležala je na tleh, nobeden list ni trepetal na njej, ležala je kakor mrtvo truplo. Polastilo me se je kesanje, kakor bi bil koga ubil. Koliko dnij sem bil ves pobit, ali nikomur nisem nič povedal, in ako

se ne bi bila denes beseda o tem sprožila, nikdar ne bi bil tega omenil.“ — „Tudi meni se je nekdanj enako godilo,“ začne Sluga z debelim glasom: „Imel sem dati zver gospodi. Idem na lov. Tu mi pride srna naproti. Lepa žival, kakor bi si jo izmislil. Veselo se je ozirala in pasla po lesi. Smilila mi se je, ali mislim: nisi-li bedak, čemu je to? Strelim, ali roka mi se je tresla; zadel sem ubežno, pala je, ni mogla uteči. Pes se je pogнал proti njej; ali jaz sem mu branil in nisem dal, da bi jo bil mučil. Šel sem k njej in ne morem povedati, kako britko, žalostno in proseče se je ta žival v me ozrla. Vzel sem nož in zabol ga jej v srce; stresli so se jej udje in bila je mrtva. Jaz pa sem se spustil v jok in od te dobe — no, kaj bi se tega sramoval“ — „Oče neče streljati na srne,“ naglo reče Orlek. — „Prav si povedal. Kedar koli merim, vidim pred seboj ranjeno srno, njene žalostne oči, bojim se da ne bi zgrešil in zver le ranil; takrat rajši ne sprožim.“ — „Imeli bi samo zle živali streljati, dobrih pa ne, tih je škoda.“ oglasi se Tonček, ki se je skoraj solzil. — „Nobena zver ni tako dobra, da ne bi bila tudi zla, in tudi ni nobene tako zle, da ne bi bila tudi dobra, kakor je to pri ljudeh. Zmota je, če mislimo, da mora zver, ki ima lepo, mirno lice, tudi dobra biti, in da je zla, katera nam ni po srci. Na svetu je večkrat lice daleč od resnice. To je vže tako, da človek tisto stvar, ki mu ni mari, lažje po-

greša, in za njo tako ne žaluje, kakor za tisto krasno, ki mu je draga, in zato mnogokdo onej ni pravičen . . . Bil sem nekdam v Gradei, ko sta bila dva hudodelca na smrt obsojena. Jeden je bil lep človek, drugi pa grd, nepriljuden, čuden. Prvi je ubil svojega tovarša, ker ga je imel na sumu, da mu je milo izneveril. Drugi je bil iz našega kraja; šel sem ga vprašat v ječo, ko je bil vže obsojen, ali ne želi kaj poročiti domačim, da mu to iz srea rad opravim. Pogledal me je, divje se zasmijal, odmajal z glavo in rekel: „Komu bi kaj sporočal, koga pozdravljaj? Jaz ne vem za nikogar.“ Obrne se od mene, skrije obraz v dlan, en hip tako poseđi, pa poskoči, postavi se s prepreženima rokama pred me ter vpraša: „Človek, ali mi storiš, kar želim?“ — „Storim, iz srea rad,“ odgovorim in podam mu roko. V tem hipu je oblila njegovo obličje neznana britkost, da bi bil za-nj vse storil; njegovo lice je zgubilo vso mrzkobo, oznanjevalo je le britke čute. Moral mi je dobro videti v sree, ker mi je roko naglo podal, stisnil jo in s trepetajočim glasom rekel: „Ako bi mi bili mogli pred tremi leti roko tako podati, ne bi bil tukaj. Zakaj se nisva srečala? zakaj so me srečavali samo ljudjé, ki so me v prah metali, ki so moje lice zasmehovali, ki so me s pelinom in žolčem pojili! Mati me ni ljubila, brat me je izgnal, sestra me se je sramovala, in ta, o katerej sem mislil, da me ima rada;

za katero sem življenje zastavil, katerej bi za jeden nasmehljaj zvezde z neba iztrgal, zaradi katere mi je bilo tolikokrat žal, da nimam deset življenj, da bi jih podaril njenej ljubezni: ta mi je osle kazala, in ko sem hotel slišati iz njenih ust, kar so vsi govorili, obrala in izgnala me je skozi dveri, kakor psa.“ In ta čudni človek se je jokal, kakor dete. Kmalu je otrl solzé, prijel me za roko in šepetal: „Ko pridete v Maršovski les, idite v čudapolni dol; nad propadom stoji samotna smreka, tej nesite moj pozdrav, in ujedam*), ki krog nje letajo, in visocim goram. Pod njenimi vejami sem prespal več let, njej sem povedal, kar nobeden ne ve, pod njo nisem bil taka reva, bil sem — “ Umolkol je, sédel zopet na klop in ni več izpregovoril, ni me več pogledal. Žalosten sem šel od njega; ljudje so grajali, proklinali tega grdeža, da je vreden smrti, da mu hudoba iz očij gleda, da neče izpovednika in nobenega družega videti, da ljudem jezik kaže, in da ide k smrti, kakor v gostje. Lepega so milovali, pulili se za pesen, katero je zložil v ječi, in vsakdo je želel, da bi ga pomilostili, ker je le zaradi ljubosumnosti ustrelil tovarša; oni pa je neki iz gole hudobije ustrelil deklico, ki ga ni nikdar razžalila, i neki da je ljudi moril. Tako sodi vsak po svojem nagibu; vsaka glava ima svojo pamet; vsacemu očesu je stvar drugačna; zato je tudi težko resnico

*) Ujeda, Raubvogel, na Gorenjakem v rabi.

zadeti: to-le je tako, in ne sme biti drugače. Le Bog pozna svét, on vidi v najskrivnejše dno človeškega srca in ga sodi; on umeje jezik svoje živali, njemu je vidljiva kronica vsake bilke, on vé pota vsacega žužka; kamor on veli, tja buče vetrovi, njegov prst kaže pota deročim rekam.“ Lovec je umolknol, pipa mu je ugasnola, njegovo oko se je krasno svetilo, njegovo obličje je bilo podobno gorskej dolinici, osvitljenej žarkom jesenskega solnea, v katerej je pa še dosti zelenja in cvetic, naj si na vrhah tudi sneg leži. Vsi so se zagledali v loveca Sluga, dokler se babica ne oglasi: „Prav ste rekli, lovec Sluga, prijetno vas je poslušati, kakor gospoda na leci. Ali čas je otrokom léč; vašega sinka je pot utrudila, vas tudi; jutri si povemo več.“

„Daj mi, Orlek, to kanjo za čuka, čemu bode tebi?“ reče lovec, vzemši puško na ramo. — „I prav rad.“ — „Midva jo k vam jutri zgodaj prineseva,“ prosila sta dečka. — „Ali ne pojdeta v šolo?“ — „Za jutri sem jima odpustila šolo, da se naradujeta gosta,“ reče mati. — „No, jaz pustim tudi moja korenjaka domá, da boste imeli dober dan. Pridite tedaj; lahko noč! Zdravi!“ — Prijazni brat dolinar, kakor mu je lovec Sluga nekđaj rekel, segel je prijateljem v roko, poklical Hektorja, ki je bil Orleku posebno všeči, in šel skozi dveri. Zjutraj, predno so se otroci oblekli, stal je Orlek vže na plavčici, s katero so k bregu pripluli. Po južini

je šel Sluga z dečki k lovcu, babica z Barbiko in Nežiko pa h krčmarjevim, Jakobu slovo dat. Krčma je bila natlačena, bili so tam očetje in matere odhajajočih novincev, tovarši, sestre in znanci. Dasi je drug drugemu sree dajal, dasi krčmarjevi in Zalka niso nehali točiti, dasi je tudi Jakob pri pipi pomagal, če tudi so mladeniči prepevali različne vojaške in vesele pesni, da bi se hrabрили, vendar vse to nič ni pomagalo; nobeden se ni opil, kakor takrat, ko so šli k naboru. Takrat so si pripeli zelenih smrekovih brstij na kape, nemilo vriskali, pili, prepevali, da bi zatopili in oglušili strah in bojazen. Vsaj je imel tudi najravnejši, najlepši mladenič še nekoliko upanja. Tolažila jih je deklinška žalost, roditeljska ljubezen, katera v tacih hipih, kakor vroča reka, skrita v dnu zemlje, na vrh izpuhti; ponosni so bili, ko so jih znanci hvalili: „Oh, ta se ne vrne, tak mladenič — vzrastel kakor sveča — ves kakor bi ga vlil — s tacimi vojaki imajo veselje.“ S tacimi sladkimi kapljami je krotila ničemurnost nagli napoj, h kateremu jih je prisiljena dolžnost zapeljevala; in to, kar je sladilo zdravim, lepim mladeničem to britko pot, to jo je grenilo tistim, katerim ni bilo treba imeti strahu, kateri so vedeli, da imajo telesne hibe; mnogokateri ničemurnik jih je pa zato tako težko nesel, da bi bil raji vojak, nego da poslušša zaničevanje: „Za teboj ne bode plakala mati, vsaj ne prisežeš na boben, nisi, da bi te

za psom vrgel;“ ali: „Mladenič, ti bodeš konjik, imaš nogé, kakor vol rogé!“ in jednake zabavljice, s katerimi so jih zbadali. Babica je prišla do krčme, ali v izbo ni šla, zato ne, ker je bilo zaduhlo v njej; ali težka, mračna žalost, ki je trla srca vsim, in javila se na licih, kakor megla, ta jo je strašila. Ona je čutila, kako je žalostnim materam, izmed katerih je ta v nemej bolesti roké lomila, ona tiho plakala ali glasno tožila; kako je deklicam, katere se sramujejo svojo žalost odkriti in se vender sè suhim očesom ne morejo ozreti na blede mladeniče, katere pijača le še bolj raztožuje, in katerim glas zastaja, ko hočejo peti. Ona je čutila, kako je očetom, otožno za mizo sedečim, ki o ničem ne govoré, o ničem ne mislijo, ampak le o tem, kako si vprihodnje nadomesté marljive mladeniče, ki so jim bili desna roka. Kako jim se ne bi za njimi tožilo, kako jih ne bi pogrešali! — Babica je sela z otroki na vrt. Nekaj hipov potem pride Zalika, objokana in bleda, kakor zid. Hotela je govoriti, ali na prsih jej je kamen ležal in grlo je imela zadrženo; ni mogla besedice izpregovoriti. Naslonila se je na deblo evetoče jablane. To je bila tista jablana, čez katero je vrgla o kresi venec. Preletel jo je, in zdaj, ko se je imela izpolniti njena nadeja, da bode z milim zvezana, morala se je ločiti. Zakrila si je lice z belim zastorom in začela se glasno jokati. Babica jej ni branila. Prišel je

Jakob. Kam je prešlo to cvetoče lice, to živo oko! Kakor bi ga bil iz kamena iztesal. Molče je podal babici roko, molče je objel miljeno deklico in potegnol iz nedrij vezeno ruto, kakoršno dá vsako dekcle svojemu mladeniču v znamenje, da ga ljubi, in otiral si oči. Nista si pravila, kako globoka je njuna žalost, ali ko je zadonela iz krčme pesen:

Pet črevljev merim, palcev pet,
 Adijo, ljub'ca, starši,
 In z Bogom, vi tovarši!
 Dopolnil sem devetnajst let,
 In čvrste sem postave
 Od nog do glave.

objela je Zalika strastno svojega mladeniča in jokaje zakrila lice na njegovih prsih. Babica je vstala, po lici se jej je ulila solza, tudi Barbika je plakala. Starica je položila roko na Jakobovo rame, in rekla žalostnim glasom: „Vodi in tolaži te Bog, Jakob! Prenašaj voljno, kar moraš, in ne bode ti težko. Ako Bog dá, da se izpolni moj namen, ne bosta dolgo ločena. Upajta! Ti deklica, ker ga imaš rada, ne trgaj mu srea sè svojimi tožbami. Z Bogom!“ Izreksi to, prekrižala je Jakoba, stisnola mu roko, šla domov sè sladkim upanjem, da je tolažila žalostne. Ljubečima je v srce pala babičina beseda, kakor rosa na venoči cvét in vzbudila ju k novemu življenju; objemala sta se pod cvetočo jablano, s katere je veter cvetje otresal in ga po njih sipal. Pred krčmo so zapopotala kola, katera so prišla po vojake, z dvora

se je slišal klic: „Jakob! — Zalika!“ — Ali nista ga slišala. Bila sta objeta, kaj jima je bil mari svét, drug v drugem je objemal ves svoj svét.

Popoldne se je poslovil tudi Sluga s prijaznimi gostitelji. Proškova gospa je naložila, kakor po navadi, očetu in sinu polne žepe brešna. Dečka sta dala Orleku vzpominkov, Barbika trak za klobuk; babica je svetovala Nežiki, ko je vprašala, kaj ima dati, naj dá cvetico, katero jej je podarila komtesa. „Ali vi ste rekli, da jo bodem nosila za pasom, ko bodem velika,“ reče deklica. Tako lepa je!“ — „To, kar ti je milo in prijetno, moraš dati milemu gostu, ako ga hočeš počestiti. Daj mu jo, deklicam pristuje, da darujejo cvetico. Nežika pripne lepo cvetico Orleku na klobuk.

„Ah, mila Nežika, ne vém, doklej ta cvetica svojo krasoto obdrži; Orel je divji ptič, vse dni leta po skalah in vrhih, v dežji in vetru,“ reče Sluga. Nežika obrne vprašaje oči v Orla. „Ne skrbi, oče,“ reče deček zadovoljno gledaje darek, „vsaj jo bodem dobro čuval o delavnikih, ko bodem hodil po gorah, le o praznikih se bodem ž njo ponašal, in tako ostane vedno lepa.“ — Nežika je bila tega vesela. Nobeden ni mislil, da je ona sama tista cvetica, po katerej bode Orlek tožil, katero si odnese na snežne goré, kder jo bode v lesnej samoti ljubil in čuval v svoje veselje, da bode njena ljubezen luč in blagost njegovega življenja.

XVI.

Bilo je vže po duhovih praznicih, katere je babica „zelene“ imenovala, morebiti zato, ker je z brezjem okrasila vso hišo, znotraj in zvenaj, tako, da so bili pri mizi in v postelji vsi mej zelenjem. Bilo je vže po sv. telesi in po kresih. Slavec ni več prepeval v grmu, lastovke so sprejavale mladiče izpod strehe, na peči so ležala poleg mačke mejmašna mačeta, katerim se je Nežika rada dobrikala. Čopa je vže vodila odrasla piščeta, in Sultan in Grivec sta zopet vsako noč skakala za miši v vodo, in zato so stare predice govorile, da na klopi pri Starem belišči straši povodnji mož. Nežika je gonila z Uršiko Brezo na pašo, hodila z babico po zeli, ali je posedela poleg nje na dvoru pod lipo, s katere je babica vže cvetje sušila, in čitala babici iz knjige. I na večer, ko sta šli otrokom naproti, zavili sta po ovinku čez polje; babica je ogledovala lan, rada se ozirala po širokem graščinskem polji, kder je bogato klasje naglo rumenelo, in veter po njem valove delal; ni mogla od njega očij obrniti. Govorila je Kodrni, ki jej se je rad pridruževal, ko je po polji hodil: „Veseli se človek tega božjega blagoslova, Bog odvrni hudo vreme!“ — „Da, imamo veliko soparico.“ reče Kodrna in obrne oči proti nebu. Ko so šli mimo graha, ni pozabil natrgati Nežiki v predpasnik

mladih strokov, in vselej si je vest s tim tolažil, da tudi kneginja tega ne bi branila, ker ima babico in otroke zelo rada. Barbika je donášala sestri sladkega lesa ali sladke smole, katere je za krajcar kupila, ali od deklie dobila, ker jim je delala nemške naloge. Ko je prodajalka blizu šole razložila črešenj, skoraj vsak dan jih je za krajcar kupila. Ko so šli domov skozi dobovje, nabirali so jagod; Barbika je naredila iz brezove skorje kozol in ga vselej za sestro napolnila; in ko jagod ni bilo več v dobovji, nabirala jih je v travi in pozneje borovnic in prinašala lešnikov. Babica pa je nosila iz lesa gob in učila otroke zdrave ločiti od strupenih. S kratka, bilo je zadnje dni meseca julija, in prve dni avgusta je imela priti kneginja in oče, in otroci so se tudi veselili, da bodo šole nehale. Proškova gospa je imela vže zopet cele dni v gradu opravkov, da v nobenem kctu ne bi ostalo prahú, in vrtuar se je moral truditi na vrtu, da je pazil na vsako leho, ali mu cvetice raste, kakor sam hoče, da je pregledoval trate, ali ni katera travica hitreje vzrasla od druge, da jo precej pristriže, da preišče grmič za grmičem, ali niso morebiti pozabile plevice kake koprive, da jo izruje in čez plot vrže. Povsodi so delali priprave za gospojin prihod. Veselili so se je mnogi, katerim je z gospo tudi zaslužek prišel; mnogim je mrzelo in oskrbnikovi so vsak dan glavo za ped ponižavali, in ko se je po gradu govorilo: „jutri pri-

dejo,“ ponižal se je gospod oskrbnik tako, da se je celo na ponižen pozdrav mlatiču zahvalil, česar nikdar ni storil po zimi, ko je bil prva osoba v gradu. Babica je želela gospej kneginji vsega dobrega in molila za njo vsak dan; ako bi pa ž njo ne bil prišel zet, ne bi jej bilo veliko mari, ali jo vidi, ali ne. Ali zdaj je babica gospe kneginje težko pričakovala, imela je nekaj na srei, česar pa nikomur ni razodela.

Prve dni avgusta se je začela malo po malo žetev, in gospa kneginja je v resnici precej prve dni prišla sè vsim spremstvom. Oskrbnikova gospiča je čakala Italijana, pa precej so jej povedali, da ga je pustila gospa kneginja v prestolnem mestu. Proškova gospa od veselja ni vedela, kaj bi počela; otroci so zopet imeli millega očeta; babici je vendar lice malo zatemnelo, ker ni videla z Ivanom hčere Ivanke. Prišel pa je zet list, v katerem jo je hči in tudi teta Doroteja sè strijcem vred stokrat pozdravljala in pisala, da zaradi strijčeve bolehnosti ne more priti, i ne bi bilo ljudomilo pustiti teto samo, da gospodinji in streže bolniku. — Pisala je, da je ženin vrl človek, da je teta zadovoljna, da ga vzame, in da jim hoče o sveti Katarini svatbo napraviti; da le tega čaka, da babica dovoli. „Ko se vzameva, prideva, ako bode le mogoče, na Cesko, da nama daste materin blagoslov in da vzpoznate mojega Jurja, kateremu pa Jura pravimo. On tudi ni Čeh, tam nekodi

od turskih mej je; ali dobro ga bodete umeli, jaz sem ga naučila česki mnogo preje, nego Terezika Ivana. Rada bi bila vzela Čeha; jaz vem, da bi vas bilo to bolj veselilo, ali, mama, kaj pomaga, srcu se ne da velevati; meni se je prikupil ta moj „krobot“. Tako se je pismo končalo. Terezika je pismo prečitala, Ivan je poslušal in rekel: „Kakor bi jo slišal, to veselo Anico, vrla deklica je, in Jura je dober človek. poznam ga, prvi pomagač je pri strijcu, kder je Anica; kedar koli sem tja v kovačnico prišel, bil sem vesel Jurja. Mož kakor hrust, in delalec, da mu kmalu ni para.“ — „Ali jedne besede, Terezika nisem razumela; tu doli nekde, to mi še jedenkrat čitaj,“ in babica pokaže na konec pisma. — „To je krobot, ne?“ — „Kaj je to, prosim te?“ — „Tako pravijo na Dunaju Hrvatom.“ — „Tako je to tedaj. No, Bog jej daj srečo! Ali kdo bi to mislil, iz kakih krajev sta se ta dva človeka našla. In Jurij se mu pravi, kakor pokojnemu očetu!“ — S timi besedami je zgenola babica list, otrla si solzo iz očesa in šla ga hraniti v skrinjo. Otroci so bili neizrečeno srečni, ker so imeli doma milega očeta; niso se ga mogli dosti nagledati, in drug pred drugim se je trgal za besedo, da bi očetu povedal, kar se je to leto pripetilo, kar mu je pa vže iz materinih pisem znano bilo. „Ali ostanete pri nas vso zimo, kaj ne, oče?“ vpraša ljubeznjivo Nežika ter mu gladi brado, kar jej je bilo vselej jako

prijetno. — „Je-li, oče, ko bode seninec, da nas popeljete na krasnih senéh in da obesite na konje kraguljce? Gospod kum iz mesta je jedenkrat po zimi po nas poslal; bili smo tam z mamó; babica ni hotela iti, ali to je bila vožnja in zvonjenje! Vsakdo iz mesta je pritekkel gledat, kdo se pelje,“ pripoveduje Jožek; oče pa ni mogel odgovoriti, ker je vže zopet Tonček začel: „Vesteli, oče, da bodem lovec? Kedar izostanem iz šole, pojdem k Slugi v gore in Orel pojde na Riesenburk.“ — „Vže prav, le popreje se lepo uči v šoli,“ nasmeje se oče, pustivši dečku svobodno misel. Prišla sta tudi prijatelja, lovec in oče mlinar pozdravljat milega gosta. Hiša se je oveselila; tudi Sultan in Grivec sta skakala z ne navadno radostjo Hektorju naproti, kakor bi mu hotela povedati novico. Gospod ju je imel rad; tepena nista bila od tiste dobe, kar sta race raztrgala, in kedarkoli sta mu prišla naproti, pogladil ju je po glavi. Tudi babica je rekla, gledaje njuno veselje, da žival dobro vé, kdo jo ima rad, in da tega dolgo ne pozabi.

„In je pa komtesa zares zdrava?“ vpraša lovčiča, prišedši z otroki pozdravljat kuma. — „Pravijo, da je, ali jaz mislim, da ni. Nekaj jo mora tiščati. Bila je svoje žive dni slabotna in nežna, zdaj je je pa sam dub, in oči ima, kakor bi bila vže na onem svetu. Plakal bi, kedar jo vidim, ona je angelj. Gospa kneginja je zelo žalostna, in kar je komtesa zbolela, pre-

stale so v našej hiši vse veselice. Prav pred boleznijo so jo mislili zaročiti z nekim grofom. Iz bogate hiše je, gospa kneginja in roditelja so si dobri, in zelo želé te zaveze. — No, ne vém.“ pravi Prošek, i neverno z glavo odmaje. — „In kaj pravi grof?“ vprašajo ženske. — „Kaj bi rekel mora biti zadovoljen in čakati, da deklica prebolí; in ako umre, obleče se lehkó v črno, če jo ima v resnici rad.“ — „Neki, da hoče s kneginjo na Vlaško iti.“ — „In ima gospica grofa rada?“ vpraša babica. — „Kdo more to vedeti. Če nima družega na sreči, bilo bi mogoče, lep človek je.“ odgovori Ivan. — „To se ve, pa samo, če jej drugi ni bolj všeči.“ reče oče mlinar in pomolí Prošku odprto tobačnico, „kdo se bode o tem prepiral, kaj je komu po sreči.“ To je bila najljubša njegova prislovica. „Tu-le naša točarica bi bila vže pod kapo, in ne bi hodila tako poparjena, ako jej zlomki ne bi bili vzeli tega, kar je imela rada,“ reče mlinar in natlači tobaka v nos ko ga je vže vsim podal in namežikne Zaliki, ki je tudi tam bila.

„Miloval sem vaju, ko mi je to Terezika pisala,“ reče Prošek, „ozrvši se na blede deklico; „ali se je pa Jakob vže privadil svojega stanu?“ — „Kaj hoče, ubožec! Mora se privaditi, dasi mu je dosti težko,“ odgovori Zalika, ter se obrne proti oknu, da solze zakrije. — „To verujem,“ oglasi se lovec: „Zapríte ptiča, bodi si v zlato kletko, gozd mu bode vender milejši. — „Izvlasti,

če samica tam za njim toži,“ pomežikne mlinar na stran. — „Jaz sem bil tudi vojak.“ začne Prošek; nasmehljaj mu je zaigral okoli lepih ust, in modre oči je obrnol na Tereziko. Tudi ona se je nasmijala ter rekla: „Ti si bil junak, ti!“ — „Le nikar se ne smeji, Terezika; ko si hodila gledat na okop s teto Dorotejo, kako ekserciram, obedve sta jokali.“ — „In ti z nama,“ nasmeje se Terezika. „Takrat pa se nisi smijal, ne ti, ne jaz, ampak tisti, kateri so naju gledali.“ — „Moram potrditi,“ pravi dobrosrčni gospodar, „da mi ni bilo čisto nič do tega, ali me ima kdo za babo ali za junaka — té česti nisem iskal. Vsih štirnajst dnij, kar sem bil vojak, vzdihoval sem in jokal, kaj malo jel in spal, tako, da sem bil sam svoja senca, ko so me izpustili.“ — „Tedad ste bili le štirnajst dnij vojak — no, Jakobu bi tudi ugajalo, ako bi se mu šteli dnevi za leta.“ pravi mlinar. — „Vsaj ne bi bil jaz žaloval, da sem vedel, da si dober prijatelj prizadeva, da me oprosté, in da hoče brat za me iti. Prišlo je to samo ob sebi. Bratu je povšeči vojaški stan in tudi mu bolje pristaja, nego meni. Ne mislite pa, da sem babež. Ako bi trebalo braniti rodovino in dom, bil bi v prvej vrsti. Nu, vsi ljudjé si nismo jednaki; temu je povšeči ta, onemu oni stan. Kaj ne, Terezika?“ Izreksí to, položí Prošek roko Tereziki na rame in pogleda jej prostosréno v oči. — „Da, da, Ivan, vi pristujete le mej nas“, odgo-

vorí babica namesto hčere, in vsi jej v duhu pritr-dijo, ker so poznali nežno gospodarjevo sree.

Ko so se prijatelji razšli, zmuzne se Zalika v babičino izbo in potegnóvši iz nedrij pismo, ki je bilo z vojaškim gumbom zapečatenó, šepetá: „Od Jakoba!“ — „No, to je lepo, kaj piše?“ odgovorí babica, razveselivši se z deklico vred. Zalika odpre pismo in číta počasi: „Draga moja Zalika! Stokrat te pozdravljam in poljubljam. Ah, moj Bog, kaj to pomaga! raji bi te le jedenkrat v resnici poljubil, nego stokrat v pismu; ali tri milje hodá je mej nama in k tebi ne morem. Jaz vem, da mnogokrat na dan misliš: Kaj neki Jakob dela? Kako mu je? Dela imam dosti, pa kako je to delo; telo je pri delu, misel pa vedno drugodi. Hudo je. Ako bi še svoboden bil, kakor Vitkov Tone, morebiti bi se mi priljubil vojaški stan; tovarši se privajajo in s časom jim ne bode nič težkega. Tudi jaz se vsega učim, potrpežljiv sem . . . ali nič me ne veselí; ne morem se privaditi in vsak dan mi je teže . . . Od zore do mraka mislim na tebe, mila moja golobica, in ako bi le vedel, da si mi zdrava, ako bi dobil le jeden pozdrav od tebe, bil bi miren. Ko stojim zvenaj na straži in vidim ptice letati na vašo stran, vselej mislim, zakaj ne govoré, da bi nosile tebi moja poročila; ali še raji bi bil sam ptič, slavček, da bi k tebi létal. — Ali ti Proškova babica nič ni povedala? Kaj je neki mislila, ko je rekla, da morebiti ne bodeva

dolgo ločena? Ne veš? Kedar mi je najhuje, vselej se vzpomínjam njenih poslednjih besedij: in kakor bi me Bog navdal, tako me krepí upanje, da bode ona svetovala, kaj in kako je storiti. Ona nè govori brez premisleka. — Pošlji mi nekoliko vrstic, da se potolažim, naj ti jih kdo napiše; piši mi vse, veš? Ali ste spravili senó o lepem vremenu? In kako je sè žetvijo? Tukaj se je žetev vže začela. Ko vidim hoditi kosce na travnik, vse bi od sebe vrgel in pobegnul. Prosim te, ne hodi sama na tlako; jaz vem, izpraševali te bodo, težili ti srce — ne hodi. In ta postopač, ta pisar —“

„Kako je nespameten, boji se, da bi jaz morebiti“ — jezi se Zalika, ali brzo dalje číta: „ne dal bi ti miru. Le Tomaža se drži; prosil sem ga, naj ti bode desna roka. Pozdravi njega in Anico. Pojdi tudi k našim in pozdravi jih; tudi vaše stokrat pozdravljam, in babico in otroke in vse znance in prijatelje. Imel bi ti še toliko povedati, da ne bi šlo na takošen kos papirja, s kakoršnim bi se lahko Žrnovsko brdo zakrilo, ali vže je čas iti na stražo. Kedar po noči na straži stojim, prepevam si pesen: „Polnoč ura bije — brez števila zvezd na nebu sije.“ Pela sva jo tisti večer, predno sva se ločila; ti si mej petjem jokala. Da, za Boga, tolažile so naju zvezdice, no sam Bog ve, ali naju bodo še kdaj tolažile. Z Bogom! Zalika zgane pismo in vprašaje gleda babici v lice. — „No, lahko si vesela,

vrl mladenič je; pozdravi ga, naj zaupa v Boga; nikdar ni tako hudo, da ne bi bilo zopet dobro; tudi njemu solnce prisveti. Da bi ti pa za trdno povedala: tako in tako je to, tega ne morem, dokler nimam gotovosti. Na tlako pa pojdi, kedar bode treba. želim, da podaš kneginji venec pri žetvenej veselici; vsaj ga jej nobena druga ne podá, ako bodeš hodila ti na graščinsko tlako.“

Zaliko so te besede zelo potolažile in rekla je, da bode babičin svēt popolnoma slušala. — Kar se je bil Ivan vrnoł, vprašala je babica nekolikokrat, kdaj je gospa kneginja doma, kam hodi, da se je Prošek čudil. „Babica ni bila nikdar radovedna, kaj se godi v gradu, kakor da gradú ne bi bilo; zdaj pa vpraša in povprašuje. Kaj neki hoče?“ — Ali babica tega ni povedala, vprašati pa je niso hoteli, toraj tudi niso ničesa zvedeli, če tudi jih je radovednost pekla kakor živo oglje.

Nekoliko dnij potem je šel Prošek sè ženo in otroki v mesto; hotel jim je napraviti vesel dan. Uršika in Jerica sta šli na polje, babica je čuvala dom. Sedela je z vretenom na dvoru pod lipo, kakor je bila navajena. Premišljevala je nekaj, še pela ni; včasih odmaje, včasih prikimá z glavo, poslednjič pa reče, kakor bi bila kaj sklenola: „To, to storimo.“ Zdaj zagleda komteso, ki gre doli po brdu okoli sušilnice in stopi na brv. Belo je bila oblečena, na glavi je imela okrogel slamnik; lahko, kakor vila, stopala

je doli po poti; jedva so se dotikale zemlje njene nožice, stisnene v atlasove čreveljce. Babica naglo vstane ter jo z velikim veseljem pozdravi; ali srce jo zabolí, ko se ozre deklici v blede lice, ki je pričalo velik mir, pa tudi velike bolečine, da mu se je morala smiliti, kdor jo je pogledal.

„Ste sami, in tako tiho je tukaj?“ vpraša Hortenzija, ko je babico srčno pozdravila. — „Sama, sama, šli so v mesto; otroci se ne morejo očeta nagledati, ker ga dolgo niso videli,“ pravi babica, brišoč se predpasnikom pomito klop in gospici reče, naj sede. — „Da, res dolgo, tega sem jaz kriva.“ — I. kaj še, milostljiva gospica; kedar Bog človeku bolezen pošlje, kako si more pomagati? Milovali smo vas vsi in molili, milostljiva gospica, da bi vam Bog zdravje povrnil. Zdravje je največje dobro na svetu, in človek ga vé prav ceniti stoprv tedaj, ko ga izgubi. Škoda bi bilo vas, milostljiva gospica, vi ste mladi in milostljiva gospa kneginja bi zelo žalovala.“ — „To je res,“ vzdahne komtesa in položi skleneni roki na krasno vezano knjigo, katero je na kolnih imela. — „Vi ste blede, milostljiva gospica, kaj vam je? vpraša babica milovaje deklico, ki je pri njej sedela, kakor živa žalost. — „Nič, babica,“ odgovori gospica, in se sili na smeh, ki je pa še bolj srčne bolečine odkrival. Babica ni se upala več vprašati, ali opazila je, da gospica ni le na telesi bolna.

Potem začne komtesa povpraševati, kako se je vsim v malej hiši godilo; ali so se otroci morebiti tudi nje vzpominjali? Vse to je babica rada povedala in tudi povpraševala, kako se ima gospa kneginja in kaj dela. „Gospa kneginja se je peljala k lovcu,“ odgovori komtesa; jaz sem jo prosila, naj me tukaj pustí, da dolino načrtam in Vas obiščem. Gospa kneginja pride sem po mene.“ — „No, to je, kakor bi jo Bog poslal,“ vzraduje se babica; moram iti po čist zastor, človeka pezdíraje vsega zapraši. Počakajte, milostljiva gospica, precej se vrnem!“ Izrekši to odide babica v hišo in ni bilo dolgo, prišla je v čistem zastoru, v čistej ruti na glavi in krog vratú, ter prinesla pogače, medú, surovega masla in smetane. „Morebiti si želite, milostljiva gospica, kosček kruha odrezati; denes je pečen. Ali pojdiva na vrt, tam je zelenejše. Lipa daje sicer senco, jaz pod njo rada sedim, vže zato, ker vidim okoli sebe perutnino grebsti, tekati in koracati.“ — „Tedaj le tukaj ostaniva, dobro se tu sedí,“ seže jej v besedo komtesa in jemlje prinesene jedí. Kar nič se ni branila; urezala si je kruha, jela in pila; vedela je vže, da ne bi babici bilo ljubo, ako ne bi ničesa vzela. Zdaj pa je odprla knjigo in pokazala babici, kar je narisala. „I moj Bog, to je vsa dolinica nad jezom, loka, pogorje, les, in lejte no, tudi Viktorica je tukaj,“ vzklikne babica čudé se. — „V tej samoti je ona prav na svojem mestu. Srečala sem jo

na pogorji, zelo je opešala. Ali jej ni mogoče pomagati?" vpraša usmiljena deklica. — „Ah, milostljiva gospica, telesu bi se dobila pomoč, ali kaj pomaga, ker ni glavne stvari, uma. Njena duša se je zmešala; kar dela, dela, kakor bi se jej sanjalo. Morebiti je to milost od Boga, da jej je vzel vzpomin na bolečine, ki so morale v resnici grozne biti; ako bi se zopet zavedela, morebiti bi v obupu še svojo dušo pogubila, kakor — no, Bog jej odpusti, ako je grešila, hudo se pokori,“ pretrga babica svojo besedo in obrne list. Nov čudež! „Moj Bog, to je Staro belišče, dvor, lipa — to sem jaz, otroci, psa, vse; lejte no, kaj sem dočakala! Ko bi to naši videli!“ vzklikne babica ter za vsako besedo malo preneha.

„Jaz nikdar ne pozabim ljudi,“ pravi komtesa, „ki so mi dragi, in rišem si jih, da mi se njihove podobe živejše v dušo vtisnejo. Tako tudi rada črtam na papir kraje, kder sem uživala mile dni, da mi ostanejo v milem vzpominu. In ta dolinica je lepa. Ako privolite, babica, rade vas naslikam, da bodo imeli otroci vzpomin.“ Babica je zarudela, odmajala z glavo, in se pomišljala: „Mene, staro ženo, to ne bi bilo pristojno milostljivej gospici.“ — „Le dovolite, babica! Ko boste zopet sami doma, pridem sem in vas naslikam; storite to unukom, da bodo imeli vašo podobo.“ — „Ker tako hočete, milostljiva gospica, naj bode,“ odgovori babica; „ali prosim,

da tega nobeden ne izvé; reklo bi se, da je babica ničemurna. Dokler živim, ni jim treba podobe; ko mené več ne bode, naj se zgodi, kar si bodi.“ Gospica je privolila. — „Pa kde se je milostljiva gospica tega naučila, svoje žive dni še nisem slišala da bi ženske slikale?“ vpraša babica, preobrnovši zopet nov list.

„V našem stanu se moramo mnogih in mnogih rečij učiti, da si moremo dolgčas kratiti. Meni je slikarstvo jako všeči,“ odgovori gospica. — „Lepa stvar je to,“ méni babica, gledaje naslikano podobo, ki je bila knjigi le priložena. Na podobi je bila z drevesi obrasla skala, na katero so se zaganjali morski valovi. Na skali je stal mlad mož, držal v roci cvetico in oziral se na morje, na katerem se je videla ladija z nadótimi jadri. — „Ali ste tudi to naslikali vi, milostljiva gospica?“ vpraša babica. — „Nisem ne, to podobo mi je dal slikar, ki je bil moj učitelj,“ šepeta gospica. — „To je morebiti on sam?“ — Komtesa ne odgovori, rudečica jej lice oblije, vstane in reče: „Zdi mi se, da gospa kneginja vže gre.“

Babica je precej uganola, vže je vedela, kaj je gospici. Gospe kneginje še ni bilo. Komtesa zopet sede, in babica začne po nekaterih ovinkih govoriti o Zaliki in Jakobu, razodene komtesi, da bi zaradi tega rada govorila z gospo kneginjo. Komtesa pohvali njeno misel, in obeča prošnjo podpirati. Kneginja se je vrnola, prišla

je po stezi, prazna kočija se je pripeljala po cesti. Pristrčno pozdravi babico. Hortenziji poda kitico, rekoč: „Ti ljubiš gvozdike. S potjo sem jih natrgala.“ — Komtesa se prikloni, poljubi kneginji roko, ter vtakne kitico za pas. — „To so solzice,“ reče babica, ozrvši se na kitico. — „Solzice?“ čudita se gospoiji. — „Da, solzice Marije device. Tako-le se govori o tih cveticah. Ko so Židovi Krista na Kalvarijo gnali, šla je Marija devica za njim, če tudi jej je srce pokalo. Ko je videla na poti krvavi sled Kristovih ran, britko je zaplakala, in iz tih solz in sinove krvi neki so pognale take cvetice po poti na Kalvarijo,“ pravi babica. — „To so tedaj cvetice ljubezni in bolesti,“ reče kneginja. — „Ljubeči ne trgajo drug drugemu solzic, mislijo, da bi morali plakati,“ začne zopet babica ter poda kneginji steklenico smetane in ponižno prosi, naj jo blagovoli vzeti. Kneginja babici ne odreče. „Ljubi Bog,“ dalje govori babica, „vedno imamo zaradi česa plakati, ako tudi solzic ne bi trgali; za ljubeznijo hodi radost in žalost. Ako sta ljubeča srečna, nalivajo jima drugi ljudje pelinoveca.“ — „Draga kneginja, babica bi rada prosila za dva ljubeča, dovoli jej, prosim te; draga kneginja, pomози!“ Komtesa sklene roki in proseč gleda kneginjo. — „Govori, starica, jaz sem ti vže rekla, da se obrni do mene, da rada dovolim tvojo prošnjo; vem, da ne bodeš prosila za nevredne,“ reče kneginja ter gladi

goste vlase ljubej gojenki in prijazno gleda babico. — „Ne drznola bi si, milostljiva gospa, ako bi mislila, da nista vredna.“ In babica začne praviti o Zaliki in Jakobu, kako je prišel v vojake; le to je zamolčala, da gospod oskrbnik vedno za deklico postopa. Ni mu hotela škodovati več, nego je morala.

„To je tista deklica in tisti mladenič, ki sta imela s Pikolom razpor?“ — „Da, milostljiva gospa!“ — „Je li tako lepa, da se moški za njo pulijo?“ — „Deklica kakor jagoda, milostljiva gospá; o žetvenej veselici prinese venec, takrat jo boste videli, milostljiva gospa! Žalost res nič ne pridá lepoti; kedar ljubezen deklico muči, precej pobesi glavico, kakor vela cvetica. Zalika je zdaj le senca nekdanje Zalike, ali samo jedna besedica jo oživi, da bode kmalu zopet, kakoršna je bila preje. Tudi milostljiva gospica je bleda, ali Bog dade, ako ugleda svoj dom in to, kar je njenemu sreću milo, da jej lica zacveto, kakor roža,“ pristavi babica navlašč, in besede, „kar je njenemu sreću milo,“ izgovori tako živo in krepko, da je deklica do ušes zarudela. Kneginja se bistro ozre na komteso in potem na babico, ali ta se je držala, kakor nič ne bi bilo; hotela je kneginje tega le opomenoti, za drugo jej ni bilo. Ako ima na sreči srečo te deklice, skrbela bode sama za drugo, misli si babica sama pri sebi. Kneginja nekoliko hipov molči, potem vstane, položi roko babici na rame in

reče z ljubeznjivim glasom: „Za ljubeča poskrbimo; ti pa, starica, pridi jutri ob tem časi k meni,“ pristavi tiho. — „Mila kneginja,“ pravi komtesa, devaje knjigo pod pazuo, „babica je privolila, da jo naslikam, ali hoče, da to skrito ostane, dokler bode živela. Kako to počnemo?“ — „Pridi le v grad, starica. Hortenzija te naslika, in podoba ostane pri meni, dokler bodeš živela. Slikala ti boče tudi unuke, in to podobo bodeš hranila ti, babica, da bodeš imela vzpomin, kedar ti odrastejo.“ Tako je razsodila kneginja, poklonila se prijazno in sela s Hortenzijo v kočijo. Babica pa je šla v hišo, vesela v svojem sreči.

XVII.

Jutro je bilo soparno; kdor je mogel, stari in mladi so delali na polji, da se spravi vsaj to, kar je bilo požetega. Gospodarji so morali tudi po noči delati, da zadosté svojemu gospodarstvu in tlaki. Solnce je pripekalo, da je zemlja pokala pod pekočimi žarki. Ljudje so se potili, cvetice so venole, ptice nizko letale, živina je sence iskala. Vže od jutra so se delale kope na nebu, s početka majhne, sive, belkaste, sem ter tja raztresene; čim više je vstajalo solnce, tim bolj so se množile, valile, vzdigale, sprijemale

puščaje za seboj dolge repe, temnele in temnele — in opoldne je bilo vse nebo proti zapadu zakrito s črnimi, težkimi oblaki, ki so se proti solnečnemu valili. Strahom so se ozirale žanjice proti nebu; če prav so vže težko sople, vender so hitele sè žetvijo, kolikor se je dalo, naj pisar kriči ali ne, naj priganja ali ne. Vpitje je bilo vže tako njegova lastnost, da ne pozabijo ljudje, da jim ima tudi on kaj zapovedovati, in da ga imajo spoštovati. Babica je sedela na klopi pri pragu, boječe se ozirala na oblake, ki so viseli vže nad hišo. Dečka in Nežika so se igrali za poslopjem, ali bilo jim je tako vroče, da bi dečka bila vse pometala raz sebe in v strugo poskakala, ako bi jima bila babica privolila. Sicer vedno glasna in kakor živo srebro nemirna Nežika je zevala, ni hotela več igrati se in naposled je zaspala. Tudi babica je imela težke oči. Lastovke so nizko letale, skrivale se celo v gnjezda; pajek, katerega je babica zjutraj gledala, kako muho opreda in davi, skrtil se je v pajčevino, perutnina po dvoru se je v hlad stiskala, psa sta ležala pri babičinih nogah in hitro sople in jezik iz ust molela, kakor bi bila prišla z divjega lova. Drevesa so stala tiho, noben listek ni trepetal. Prišel je Prošek sè ženo iz gradú. „Ljudje božji, grozen vihar se bliža, ali so vsi doma?“ vpraša gospodinja vže od daleč. Platno z belišča, perutnina, otroci, vse se je spravljalo in nosilo v hišo; babica je položila na mizo hleb

kruha, pripravila hudourno svečo, okna zaprla. Vse je bilo kakor mrtvo, solnce so zakrili oblaki. Prošek je stal na cesti in se oziral krog sebe. V lesi pod drevesom videl je stati Viktoričo. Kaj naglo je potegnuol veter, blisek je švigol po črnem oblaku, zamolklo je zagrmelo. „Ljubi Bog, ta osoba stoji pod drevesom!“ reče Prošek in začne klicati in mahati, da bi šla izpod drevesa na drugo stran. Viktorica pa je pri vsakem blisku plosknola z roko ob roko in se glasno zasmijala; za gospoda Proška se še zmenila ni. Začele so padati debele kaplje, bliski so švigali po črnih oblakih, grom je bobnel, vihar strašno tulil. Prošek je šel v hišo. Babica je vžgala hudourno svečo, molila z otroki, ki so pri vsacem blesku in gromu obledeli. Prošek je hodil od okna do okna in gledal ven. Lilo je, kakor bi se bil oblak pretrgal, nebo je bilo vedno odprto, blisek je švigal za bliskom, kakor bi se goreče kače po nebu vile. Na hip nastane tišina — zdaj zopet zablisne plavorumena svitloba križem po nebu in — tresk! — prav nad hišo. Babica je hotela reči: „Bog se usmili!“ ali beseda jej ostane na jeziku; Proškova gospa se prime mize, Prošek obledi, Uršika in Jerica padeta na kolena, otroci se v jok spusté. Vihar se je na to polegel, kakor bi bil s tim treskom jezo ohladil. Slabše in slabše se je čulo grmenje, oblaki so se razganjali, menjali barvo in vže zopet so se kazale mej sivimi oblaki jasnice (pro-

bleski). Nehalo je bliskati se, dež je ponehal, vihar polegel.

Kaka promena zvenaj! Zemlja še kakor v medlevicah počiva, udje se jej še tresejo in solnce gleda na njo še z rosnim, ali žarečim očesom; sem ter tja je še na njegovem lici oblaček, ostanek strastnega srda. Trava, cvetice, vse je na zemljo potlačeno, po potih teko potoci, v strugi je voda skaljena, drevesa otresajo tisoč in tisoč kapelj, lesketajočih se po zelenej svojej obleki. Ptice letajo zopet po zraku, gosí in race se veselé v lužah in potocih, katere jim je ploha nabila; kokoši skačejo po žužkih, katerih zopet dosti po zemlji gamzi, pajek lazi iz pajčevine; vse žive stvari hité uživat novo življenje in veselje. Prošek gre iz hiše, obide poslopje — in tu, lej! strela je razklala staro hruško, ki je sè svojimi vejami toliko let streho krila. Polovica je je ležalo na strehi, polovica se je k tlam klanjala. Ta stara drobnica vže mnogo let ni rodila, i nje sad ni bil dober; ali imeli so jo radi, ker je streho od pomladi do zime sè zelenjem krasila. Tudi na polji je škodovala ploha; ali ljudje so se vender veselili, ker ni bilo veliko kvara; huje bi bilo, da se je bila toča vsula. Popoldne so se vže zopet pota posušila, oče mlinar je šel k jezu v brezopetnikih, kakor je bila njegova navada, babica ga je srečala gredé v grad. Povedal je, da mu je ploha na vrtu nekoliko škodovala, ponudil babici tobaka,

vprašal je, kam gre, in ko je slišal, da gre v grad, šel je svojo pot in babica tudi svojo.

Sluga Leopold je moral imeti ukaz, naj babico kneginji privede, ko pride, ker precej brez obotavljanja in pomisleka, ko je v prvo izbo stopila, odprl je dveri malega salona, kder je sedela kneginja. Bila je sama. Rekla je babici, naj sede k njej, in babica lahko sede.

„Tvoja prstodušnost in odkritosrčnost mi je vrlo draga, verjamem ti s polnim zaupanjem in mislim, da mi naravnost poveš, kar te bom vprašala“, začne kneginja. — „Kako pa, milostljiva gospa, le vprašajte“, reče babica, ne mogši misliti si, kaj boče kneginja vedeti. — „Ti si večeraj rekla: ako pride gospica na svoj dom in zagleda to, kar je njenemu sreču milo, da jej lica začetó. Té besede si tako živo in krepko izrekla, da mi se je čudno zdelo. Ali sem se motila, ali si to navlašč tako rekla?“ Tako govoré ozira se bistro babici v lice. Starice to ni premotilo. Malo pomisli, pa odkritosrečno reče: „Navlašč sem tako rekla; kar mi je bilo na mislih, prišlo mi je na jezik; hotela sem, da milostljiva gospa te besede promisli. Včasih je beseda o pravem času in na dobrem mestu“, odgovori babica. — „Ali ti je to komtesa rekla?“ poizveduje kneginja. — „Bog čuvaj, milostljiva gospica ni izmej tistih, kakor vidim, ki solze na ulice nosijo, ali kdor je sam izkusil, ta uméje. Človek ne more vselej utajiti tega, kar ga boli, jaz sem

uganola sama.“ — „Kaj si uganola, kaj si slišala? Povej mi! Nisem radovedna, ampak skrbna za dete, katero ljubim, kakor da je moje. To me sili, da poizvedam to skrivnost,“ pristavi britko kneginja. — „Lahko povem, kar sem slišala, nič ni hudega; tudi se nisem zarekla, da bodem molčala“, reče starica in pové, kar je slišala o komtesinej zaroki in bolezni. Misel rodi misel“, pristavi, „kar človek od daleč gleda, zdi mu se drugače, nego v bližini in vsaka glava ima svojo misel; svoja glava, svoj svet. Tako je prišlo, milostljiva gospa, tudi meni na misel, da bi morebiti milostljiva gospica ne vzela rada grofa, morebiti bi ga le zató, da izpolni želje milostljive gospé. Včeraj sem opazovala milostljivo gospico, bila bi plakala nad njo; gledali sva lepe podobe, katere je naslikala — človek se jim mora čuditi — in tu mi je prišla v roke podoba, katero je naslikal in podaril učitelj gospíci, kakor je rekla. Vprašala sem, ali je ta lepi gospod on sam — star človek je radoveden kakor otrok — zarudela je, kakor roža, vstala, ni odgovorila, ali oči so se jej zalile. To mi je bilo dosti, in milostljiva gospa bode najbolje vedela, ali je imela stara babica prav.“ — Kneginja vstane, izprehaja se po sobi in reče, kakor bi sama seboj govorila: „Nič nisem opazila, vedno je vesela, poslušna. Nikdar ni o njem izpregovorila.“ — „I nu“, oglasi se babica na te glasne misli, „vsi ljudje si niso jednaki. Nekateri človek ne

bi bil srečen, ako ne bi zamogel vsacega veselja, vsake žalosti svetu na ogleđ iznesti; drug nosi veselje in žalost v prsih skrito sve življenje in vzame jih seboj v grob. Takim ljudém je težko do dna priti; ali ljubezen rodi ljubezen. Meni se zdé ljudjé zeliščem podobni. Po nekatero mi ni treba daleč hoditi, povsodi ga najdem, na vsakej loci, na vsakej meji. Druzega moram v lesi v senci pod listjem iskati, ne sme mi biti težko, prelesti vrhov in skal, ne smem se bati trnja in robid, ki so na poti. Za to me zelišče stokrat poplača. Žena travarica, ki z gor k nam hodi, vselej pravi, ko nam prinese dišečega mahu: Dosti truda mi prizadeva, predno ga najdem ali izplača ga! Ta mah diši, kakor vijole in ta vonjava človeka po zimi vzpominja pomladi. Odpustite, milostljiva gospá, jaz vselej s pota zajdem. Hotela sem še reči, da je bila milostljiva gospica morebiti zato vesela, ker je imela upanje, in zdaj, ko ga je čisto izgubila, stoprv močnejše čuti ljubezen. To je vže tako, da ne vemo, kaj imamo, dokle, je imamo, in kedar to izgubimo.“ — „Hvala ti, babica na resnici“, reče kneginja; „ali bi m pri tem na dobičku, ne vem, da bo le ona srečna. Tebi bo imela za to hvalo vedeti, jaz ne bi bila brez tebe tega izvedela. Ne bođem te več zadrževala. Jutri se pripravi komtesa k slikanju, pridi sem z unuki.“ S timi besedami zapustila je kneginja babico, ki je bila v srci prepričana, da je z

dobro besedo pospešila blagost jednega bitja. Gredé domov je srečala lovca, bil je ves prestrašen, in zelo mu se je mudilo. „Poslušajte, kaj se je zgodilo!“ reče s trepetajočim glasom babici. — „Ne strašite me in povedite naglo, kaj je?“ — „Viktorico je ubila strela!“ Babica je lomila roké, nekaj hipov ni mogla izpregovoriti, dokler so jej dve solzi, kakor debeli jagodi, z očesa pali. „Bog jo je ljubil, ne zavidajmo jej večnega pokoja!“ reče tiho. — „Lahko je umrla,“ odgovorí lovec.

Mej tim so prišli iz hiše otroci, gospa in Prošek, in zaslišavši žalostno novico, osopnoli so vsi. „Vsaj sem se o viharji bal za njo, ko sem jo videl stoječo pod drevesom. Klical, mahal sem, ali ona se je le smijala. Poslednjič sem jo tedaj videl! Zdaj jej je dobro.“ — „In kdo jo je našel in kde?“ vprašajo vsi. — „Šel sem“, reče lovec, „ko je vihar potihnil, v les gledat, ali ni kake škode; prišel sem na vrh k zapletenima jelama, veste, k tistima, ki stojita nad Viktoričino jamo, videl sem tam pod vejami nekaj ležati. Zakličem — vse tiho, pogledam gori, od kodi so se vzele te veje; obe jeli stali na onej strani, kakor bi jima veje od vrha do tal sè skorjo vred odbil. Naglo odmečem veje, pod njimi leži Viktorica, ubita. Potipljem jo, bila je vže mrzla. Na levej strani je imela od ramena do pete osmojeno obleko. Mislim, da se je veselila nevihte — ona se je vselej smi-

jala, kedar se je bliskalo — da je tekla na vrh — od jel je lep razgled — da je tam sela, kder jo je smrt ugrabila.“ — „Kakor našo hruško“, pravi babica. — „In kam ste jo deli?“ — „Nesel sem jo domov, ker je od ondodi najbliže do moje hiše; jaz sam jej napravim pogreb, če tudi se njena rodbina upira. Bil sem v Žrnovu, oznanil tam to zgodbo. Nisem mislil, da jo tako naglo izgubimo. Tožilo mi se bode za njo!“ pravi lovec. Mej tim začne v Žrnovu mrliču zvoniti. Prekrižali so se — začeli moliti. Zvonilo je Viktoriei.

„Pojdimo je gledat,“ prosijo otroci roditeljev in babice. — „Pridite jutri, ko bode napravljena ležala,“ reče lovec, slovo vzame in žalosten odide. — „No, Viktorica ne bode več k nam hodila, ne bode več prepevala pri jezi; vže je v nebesih!“ govoré otroci idoč k svojim opravkom, in babice še o komtesi ne vprašajo, tako so se prepali. — „Da, gotovo je v nebesih, dosti je na svetu prebila,“ misli si babica.

Novica o Viktoričinej smrti se je naglo razširila po vsej dolini, kakor bi jo bil veter raznesel; vsakdo jo je poznal, vsakdo miloval in jo zaradi nagle smrti srečno cenil, kakoršno Bog le malo komu pošlje. Popreje so jo milovali, zdaj blažili. Ko je šla babica drugi dan z otroki v grad, da bi jih komtesa narisala in naslikala, začela je gospa kneginja tudi o Viktoriei govoriti. Ko je komtesa slišala, kako radi so jo imeli

pri lovei in na Starem belišči rekla je, da naslika lovcu in Proškovim taki podobi. kakoršno je babica videla, na katerej stoji Viktorica pod drevesom. „Ona bi rada vsacega razveselila, predno odide; vas vse bi rada seboj vzela,“ nasmeje se gospa kneginja. — „In kde je bolje, nego mej ljudmi, ki nas imajo radi; in je-li katero veselje večje od tega, veseliti druge?“ reče babica.

Otroci so se zelo veselili svojih podob — o babičinej ni vedel nihče nič — veselili so se tudi darov, katere jim je komtesa obečala, ako bodo mirni, in sedeli so, kakor bi bili okameneli. Babica je veselo gledala, kako se pod umetnim dekličinim kistom miljeni obrazi vedno bolj in bolj oživljajo, in sama je opominjala otroke, kedar koli jih je premotila otročja navada: „Sedi, Jožek, ne premikaj se, da te milostljiva gospica dobro vpodobi. Ti, Barbika, ne krči nosa, kakor zajček, komu bi bila potem podobna. Tonček, ne vzdiguje ramen, kakor gosperuti, kedar jej pero izpade.“ — Ko se je pa Nežika tako izpozabila, da je kazalec v usta vtaknola, karala jo je babica, rekoč: „Sramuj se, taka lutka, da bi si lahko vže kruha urezala; morala ti ga bodem s poprom potresti.“ — Komtesa je imela veliko veselje sè slikanjem in večkrat se je otrokom nasmejala. Bila je vsak dan bolj rudeča, babica je menila, da milostljiva gospica ni podobna roži, ampak pobarvanemu jablanovemu cvetju. Bila

je tudi veselejša; bistrejše in krasnejše se je svetilo njeno oko; vsacemu se je milo nasmijala, sè vsacim je govorila le o tem, o čemer je znala, da ga veseli. Včasih se ozre na babico, v oko jej stopi solza, vrže kist od sebe, prime babico za glavo, poljubljava jej nabrano čelo in boža bele vlasé. Zdaj se pripogne do njene roke ter jo poljubi. Temu se babica ni nadejala in držala se je, kakor bi jo poparil. „Kaj delate, milostljiva gospica, to meni ne gre!“ — „Vem, kaj delam, starica, kako hvalo sem vam dolžna, vi ste bili moj angelj!“ in komtesa poklekne k nogam stare babice. — „Tedaj vas Bog blagoslovi, naj vam dade srečo, kakoršne si želite sami,“ reče babica, položivši svoje roke klečečej deklici na čelo, na belo, kakor lilija čisto čelo. „Molila bodem za vas in za gospo kneginjo. Ona je jaka, vredna gospá!“

Lovec pride drugi dan po viharji na Staro belišče in pravi, da lahko gredó Viktorice gledat. Proškova gospa ni mogla videti mrliča, ostala je tedaj doma. Mama mlinarica je imela strah, ali kakor je oče mlinar brez prizanašbe rekel, bala se je, da se jej ne bi Viktorica po noči prikazala. Zalika je bila v gradu na tlaki; nihče ni šel z otroki in babico razven Lenčike. S potjo so si trgali cvetice, in z domačega vrta so vzeli seboj resed; dečka sta vzela svete podobe, ktere jima je babica sè Svatonovske božje poti prinesla, babica molek. Tudi Lenčika je nesla

podob. „Kdo bi bil to mislil, da bomo pripravljali pogreb?“ pravi lovčica, pazdravivši babico na pragu. — „Vsi smo, kakor kaplja na veji; zjutraj vstanemo, ali ne vemo, bomo li zvečer legli,“ odgovori babica. Srna priskače in upre oči v Nežiko; lovčeva dečka in psi jih obskakujejo. „Kde pa leži?“ vpraša babica, stopivši v vežo. — „V hišici na vrtu,“ odgovori lovčica, prime Anico za roko in odvede goste v hišico na vrt. Znotraj je bila hišica, ki je imela le jedno okno, vsa se zelenjem olepšana, v sredi na razkovih brezovih deskah je stala prosta odprta rakev, in v njej je ležala Viktorica. Lovčica jo je oblekla v belo košuljo, čelo jej ovila z gvozdkami, pod glavo nastlala zelenega mahú, roke sklenola pod prsi, kakor jih je rada držala, dokler je živela. Rakev in pokrov sta bila ovita se zelenjem, pri glavi je gorela luč, pri nogah je bila blagoslovena voda v posodici, in v njej za kropilo pšeničen klas. Lovčica je vse sama tako napravila in preskrbela; večkrat na dan je pogledala v sobo, vže se je tega privadila; ali babica, stopivši k rakvi, prekrižala je umrlo, pokleknola poleg nje na tla in molila. Otroci so vse tako storili, kakor ona. — „No, povedite mi, ali vam je to povšeči, ali smo vse dobro napravili?“ skrbno vpraša lovčica, ko je babica od molitve vstala. — „Več cvetic in podob jej nismo dali, ker sem vedela, da jej tudi vi radi daste kak darek v grob.“ — „Dobro

ste napravili, kuma, dobro“, pohvali babica gospodinjo. Lovčica je vzela otrokom cvetice in podobe in razložila jih okoli rajnice. Babica je ovila s kronico okrčalo roko umrlej in gledala jej dolgo v obraz. To ni bil več divji obraz! Črne, ognjene oči so bile zaprte, njih svit je ugasol. Temni, zmršeni vlasje so bili počesani, in okoli čela, mrzlega kakor kamen, vil se je rudeč venec, kakor ljubezni pás. Obličje se jej ni divje zatezalo, kar jo je v jezi grdilo; ali na ustnih se je zibala zadnja misel — bridek sméh — kakor bi bila ž njo vred v strahu umrla.

„Kaj te je vender bolelo, ti ubogo srce? Kaj so ti ljudje storili?“ reče babica s tihim glasom. Zdaj ti nihče več ne povrne tega, kar si prebila; kdor je kriv, Bog ga bode sodil, ti si v svitlobi in pokoji.“ — „Kovačica je hotela, naj jej denemo trsák pod glavo, moj mož pa je dél mahú; le tega se bojim, da nas ne bi ljudje opravljali, izvlasti njena rodbina, ker smo jo vzeli v skrb, in le kakor tako opravili“, skrbí lovčica. — „Pobarvana rakev nič ne pomaga. Mila kuma, nič nikar ne skrbíte; naj ljudje govoré, kar hočejo. Po smrti bi zakopali človeka v zlato, živega pa še ne vprašajo: Človek, kaj ti je? Le pustíte jej to zeleno vzglavje, vsaj je petnajst let na takem ležala. Izrekši to vzame babica kropilo, ter jo trikrat pokropí od glave do nog z blagosloveno

vodo; prekriža jo, ukaže otrokom, naj tudi tako storé, in tiho zapusti vrtno hišo.

Za Riesenburgom v prijetnej dolini, pri Bušenskej cerkvici, katero je dal nekdaž Turinski gospod zato sezidati, ker mu je nema hčerka ozdravela, tam je pokopališče, tam so pokopali Viktorico. Na njen grob je vsadil lovec jelo. „Ta je po zimi in po leti zelena, in ona jo je imela rada“, reče babici, ko sta o Viktorici govorila. Viktorica je ostala ljudem v vzpominnu, če tudi ni več donela njena „aja tutaja“ od jeza, če tudi je bila jama prazna in jeli polomljeni. Viktoričino nesrečno ime je donelo po okolici mnogo let v žalostnej pesni, katero je zložila Žernovska Meta.

XVIII.

Komtesa je shranila babičino podobo, in babici izročila njenih unukov podobe, katerih sta bila roditelja zelo vesela, najbolj pa babica. Komtesa je vedela v podobo življenje vdahnoti, in res je bilo, kar je rekla babica vsacemu, komur jih je kazala — in morali so jih videti vsi znanci —: kakor bi bili živi, le da bi usta odprli in govorili.“ Še poznejša leta, ko unukov ni bilo več doma, govorila je mnogokrat: „Mej prostim ljudstvom sicer ni navada, da bi se dajali slikati, ali prazno to ni. Jaz sicer dobro pametim, kakošni so bili; ali pridejo leta, človeka vzpomin zapusti; podoba se izbriše iz m slij. Zdaj pa je veselje, kô lahko podobe pogledam.“

Vozili so poslednje pšenične stavke z graščinskega polja. — Ker so vedeli, da gospa kneginja ne misli dolgo v graščini ostati, ker pojde s komteso v Italijo, postavil je gospod oskrbnik žetveno veselico zadnje dni o žetvi. Zalika je bila najlepša deklica vse okolice in prav ljubezniva; babica je zadela, izvolili so jo, da podá gospej kneginji venec. Za dvorom je bil velik prostor, nekoliko je bilo s travo poraslega, nekoliko velikim slamnatim kopam odmenjenega. Na trato so vsadili mladeniči visok drog, okrašen sè zelenjem, trakovi, vihrajočimi rudečimi rutami, ki so bile podobne praporčkom. Mej zelenjem je bilo polno poljskih cvetic in bogatega klasja. Okoli kóp so postavili klopi, iz vej spleli šatore, okoli okrašenega droga tla utrdili za ples. „Babica, babica,“ reče Zalika, „vi ste me ves čas tolažili, jaz sem le o vašej besedi živela; Jakobu sem poslala polno naročje upov; imamo vže žetveno veselico, in še ne vemo, kaj nam je upati. Povedite mi, prosim vas, ali je šla tolažba le po hosti, ki ste mi jo kazali, da se laže odvađiva?“ — „Ne bi bilo modro, vaju zato tolažiti, blažena deklica. Kar sem rekla, pri tem ostane. Jutri se lepo obleci, gospa kneginja to rada vidi. Ako bodem živa in zdrava, pridem tudi jaz tja gledat, ako me bodeš vprašala, lahko ti povem resnico,“ odgovori babica deklici ter se nasmeje. Ona je vedela, kaj so Jakobu namenili, in ako kneginji ne bi bila obljubila, da bode molčala, ne bi bila odlašala oteti Zalike iz žalostnih mislij.

Vsi, ki so hodili na tlako, zbrali so se drugi dan na zelenej trati z grajskimi služabniki in služabnicami. Na voz so naložili snopja, vpregli s trakovi nališpane konje, jeden mladenič je stopil za konje, na snopje pa je sela Zalika in nekoliko deklic; ostala mladina se je uvrstila v parih okoli voza, stari za njo. Kosci so imeli kose, ženske srpe in grablje. Vsaka je imela za pasom kitico iz klasja, plavie in drugih poljskih cvetic; mladeniči so si nakitili klobuke in kape. Hlapec je počil z bičem, pognal konje, kosci so zapeli in prepevaje se pomikali proti gradu. Pred gradom je voz obstal, deklice so stopile z vozá; Zalika je vzela na rudečej ruti ležeči venec iz klasja, drugi so se uvrstili za njo in prepevaje šli v prvo izbo, kamor je kneginja ob jednacem času stopila. Zalika se je od strahú tresla in oblila jo je rudečica; s pobešenim očesom in jecajočim glasom je govorila gospej čestitko na bogatej in srečnej žetvi, želela tudi bogat pridelek v prihodnjem letu ter s poklonom položila gospej venec k nogam. Mladeniči vzdignejo klobuke in vzkliknejo gospej, da bi dolgo živela in zdrava bila. Kneginja se jim lepo zahvali in ukaže oskrbniku, naj jih pogostí. „Mila deklica, tebi pa sem za čestitko in venec posebno hvaležna,“ reče Zaliki in dene venec krog vratú; „vidim da je vse v parih, le ti si sama; morebiti se ti najbolje zahvalim, če ti poiščem plesalca!“

Nasmeje se, odpre dveri v salon in notri stopi Jakob v kmečkej obleci. „Jezus Marija, Jakob!“

vzklikne deklica, in v veselem strahu bi se bila na tla zgruzila, da je mladenič ni pod pazuho prijel. Kneginja tiho odide v salon. „Pojdite, pojdite,“ izpodbada Jakob, „gospa kneginja neče zahvale,“ in ko so bili zvenaj, kvišku vzdigne polno mošnjo in reče: „To mi je dala milostljiva gospica, da vam razdam. Vzemi, tovarš, in razdaj sam!“ pristavi ter poda denarje Tomažu, ki je strmé gledal Jakoba in ž njim vsi drugi. Stoprv za gradom zavriskajo iz polnega grla, in Jakob objame presrčno svojo deklico in pripoveduje vsim, da se ima kneginji zahvaliti, da so ga oprostili, „in babici,“ pristavi Zalika; ako nje ne bi bilo, nič ne bi bilo.“ Šli so na ples. Prišli so mej nje tudi urednici sé svojimi rodovinami, Proškovi, lovčevi in mlinarjevi; babica pa je prišla najprva; gnalo jo je tja veselje, da bi videla dva človeka, ki se imata rada. Čudo, da je Zalika in Jakob nista objemala. „Meni se ne zahvalujta, jaz sem le omenila, gospa kneginja je pomagala, Bog je dal svoj blagoslov.“ — „Ali vi, babica,“ grozila se je šaljivo Zalika, „vedeli ste včeraj, da je prišel Jakob, da je pri Vaclavu skrit, in niste povedali!“ — „Nisem smela. Sicer bi bila imela ti mojej besedi zaupati, da ga bodeš kmalu videla. Pomni, deklica: kdor čaka, dočaka; potrpežljivost železna vrata probije.

Godba, vrisek, petje in smeh je donel okoli okrašenega droga. Gospodje pisarji so plesali s kmečkimi deklicami in uredniške hčere se niso

sramovale sukati se sè selskimi mladeniči; ti in one so hvalili plesalke in plesalce. Obilost ola, sladka rozolija, ples je ogrel glave vsim, in ko je prišla gledat gospa kneginja s komteso in je mladina pred njo zaplesala naroden ples, dospelo je veselje do vrha, zginola je vsa boječnost; kape, klobuki so letali kvišku, vsakdo je kričal: „Bog ohrani našo gospo kneginjo!“ Pilo in pilo se je brez prestanka na njeno zdravje. Kneginja in komtesa sta bili veseli, govorili s tim in onim nekoliko besedij; komtesa je želela srečo k možitvi tudi Zaliki, ko jej je ta roko poljubila, nagovorila očeta mlinarja in loveca; ljubeznjivo sta se obrnoli k babici, zaradi česar je oskrbnikovo gospo in gospico taka jeza zgrabila, da sta kar obledeli; nista mogli trpeti babice, ker jima je vse naklepe razdrla. Ko so pa začeli zbadati pisarje in gospoda oskrbnika za mizo sedeči očetje, ki so ga vže pod kapo dobili, in ko je nekdo mej njimi polič popal, da gospej kneginji napije, pa začel se jeziti, ker mu je Tomaž branil: takrat ni bilo več kneginje tam. — Odpeljala se je nekoliko dnij po tej veselici s komteso v Italijo; komtesa je dala pred odhodom babici krasne granate za Zaliko k poroki.

Babica je bila upokojena, vse se je zvršilo po njenih željah. Le jedna skrb jo je še težila, pismo hčeri Ivanki. Terezika bi bila vže to opravila, ali ne tako, kakor je želela babica. Zato je necega dne poklicala Barbiko v svojo sobo, zaprla se in pokazavši na mizo, kder je bila pri-

pravljena pola papirja, tinta in pero, govorila unukinji: „Sedi, Barbika, bodeš pisala teti Ivanki.“ — Barbika sede, babica k njej, da bi videla na papir, in začne narekavati: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ — „Ali, babica, seže v besedo Barbika, pisma se tako ne začenjajo, zgoraj se ima napisati: Mila Ivanka!“ — „Kaj še, deklica, tvoj praded in tvoj ded sta vselej tako, in jaz otrokom nisem nikoli drugače pisala. Stopiš-li h komu na prag, najpreje ga pozdraviš. Tedaj le začni: Hvaljen bodi Jezus Kristus! Stokrat te pozdravljam in poljubljam, mila hčerka Ivanka, in poročam ti, da sem hvala Bogu, zdrava. Malo me sicer kašel nadleguje, ali ni čudo, ker kmalu bodem imela osem križev na glavi. To je lepa starost, mila hčerka, in Boga mora hvaliti, kdor je v tih letih tako zdrav, kakor sem jaz; slišim tenko, vidim dobro, lahko bi še zaplate prišivala, ako tega Barbika za me ne bi delala. V nogah sem tudi še dosti trdna. Upam, da tudi tebe in Dorotejo to pismo zdravo najde. Iz tvojega pisma sem zvedela, da je strije bolan; to mi je žal; ali upam, da bolezen ne bode dolga. On boleha večkrat in pregovor pravi: Kdor pogosto ječí, dolgo mu ne zazvoní. Pišeš mi tudi, da se misliš možiti, in zahtevaš, da privolim. Mila hčerka, ker si vže po svojem sreči izbrala, imam samo to reči, naj ti dade Bog dobro srečo, naj blagoslovi vaju, da živita po božjej volji in svetu v prid. Zakaj bi ti branila, ker je Jurij dober človek in ga imaš

rada; ne bodem živela ž njim jaz, ampak ti. Mislija sem sicer, da vsaj ti izbereš Čeha; najbolje se pogaja, kar je iz domačega kraja; ali ni ti bil namenjen, ne karam te. Vsi smo otroci jednega očeta, jedna mati nas živi, moramo se tedaj ljubiti, če tudi nismo rojaci. Pozdravi Jurja, in če vama Bog zdravje dá, in sta si za življenje poskrbela, in ni kacega zadržka, pridita nas obiskat. Otroci se vže tetke veselé. Bog vam vsim daj zdravje in blagoslov. Z Bogom!" — Barbika je morala pismo babici prečitati, potem sta ga zgenoli, zapečatili, in babica ga je spravila v skrinjo, da ga sama na pošto dá, ko pojde v cerkev. —

Nekoliko dnij po sv. Katarini proti večeru se je sešla v krčmi mladina, deklice in mladeniči. Okrašena je bila vsa hiša, znotraj in zvenaj: dveri so bile ovenčane sè zelenjem, v izbi je bila za vsako podobo zelena vejica, zastori pri oknih kakor sneg, in pod, kakor miza. Dolga lipova miza, za katero so sedele družice, cvetoče kakor gvozdike, bila je pokrita z belim prtom in polna rožmarina in belih in rudečih trakov. Družice so prišle venec vit. Najlepša mej njimi je bila Zalika, mlada nevesta, ki je sedela mej njimi v kotu za mizo. Oprostili so jo vsih domačih opravil in v skrb izročili burkežu in teti. Za burkeža je bil romarski vodja, Martinec, in za teto babica. Tega ni mogla Zaliki odreči, če tudi se je ogibala tacih javnih prilik. Mati mlinarica je namestovala staro gospodinjo, katero so noge bolele; Kodrnica s hčerjo

Ciliko jej je pomagala. Babica je sedela mej družicami, in dasi ni imela nič viti in vezati, vendar sta bila njena pomoč in nje svēt povsodi potrebna. Nevesta je vezala trakove na krasne rožmarinove kitice drugu in starešini, mlajša družica je vila venec nevesti, starejša ženinu, in družice vsaka svojemu mladeniču. Ostali rožmarin so vile v kitice svatom; delale so kitice iz rožmarina in petljo celo konjema, ki sta imela nevesto voziti, da jima okrasijo glavi in opravo. Nevestino oko je ožarila ljubezen in radost, kedar koli je pogledala lepega ženina, ki je hodil okoli mize z mladeniči, izmej katerih je vsak večo svobodo imel, govoriti sè svojo milo, nego on z nevesto, v katero se je le véasih hrepeneče ozrl. Za nevesto je skrbel drug, in ženin se je moral držati starejše družice. Vsim je bilo dovoljeno veselje, preširnost, petje, šale, kar se je izvlasti od burkeža zahtevalo; le nevesta in ženin nista smela kazati svoje radosti. Zalika je malo govorila, sedela je in oči upirala v mizo, na katerej je bil raztresen zeleni rožmarin. Ko pa so začele viti svatovski venec starejše in mlajše družice, in so vsi zapeli:

„Golobica, kođ si mi letala,
 Ah letala,
 Da si belo perje umazala,
 Umazala“

zakrila je nevesta obraz z belim predpasnikom in spustila se v jok. Ženin jo pogleda, tesno mu je pri srei in vpraša druga: „Zakaj tako plače?

— „To veš. ženin,“ odgovori mu ta veselo, „veselje in žalost spita v jednej postelji, zato večkrat drug drugega vzbudi. Le pusti, danes žalost, jutri radost.“ — Potem se je vrstila pesen za pesnijo, smešne in resne; prepevala se je blažena mladost, lepota in ljubezen, hvala samskega stanu; naposled pa so začeli prepevati mladeniči in deklice, kako svet je zakonski stan, ako se dva ljubita, kakor grlici, ako v miru živita, kakor dve zrnici v jednem klasi. V hvalne njihove pesni pa se vedno vtika burkež sè smešnimi besedami. Ko začnó peti o zakonskej jedinosti in spravi, naznani, da zapoje solo, kateri dene na čisto nov brus: „Jaz sam sem ga na svitlo dal in v temi natisol,“ pristavi. — „Tedaj zakrokajte!“ kričé mladeniči, „da slišimo. kaj znate.“ Burkež stopi sredi izbe in začne sè smešnim glasom, ki mu je bil na svatbi tako prirojen, kakor ozbiljni na božjej poti:

„Preljubi zakonski stan,
Oj, kako si ti voljan!
Če pravim jej: skuhaj mesà.
Neslanega soka mi dá;
Če pravim: zabeli z mastjó,
Zabeli mi z mlačno vodó.
Preljubi zakonski stan,
Oj, kako si ti voljan!“

„Ne damo za pesnico s pevcem vred piškavega oreha!“ zakliknejo deklice in brzo same zapojó, da bi mladeničem skazile veselje, ki so hoteli, naj burkež dalje poje. Mej vednim petjem in smehom so povezale kítice, splele vence. Potem

vstanejo izza mize, primejo se za roké in vrteč se v kolobarji zapojó :

Zdaj je to storjeno,
 To je vže gotovo.
 Pecivo spečeno,
 Venci so poviti.

Zdaj stopi mati mlinarica skozi dveri in prinese z drugimi ženskami vred polne roke jedij. Oče mlinar in burkež prineseta pijače. Seli so zopet za mizo, na katerej ni bilo več rožmarina, ampak stale so na njej jedi. Mladeniči so seli k družicam, ženin mej starejšo družico in teto, nevesta mej druga in mlajšo družico, katera jej je rezala jedi in jih pred njo pokladala, kakor starejša družica ženinu. Burkež je vedno mizo obskakoval, družice so ga pitale, pa tudi obirale; ali morale so tudi vsako šalo požreti, če je bila tudi debela.

Ko so naposled vse sklede z mize spravili, prinesel je burkež tri sklede na mizo za dar nevesti. V prvej je bila pšenica, katero jej poda se željo, da bi „rodovitna bila“; v drugej je bilo nekoliko pepela, namešanega s prosom, kateri je morala nevesta izbrati, da bi se vadila „potrpežljivosti“; in tretja skleda je bila „tajna“, čisto pokrita. Nevesta sicer ne bi smela preravedna biti, imela je vzeti skledo, ali ne pogledati va-njo; pa katera bi bila to prebila, tudi Zaliki ni dalo mirú; ko je nihče ni gledal, privzdignola je robec bele rute, s katero je bila skleda pokrita in — frrrr — skrit vrabec je iz-

letel pod strop. „Vidiš mila nevesta,“ reče babica in potrka jo po rameni, „tako je to s preradovednostjo. Človek bi rajše umrl, nego ne pozvedaval, kar mu je skrito, in če pod ruto pogleda, vender nič ne ujame.“ Do pozne noči je ostala mladina skupaj, ker so po večerji še plesali. Ženin in drug sta izpremila teto domov in jo pregovarjala, naj jutri za rana zopet pride.

Zjutraj so bili dolinarji in Žrnovci rano po konci. Nekoliko jih je šlo v cerkev, nekoliko le za mizo in na ples; in tisti, ki so doma ostali, niso se mogli utrpjeti, da ne bi šli gledat svatbe, o katerej se je vže več nedelj govorilo, kako krasna bode, in da se popelje nevesta v cerkev v grajskej kočiji in z grajskima konjema, da bo imela drage granate okoli vrata, vezen bel zastor, rudeče krilo in višnjevo suknjo; vse to so Žrnovci vže vedeli, morebiti predno je nevesta na to mislila. Vedeli so vse na drobno, koliko in kake jedi bodo na ženitovanji, v katerem redu pridejo na mizo: koliko košulj, koliko rjah ima nevesta, kaj za doto dobí; vse so vedeli, kakor bi jim bila popisala. Da ne bi šli gledat take svatbe, da ne bi videli, kako nevesti venec stoji, koliko solz prelije, kako bodo svatje opravljeni; to se nikomur ne bi moglo odpustiti. Tu je bilo zopet mnogokaj za njihovo zgodovino, o tem se je govorilo najmanj pol leta; kako bi se kaj takega v nemar pustilo! —

Proškovi in lovčevi, ki so se zamudili na Starem belišči, morali so se preriti skozi zbrano ljudstvo, da so prišli do krčme. V krčmi so bili vže zbrani nevestini svatje: oče mlinar je bil našopirjen, kakor bi ga iz škatljice vzel. érevlji so mu se svetili, kakor luč, in v roci je držal srebrno tobačnico. Bil je nevestin svedok. Mati mlinarica je imela svileno obleko, pod podbradkom so se jej lesketali drobni biserji, na glavi je imela pozlačen šapelj. Babica je imela tudi prazno obleko, na glavi belo pečo. Družic, mladeničev, burkeža ni bilo v krčmi, šli so po ženina v Žernov; pa tudi neveste ni bilo v izbi, bila je skrita v sobici. Zdaj počí na dvoru krik: „Vže gredó, vže gredó!“ Od mlina se je začul klarinet, piščal in gosli. Pripeljali so ženina. Mej gledalci nastane šepét: „Gledite, gledite!“ in bezali so drug drugoga. „Joštova Jerica je mlajša družica, Brojčeva starejša To se vé, ako bi bila Tomaževka še deklica, nobena druga ne bi bila prva družica.“ — „Tomaž je ženinu za pričo!“ — „Pa kde je Tomaževka, ni je videti?“ — „Pomaga nevesto napravljati. V cerkev ona ne pojde, vže vsak dan pričakuje,“ govoré mej seboj žene. „Nu, nevesta lahko precej za plenice poskrbi, vsaj ne bode nobena druga za kumo, one sta druga drugej desna roka.“ — „To se vé.“ — „Ali, lej, lej, tudi župan gre! to je čudno, da so ga povabili; vsaj je bil on kriv, da so Jakoba v vojake vzeli!“ vprašali so zopet. — „No, župan

ni tako hudoben človek; Lucija ga je našuntala, gospod oskrbnik je prisolil, ni čudo. Prav je storil Jakob, tako ga je najbolje kaznoval; tega mu ne spleča, in Lucija, ona od jeze počí.“ — „Vsaj je tudi vže zaročena,“ ozval se je drug glas. — „Kako je to mogoče, vsaj tega nisem še čula?“ oglasi se zopet druga. — „Predvčerajšnjim se je zaročila sè Smoletovim Jánézom.“ — „Vsaj vže davno za njo hodi.“ — „Morebiti ga popreje zato ni hotela, ker je mislila, da dobí Jakoba.“ — „Prav korenjak je ženin, presneto, veselje ga je gledati!“ — „Krasno ruto mu je dala nevesta; to je gotovo, ta veljá nekoliko petie,“ menijo zopet ženske. Tako in enako so govorili na dvoru, ko je ženin v hišo šel in ga je gospodar na pragu s polno steklenico pozdravil. Ko ženin nevesto iz sobice izpelje, kder je morala jokati, stopila sta pred roditelje, katerim je burkež govoril dolg govor, zahvaljeval se za odgojitev in prosil blagoslova. Vsi so jokali. Po blagoslovu prime drug nevesto pod jedno pazuho, mlajšo družico pod drugo, ženin prime prvo družico, priče se pridružijo starešini, družice mladeničem, vsi v parih, le burkež stopa pred njimi čisto sam. Stopijo iz hiše, posadé se v kočijo in na voze, ki so jih čakali. Družice mašejo z rutami in pojó, mladeniči zapojó vmes, le nevesta tiho joka in se ozre včasih na drugi voz, kder je sedel ženin s pričama in starešino. Gledalci se razidó in izba ostane nekoliko hipov prazna;

le stara mati sedi pri oknu ter gleda za odhajajočimi in moli za hčerko, ki je vže več let za njo gospodinjala in se sveto potrpežljivostjo prenašala njeno nevoljo, katero je pripisovala nezdravljivej, dolgotrajnej bolezni. Kmalu so mize sestavili in pokrili; kamor je človek pogledal, povsodi je videl kako kuharico ali deklo. Prva osoba pa, katerej je bilo vse zaupano, bila je mlada Tomaževka. Skrb, namestovati staro mater, vzela je iz srca rada na se, kakor je to storila mati mlinarica, ko so venec vili. Ko so se svatje iz cerkve vrnoli, pozdravil jih je gospodar zopet na pragu s polnim vrčem. Nevesta se je preoblekla in seli so za mize. Zgoraj je sedel ženin z nevesto, drug je skrbel za družice, ki so mu na svojih pladnjih stregle in najbolje kose dajale. Burkež mu je očital, da mu je dobro, kakor turskemu carju v Carigradu. Tudi babica je bila vesela in je z mnogokatero osoljeno besedo odbila burkeža, ki je imel povsodi ušesa, v vse se vtikal in povsodi se vrival. Doma babica ne bi bila dala nobenega graha na tla stresti; ko pa so se začeli svatje metati s pšenico in graham, vzela je tudi ona polno pest in vrgla v ženina in nevesto, rekoč: „Da bi vaju tudi Bog tako obsipal z blagoslovom.“ — Vsaj se grah in pšenica nista pohodila; babica je dobro vedela, da ju krotki golobje pod mizo poberó.

Gostovanje je minolo; mnogokatera od pijače težka glava kimala je sem ter tja, vsak gost je

imel pred seboj za dom pripravljenih kolačev, in kdor si jih ne bi bil priskrbel, gotovo bi mu jih bila Tomaževka naložila; sramota bi bilo priti se svatbe krez kolačev. Vsaj je bilo vsega dosti; kdor je šel mimo kréme, dobil je jedi in pijače; vsi otroci, ki so prišli oglarit, nesli so domov polne roke peciva. Po gostbi so v jabelko pobirali za nevestino zibel, in nevesta se je ustrašila, ko so jej celo križaki v naročje padali. Mladeničem pa, ki so nosili vodo v skledah in bele otirače deklicam podajali, da roké umijó, vrgla je vsaka družica penéz v vodo. Nobena se ni hotela osramotiti, in zato se je lesketalo v vodi samo srebro; vse to so mladeniči drugi dan zaplesali in zapili.

Potem se je šla nevesta zopet preoblačit, pa tudi družice, ker imel se je začeti ples. Babica je porabila ta čas in domov odvela otroke, ki so se gostovali v Zalikinej izbi; sama se je morala vrnoti k svatom, ker pozno po noči so stavili nevesti šapelj in pri tem je je bilo treba. Vzela je z doma šapelj, kateri je s hčerjo Tereziko kupila nevesti; to je bila njena dolžnost, ker je bila za teto. Ko so se vže vsi do sita naplesali in je nevesta vže težko sopla, ker je moral ž njo vsakdo plesati, in ako bi se bil tudi le jedenkrat zasukal, pokimala je babica ženam, da je polnoči, da je nevesta zdaj njihova. Začnó se za njo nekoliko prepirati in vleči jo k sebi; ženin in drug sta se upirala, naj nevesti ne razdero krasnega venca,

ali vse zastonj; žene se je polasté in jo odvedó v izbo. Deklice pojó pred vrati sê žalostnim glasom, naj si ne da vzeti zelenega venca, če ga jej vzemó, nikdar več ga jej ne povrnejo.

Ali vse je bilo zastonj. Vže je sedela nevesta na stolu, vže jo je razpletala Tomaževka, vže je ležala cvetična krona sê zelenim vencem na mizi in babica je držala v roci oslecan šapelj. Nevesta je plakala, ali vse ni nič pomagalo. Žene so prepevale, vriskale; le babica je bila resna, včasih je preletel mirno njeno lice blag nasmehljaj, oko jej je rosilo, ker vzpomnila se je hčere Ivanke, ki morebiti tudi svatbo praznuje. Nevesta je imela vže šapelj na čelu, lepo jej je stal in mlinarica je trdila, da je v njem, kakor mešaucigar. „In zdaj pojdem k ženinu; katera izmej vas ga hoče dražiti?“ vpraša babica. — „Najstarejša“, odgovorí mati mlinarica. — „Počakajte, jaz mu jedno poiščem“, naglo reče Tomaževka, beži ven in pripelje mu staro predico, ki je v kuhinji pomivala. Vrgle so jej belo pečo črez glavo, teta jo prime pod pazubo in vodi k ženinu, da bi jo kupil. Ženin hodi krog nje in jo ogleduje, da dobí priliko, pečo jej vzdignoti; vidi staro, nagrbano, vse pepelnato lice. Poči smeh; ženin neče take neveste; teta odide ž njo iz izbe. Pripelje mu drugo. Ta se zdi ženinu in burkežu všečnejša; vže jo hočeta kupiti, ali zdaj burkež resno vzklikne: „E, kaj mislite, kdo bo kupoval mačka v vreči!“ vzdigne jej pečo, in pokazalo se jima

je tolsto lice matere mlinarice, ki izpod čela šaljivo pogleda burkeža. — „Kupita jo, kupita, ceno jo vama dam“, namežikne oče mlinar ter vrti tobačnico v roki, pa počasi, bodi si, da je bila težka, bodi si, da je imel neukretne prste. — „Le molči, oče mlinar“, smeje se tolsta mati mlinarica, „danes bi rad prodal, jutri še raji kupil. Kdor rad zbada, rad ima.“ — Do tretjega rado gre. Tretja je bila šibka, visoka nevesta. Burkež je dajal za njo staro tutko, ali ženin je brzo srebra nasul in jo kupil. Žene prigrmé v izbo, stopijo v kolobar, vzemó ženina mej se in veselo zapojejo: „Zdaj je to storjeno — to je vže gotovo — nevesta poročena — pojedena pogača.“ Nevesta je zapala ženam. Za denarje, katere je ženin za njo dal, gostile so se drugi dan dopoldne žene, ko so prišle posteljo prestiljati, in tudi pri tem je bilo mnogo petja in šal. Burkež je govoril, da prava svatba mora osem dnij trajati, in to je bilo tudi pri bogatinih navadno. Vili so vence pred svatbo, obhajali svatbo, prestiljali postelj, gostovali se na nevestinem, potem zopet na ženinovem domu, zapijali nevestin vence: tako je minol ves teden, predno sta se mogla mlada zakonska oddahnoti in reči: „Zdaj sva sama.“

Nekoliko tednov po Zalikinej možitvi je prejela Proškova gospa pismo iz Italije, v katerem je hišinja pisala, da vzame komtesa Hortenzija mladega slikarja, nekdanjega svojega učitelja, da je presrečna, da cvete zopet kakor roža, in

da je gospa kneginja zaradi nje čisto potolažena. — Zaslišavši to veselo novico, pokima babica z glavo ter reče: „Hvala Bogu, vse to se je dobro končalo!“

* * *

Ni namen tega spisa, slikati življenje mladih ljudi, ki so okoli babice živeli; tudi nečem čitatelja dolgočasiti s tim, da ga vodim od lovea k mlinu in zopet nazaj po dolinici, v kateri je bilo življenje vedno jednako. Mladina je rasla in dorasla; nekateri so ostali doma, pomožili se in poženili; roditelji so jim prepuščali posestva tako, kakor na dobo stari list odpada, kedar mladi poganja. Nekateri so zapustili tiho dolinico, iskali drugodi svoje sreče, kakor seme, katero veter odveje ali voda daleč zanese, da na ptujem bregu, v daljnem logu korenine zasađi.

Babica ni zapustila male dolinice, kder je našla nov dom. Z mirno mislijo je gledala, kako vse okoli nje raste in cvete, radovala se sreče drugih ljudi, tolažila žalostne, pomagala, kder in komur je mogla, in ko so jo unuki za redom zapuščali, odletali, kakor lastovke izpod strehe, ozirala se je za njimi z mokrim očesom in se tolažila: „Morebiti dá Bog, da se zopet vidimo.“ In videli so se. Vsako leto so hodili domov obiskavat svoje, in stara babica je z veselim očesom

gledala, ko sta mladeniča pred njo obraze svetá razkladala, odobravalá njihove, živim duhom osnovane naklepe, rada odpuščala mladostne zmote, katerih jej niso skrivali; oni pa so radi poslušali babičine izkušnje in svete, če tudi se niso vselej po njih ravnali; spoštovali so babičino besedo in narav. Odrasle deklice so zaupavale babici svoje skrivnosti, tajne sanje in vzdihé, vedoč, da najdejo prizanašbo in dober svét. Tudi mlinarjeva Lenčika je pri babici našla pribežališča, ko jej je oče mlinar branil ljubiti ubozega, pa lepega mlinskega hlapca. Babica je vedela postaviti mlinarju glavo na pravi konec, kakor je sam rekel; in ko je še poznejša leta njegova hči vedno srečna bila in je užitek množila marljivost njegovega zeta, ki je očeta mlinarja spoštoval in ljubil, dejal je večkrat mlinar: „Babica je imela prav, za ubozim hodi Bog s púščico.“ Otroke mladih žen je ljubila babica, kakor bi bili njeni unuki; vsaj so jo tudi le babico imenovali. Tudi gospa kneginja, ko je prišla dve leti po Zalikinej možitvi na graščino, ukazala je precej babico k sebi klicati, ter jej plačoč pokazala krasnega dečka, vzpominek na komteso, ki je jedno leto po možitvi umrla in zapustila žalostnemu možu in kneginji to dete. Babica je zmočila sè svojimi solzami svilenó odejo, ko ga je v naročje vzela; na misel jej je prišla mlada, dobra, lepa njegova mati, ali podajaje ga kneginji v naročje, govorila je z mirnim glasom: Ne plakajva, Bog jo je k sebi vzél, za njo ni

bil ta svet, zato jo je Bog od todi poklical. On ljubi izvlasti tistega, katerega k sebi pokliče, ko je najsrečnejši! In milostljiva gospa ni osirotela.“

Ljudje še vedeli niso, kako se babica stara in peša, le ona sama je to čutila. Večkrat je govorila Nežiki, ki je bila vže lepa deklica, kažoč staro jablano, ki se je leto za letom bolj sušila in redkejše zelenela: „Medve sva jednaki, pojdeva v istem časi spat.“ In neko pomlad ozelené vsa drevesa, le stara jablana stoji žalostno brez zelenja. Morali so jo izkopati in požgati. Babica je to pomlad zelo kašljala, ni mogla več v mesto v'božjo hišo. Roke so se jej bolj in bolj sušile, glavo je imela, kakor sneg belo, glas je prihajal slabejši in slabejši. Necega dne razpošlje Terezika pisma na vse strani, da bi se otroci sešli. Babica leže, ni mogla več vretena držati. Lovčevi, mlinarjevi, krčmarjevi so hodili vsak dan prašat, kako je babici; ni jej odleglo. Nežika je ž njo molila; vsako jutro, vsak večer je morala babici praviti, kako je na vrtu in vrtiči, kaj dela perutnina, kaj Liska; morala je babici preštovati, v koliko dneh ima lovec Sluga priti. „Morebiti pride ž njim Jožek,“ govorila je pri tem. Vzpomin jo je zapuščal. Večkrat je poklicala Nežiko za Barbiko, in ko jo je Nežika vzpomnila, da Barbike ni doma, vzpomnila se je in vzdahnola: „To se vé, da je ni, ne bodem je več videla. In je-li srečna?“ Ali babica je dočakala vse. Prišel je Prošek in ž njim učenec Tonček in hči Ivanka; prišel je sin Gašper, in s Krkonoških gor je pri-

peljal stari Sluga krepkega mladeniča Jožeta; prišel je tudi Orlek iz gozdarske šole, kamor ga je gospa kneginja dala, ker je opazila, da bode umen logar. Babica je prištevala tudi njega svojim unukom, ker je opazovala rastočo ljubezen mej njim in Nežiko in poznala plemenito njegovo srce. Vsi so prišli k babici; najprva izmed vsih pa je bila Barbika, prišla je sè slavecem vred: slavec se je naselil v svojem gnezdu pri babičinem oknu, Barbika je ostala v babičinej izbi, kder je nekdanj stala njena postelj, kder sta skupaj poslušali ljubeznjivo pesen bližnjega pevčka. kder jo je babica zjutraj in zvečer blagoslovljala. Bili sta zopet skupaj, donela je k njima zopet ista pesen, migljale so jima iste zvezdice, po katerih sta se nekdanj ozirali — te same roke so počivale na Barbikinej glavi, bila je to ista glava, ali druge misli so se v njej rodile, in druge čute so gojile solzé. katere je videla babica zdaj teči po lici miljene unukinje; to niso bile one solzice, katere je z milim smehljajem otirala z rožnega lica takrat, ko je deklica še v malej postelji spavala. Te so le rosile, ali kalile niso očij. Babica je dobro čutila, da so ure njenega življenja preštete, zato je vse uredila, kakor dobra, modra gospodinja. Najpopreje se je spravila z Bogom in svetom, in potem razdelila mali svoj imetek. Vsakdo je dobil vzpominek. Vsacemu kdor je k njej prišel, dala je dobro besedo; vsacega, kdor jo je zapustil, pogrešalo je njeno okó, in ko je odhajala tudi gospa kneginja, ki jo je s

Hortenzijinim sinom obiskala, dolgo je za njo gledala, vedela je, da je na svetu ne boče več videla. Poklicala je k sebi tudi nemo žival, kokoši in psa; pogledala jih in trpela, da jej je Sultan roko lizal. „Skrbite za-nje“, govorila je Nežiki in deklama: „vsaka žival je hvaležna, če jo ima človek rad.“ Uršiko pa je poklicala k sebi in jej naročila: „Kedar umrem, Uršika — vem, da ne bo več dolgo, zdelo se mi je denes po noči, da je Jurij po me prišel — kedar umrem, ne pozabi tega povedati bučelicam, da vam ne pomró. Drugi bi morebiti to pozabili.“ Babica je vedela, da Uršika to stori, ker je verovala, česar drugi niso verovali, in bi tedaj lahko pozabili o pravem časi to storiti, če tudi bi radi storili, da babici ugodé.

Drugi dan, ko so se otroci sešli, na večer je babica mirno umirala. Barbika je govorila molitev za umirajoče; babica je ž njo molila, pa kar naglo so jej zastala usta, oko je ostalo uprto na sveto razpelo, ki je viselo nad posteljo, sapa je zastala, plamenee njenega življenja je ugasnol kakor luč, ko jej olja zmanjka.

Barbika jej zatisne oči, mlada Jakobova žena odpre okno, da duša svobodno odletí. Uršika se ne mudi mej plakajočimi, teče k ulnjaku, kateri je oče mlinar babici pred nekoliko leti postavil, potrka na panj in trikrat zakliče: „Bučelice, bučelice, babica nam je umrla!“ in stoprv zdaj sede na klop pod bezeg in jame plakati. Lovec gre v Žernov, da veli mrliču zvoniti; sam se je ponudil

k tej službi. Bilo mu je tesno v hiši, moral je ven, da se more zjokati: „Tožilo se mi je za Viktorico, kako pa pozabim babice!“ govori s potjo. Ko zaklenka zvon in oznanuje vsemu ljudstvu: „da ni več babice,“ zaplaka vsa dolinica.

Ko se tretji dan za rana vijó mimo gradú pogrebei, katerih je bila dolga vrsta, ker vsakdo, kdor je babico poznal, hotel je za pogrebom, odgrne bela roka težke zastore in gospa kneginja se prikaže pri oknu. Dokler jej ne izginejo izpred očíj pogrebei, gleda sè žalostnim očesom za njimi, spustivši pa zastore, globoko vzdahne:

„Srečna žena!“